T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

TÜRKİYE'DEN CİHAT BÖLGELERİNE GİDENLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

COŞKUN YILDIZ

İstanbul, 2016

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

TÜRKİYE'DEN CİHAT BÖLGELERİNE GİDENLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

COŞKUN YILDIZ

Danışman: Doç. Dr. HALİL AYDINALP

İstanbul, 2016

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ Anabilim Dalı DİN SOSYOLOJİSİ Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi Coşkun Yıldız'nın TÜRKİYE'DEN CİHAT BÖLGELERİNE GİDENLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 20.04.2016 tarih ve 2016-16/26 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 14/06/2016

Öğretim Üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1.	Tez Danışmanı	Doç. Dr. HALİL AYDINALP	
2.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. AHMET KARATAŞ	
3.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. ZEKİ ARSLANTÜRK	

ÖZET

Bu araştırmada, toplumsal hareketler ekseninde dini hareketler içinden Türkiye'den "cihat bölgeleri" olarak tanımlanan ülkelerde savaşmaya giden Türk vatandaşlarının düşünsel alt yapısı incelenmektedir. Belge olarak cihada gidenlerin anıları ve şehit olanlar hakkında yazılanlar üzerinden tanıtılmaya çalışılmıştır. Türkiye'de var olan dini gruplar içinde "cihad" kavramına silahlı mücadele olarak anlam veren yapılar bulunmaktadır. Bu gruplar içinden 40 yıllık süreç içinde Afganistan, Bosna Hersek, Çeçenistan, Irak ve Suriye gibi ülkelere cihatçılar gitmiştir. Bu durumu açıklayabilmek için önce toplumsal hareketlerin oluşumu ve bireysel katılımla birlikte bu ülkeler hakkında bilgi verdikten sonra cihat düşüncesi, şehitlik ve mücahit kavramları; cihat bölgelerine gidenlerin sosyal profilleri, cihatçılara katılım süreçleri ve düşünsel arka planları aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cihat, Toplumsal Hareketler, Dini Hareketler, Cihat Bölgeleri

ABSTRACT

This research examines, within the frame of social movements, the intellectual background of Turkish citizens from religious groups who have been in countries so-called “jihad regions” to fight. This is intended to be achieved by means of documents such as diaries of jihadists and writings on martyrs. There are existing religious groups in Turkey who understand the concept “jihad” as an armed struggle. Among these, in a 40-year process, jihadists have been going to countries like Afghanistan, Bosnia Herzegovina, Checnya, Iraq and Syria. In order to make an explanation of this case, after giving theoretical perspectives on social movements and their individual participation, I will present basic informations about these countries, and debate the jihad notion and the concepts such as martyrdom (shahada) and mujahid. Lastly, I will discuss social profiles of those who have been in jihad regions, their participation processes to other jihadists, and their intellectual motivations.

Keywords: Jihad, Social Movements, Religious Movements, Jihad Regions

ÖNSÖZ

Yaşadığımız yüzyılın dinler arasında ortaya çıkacak savaşlar dönemi olacağı noktasında teoriler ortaya atılmıştı. Emperyalist olarak tanımlanan devletlerin ve yerel yöneticilerinin oluşturduğu maddi güç dengesizliği ve işgaller, ezen ve ezilenler sınıfı şeklinde dünyanın iki kutba ayrılmasına neden oldu. Bu nedenler dünya üzerinde halkların kendi imkanları ölçüsünde çatışma grupları ve direniş hareketleri oluşturarak mücadele etmelerine sebebiyet verdi. İlk olarak 1979 yılında Rusya'nın Afganistan'ı işgal etmesi farklı ülkelerden cihatçıların bu ülkeye akın etmesine neden oldu. Burada silah ve dini eğitimini –özellikle Selefilik düşüncesini- alan cihatçılar kendi ülkelerinden kazandıkları yeni üyelerle birlikte daha sonra Bosna Hersek, Çeçenistan, Irak ve Suriye gibi ülkelerde çıkan savaşlara gönüllü olarak katılmaya başladı. Göçebe cihatçılar olarak da tanımlanabilecek bir düşünsel yapı ortaya çıkmıştır.

Araştırmada Türkiye'de varolan dini hareketler içinde "cihat" kavramına silahlı mücadele olarak anlam veren grupların bu konudaki hareketliliklerini ortaya koymaya çalışılmıştır. Bu gruplar içinden 40 yıllıkda Afganistan, Bosna Hersek, Çeçenistan, Irak ve Suriye gibi ülkelere cihatçılar gitmiştir. Savaş olan bölgeler "cihat bölgesi", savaşmaya gidenler "mücahit" ve bu uğurda canını verenler "şehit" olarak tanımlanmaktadır. Burada kullanılan kaynaklara ulaşmak, dini motive edici saikleri, şahsiyetleri, bölgelerin özelliklerini ve savaşçıların genel karakterlerini tanımaya gayret gösterdik. Bu bizi bir araştırmacı olarak silahlı mücadeleye sevkeden nedenleri görmeye, cihadistleri tanımaya; toplum olarak duyduğu, gördüğü bu olayları nasıl yorumlayacağına; devlet açısından ise insanlarını tanıma, onların hayata bakışlarını öğrenme ve uluslararası arenada karşılaşabileceği sorunları görmesi açısından fayda sağlayacağını düşünmekteyiz.

Araştırmamızda bilgi kaynağı olarak cihada gidenlere ait otobiyografik eserlerin haricinde buralarda hayatlarını kaybedenler hakkında çıkan dergi yazıları kaynak olarak değerlendirilmiştir. Kısıtlı sayıda olan eserler veriyi imkansız hale getirse de kitaplarda birden fazla kişiden bahsedilmesi daha geniş bilgiye ulaşmayı sağlamıştır.

Birinci bölümde kavramsal ve teorik çerçevede temel sorun olarak gördüğümüz cihada sevkeden amilleri oluşturucusu toplumsal hareketleri tanımaya yer verilmiştir. Bu konuda yayınlanmış eserleri inceleyerek toplumsal hareketlerin oluşum süreçleri ve taleplerinden harekele cihatçıların da toplumsal dini hareket içine girdikleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde cihatçıların otobiyografileri, anılar, dergi yazıları, yayınlanan videolar, görsel ve yazılı internet haberleri arşivlenerek bir düzen içersinde sosyal profilleri, serüvenleri ve düşünsel boyutları aktarılmaya çalışılmıştır.

Bu araştırma sürecinde birçok kişi araştırmanın malzemelerine ulaşma ve içeriği oluşturma noktasında katkı sağlamıştır. Özelikle araştırmanın başından savunma gününe kadar araştırmanın sağlıklı ilerlemesi için yaptığı katkılar ve önerilerinden dolayı danışman hocam Doç. Dr. Halil Aydınalp'e teşekkür ediyorum. Lisans ve yüksek lisans eğitimimde, ayrıca araştırmanın seçilme sürecinde yakın ilgisini gördüğüm araştırmamızın jüri üyeliğini de yapan kıymetli hocam Prof. Dr. Zeki Arslantürk'e müteşekkirim. Jüri üyelerinden Doç Dr. Ahmet Karataş'a hocama da katkılarından dolayı teşekkür ediyorum. Yüksek lisans eğitimimde katkıları olan hocalarıma, destek ve yardımlarından dolayı dönem arkadaşlarımdan M. Ammar Kılıç'a ve araştırma süresince vakitlerinden ödünç aldığım aileme desteklerinden dolayı teşekkür ediyorum.

Coşkun YILDIZ

İstanbul 2016

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET ..... **i**

ABSTRACT ..... **ii**

ÖNSÖZ ..... **iii**

TABLO LİSTESİ ..... **viii**

KISALTMALAR ..... **ix**

GİRİŞ **1**

1. Araştırmanın Konusu **1**

2. Araştırmanın Amacı **2**

3. Araştırmanın Problemleri **2**

4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırları **3**

5. Araştırmanın Yöntemi **4**

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

1. TOPLUMSAL HAREKETLER **5**

1. 1. Günümüz Toplumsal Hareketlere Giriş 5

1. 2. Toplumsal Hareketlerin Sınıflandırılması 6

1. 3. Toplumsal Hareketleri Oluşturan Unsurlar 7

1. 4. Toplumsal Hareketlerin Özellikleri 8

1. 5. Toplumsal Hareketlerin Yakın Tarihi 11

1. 6. Çağdaş Sosyal Hareketler Teorisi 14

1. 7. Toplumsal Hareketler ve Bireysel Katılım 17

1. 8. Çağdaş Mücahit Gruplarda Toplumsal Hareketlere Katılım 25

1. 9. Toplumsal Hareketlerin Cihat Bölgelerine Yansımaları 29

2. CİHAT DÜŞÜNCESİ **40**

2. 1. Cihat Kavramı 40

2. 2. Cihat ve Savaş 41

2. 3. Cihadın Nasıl Yapılacağı 44

2. 4. Cihat Kime Karşı Yapılmalıdır? 50

2. 5. Cihadın Gayeleri 51

3. CİHATÇILARIN "CİHAT" TANIMLARI 54
3. 1. Hasan El-Benna'nın Cihat Düşüncesi 55
3. 2. Mevdudi'nin Cihat Düşüncesi 56
3. 3. Seyyid Kutup'un Cihat Düşüncesi 58
3. 4. Usame Bin Ladin'in Cihat Düşüncesi 62
3. 5. Eymen El-Zevahiri'nin Cihat Düşüncesi 65
4. MÜCAHİT KİMDİR? 69
5. ŞEHADET VE ŞEHİTLİK 73
6. CİHAT BÖLGELERİ 76
6. 1. Afganistan 78
6. 2. Bosna-Hersek 85
6. 3. Çeçenistan 88
6. 4. Dağıstan 91
6. 5. Keşmir 92
6. 6. Ogadin 94
6. 7. Irak 96
6. 8. Suriye 99

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEN CİHAT BÖLGELERİNE GİDENLER

1. SOSYAL PROFİLLERİ 104
1. 1. Cinsiyet Durumları 108
1.2. Yetiştikleri Bölgeler 112
1. 3. Katılımcıların Yaş Durumları 113
1. 4. Eğitim Durumları 115
1. 5. Ekonomik Durumları 116
1. 6. Medeni Durumları 117
2. CİHADA KATILMA AĞLARI (SERÜVENLERİ) 118
2. 1. İlk Tanışma 118
2. 2. Karar Verme Süreci 120
2. 3. Lojistik Destek 122
2. 4. Cephedeki Maddi Durum 124
2. 5. Cepheye Ulaşım Yolu 126
2. 6. İrtibat 128

2. 7. Kamplar 128
2. 8. Cihat Bölgelerinde Bulunma Süreleri 132
3. DÜŞÜNSEL BOYUTLARI 133
3. 1. İdeolojileri 133
3. 2. Örgütlenme 153
3. 3. Destek 155
3.4. Eylem 155

SONUÇ 158
EKLER 166
KAYNAKÇA 176

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1: Ülkelere Göre Şehit Olanların Sayıları..... 77
Tablo 2: Türkiye'den Cihat Bölgelerine Gidenlerin Yaşadığı Bölgeler ve İller..... 112
Tablo 3: Cihada Gidenlerin Eğitim Durumları 116

KISALTMALAR

bk.	Bakınız
bs.	Baskı, Basım
C.	Cilt
çev.	Çeviren
drl.	Derleyen
Ed.	Editör
Hz.	Hazreti
hzl.	Hazırlayan
mad.	Madde
s.	Sayfa
S.	Sayı
tsz.	Tarihsiz

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu

Yaşadığımız yüzyılın dinler arasında ortaya çıkacak savaşlar dönemi olacağı noktasında teoriler ortaya atılmıştı. Emperyalist olarak tanımlanan devletlerin ve yerel yöneticilerinin oluşturduğu maddi güç dengesizliği ve işgale dayalı sömürü tüm dünya üzerinde iktisadi farklılıklara dayalı güç dengesizliklerini ortaya çıkardı. Gücün ortaya çıkardığı bu dengesizlik dünya genelinde görülebilecek kuzey güney farklılaşmasında kendisini açıkça göstermektedir. Zengin kuzey ülkeleri kendi refahlarını devam ettirmek için fakir fakat kaynakları olan güney ülkeleri üzerinden güç mücadelesi vermeye devam etmektedir. Sömürgecilik döneminin bir devamı olarak görülebilecek bu güç mücadelelerine karşı kendilerini etnik, dini ya da sol jargonlar içinde meşrulaştıran aksiyoner hareketler dünyanın gündemini meşgul etmektedir. Kendilerini nasıl ifade ederlerse etsinler çatışma grupları ve direniş hareketlerini kapitalist dünya sisteminden bağımsız ele almak mümkün görünmemektedir. Aydınalp'in çalışmalarında ortaya koyduğu küreselden yerele doğru bakış açısı, bizim de araştırmamızın teorik zeminini oluşturmaktadır. Zira İslamî hareketleri sadece kendi mahalli niteliklerine göre tahlil etmek meselenin bir yönüne tekabül etmektedir.[1] Bu anlamda cihatçılarla ilgili ortaya koyduğumuz her şey küresel bir bağlamda düşünüldüğünde anlamlı olacaktır.

Araştırma, İslam dünyasında yaşanan işgal, askeri müdahale ve iç savaşların meydana getirdiği hareketlenmeler ekseninde "cihat bölgesi" olarak tanımlanan ülkelere 1980 sonrası Türkiye'den giden insanları ele almaktadır. Başlangıçta Suriye ve Irak'a giden modern cihadistlerle mülakatlara dayalı bir araştırma tasarlanmıştı; fakat temas kurulan insanların ilerleyen dönemlerde, özellikle sorulardan bazılarını gerekçe göstererek mülakattan vaz geçmeleri neticesinde araştırma teorik ve tasviri bir çizgiye çekildi. Araştırmada, cihadistleri tasvir etmede ve anlamada özellikle sosyal hareketler sosyolojisinin kuramsal uzanımlarından faydalanılmaya çalışıldı. Dolayısıyla araştırmanın teorik alt yapısı, birbirini açıklayan bir şekilde, önce toplumsal hareketler, sonra cihat ve şehitlik düşüncesi ele alınarak ilerletildi. Bu teorik çerçeve üzerine Türk vatandaşı mücahitlerin sosyal profilleri, fikri eğilimleri ve cihada katılma ağları oturtuldu. Böylece teoriden pratiğe geçiş yaparak araştırma konusu sonuca ulaştırılmaya çalışıldı. Modern cihat hareketleri önemli bir toplumsal tezahürdür. Bu sosyal olayın

[1] Halil Aydınalp, **İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör**, 1. Baskı, Ankara: Birleşik Yayınevi, 2011, s.23; HalilAydınalp, **Yüksek Din Öğretimi ve Dini Köktencilik**, 1. Baskı, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2012, s.85-87.

ardında yatan diğer sosyal olayların ne olabileceği hakkında hem teorik hem de pratik bilgiler sunarak konu ele alınmaya çalışıldı.[2]

2. Araştırmanın Amacı

İslam dünyasında, savaş olan ülkelere cihada giden insanlar tarafından savaş ve çatışma yaşandığı için bu alan "cihat bölgesi", savaşmaya gidenler "mücahit", yapılan fiiliyat "cihat" ve bu uğurda canını verenler "şehit" olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, konumuzun amacı, cihat bölgelerine savaşmaya gidenlerinin sosyal kimlik özelliklerini, cihada katılma ağlarını ve ideolojik eğilimlerini tasvir etmek; yapılan bu tasvirleri sosyolojik olarak sosyal hareketlerin özellikleri, dini olarak da cihat ve şehitlik söylemleri açısından açıklamaya çalışmaktır. Bütün bunları yaparken de çift yönlü bir amaca hizmet ettiğimizi söyleyebiliriz. Bir taraftan, önemli bir problem olmasına karşılık yeterli araştırma bulunmayan bu konuda devlet ve toplum hayatımıza katkı sağlayacak sonuçlar ortaya koymak; diğer taraftan ise Türkiye'deki sistematik din sosyolojisi çalışmalarına katkı sağlamaktır.

3. Araştırmanın Problemleri

Yukarıda ifade edilen konu ve amaçlar çerçevesinde, araştırmada gözlem altına almaya gayret edeceğimiz problemler şu şekilde özetlenebilir:

1. Modern cihadizm bağlamında, toplumsal hareketlerin yakın tarihini, özelliklerini, çeşitlerini, ana teorilerini ele almak.

2. Cihat düşüncesini hem geleneksel İslamî bakış açısıyla, hem de modern mücahitlerin kendi cihat anlayışları açısından tasvir etmek.

3. Modern mücahitlerin şehitliğe yükledikleri anlamları gözlem altına almak.

4. "Cihat bölgeleri" olarak tanımlanan ülke ve çoğrafyaları tanıtmak.

5. Türk vatandaşı olan cihatçıların sosyal kimlik bilgilerini mevcut kaynakların elverdiği ölçüde cinsiyet, bölge, yaş, eğitim, ekonomi ve medeni durum açısından tasvir etmek.

6. Cihadistlerin cihada katılma serüvenlerini ilk tanışma, karar verme, lojistik destek, cepheye ulaşım ve cephede maddi durum, irtibatlar ve kamplar açısından tasvir etmek.

7. Cihat yaptığına inanan mücahit grupların düşünsel eğilimlerini ideoloji, örgüt, destek ve eylem açısından değerlendirmek.

[2] Emile Durkheim, **İntihar**, Özer Ozankaya (çev.), İstanbul: Cem Yayınevi, 2002, s. 5. (Çevirenin önsözü)

4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırları

Araştırmanın yukarıda özetlenen konu, amaç ve problemleri araştırmanın genel kapsamını oluşturmaktadır. Zaman olarak 1980 sonrası cihada gidenler, mekan olarak Türkiye'den savaşmaya gidenler konu edinilmektedir. Türk vatandaşı olup da diğer ülkelerden savaşmaya gidenler de araştırmaya dâhil edilmiştir. Cihat bölgelerine gidenler illegal şekilde gittikleri için kendileriyle bilgi alış verişi sınırlı olmaktadır. İstanbul'da ziyaret ettiğimiz bazı cihadî çevreler başlangıçta olumlu ve yardımsever bir yaklaşım sergilemişler; kendi dergi ve kitapları hakkında bilgiler vermişler, hatta gerekli yayınların bir bölümünü temin etmişlerdir. Fakat araştırmanın ilerleyen dönemlerinde, özellikle mülakat sorularını gördüklerinde, yetkililere danışmak için önce zaman istemişler, daha sonra bazı soruların çıkarılmasını istemişler, talepleri doğrultusunda son düzenlemeler yapıldıktan sonra diğer sorulara da cevap vermekten vaz geçmişlerdir. Hukukî ve adlî sonuçları yanında, güvenlik gerekçesiyle de anlaşılan modern cihadistler bilgi vermekten çekinmektedirler.

Diğer taraftan, çıkarılan dergiler ve yazılan hatıratlar cihadistlerin dünyasına girmeyi kolaylaştırmaktadır. Araştırmada azımsanmayacak bir literatür haline gelen modern cihadist yazından faydalanılmıştır. Özellikle internet üzerinden pek çok video tarafımızdan incelenmiş, literatürdeki boşuklar görsel malzemeyle giderilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte, internet ve gazetelere yansıyan bilgilerin her zaman doğruluğunun netleştirilmediğini de ifade edelim. Şahıslara ulaşmak zorken, mevcut bilgilere ait detayların doğruluğunu test etmek kolay olmamaktadır. Güvenlik gerekçesiyle genelde mahlasların kullanılması bu konuda bir başka karmaşadır. Bazen de farklı mahlasların kullanılması buradaki karmaşayı daha da artırmaktdır. Dolayısıyla bir bilginin doğruluğunun anlaşılması birden fazla kaynağın kontrol edilmesini gerektirmektedir. Araştırmada yoğun biçimde internetin kullanılması bu yüzdendir.

Cihat bölgelerine farklı ülkelerden savaşçıların gittiği bilinmektedir. Batı'dan İslami gruplara katılanlar üç farklı kategoride ele alınabilir. Bunlar; (1) hayatlarını kazanmak için Batı ülkelerine göç etmiş Müslümanlar, (2) Müslüman göçmenlerin Batı'da doğup büyümüş çocukları, (3) İslamiyeti sonradan seçmiş Batılılar.[3] Ümmet şuuru içinde hareket eden micahitlerin Türk vatandaşı olanları ya da Türkiye ile yakın ilişkiler geliştirmiş, Türkiye'de yaşamış olanları araştırmaya dâhil edilmiştir. Türkiye'den cihada gidenler şu kategoriler içinde ele alınmıştır: (1) Cihat için çalışma

[3] Ruşen Çakır (Sunuş yazısı), Ferhad Khosrokhavar, **Allah'ın Yeni Şehitleri**, İstanbul: Versus Kitap, 2006, s. 3.

yapan grupların aşamalı eğitimleri ile katılanlar, (2) İslamî davet aldıktan sonra dünya siyasetinden etkilenip bağlı olduğu gruptan ayrılıp bu yola girenler, (3) Sosyal ağlar vasıtasıyla bilinçsizce katılanlar, (4) Ailesinin de desteğiyle katılanlar gönüllüler, (5) Batı'da doğup büyüyen ve cihatçılarla tanışan Türkler, (6) İslam'ı daha iyi yaşanacağını düşünerek bu bölgelere hicret eden aileler şeklinde altıya ayırabiliriz.

Araştırmayı Türkiyeden cihat bölgelerine gidenlerin ve oralarda şehit olanların haberlerinin yapıldığı dönem olarak 1980 sonrası ile sınırlandırmak kapsamı açısından makul gözükmektedir. Elbet cihat konusu İslam tarihi boyunca varola gelmiş bir olgudur. Ama modern dönemde Türkiye'de doğup başka bir ülkede silahlı mücadeleye katılmak farklılık arzetmektedir. Türkiye diplomatik ilişkileri iyi olan ülkelere savaşçı gönderen bir ülke gibi algılanmaktadır. Özellikle Suriye'deki iç savaş bu kanaatin yerleşmesine sebep olmuştur. Cihatçıların devletle ilişkileri değişen dış politika önceliklerine göre farklılık arz etmektedir. Bu ilişki biçimleri bilgi ve belgesi olmayan karanlık noktalardır. Üzerinden en az 10 ila 20 sene geçmeden bu bilgilerin araştırmalara girmesi imkân dışı görünüyor. Aslında mücahitleri en iyi tanıyan devletin ilgili birimleridir. Hem iç ve dış siyaset, hem de güvenlik politikaları gereği bu bilgilerin paylaşılmaması araştımanın bir başka sınırıdır.

Araştırmanın yazımında kaynaklanan temel problemlerden biri de kavram sorunu olmuştur. Kavramlar düşünce dünyasının anahtarlarıdır. Araştırmamızda kullandığımız bu özel kavramlar konuyu daha anlaşılır hale getirecektir. Kullanılan kavramlar özellikle "cihat" ve "şehit" kavramları araştırma içinde de tartışıldığı gibi genel kabul görmüş değildir. Günümüz araştırmalarında ve yabancı araştırma eserlerinde zikredilse de anlam içeriği olarak kullanıcılarını yansıtan ideolojik tanımlı ifadeler olarak durmaktadır. Araştırmamızda gerek alıntılarda gerekse konunun muhataplarının içinde yaşadığı kavramlar olması nedeniyle bizim tarafımızdan da kullanılma durumunda kalınmıştır.

5. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma mülakat tekniğine göre tasarlanmış, fakat belge tarama yöntemiyle yapılmıştır. Konuyla ilgili yapılan ilmi araştırmalar yanında, cihada gidenlere ait otobiyografik eserler, bu tarz grupların çıkardıkları dergiler, internet mülakatları, videolar, internet forum sitelerindeki tartışmalar başlıca belgelerimizdir. Cihat bölgeleriyle irtibatlı olan bazı yayın evlerinde yaptığımız gözlem ve görüşmeler de ilgili kaynaklardaki verileri yorumlarken kullanılmıştır. Edindiğimiz kanaatlerle sahadan gelen bilgiler arasında karşılaştırmalar yapılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

1. TOPLUMSAL HAREKETLER

Cihat bölgelerine gidenlerin düşünce yapılarını etkileyen temel yapının "toplumsal hareketler"den elde edilen birikimlerin olduğu genel bir kabuldür. Bu bölgelerde varolan grupların toplumsal hareket bilinci, silahlı mücadele ile paralel ilerlemiş ve dünyanın dört bir yanına yayılan iletişim ve eylem ağı kurulmuştur.

Cihat bölgelerine gidenler aynı duygularla hareket eden bireylerdir. Kısmen örgütlü bir yapıdır. Bireyler cihat bölgelerinde varolan örgütlü bir yapı içerisine dahil olmaktadır. Bu durumu oluşturan en önemli faktör toplumsal olayların olduğu görülmektedir. Bu sebeple konu toplumsal hareketler sosyolojisi içinde ele alınabilir.

Araştırmamızı oluştururken birinci bölümde temel motivasyon olan toplumsal hareketlerin oluşumu, tarihi ve etkilerini işlemenin konuyu anlamak için faydalı olacağını düşünerek; toplumsal hareketler ve bireysel katılımın karşılıklı etkileşimi, Ortadoğu'da toplumsal hareketlerin durumu, oluşturulmaya çalışılan yeni dünya sistemi ve İslami Hareketlerin toplumsal hareket olma ve üye oluşturmada etkilerini değerlendirmeye çalışacağız.

1. 1. Günümüz Toplumsal Hareketlere Giriş

21. yüzyılda toplumsal hareketler denilince ilk olarak çatışma, devlet ve toplum uyuşmazlığı gibi konular akla gelmektedir. Toplumsal hareketler, anlam olarak geniş bir tarihe sahiptir. Dünya üzerinde küresel bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişim dünya genelinde ekonomik ihtiyaçlarla birlikte ağırlıkta sosyo-kültürel alanda ortaya çıkan yeni taleplerin oluşmasına da zemin hazırlamıştır.

Değişim ve dönüşüm açısından toplumları düşündüğümüzde sosyo-kültürel değişimin üç temel türü ortaya çıkmıştır. Bunlar; toplumsal hareketler aracılığı ile ortaya çıkan değişmeler, kendiliğinden oluşan değişmeler ve toplumu yönetenlerin kendi istekleri doğrultusunda yön verilen değiştirme süreçleridir.[4]

[4] Alev Erkiler Başer, **Ortadoğu'da Modernleşme ve İslami Hareketler**, İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1999, s. 31; Berch Berberoğlu, **Küresel Çağda Siyasal Sosyoloji**, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Ünversitesi Yayınları, 2014, s. 183-187.

Toplumsal hareketler, toplumsal taleplerin ve bu taleplerin sonucunda oluşan örgütlenmenin bileşenlerinden meydana gelmektedir. Bu amaçla bir toplumsal hareket aynı amaçla mücadele veren birçok örgüt ve dernek yapılanmasından meydana gelmiş olabilir.[5] "Arap Baharı" ile Orta Doğuda birçok ülke, 2010 Aralık ayında Tunus'ta başlayan isyan dalgası ile birlikte çeşitli değişimlere sürüklenmiştir. Tunus'ta işsizlik ve ekonomik sorunlardan ötürü pazarcılık yapan üniversite mezunu Muhammed Bozzai isimli gencin kendini yakmasıyla başlayan isyan ve değişim talebi bölge ülkelerinin çoğunu etkilemiştir.[6] Ayrıca bundan kısa bir süre sonra ABD'de yirmi eyaletteki şehirde ve dünyanın seksen ülkesinde yüzbinlerce insanı seferber eden "Wall Street'i İşgal Et"[7] hareketinin oluşması toplumsal hareketlerin organizasyon genişliğinin geldiği noktayı gösteren örnek olaylardır. Toplumsal hareketlerin değişen yönetim sistemlerine bağlı olarak dünyayı etkileyecek yeni bir güç unsuru olduğu görülmektedir.

1. 2. Toplumsal Hareketlerin Sınıflandırılması

Toplumsal hareketleri incelediğimizde bölgelere ve lider söylemlerine göre farklı toplumsal hareket türlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Toplumsal hareketleri anlamlandırmak için temel özelliklerine göre sınıflandırma yöntemine gidilmiştir. Toplumsal hereketler sosyolojisi açısından yapılan tasniflerde farklı adlandırmalar yapılmıştır: Genel olarak değerlendirildiğinde egemen ideolojiye karşı mesafeli duran toplumsal hareketler: (a) Reform hareketleri, (b) Radikal hareketler ve (c) Sömürge karşıtı hareketler.[8]

Toplumun hazır bulunuşluk durumlarına göre değişmeyi tetiklemek üzere organize olmuş "protestocu hareketler" ve toplumu hazır olmadığı bir değişmeye doğru itmekle nitelenen "eğitici hareketler" olarak da tasnif yapılmaktadır.[9] Ayrıca örgütlenme biçimlerine göre legal, illegal, yarı legal veya yarı illegal şekilde tanımlanan farklı toplumsal hareket tasnifleri de yapılmaktadır.

[5] Başer, s. 32.
[6] Duygu Dersan Orhan, "Krizi: Arap Baharı ve Demokrasinin Geleceği", **Atılım Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 3 (1-2), s. 17-29.
[7] Berberoğlu, s. 200; Bk. Ali Acar, "Wall Street'i İşgal Et Hareketi", www.yurtvedunya.net_Sayi3_3-libre. (11.11.2014)
[8] Başer, s. 36.
[9] Başer, s. 38.

1. 3. Toplumsal Hareketleri Oluşturan Unsurlar

Tüm organizasyon ve yapıların bazı unsurlara sahip olması gerekmektedir. Bu açıdan değerlendridiğimizde toplumsal hareketleri oluşturan unsurlar üçe ayrılmaktadır: İdeoloji (düşünce), lider ve takip edenler.

İdeoloji, toplumsal hareketin düşünsel ve eylemsel yönünü göstermektedir. Liderler, karizmatik, yönetsel ve düşünsel olarak kitleyi yölendirme biçimine göre farklı tanımlar almaktadır. Takip edenler ise yönetilen kesim olarak çoğunluğu oluşturmaktadır.

Toplumsal hareketler genel olarak bu üç unsuru bünyesinde barındırmaktadır. Bu üç unsur toplumsal yapılarda farklı şekillerde yerleşebilmektedir. En temel unsur liderin söylemini oluşturan ve üye toplamaya yardımcı olan ideolojik çağrısıdır. İdeolojinin sağlamlığı ve liderin yönetimi ile toplumsal hareketler yayılma ve yaşama imkanı bulurlar veya kısa sürede yok olurlar.

Toplumsal hareketler deolojik yapısı ve liderin yönetim şekline göre farklı dönüşümler de geçirebilmektedir. Yani toplumsal hareketler ilk kurulduğu şekliyle hayatiyetini devam ettiremeyebilmektedir. Ayrıca bu hareketler, başladığı gibi kalmamakla birlikte başlangıçtan beri yaşadığı tecrübe, liderin ölümü, ekonomik şartlar gibi etkilerle değişim geçirmektedir.

Toplumsal hareketlerin ideolojilerine bağımlılığı nedeniyle esnek bir yapıda olmaması en temel sorunu oluşturmaktadır. Ayrıca hakim olan rejimlerin, bu hareketleri oluşturan örgütleri çeşitli yollarla tahrip etmesi ve bireylere uyguladığı yaptırımlar yoluyla bastırması, toplumsal hareketlerin amacından sapmasına neden olan sorunlar arasında gösterilmektedir. Hareketin üyelerinin ya da ideolojisinin sisteme entegre edilmesi yoluyla pasif ve tutucu hale gelmesi de en temel sorunlardan sayılmaktadır. Yapısı itibariyle tutuculaşmış bir hareket egemen ideolojiye ve toplumsal yapıya güçlü ve esaslı bir biçimde alternatif olma özelliğini de yitirdiği düşünülmektedir.

Liderlik açısından değerlendridiğimizde karizmatik liderliğin zamanla görev dağılımı ile olaganüstü olmaktan düşürülmesi de yönetici zafiyetini ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal hareketlerin söyleminin toplumdaki karşılığını yitirmesi de takipçileri açısından ideolojinin tamamen zayıfladığını ve yok olmaya başladığını göstermektedir. Örgütün zamanla alternatiflerinin oluşması yoluyla parçalanması, farklı yönelimler gerçekleştirmek için koalisyon çalışmalarına girerek ödünler verilmesi, hedefe varmada hareketin sonrası için yeni hedefler üretememesi de oluşacak sorunlara

işaret etmektedir. Bu sorunlar önlenemediği ve yönlendirilemediği zaman toplumsal hareketlerin hedefine ulaşmadan akamete uğrayacağı düşünülmektedir.[10]

Üyelerin hareketin ideolojisinde vaadedilen taleplere ulaşamaması, ortaya çıkan yönetimsel zafiyetler, mal ve can kayıplarının oluşması, diğer hareketlerin başarıları veya yöneten güçler tarafından uygulanan baskılar karşısında hareketten ayrılmaların olması üçüncü unsurda karşılaşacak temel sorunlar olarak gözükmektedir.

1. 4. Toplumsal Hareketlerin Özellikleri

Her toplumsal hareketin kendini diğer hareketlerden ayıran ideolojik özellikleri bulunmaktadır. Toplumsal hareketlerin düzeni değiştirme ve reddetme üzere oluşturduğu düşünsel yapılar farklı dikotomik tarzlar oluşmuştur:

Cemaat olarak toplumdan ayrılma ve toplumu değiştirme ikilemi; toplumdan ayrılma, bireyin manevi değişimini; toplumu değiştirme ise protesto, reform ya da devrimlere yol açmayı hedeflemektedir.

Parçalı-geçici nitelikte olma ve yerleşik olma ikilemi; inananları tarafından sorunları giderilene kadar geçici, planlanmamış, otoritenin belirli tavırlarına karşı oluşumlardır. Yerleşik özellikte olanlar ise planlı ve kapsayıcı hareketlerdir.

Dar ve geniş kapsamlı değişme ikilemi; dar kapsamlı değişim isteyenler belirli kurumların değişmesini talep eder ve yeterli görürken; geniş kapsamlı değişim hedefleyen toplumsal hareketler ise otoritenin değişmesi gerektiğini savunur, ani ve doğrudan değişimleri hedeflerler.

Toplumsal hareketlerin amaçlarını gerçekleşmede tedricilik ve anilik ikilemi; reform hareketleri ile devrimci hareketler arasındaki temel farklardan biri de hedefe ulaşmada sabretme konusudur. Reform hareketleri amaçlarını gerçekleştirmede sabırlı ve tedricilikten yanadırlar; devrimci hareketler ise ani ve radikal değişimler peşinde olmakla nitelenirler.

Yasallık ve yasadışılık ikilemi; reform hareketleri yasal oluşumlar olmakla birlikte, devrimci hareketler ise toplumun yasadışı olarak algıladığı yolu kullanmayı tercih ederek daha çok şiddete dayalı hareket etmektedirler.[11] Toplumsal hareketlerin değiştirme ve reddetmeye yükledikleri anlamlara göre varlıklarını sürdürdükleri görülmektedir.

---

[10] Başer, s. 44-45.

[11] Başer, s, 46; Bk. John Holloway, **İktidar Olmadan Dünyayı Değiştirmek**, Pelin Siral (çev.), 3. Baskı, İstanbul: İletişim Yay., 2011. Marksist düşünce de bu konuda bir sorgulama içinde gidip gelmektedir.

Toplumsal hareketlerin en temel özelliklerinden biri de teşkilatlanma şeklidir. Tüm toplumsal hareketler yaşadıkları düzeni devirmek üzere teşkilatlarını oluşturmaya çalışmaktadır. Buna siyasal yapıyı değiştirmeye çalışan devrimler ve tüm kurumları değiştirmeyi hedef alan topyekün devrimleri örnek verebiliriz.[12] Tez konusu olan aktörlerin içinde bulundukları dini toplumsal hareketlerin taleplerinin de, yaşadıkları toplumlarda İslam'ın tüm kurumları ilgilendiren mesajlarını gerçekleştirmek için bütünsel bir devrim yönünde olduğu şeklinde tanımlanmaktadır.

Toplumların ve ulusların geleceğini belirleyen bu hareketleri oluşturan şartları tanımak için, (1) dönemin kilit hareket yapıları, (2) bu yapıların sosyal tabanı ve coğrafi konumu, (3) hareketlerin örgütlenme türleri ile hedefleri (4) aynı türden ve farklı türden hareketlerin birbirleriyle ilişkileri üzerine yapılacak çalışmalarla ortaya koyulabileceği söylenmektedir.[13]

Toplumsal hareketler, modern çağın etkisi ile karizmatik lider veya bireysel çalışmalar sonucunda düşüncenin ve katılımcıların isteklerinin ifade edildiği yapılar olarak ortaya çıkmaktadır. Sonuçta bireysel ve toplumsal hareketler, modern yaşamın tarihsel sürecinin bir sonucu olarak doğmuştur denilebilir. Bireysel ve toplumsal hareket, insanın kendisini geleneksel bağların (din, akrabalık vs.) boğuculuğundan özgürleştirdiği bir tarihsel süreç içine oturtulmaktadır.[14] Bireysel ve toplumsal hareketler oluştukları çağın ve taraftar kitlesinin durumuna göre hayatiyet bulmaktadır. Genel bir kabul olarak bu hareketler toplumların talepleri açısından önce Batı özgürlükleri içinde ortaya çıkmış daha sonra da tüm dünya ülkelerine yayılmıştır. Fakat yine de bu görüş fazla Avrupa merkezci bir açıyı yansıtmaktadır. Her toplumun kültüründe toplumsal hareketler farklı şekillerde de olsa varolagelmiştir.

Son zamanlarda ortaya çıkan toplumsal hareket tipleri ise yaş, cinsiyet farklılıkları, sağlık, tabiatla ilişki ve insan neslinin devamı gibi daha önce gündeme gelmemiş sosyal sorunlardan kaynaklanmakta ve sosyolojik analizde önem kazanmaktadır. Yine dini taleple ortaya çıkan hareketler tarihin farklı zamanlarında varolmuş ve her dönem de yer edinmiştir.

Toplumsal hareketlerin çağdaş toplumlarda oluşturduğu teorik ve ampirik bilgiler gelecek açısından şu özellikleri ile ön plana çıkmaktadır: 1) Yeni çatışmalar kalıcıdır, konjonktürel değildir; yani yeni dayanışma ve hareket biçimleri (sınıflar, baskı

[12] Başer, s. 49.
[13] William G. Martin, "Sistem Karşıtı Hareket Anlayışı", **Toplumsal Hareketler (1750-2005) -Dipten Gelen Dalgalar-** Koordinatör: William G. Martin, Deniz Keskin (çev.), İstanbul: Versus Kitap, s. 18.
[14] Kenan Çayır, **Yeni Sosyal Hareketler**, Kenan Çayır (Ed.), 1. Basım, İstanbul: Kaknüs Yay., 1999. s. 13.

grupları gibi) daha geleneksel üyeliklerden oluşmaktadır. Bu yeni dayanışma biçimleri çeşitlilik gösterse de, bunlar çağdaş toplumsal sistemlerin değişmez ve yok edilemez birer parçası olmuştur. Çünkü bu sistemlerdeki oluşumlar yerel ve derin yapısal değişimlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadırlar. 2) Toplumu ilgilendiren yeni çatışmalar, sorunun temelindeki dayanışma ağları ile sosyalizasyon ve "örtülü" bir katılım işlevi görmektedirler. 3) Çağdaş toplumların "karmaşıklığının" temel problemlerinden biri, temsil ve karar alma mekanizmaları ile "sivil toplum" arasındaki boşluk olarak görülmektedir. 4) Toplumsal hareketlerin sonucunun önceden kestirilmesinin zor oluşu, sistemlerin yaşadığı belirsizliğin derecesini de artırdığı düşünülmektedir.[15] Bu sebepler üzerine düşünüldüğünde sistem analizine dayanan yapısal teorilerin bir hareketin niçin kurulduğunu açıklanmakta, ama "Nasıl?"ı açıklanamamaktadır. Bu da araştırılması gereken farklı bir konudur.

Toplumsal hareketler; imkanları ve sınırları olan, düzenli bir alanda işleyen eylem mekanizması oluşturmaktadırlar. Toplumsal hareketler oluşumları, temel unsurları ve özellikleri açısından sosyal yapılardır. Yaşanan krizler sonucunda oluşan durumlar veya inançların ifade biçimleri toplumun örgütsel bir yapıda inşa edilmesini sağlamıştır. Örgütlenme insanları bir arada tutmak ve hareket için kaynakları mobilize etmek; değerleri, imkanları ve kararları bölüştürmek anlamına gelmektedir. Böylece toplumsal ilişkiler tarafından sağlanan imkanlar ve sınırlar toplumsal hareketleri şekillendirmiştir. Toplumsal hareketler, örgütlü eylem sistemleridir; bu tarz bir toplumsal olgunun zaman içinde oluşabilecek gevşek yapısına rağmen hareketin bütünlüğü ve devamlılığı, bireylerin entegrasyonu ve karşılıklı bağımlılığı olmadan sağlanamayacağı görülmektedir. Buradan bir tarif yapacak olursak toplumsal hareketleri; yapıları sistematik bir alanda işleyen amaçlar, inançlar, kararlar ve fikir alış verişleri tarafından inşa edilen eylem sistemleri olarak tanımlayabiliriz.[16] Melucci özetle, bir toplumsal hareketi (a) dayanışmaya dayalı, (b) bir çatışma taşıyan, (c) yer aldığı sistemin sınırlarını zorlayan bir kolektif hareket olarak tanımlamaktadır.[17] Örneğin, dünya üzerinde oluşan toplumsal çatışmaların, 21. yüzyılda geleneksel ekonomik sistemden kültürel alana doğru kaydığı görülmektedir. Bu çatışmalar bireysel kimliği, günlük hayattaki zaman ve mekanı, bireysellerin motivasyonunu ve kültürel yapılanma modellerini etkilemektedir.

[15] Alberto Melucci, "Çağdaş Hareketlerin Sembolik Meydan Okuması", Kenan Çayır (Ed.), **Yeni Sosyal Hareketler**, s. 81-92, 1. Basım, İstanbul: Kaknüs Yay., 1999.
[16] Melucci, s. 84-85.
[17] Melucci, s. 87.

Toplumsal hareketlerin oluşumunun temelinde yaşadıkları dönemin yönetim şeklinin etkin olduğu görülmektedir. Yönetimlere sahip olan sistemler, bireylerin ve grupların özerklik alanlarını iyileştirmek için varolduğunu söyleyerek sorunları çözecekleri vaadinde bulunmaktadır. Bu sistmeler toplumlarına karşı görevlerini yerine getirmediği veya tatmin edeci bir yönetim sergileyemedikleri zamanda ise, toplumsal hareketlerin oluşmasına ve çeşitlenmesine neden olmuşlardır.[18]

Melucci yeni sosyal hareketleri "büyüsü olmayan peygamberler" olarak tanımlayarak insanlara kurtuluş rehberi görevi gördüğünden bahseder. Hareketlerin yaşamsal varlıklarını devam ettirmeleri için vaatlerini yerine getirmeleri gerekmektedir, bunun için tüm riskleri de göze almak zorundadırlar. Katılımcıları ve karşıtları açısından her zaman problemler ve cevaplamaları gereken sorularla karşı karşıya kalırlar. Toplumsal hareketlere konu olan hususlarda yeni meselelere yeni sorular, itirazlar ve cevaplar yöneltilmektedir. Toplumsal yapıda meydana gelen bu durum; sıkıntılar, öncelikler, hedefler ve farkındalıklarda da değişime yol açmıştır. Bu hususlar belirli bir toplumsal yapı içerisinde yeşermekle birlikte, artık küresel ölçekli, hızlı bir yayılma göstermektedir. Dünyanın eskiye nispetle daha çok birbirine bağlı bir ağ oluşturması sebebiyle, domino taşı etkisi gibi daha geniş bir alanda ve daha hızlı yayılmaktadır.[19]

1. 5. Toplumsal Hareketlerin Yakın Tarihi

Toplumsal hareketlere yakın tarih açısından baktığımızda ilk önce Batı'da oluştuğunu daha sonra da sömürgeye karşı Doğu'da bağımsızlık istekleriyle devam ettiğini gözlemlemekteyiz. Bu toplumsal hareketler, Avrupa kültürüne ve kapitalizme karşı çoklu direniş tarzları, dünya sisteminin ve küresel katılımcıların geçirdiği inanılmaz dönüşüm sürecinin tam kalbinde yer almaktadır.

Zamanımıza geldiğimizde modern dünyayı şekillendiren yeni kuvvet, Batı'nın sermayesi ve devletleri yanında yeni oluşan direniş eylemleri olarak görülmektedir. Bu direniş hareketleri devletlerin tamamen yeniden kurulması şeklinde değil, dönüştürmek üzere kurgulanmıştır. Bu açıdan direniş eylemleri, "dönüştürücü hareketler" olarak da tanımlanmaktadır.[20] Özellikle Fransız Devrimi (1789) halk taleplerine dayalı yeni siyasi

[18] Melucci, s. 88.
[19] Taner TATAR, "Yeni Toplumsal Hareketler ve Küresel Projeler", **Ortadoğu Analiz Dergisi**, Eylül 2013, C. 5, S. 57, s. 11.
[20] Tuba Ağartan, Woo-Young Choi ve Tu Huynh, "Kapitalist Dünyanın Dönüşümü: 1750-1850", **Toplumsal Hareketler (1750-2005) -Dipten Gelen Dalgalar-** Koordinatör: William G. Martin, Deniz Keskin (çev.), İstanbul: Versus Kitap, s. 21.

eylem türleri üretmiştir. Bu eylemler devleti ele geçirerek ekonomik, sosyal ve siyasal düzeni kökten dönüştürme amacını taşımıştır.[21] 1800'den sonraki hareketler "devlet"ten kaçınmak, onu feshetmek veya kontrol etmek amacıyla kendilerini devlet ile ilişkili olarak farklı şekillerde de konumlandırmaktadır.[22]

Toplumsal hareketlerin geliştiği 1968'den 2005'e kadar olan tarihsel dönem, özellikle dünya sistemlerine ait çoklu kültürel sistemlerin kapitalist toplumsal tahayyüller yoluyla derinlemesine nüfuz ederek dünya sistemine içkin hale gelmiş olan reaksiyon ve adaptasyonları tetiklemesi sebebiyle dikkat çekicidir.[23]

1968 sonrası sistem karşıtı hareketlerin küresel çapta dönüşüm geçirdikleri bir dönemdir. Dünya çapında gerçekleşen üç büyük olay, toplumsal hareketlerin biçimini belirlemekte etkili olmuştur. Bunlar; Çin Kültür Devrimi, Küba Devrimi ve Vietnam Savaşı'dır.[24] Bu olaylar, küresel çapta toplumsal hareketleri mücade eden farklı gruplarla birleşmiş ve bu dönem boyunca dünya çapında çok çeşitli hareketlerin doğmasına sebep olmuştur. Ayrıca 68 Kuşağı olarak tanımlanan bir dönem ve düşünsel bir grup da oluşmuştur.

Eşitlik, özgürlük, adalet ve ilerleme fikirleri etrafında hanedanlık ve krallıklara karşı bir devrim hareketi olarak başlayan Fransız İhtilali, temelinde milliyetçi mücadeleler içinde oluşan ve genellikle sosyalizm ideolojisini benimseseler de, merkez ülkelerdeki halkın tahayyülü, ulusalcı yapıdan "kimlik" hareketleri olarak adlandıracağımız çizgiye doğru yön değiştirmiştir. Bu gelişmenin bir paraleli de daha sonraları "etnik" ve "dinsel" kimliklere doğru yaşanan toplumsal hareketleri ortaya çıkarmıştır.[25]

Etnik ve dinsel hareketler 1960'ların sonunda ve 1970'lerin başında ilk olarak "kimlik" hareketleri şeklinde ortaya çıkmıştır. Pek çoğu kısa sürede, özellikle 1979'dan sonra, devletlerarası sistemlerin istikrarına ciddi tehdit oluşturan ve kapitalist değerlerin temel ilkelerini reddederek, sistem karşıtı olarak tanımlanabilecek bir alana kavuşan hareketlere dönüşmüşlerdir.[26]

Bu dönemde yoksullaştırmayı artıran ve işbirliğini ortadan kaldıran ekonomik hegemonya tarafından fitili ateşlenen etnik, dini ve mezhepsel savaşlar (Ruanda'dan

[21] Ağartan, Choi ve Huynh, s. 32.
[22] Fouad Kalouche ve Eric Mielants, "Dünya Sisteminin ve Sistem Karşıtı Hareketlerin Dönüşümü: 1968-2005", **Toplumsal Hareketler (1750-2005) -Dipten Gelen Dalgalar-** Koordinatör: William G. Martin, Deniz Keskin (çev.), İstanbul: Versus Kitap, s. 220.
[23] Kalouche ve Mielants, s. 219.
[24] Kalouche ve Mielants, s. 221.
[25] Kalouche ve Mielants, s. 223.
[26] Kalouche ve Mielants, s. 244.

Kosova'ya, Hindistan'dan Çeçenistan'a; Afganistan, Irak ve Suriye'ye kadar) tüm dünyayı sarmış durumdadır.[27]

Günümüzde etnik ve dinsel hareketlerde, daha önceki yüzyıldakilerden oldukça farklılıklar gözükmektedir. Çünkü toplumsal tahayyülleri açısından dışarıdan gelen belli güçlere karşı yerelleşmiş direnişler olarak ortaya çıkmışlardır.[28]

1980'lerde kimlik, din ve etnik temelli hareketler, gitgide daha da kapitalist bir kılığa bürünen bir küreselleşme ya da bölgeselleştirmeye karşı direnişler ortaya çıkmıştır. Örneğin, İran ve Afganistan'da yaşananlar durumu yansıtmaktadır. İran Devrimi, mücahitlerin modern, sosyalist ve liberal söylemler tarafından baskılanmış bir dünyayla mücadele sonucu doğmuştur. Mollalar sistem karşıtı dinsel yolları kullanması sebebiyle bu savaşa katılmış oldu. Afganistan'da aynı şekilde aşiretlerin ve ırkların birleşerek mücadele etmesiyle dünya gündemine girmiştir.

Din; Müslümanların, Hinduların, Yahudilerin ve Hıristiyanların, değişen toplumlarıyla yüzleşebilmek için örgütlendikleri Ortadoğu'da, Kuzey ve Batı Afrika'da, bunların yanı sıra Hindistan, Avrupa ve ABD'de pek çok toplumsal hareketin etkili bir bileşeni haline gelmiştir.[29] Pakistan, Keşmir, Çeçenistan, Bosna ve Afganistan'da da benzer bir dinsel veya etnik bağımsızlık talebi, yoksullaşmış kitleleri yaratan küresel koşullara karşı tepki verdi. Bu kitleleri kendi kimlik bayrağı altında bir araya getirdi.[30] 9 Eylül 2001 sonrası Irak ve Suriye'de bu halkaya katılmış oldu. Arap Baharı sonrası Tunus, Libya ve Mısır gibi ülkelerde ise gerilimler çıktı fakat aynı durumlar yaşanmadı.

Sistem karşıtı potansiyele sahip 1980 sonrası toplumsal hareket ve eğilimlerin, uluslar arası terörizm açısından dinsel temelli hareketlerin stratejilerine yayıldığı görülmektedir[31] (Ör. El-Fetih ve Hamas). Yaşamak için hiçbir şeyleri olmayanların seçimi "terörizm" yöntemi olmuştur. Yine de, 1990'lardan sonra kapitalizme ve ABD'ye karşı yöneltilmiş uluslar arası tepkinin yeni bir türü ortaya çıkmıştır.

Geri dönüp baktığımızda 1945 sonrası enternasyonalizm temelinde ortaya çıkmış olan kuruluşlar, 1980'lerde etkili küresel güçler olmaya başlamıştır. 1980'lerin özgürlük ve insan hakları mücadeleleri, yeni enternasyonalist ve eşitlikçi eğilimlerin uluslararası kuruluşlarda yer etmesi ve sistem karşıtı yönelime sahip yüzlerce sivil toplum örgütlerinin (STÖ) ortaya çıkması gibi beklenmedik sonuçlara yol açmıştır.[32]

[27] Kalouche ve Mielants, s. 251.
[28] Kalouche ve Mielants, s. 267.
[29] Kalouche ve Mielants, s. 227.
[30] Kalouche ve Mielants, s. 241.
[31] Kalouche ve Mielants, s. 254-255.
[32] Kalouche ve Mielants, s. 230.

Sonuçta toplumsal hareketler, sahip oldukları söylemler nedeniyle ikiye ayrılmaktadır. Zaman içerisinde evrimlere uğramış, sistemin içinde kalan (eski) ve sistemi tehdit eden (yeni) şeklinde farklar oluşmuştur. Eski hareketler, toplumsal hareketlerin ilk oluştukları dönemlerdeki ulusal hareketler olarak tanımlanmıştır. Bu hareketler Türkiye'de de çatışmacı, anti-kapitalist ve devlet karşıtı hareketler olarak ortaya çıkmışlardır.[33]

Türkiye'de dini toplumsal hareketlerin silahlı mücadele yoluyla yönetimi değiştirme düşüncesinin temelleri ise başta 1965 sonrası dönemde Müslüman Kardeşler (İhvanı Müslimin) Teşkilatı'ndan kopan şiddet yanlısı Cemmat-i İslami, İslami Cihat ve Tekfir ve'l-Hicre gibi grupların düşüncelerinin tercümeler yoluyla transfer edilmesi ile başlamıştır. Daha sonra 1979 İran İslam devrimi ve Afganistan'ın Ruslar tarafından işğal edilmesiyle yeni yolunu bulur. Bu süreç 80lerde başlar ve günümüze kadar farklı ayrışma ve yeni hareketlerle yoluna devam eder.[34]

1980'den sonra ortaya çıkan toplumsal hareketlerde iki önemli nokta ortaya çıkmıştır. Birincisi, bu hareketler kesin bir antikapitalist karaktere sahiptir. İkincisi, yeni hareketler bilinçli ve gitgide artan bir şekilde çokuluslu ve kıtalararası birliktelikler üzerinden işlemektedir. Küreselleşme ile ortaya çıkan yeni hareketler sistem karşıtı hareketler olarak tanımlanabilmektedir.[35] Küreselleşme karşıtı oluşan bu hareketler dünya çapındaki kurulu sistemlere karşı gelmekle birlikte önceki toplumsal hareketleri de sorgulayan bir çağrı haline gelmiştir.[36] Yeni kimlikler üzerine bina edilen bu yeni hareketler ortaya çıktıkları sırada eski hareketler de önemini kaybetmeye başlamışlardır.[37] Bizim araştırmamızı ilgilendiren bu hareketler de her nekadar geçmişin izlerini taşısalar da yaşadıkları yeni coğrafyalar, uygulamaları ve aktörleri açısından, "Yeni Dini Hareketler" içinde değerlendirilebilirler.

1. 6. Çağdaş Sosyal Hareketler Teorisi

21. yüzyıla gelindiğinde dünyanın her yerinde insanlar, "toplumsal hareket" kavramını gür sesli bir çağrı, çok çeşitli sorunlara karşı geniş katılımlı bir eylem tavrı, baskıcı iktidara karşı koyacak bir güç olarak tanımlanmaktadır.

---

[33] Martin, s. 8.
[34] Aydınalp, **Yüksek Din Öğretimi ve Dini Köktencilik**, 1. Baskı, İstanbul: Çamlıca Yay., 2011, s. 93-96.
[35] Martin, s. 5.
[36] Martin, s. 7.
[37] Kalouche ve Mielants, s. 231; Charles Tilly, **Toplumsal Hareketler (1768-2004)**, Orhan Düz (çev.), İstanbul: Babil Yay., 2008, s. 16.

Çağdaş toplumsal hareketler, talepleri ve eylemleri açısından marjinal olarak değerlendirilmekte; fakir ve köksüz insanların da bu hareketlerin toplumsal tabanını teşkil ettiği ileri sürülmektedir. Toplumsal hareketler yine modernleşme sürecinin meyvelerinden herkes faydalandığında zayıflayacak geçici bir olgu olarak da algılanmaktadır.

Klasik sosyal hareketler sosyolojisi ise, toplumsal hareketlerin dönüştürme yönünün ağır basmasının temellerinde değişimin gerçek dinamiğinin toplumda değil tarihte yattığını ileri sürmektedir. Sosyal hareketler, süregiden yapısal değişimlerin sadece birer yansıması olarak nitelendirilmektedir. Değişime sebep olanın sosyal hareketler değil tarihsel zorunluluk olduğu ifade edilmektedir. Bu görüş de toplumsal hareketlerin oluşum nedenleri arasında tartışılmaktadır.[38] Olumsuz düşüncelerin yanında bu hareketleri açık bir şekilde sosyal ve ekonomik bir çöküşün yansıması olarak görmeyenler de vardır. Aktörleri açısından klasik paradigmanın tepkisel, anomik ve köksüz aktör imajına uymamaktadır. Bu aktörler belirli hedeflere ve rasyonel stratejilere sahiptirler. Mücadeleleri ekonomik olmaktan çok, kimliği rahatça ifade edebilme, katılım ve sivil haklar gibi kavramlar çerçevesinde kültürel alanda gerçekleşmektedir.

Yeni toplumsal hareketleri anlamlandırmak için yeni hareket teorileri de ortaya çıkmıştır. Bunların başlıcaları "Göreli Yoksunluk Kuramı", Amerika'da etkin olan "Kaynak Mobilizasyonu Teorisi" ve Avrupa'da etkin olan "Yeni Sosyal Hareketler Teorisi"dir. Göreli Yoksunluk Kuramı, insanların bireysel veya kültürel dezavantajlar nedeniyle kendilerini yoksunluk, mahrumiyet içinde hissetmeleri durumunu ifade etmektedir.[39] Kaynak Mobilizasyonu, yeni hareketlerce yaratılan çatışmanın ekonomik/politik yönünü[40]; Yeni Sosyal Hareketler Teorisi ise hareketlerin kültürel yönü üzerinde durmaktadır.[41] Yeni sosyal hareketlerin nitelikleri, aktörleri ve konuları nitelik olarak eski toplumsal hareketlerin oluştuğu endüstriyel toplum döneminden ayrılarak refah toplumunun bölüşüm üzerindeki temel kurumsal çatışma modelinden farklılaşmaktadır. Bu hareketler hayatın ekonomik yanından çok, ekonomik olmayan niteliklerine vurgu yapmaktadırlar.

---

[38] Çayır, s. 14.
[39] M. Ali Kirman, **Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi**, 1. Baskı, Ankara: Birleşik Kitabevi, 2010 s. 213.
[40] Kaynak mobilizasyonu, ekonomik analizden yola çıkarak bireylerin ve sosyal grupların zararlarını azaltıp kazançlarını artırma prensibiyle eyleme başvurduklarını savunmaktadır. Bk. Ahmet Uysal, "Toplumsal Hareketler İçin Kaynak Yaratma ve Kullanma Stratejileri", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Aralık 2009, C. 10, S. 2, s. 217-238.
[41] Çayır, s. 15.

Çağdaş toplumsal hareketler, toplumsal tabanları yani aktörleri açısından da eski hareketlerden farklılaşmaktadır. Eski sosyal hareketler ekonomik olarak tanımlanan sınıf tabanına sahip iken, yeni hareketlerin toplumsal tabanı farklı sınıflardan oluşmaktadır. Eski hareketler girişimcileri, işçileri ve orta sınıfı mobilize ederken; yeni sosyal hareketler, yeni orta sınıftan (genç nesil ve yüksek eğitim düzeyli gruplardan) destek bulmaktadır.

Çağdaş toplumsal hareketlerin eski hareketlerden farklılaştığı bir diğer nokta da örgütsel yapılarıdır. Eski hareketlerin 'büyük liderler' eşliğinde merkezi örgütlenmeleriyle karşılaştırıldığında, yeni toplumsal hareketler esnek ve adem-i merkeziyetçidir. Örgüte katılım bireyin iradesi dahilindedir ve kararlar müzakere yoluyla alınmaktadır.[42]

Kaynak Mobilizasyonu Teorisine göre bir hareketin başarısı politik olarak tanınma, elde etme yahut maddi kazancın arttırılmasına bağlıdır. Toplumsal hareketlerin ortaya çıkışı, dışlanmış olan marjinal grupların politik sahneye giriş mücadelesi olarak, siyasal bir süreçle açıklanmaktadır.

Yeni Sosyal Hareketler sadece direnmek yerine, güç ve kaynaklar üzerinde kontrol sahibi olmaya çalışmaktadır. Tilly, sosyal hareketleri hakim güçler ve kaynakların dağıtımında değişim talep eden insanlar arasındaki etkileşimler olarak tanımlamaktadır. Yeni sosyal hareketlerin mücadele alanı sadece adaletsiz kaynak dağılımı değil, ortak toplumsal anlamlar ya da hayatın gerçekliğinin tanımlanma yollarıdır.[43]

Yeni Sosyal Hareketler Teorisine göre de, yeni sosyal hareket teorisyenleri taleplerin siyasi düzlemde değişikliği hedefleyen sosyopolitik yönünü değil, mevcut değerler, normlar ve kimlik yapılarında değişim taleplerini simgeleyen sosyokültürel boyutunu öne çıkarmaktadırlar. Özetle bu tarz sosyal hareketler temelde devlete değil, toplumsal muhalefete yönelmiş hareketler olarak görülmektedir.

Yeni sosyal hareketler değişik gruplarla mücadeleler yoluyla kolektif kimliğin inşa edildiği bir toplumsal ilişkiler ağıda kurabilirler. Bu hareketler kamusal hayata taşıdıkları farklı pratikleriyle yerleşik normları sorgulamakta ve yaşamın farklı şekillerde de olabileceğini sergilemeye çalışmaktadırlar. Bu hareketler sivil toplumdaki kimlik inşası sürecini de etkileyerek yön vermeye çalışırlar. Toplumsal inşa görevini yerine getirirken bazı çatışma alanları ortaya çıkabilir. Temel çatışma alanlarından biri

[42] Çayır, s. 16-19
[43] Çayır, s. 21-22.

kimliğin kurgulanma sürecidir. Kimliğin kurgulanma süreçleri bir dizi yeni sosyal hareketi şekillendirmekle birlikte aynı düşüncede olduğu diğer hareketler tarafından da şekillenebilmektedir. Bu gelişmeler yeni kimlik politikaları teorilerinin ortaya çıkışına da yol açmıştır.[44] Kimlik politikaları ve savunuculuğu söylemi, toplumsal hareketlerin temel söylemlerinin üzerine oturmaktadır. Hareketler, kimliğine sahip çıkmak için kendine ait meşru saydığı yollar üretebilmektedir. Bu sebeple "hareket" tabiri varolabilmek için; örgütlü aynı zamanda yıkıcı, anlık ve kurumsallaşmamış bir eylemi de kapsayacak şekilde tanımlanmaktadır.

Kimlik probleminin yanında ikinci temel sıkıntı sistem karşıtlığı sorunudur. Radikal düşünürler ve dünya sistemleri düşünürleri son dönemde, birbirini izleyen dünya-ekonomisinin krizlerini ve Amerikan hegemonyasının tehlikeli çöküşünü göz önüne alarak, dikkatlerini daha çok hegemonya ve birikim meselelerine vermişlerdir. Yeni sosyal hareketleri sadece "sistem karşıtı" ifadesiyle tanımlamak hedefi daraltmaktadır. Bu hareketler, hakim kapitalist güçlere ve süreçlere muhalefet eden ve bunlarla mücadeleye giren eylem ve hareketlerle sınırlandırılabilirler. Kavramsal olarak, sistem karşıtı hareketler böyle bir ilişki içerisinde bütünleşmektedirler.[45]

Milliyetçi ve dinsel hareketler genellikle kapitalist Avrupa'nın ekonomik yayılmasına, imparatorlukların çöküşüne ve devletlerarası sistemin yeniden düzenlenmesine paralel süreçlerin ifadesiydiler. Dinsel ayaklanmaların örgütsel yapıları, kilit aktörleri ve amaçları farklı yerel koşullardan doğdular ve imparatorlukların çöküşüne kendi farklı yöntemleriyle katkıda bulundular. Mezhep kökenli hareketlerin çıkardığı ayaklanmalar Avrupa devletlerinin bölgedeki varlığından istifade ederken, İslamcı hareketler de yabancı işgaline karşı isyan hareketleri şeklinde ortaya çıktılar.[46]

1. 7. Toplumsal Hareketler ve Bireysel Katılım

Toplumsal hareketler, inanç, düşünce ve eylem birlikteliğinden oluşan yapılardır. İnanç ve düşünce bireye ait olan karar verme yollarıdır. Bireysel varoluş toplumsal hareketlerin temel kaynağını oluşturur. Eric Hoffer, "Kesin İnançlılar" eserinde toplumsal hareketlerin üç yapıcısı olduğundan bahseder. Bunlar: Kitle hareketlerinin öncülüğünü yapan söz ustaları, hareketin gerçekleştirilmesini sağlayan

[44] Çayır, s. 23-27.
[45] Martin, s. 14-15.
[46] Ağartan, Choi ve Huynh, s. 55

fanatikler ve hareketin genel taraftar ve hakimiyet kurduktan sonra toparlanmasını sağlayan eylem adamlarıdır.[47]

Kitle hareketleri üzerine ilk çalışma yapanlardan biri olan G. Le Bon ise Hoffer'ın tasnifindeki birinci sıradaki söz ustalarını; dünyayı yönetenler, dinlerin ve imparatorlukların kurucuları, bütün inançların peygamberleri, tanınmış devlet adamları ve bunların yanında daha alçak gönüllü insan topluluklarının liderleri, kitlelerin ruhları hakkında, içgüdüsel fakat çok zaman gayet kesin bir bilgiye sahip liderler olarak görür. Liderler, kitlelerin ihtiyaçlarını iyi tespit ettiklerinden onlara kolaylıkla hükmedebilmektedirler.[48]

Yeni toplumsal hareketlerin oluşum sürecindeki ilk şekli genellikle zayıf ve gayri resmi olarak kurulmalarıdır. Bu bakımdan bireysel özerklik yeni hareketlerin yapısında temel bileşendir. Eski toplumsal hareketlerde görülen dikey hiyerarşik yapı yerine yatay örgütlenme ve buna bağlı olarak da demokratik örgüt şemasına sahiptirler. Lider, karizmatik ya da "kurtarıcı" niteliği ile değil, koordinasyonu sağlayan ve katılımı teşvik eden demokratik tavrı ile kabul edilmektedir. Gruptan ya da cemaatten ziyade birey merkezi konumda yer almaktadır. Bu durumda katılımcıların toplumun her kesiminden gelen, farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip bireylerden oluşması beklenir. Beklenen durumlar gerçekleşmekle birlikte, katılımcılar daha ziyade eğitim seviyesi yüksek, nitelikli işgücünü oluşturan, yüksek statülü mesleklere mensup bireyler, öğrenci, ev kadını, eğitimli işsizler, çiftçi ve esnaftan oluşmaktadır. Mücadeleyi güçlü kılan faktörlerin de katılımcıların bileşeninde ve kullandıkları yöntemlerde yer aldığı düşünülmektedir. Diğer taraftan zayıf yapılanma, toplumsal hareketlerin ömrünü kısa vadeli yapabilmekte ve hareket hızla çözülebilmektedir. Bireyler oluşum açısından zayıf yapılar yerine daha sağlam teşkilatlarda yer almak istemektedirler.[49] Hiçbir birey kaybedeceği bir savaşa girmek istememektedir.

Yeni toplumsal hareketlerde bireysel katılımı sağlamak için iki yön ön plana çıkmaktadır: Birincisi, büyük kalabalıkların şiddet içerikli tahripkar eylemleri yerine, daha yaratıcı yollarla kendilerini ifade ettikleri görülmektedir. Bilhassa toplumun geniş bir kesiminin ilgisini, takdirini ve sevgisini kazanmaya yönelik usuller tercih edilmektedir. Söz konusu eylem biçimlerinin gerek medya, özellikle de internet aracılığıyla duyurulması ve gösterilmesi taktik olarak belirlenmektedir. Bununla birlikte

[47] Eric Hoffer, **Kesin İnançlılar**, Erkıl Günur (çev.), 3. Baskı, İstanbul: Plato Film Yay., 2011, s. 163.
[48] Gustave Le Bon, **Kitleler Psikolojisi**, 1. Baskı, İstanbul: Hayat Yayıncılık, 1997, s. 15.
[49] Taner Tatar, "Yeni Toplumsal Hareketler ve Küresel Projeler", **Ortadoğu Analiz Dergisi**, Eylül 2013, C. 5, S. 57, s. 13.

mağduriyet oluşturmak suretiyle kendi lehlerine toplumsal tepkilerin doğmasını temin etmek amacıyla münferit ama etkili şiddet eylemlerine de başvurabilmektedirler. Böylece güvenlik tedbirlerinin arttırılmasını ve müdahalelerin şiddetlenmesini temin ile meydana getirilen mağduriyet üzerinden toplumsal destek sağlanmakta ve yeni katılımcılar teşvik edilmekte veya cezbedilmektedir. Bu tarz yeni toplumsal hareketlerde kullanılan yöntem içerisinde sivil itaatsizlik eylemleri en dikkat çekici olandır. Sivil itaatsizlik, kamuya açık bir biçimde, herkese açık bir hitapla, vicdani, derin politik kanaatlerin şiddetten uzak, barışçı yöntemlerle ifade edilmesidir.

İkincisinde ise, bazı toplumsal hareketlerde ortak olan özellikler incelendiğinde, taraftarlarında ölümü göze almak ve birlikte eyleme geçmek duygusu üzerine oluşturulduğu tespit edilmiştir. Ortaya koydukları program ve telkin ettikleri öğreti ne olursa olsun, bütün kitle hareketleri aşırılığı, gayreti, yüksek umutları, nefreti ve hoşgörüsüzlüğü körüklemektedir. Bu tip kitle hareketleri hayatın belirli bölünmelerinde güçlü bir faaliyet akışı yaratmaya muktedirdir; bireylerden körü körüne bir inanç ve sadakat istenmektedir.[50]

Öğreti ve ilham yönünden ne kadar farklı olurlarsa olsunlar, bütün kitle hareketleri ilk taraftarlarını aynı tip insanlar arasından seçer ve aynı düşünce tarzındaki insanlarla ilişki kurar. Kitleler, sadece bir araya gelmiş fertler değil; bir takım duyguların, benzer temayüllerin, tasavvurların hakim olduğu insanlardır. Yahut karışıklık ve panik sırasında canlı şekilde harekete geçirilmiş olan bir kalabalığın, kolektif tavrından ortaya çıkan yeni grup duygusundan kitleler oluşmuştur. Bütün bu hallerde kitleler, dışarıya karşı adeta bir içyapı ile teşkilatlanmış ilkelerinden vazgeçilemez bir birlik meydana getirmişlerdir.[51]

Kendini adamak, inanç sahibi olmak, iktidar peşinde koşmak, birleşmek ve nefsinden feragat etmek gibi duyguların ortak noktaları vardır.[52] Bu hassas noktalar hareketlerin birey, yani taraftar kazanmasına yardımcı olurlar.

Bu hareket içinde bulunan bireyin başlıca özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

1- Bilinçli kişiliğin kaybolması (kör güven),

2- Bilinçaltı ile hareket eden kişiliğin hakimiyeti (bağlanma),

3- Düşüncelerin, duyguların sirayet yoluyla aynı yöne doğru yönelişi (taraftar),

---

[50] Tatar, s. 14. Bk. Vamık D. Volkan, **Körü Körüne İnanç**, Özgür Karaçam (Çev.), 1. Baskı, İstanbul: Okuyanus Yay., 2005; Isabelle Sommier, **Devrimci Şiddet**, Işık Ergüden (çev.), 1. Baskı, İstanbul: İletişim, 2012.
[51] Gustav Mensching, **Din Sosyolojisi**, Mehmet Aydın (çev.), 3. Baskı, Konya: L-T Yay., 2012, s. 145.
[52] Hoffer, s. 7.

4- Telkin edilen düşüncelerin, irade dışı olarak, uygulamaya hemen başlama isteği (üyelik).[53]

Genel olarak toplumsal hareketlere baktığımzda, insanların uğrunda öldükleri kutsal amaçlar birbirinden çok farklı olsa bile, esas itibarıyla aynı şey için ölmektedirler. İnsanların hayat tecrübesi, onları toplumsal hareketlere sevketmektedir. Mesela, yaşanılan bir hayal kırıklığı bile bir toplumsal hareket içinde eylem insanı olmaya yeterli neden olabilmektedir. Etkili bir saptırma tekniği, temel itibarıyla, hayal kırıklığına uğramış kişilerdeki kolayca eğilim gösterme ve uyma yeteneğini, istenilen yönde eğitmek ve o yönde devam etmesini sağlamak için yeterli gözükmektedir.[54]

Kendisini herhangi bir sebeple hareket içinde bulan kimse (kesin inanç adamı) her yerde eyleme geçebilir. Gerek saptırma ve gerekse düşmanlığı tahrik etme yoluyla dünyayı kendi hayaline uygun bir hale sokmak ister.[55] Bu anlamda kitle hareketlerinin çekici isteği, değişiklik yapma gücü her zaman cazip olmuştur. İnsanların toplumsal bir harekete kendi hayat koşullarında meydana gelmesi muhtemel büyük bir değişikliğin çekiciliğiyle katıldıkları bilinen bir gerçektir.[56] Dindar, devrimci veya milliyetçi düşüncelere sahip bireylerin ana hedefi; kimliği uyuşmuş bir toplumun uyandırılması veya toplum hayatının geleneklerinde temelden reformlar yapma isteğidir. Toplumlar için bu hareketler, genel çaba oluşturan motivasyon unsurları olarak görülmektedir.[57]

Tepkisel hareketler olarak ortaya çıkan günümüz hareketleri, Doğu'nun uyandırılması yönünde çaba sarfetmektedir. Batı demokrasilerinin yapmış olduğu yardımlar dolaylı ve Doğuluların arzu etmediği bir şekilde olmuştur. İşgaller ve sömürü, Batı'ya karşı gücenme hislerini alevlendirmiştir. Bu Batı aleyhtarı hareketlilik düşüncesi, Doğu ülkelerini giderek daha fazla uyarmaktadır.[58] Uyanan insanlar dünyayı ve düzeni değiştirme eğiliminde, kendiyle aynı frekansta gördüğü diğer insanlarla birlikte olacak ve bir grup oluşturacaktır. İnsanlarda, kendi varlığını şekillendiren güçleri genellikle kendi dışında arama eğilimi vardır. İyi bir dünyada yaşamadığını düşünenler bu dünyayı temelden değiştirmek isterler. Hoffer, H.D. Thoreau'dan yaptığı bir alıntıda bu durumu şöyle mizansenleştirmektedir: "Bir insanın işlerini görmesine

[53] Le Bon, s. 29. Bk. Volkan, **Körü Körüne İnanç**, s. 86-88.
[54] Hoffer, s. 8.
[55] Hoffer, s. 9.
[56] Hoffer, s.11; Le Bon, s. 20.
[57] Hoffer, s. 12.
[58] Hoffer, s. 14.

engel olacak bir derdi varsa, hatta karnı bile ağrıyorsa, bunun için dünyaya yeni bir düzen verilmesi gerektiğine inanır"[59].

Hoşnutsuzluğun muhalefet haline gelebilmesi için insanın kendini güçlü hissetmesi gerekir. Büyük değişiklik hamlelerine katılmakta gönüllü olan kişiler, genellikle kendilerinin büyük güce sahip olduklarına inanırlar. Yani yeni bir dünya yaratma hevesinde olurlar.[60] Aslında önemli olan, güç araçlarına sahip olmaktan çok geleceğin getireceği olumlu yaşama duyulan inançtır. Umutla dolu olan veya motivasyonu yüksek tutulan bir kişi en garip kuvvet kaynaklarından bile etkilenmektedir. Örneğin bir slogan, bir kelime, bir simge gibi.[61] Yeterki bunlar bir insanın önüne gelsin ve onun umudu olsun. Umutla dolu kişilerin hangi sınıftan oldukları bile bir fark oluşturmaz. Bunlar bir yazar, çiftçi, ekonomist, tüccar ve sanayici, veya bir işçi olabilir. Büyük umutların peşinden giden bu kişiler, gerekirse mevcut düzeni yıkmak ve yeni bir dünya kurmayı gözealabilmektedir.[62]

Bir toplumsal hareket oluşum zamanında özellikle aktif ve uyandırıcı dönemindeyken, mesajını ilk önce beğenmediği benliğinden kurtulmak isteğinde olanlara yöneltir. Onların en içten gelen arzuları yeni bir hayattır, yeniden dünyaya gelmek gibi veya buna imkan olmadığına göre, kutsal bir amacın kimliğini kişiliklerine katmak yoluyla yeni bir güven, umut, değer ve övünme duygusuna sahip olmak isterler. Aktif bir kitle hareketi onlara her ikisini de vaat etmektedir. Eğer bu kişiler kitle hareketine aktif olarak katılırlarsa, hareketin kolektif bünyesi içinde yeni bir hayata kavuşmuş olurlar; sempatizan durumunda kalsalar bile yine de hareketin mücadeleleri, başarıları ve ideallerinin birer taraftarı olarak kendilerine güven, amaç ve övünme duygusu oluştururlar.[63] Hayal kırıklığına uğramış bir kişi için bir kitle hareketi ya bütün benliğin değişmesi imkanını sunar veya kendi kişiliklerinde kaynağı bulunmayan fakat yaşamaları için gerekli olan amaç, övünme, güven, umut ve değer gibi nitelikler vaat eder. Kutsal bir amaca iman, bir dereceye kadar insanın nefsinde olan inancın kaybolmasından doğan boşluğu doldurmaktadır. Bir insanın kendi mükemmelliğine olan inancı ne kadar zayıfsa; ulusunun, dininin, ırkının veya inandığı kutsal amacın mükemmelliği yönündeki iddiası da o kadar güçlü olmaktadır. Kutsal görev ortadan kaldırılırsa geriye zayıf ve anlamsız bir hayat kalır. Hiç şüphe yok ki, insan ben

[59] Hoffer, s. 15.
[60] Hoffer, s. 16.
[61] Hoffer, s. 17.
[62] Hoffer, s. 19.
[63] Hoffer, s. 21

merkezli hayatını bencil olmayan hayatla değiştirmek yoluyla nefsine karşı büyük bir saygı kazandırmak istemektedir.

Kitle hareketlerinin en güçlü çekiciliği, kişilerde geleceğe bağlı umut yaratmasıdır. Bu çekicilik, özellikle gelişme düşüncesiyle dolu olan bir toplumda daha da etkindir. Kendini adamanın, sadakatin ve manevi teslimiyetin her çeşidi, aslında değersiz olan insan hayatına anlam verebilecek amaçlara can havliyle sarılmasıdır. Birey, uğrunda canını vermeye hazır olmadığı bir amacın, hayatını değerli kılacağından emin olmamaktadır. Bu canını vermeye hazır olma duygusu, bugüne kadar kaybedilen fırsatların yerini dolduracak olan amacın, gerçekte şimdiye kadar seçebildiği amaçlardan en iyisi olduğunu kendine ve başkalarına dönük bir ispatını yapmaktadır.[64]

Bu kitle hareketleri, hayal kırıklığı altında ezilenleri, bazı gerçeklerin nedenlerini onlara anlatmaya veya onların hayatına ıstırap veren güçlüklere deva olmaya çalışmaz; o kişileri yetersiz kişiliklerinden kurtarmak yoluyla tedavi etmeye çalışır. Ve bu tedaviyi de, o kişileri sıkı örgütlü ve umut veren bir topluluğun içine katmakla yapar. Bu nedenle bir kitle hareketinin başarılı olması için daha ilk anlardan itibaren kapalı bir teşkilat kurması ve bütün taraftarlarını bu teşkilat içinde eriterek, teşkilatın ayrılmaz bir parçası haline getirebilecek güce sahip olması ile yapar.[65]

Bir kitle hareketinin canlılığını sağlayan onun taraftarlarındaki "birlikte hareket ve nefsinden fedakarlık" etme isteği ve eğilimidir. Bir kitle hareketinin başarısını, onun öğretisine, propagandasına, liderliğine veya eylemine bağladığımız takdirde, gerçekte bu başarıyı o kitle hareketinin birleştirici elemanlarına ve nefsinden fedakarlığı telkin için kullandığı araçlara bağlıyoruz demektir.[66]

Hoffer, kitle hareketlerinin takipçilerini kendilerini trampet sesleri eşliğinde konfetiler altında yürüyen insanlara benzetir. Bu kişiler kendileri değillerdir, bir rolü oynayan aktörler gibidirler; sergilenen ise bir filmdir. Hatta ölümü de bir jest, bir inanma eylemi olarak görmektedirler.[67] Bunlar şimdiki zamanı gözden düşürmek yoluyla, bilinçaltlarında bir eşitlik duygusu kazanırlar. Burada yaşamaya bir "hiçlik" anlamı yüklendiği görülmektedir.[68]

Bireyin fedakarlığını artırıcı etkenlerden çıkarılan sonuçlardan biri de şudur ki, insanların ölümü göze almaları, sahip oldukları şeyler uğruna değil, daha çok gelecekte

[64] Hoffer, s. 22-25.
[65] Hoffer, s. 52.
[66] Hoffer, s. 68
[67] Hoffer, s. 82
[68] Hoffer, s. 86

sahip olacakları şeyler uğruna olmasıdır. Yaşamaya değerli hayatı olanlar, genellikle ne kendi çıkarları için, ne de vatanları veya kutsal amaçları uğruna ölmeye hazır hissetmezler kendilerini. Canını feda etme duygusunu yaratan şey, sahip olunanlar değil, sahip olunamayanlardır.[69]

İnsanların bir rozet, bir bayrak, bir namus, bir fikir, bir efsane ve buna benzer şeyler uğrunda ölmeyi göze almaları tamamen anlamsız bir davranış olarak düşünülmektedir. Aksine asıl anlamsız olan şey, bir kişinin maddi bir kazanç uğruna canını vermesi zor gözükmektedir. Çünkü hiç şüphe yok ki bir insanın kendi hayatı, maddi şeyler arasında, en maddi olanıdır ve bu yüzden hayat maddi şeylerin en değerlisidir. Nefsini feda etmek, maddi bir kazancın alameti olamaz, kişi nefsinden vaz geçiyorsa maneviyat için ölümü göze almış demektir.[70]

Bunu sağlamak ve haklı gözükmek için kitle hareketleri, ölümü göze almak akıllıca bir hareket olmadığı için, taraftarlarıyla dünyanın zor şartları arasına gerçekleri örten bir perde koymaya uğraşırlar. Bunu, mutlak ve son gerçeğin kendi öğretileri içinde bulunduğunu ve bunun dışında başka bir gerçek ve kesinlik bulunmadığını telkin etmek yoluyla yaparlar. Kesin inançlı kişi, inançlarına dayanak olan gerçekleri, kendi deney ve gözlemlerinden değil, hareketin kutsal telkinlerinden almaktadır.[71]

Adanmış bir birey için mutlak gerçeğe sahip olmak, sonsuza dek her şeyi bilmek demektir. Bilen kişi için artık meçhul ve hayret verici bir şey kalmamış demektir. Akla gelecek bütün soruların cevabı hazırdır, bütün kararlar verilmiştir ve bütün ihtimaller önceden görülmüştür. Kesin inançlı kişi şaşırmaz ve tereddüt etmez. Onun şaşmaz öğretisi, dünyanın bütün sorunlarının çözüm yolunu bildiğine ikna etmiştir.[72]

İnanmış bireye, aktif bir kitle hareketi tarafından vaatlerde bulunulurken düşüncesindeki, şimdiki zamanı gözden silmesi ve ilgisini gelecek zaman üzerinde toplaması istenmektedir. Birey, gücünü bu kurucu temel güçten almaya ikna edilmiştir. Çünkü bir hareket ancak bu yolla taraftarlarının canını, malını ve sağlığını tehlikeye atabilir. Kitleyi yönetenlerin, geleceği bütün ayrıntılarıyla biliyormuş gibi hareket etmesi gerekir.[73] Bu çabaların sonucunda sadece kapalı ve korku bilmez bir taraftarlık değil, aynı zamanda istenilen kalıba uydurulabilecek homojen ve esnek düşüncede bir insan kitlesi ortaya çıkmak hedeflenmektedir.[74]

---

[69] Hoffer, s. 87
[70] Hoffer, s. 88
[71] Hoffer, s. 90.
[72] Hoffer, s. 93.
[73] Hoffer, s. 94.
[74] Hoffer, s. 95. Bk. Serdar M. Değirmencioğlu (Der.), **Öl Dediler Öldüm**, 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yay., 2014.

Katılımcı bireylerin kendi yatişme durumları da birlikteliği etkilemektedir. Fanatik olan kişi yetersiz ve kendine gücüne karşı güvensizdir. Kendi kişisel kaynaklarıyla kendi güvenliğini sağlayamaz, fakat bu güvenliği, bulup sarılabildiği destek hangisi ise ona ihtirasla yapışmakta bulur. Bu ihtiraslı yapışma, onun körü körüne kendini adamasının ve katılığının ruhunu oluşturur ve tüm meziyetlerinin ve gücünün kaynağını orada bulur. Her ne kadar onun dar açılı bir görüşle kendini adayışı, aslında kendi aziz canını kurtarma endişesinden ibaret olsa da, o kendisini, sarıldığı bu kutsal amacın destekçisi ve savunucusu olarak görür. Kendi rolünün gerçekten böyle olduğunu gerek kendine gerekse başkalarına göstermek için canını feda etmeye hazırdır. Kendi değerini ispat etmek için canını feda eder. Böyle olunca da kendi mantığına ve samimi duygularına hitap etmek yoluyla bir fanatiği amacından soğutmak ve vazgeçirmek imkansız hale gelir.[75]

Bireyleri kazanmanın yolu yaygın olarak yapılan propaganda ve samimi kurulan ilişkilerle oluşmaktadır. İlk propaganda duygusal olarak nefret düşüncesini oluşturmaktır. Nefret, bir insanı kendi kendinden koparıp ayırır ve ona dertlerini ve geleceğini unutturarak onu kıskançlık ve yalnızca kendini düşünmekten kurtarır. O kişinin artık en içten arzusu, kendi benzerleriyle kaynaşıp ateşli bir kitle haline gelmektir.[76] Örneğin; savaş bölgeleri, tahrip edilmiş dini miras ve insanların dramları üzerine hazırlanmış videolar bu amaçla izletilmektedir.

Samimiyetle oluşturulan ortam, ikna edici kitle unsuruna benzeme, onun gibi olma duygusu yani taklit etmeyi doğurur. Taklitçilik, toplumsal hareketlerde sempatizanlar için temel bir birleştirici etkendir. Monotonluğu artırmaksızın sıkı örgütlü bir topluluğu geliştirmek imkansızdır. Bütün kitle hareketlerinin övdüğü tek görüşlülük, itaat yoluyla da elde edilir. İtaatin kendisi bir emre karşı ne kadar uygulanıyorsa, taklidi takip ederken de aynı miktarda uygulanır.[77] Propaganda en çok, hayal kırıklığına uğramış kişiler üzerinde başarılı olmaktadır. Bu kişilerin korkuları, umutları ve ihtirasları, mantıklarının önüne yığılarak kendileriyle dış dünya arasına girer. Bunlar propagandacının heyecanlı sözleriyle kendi ruhlarının birleştiğini görürüler.[78]

Bir kitle hareketinin eylem çağrısı, hayal kırıklığı içinde bulunan kişilerde çok olumlu bir tepki yaratır. Çünkü hayal kırıklığı içinde bulunan kişiler bir eyleme katılmakta bütün dertlerinin çözüleceğini düşünürler. Eylemcilik onlara kendilerini

[75] Hoffer, s. 97.
[76] Hoffer, s. 103.
[77] Hoffer, s. 115.
[78] Hoffer, s. 120.

unutturur ve onlara bir amaç ve değer kazandırır. İnanç, kişinin eylem ruhunu düzenler ve güçlendirir.[79]

Birey, toplumsal hareketin liderden sonra en önemli lokomotif görevi gören unsurunu oluşturmaktadır. Toplumsal hareketin söylemine ve eylemlerine ikna olmuş bireyin sadakati, yoldaşı olan diğer bireyler için değil de; bağlı olduğu, taklit ettiği ve inancı olan bir topluluk adına gerçekleşir.[80] Bu bütünü oluşturmak için fanatikler, söz ustasına ve liderlere zemin oluşturur. Bunun için ikna olmuş bir söz ustası yeni kitle hareketinin doğması ve büyümesi için gerekli olan ortamı şu davranışlarıyla hazırlar: 1) Mevcut inançları ve kuruluşları gözden düşürüp, halkın bunlarla olan bağlarını koparark, 2) İnançsız bir hayat yaşamak istemeyen kişilerde dolaylı olarak bir inanç susamışlığı yaratmak ve böylece yeni bir inanç ortaya atıldığında, bu susamış kişilerin kalbinde güçlü bir taraftarlık etkisi yaratmak yoluyla, 3) Yeni inancın öğreti ve sloganlarını ortaya çıkartmak yoluyla, 4) İnançsız yaşayabilecek olgun kişilerin görüşlerini küçük düşürmek ve böylece yeni aşırılık ortaya çıktığı zaman, bu olgun kişileri karşı koyma gücünden yoksun bırakmak yoluyla. Fikirleri ve prensipleri uğruna ölmeyi saçma bulan bu kişilerin yeni düzene savaşmaksızın boyun eğmeleri beklenir. Böylece fanatikler için artık sahne hazırlanmıştır.[81]

Toplumsal hareketlere katılan bireyler anlam arayışlarına bir cevap noktası bulmuşlardır. Bireysel sorunlar dindirilemeyeceği ve tek noktada toplanamayacağı için toplumsal hareketlerde bireysel unsur ana madde olarak devam edecektir.

1. 8. Çağdaş Mücahit Gruplarda Toplumsal Hareketlere Katılım

Toplumsal hareketler ve bireysel katılım nedenlerine göre baktığımızda cihatçıların davranışlarının da nasıl olduğunun analizini çıkarmak mümkündür.

Mücahitlerin durumu da Batı'da ortaya çıkan ve günümüze kadar gelen hareketlere katılımlarla aynı yolu izlemektedir. Birincisi, Modern İslamcı bireyler de diğer savaşçılar gibi militan olarak doğmamış, sonradan militan olmuştur. Bu oluşum sürecinde de çeşitli aşamalar geçirmişlerdir. Her çatışmacı yola başvuran birey, düzeltilmesi gereken yanlış bir şeyler olduğu duygusuyla başlamaktadır. Bu gerçek bir sorun olabileceği gibi yalnızca bir adaletsizlik konusu da olabilir. İkincisi, ister genel ister tümüyle kişisel olsun, sorunun toplumun mevcut siyasal ya da hukuki çerçevesinin

[79] Hoffer, s. 137-138.
[80] Hoffer, s. 141.
[81] Hoffer, s. 157.

sunduğu izinli ya da izinsiz yollara başvurularak çözülemeyeceği düşüncesidir. Üçüncü yolda ise, bireyin bir eylemciden ya da militandan bir cihatçıya dönüştüğü görülür. Bu aşama, hareketin düşüncesine göre birçok insanın şiddet eyleminde bulunmasının önüne geçen güçlü engellerin kaldırılmasına izin veren bir ideoloji ya da dünya görüşünün kabulüne de dönebilir.[82]

Cemaat ve dinsel kurumlar bütünleştirici işlevlerini gerçekleştirmede bir araç olarak teslimiyeti kullanırlar. Adanma, ortaklaşa paylaşılan kültürel gayelerin yerine getirilmesi için bireyleri aynı doğrultuda harekete geçirmede kullanılır. Bunun için yeterli motivasyonel enerjinin de bulunması gerekir.[83] Bu sebeple dini ibadetler ve günlük yaşantıda birlikte olma duygusu yerleştirilmeye çalışılmaktadır.

Toplumsal İslami hareketlere bireysel katılımın sebeplerine baktığımızda altında yatan psikolojik faktörleri de ortaya çıkarmak gerekir. Savaşa giden veya şehadete meyilli olan insanların, yaşantılarından kaynaklanan sebeplerle yola çıktıkları söylenebilir.[84] Geçmişlerinde yaşamış oldukları hayal kırıklıklarını unutmayıp iç dünyalarında ciddi yaralanmalara neden olacak kötü duygulara dönüştüren bireylerin dünyanın geçiciliği ve şeytanın ayartmalarından kurtulmak istediği tespit edilmektedir. Dünyayı biz ve onlar diye iki ayrı kutba bölmektedirler. Kutuplaşma, mücahitler arasında genel bir tutum oluşturmaktadır. Bu tavır, 'biz' ve 'onlar' zaman içerisinde 'doğru' ve 'yanlış' gibi çeşitli tanımlar almaktadır.

Bireylerin psikopolitik değerlendirmesini yaparken zeminde yatana ulaşmaya çalışmak esastır. Bir sosyal hareketliliğin merkezini oluşturan bireylerin katılımını anlamak için bazı sebepler tespit edilmiştir. Özgür Kellecioğlu, "Psikopolitik Yönden İslamcı Fundamentalizmin İncelenmesi: İslamcı Köktendincilerin Motivasyonları" adlı tezinde bunları; 1) Regresyon, 2) Mağdurluk ve Ezilmişlik, 3) Yaralanmış Narsisizm, 4) Bölünme, 5) Ait Olma ve Hayatta Kalma, 6) Yansıtmalı Özdeşim başlıkları altında toplamaktadır.[85]

Buna göre; **1. Gerileme (Regresyon)**: Kişinin egosunu korumak adına devreye giren savunma stratejisine gerileme denir. Çoğu Müslüman ülke bağımsızlıklarını 50'li ve 60'lı yılların sonunda kazanmıştır. Geçmişte yaşadıkları prestij kaybı ve Batı'nın

[82] Jason Burke, **El Kaide**, Ebru Kılıç (çev.) 1. Baskı, İstanbul: Everest, 2004, s. 321.
[83] Başer, s. 32.
[84] Ayşe Şimşek, **Ahdini Yerine Getiren Erler**, 1. Baskı, Konya: Neda Yay., 2014. Bu kitapta şehit olanların hayatları, dini düşünceleri, yaşadığı sorunlar ve iç hesaplaşmaların bir sonucu olarak cihada katılmaları anlatılır.
[85] Özgür Kellecioğlu, **Psikopolitik Yönden İslamcı Fundamentalizmin İncelenmesi: İslamcı Köktendincilerin Motivasyonları**, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri ABD, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara-2007, s. 14; Bk. Volkan, **Körü Körüne İnanç**, 2005.

elinde tutsak olma gerçeği ile birleşince grup kimliklerini sürdürmeye yönelik çaba modern İslami hareketlerin temel söylemini oluşturmaktadır. Yaşanılan gerilemenin şiddetli olması; Batı'nın sömürgeci politikası ile inatçı bir nitelik kazanması ve bu mücadelenin uzun ömürlü olması bizlere problemin derinlerde olduğunu göstermektedir.[86]

2. Mağdurluk ve Ezilmişlik: Mağdurluk, insanın özyaşam haklarından mahrum bırakılmasıdır. Bireyler, eylemlerini ve düşüncelerini Müslümanları mağdur ettiğine inandığı gruplar/devletler üzerine odaklandırmaktadır. İslamcı gruplar geçmişte tecrübe edindikleri mağduriyet duygusunun etkisinden kurtulamamışlardır. Mağduriyete yol açan sorunlara yanıt bulamamaları sonucunda ise kendilerine yönelmesinden çekindikleri öfkeyi bu mağduriyetin kaynağı olarak gördükleri diğerleri üstüne kendileri yönlendirmektedir. Psikolojik öldürme veya terör yapma gereksinimi ise bu duyguların dışa vurumu sonucunda ortaya çıktığı düşünülmektedir.[87] IŞİD'in Irak ve Suriye'de yaptığı savaş taktiği olarak yorumlanan vahşice öldürmeler ve diğer muamelelerin sebepleri buna bağlanmaktadır.

3. Yaralanmış Narsizm: Yaralanmış narsizm aslında bir savunma mekanizmasıdır. Birey burada kendini ileride tekrarlanması olası olan engellemelere, aşağılanmalara, mağduriyet duygusuna ve yokluklara karşı güvence altına almaya çalışır. Kendilik değerinin tehdit altında olduğuna inanan bireyler bu durumu tamir etmek ve korumak adına şiddete başvurabilirler. Bireyin yaşamış olduğu yaralanmış ya da abartılı narsisizm, Müslümanlar tarafından algılanan bir yaralanmaya bulaşmış ve hatta onunla iç içe girmiştir. Üye kendisi olmazsa toplumun kurtulamayacağına inanır hale gelmiştir.

Yaralanmış narsisizm, militan zihnin ayırt edici özelliklerinden birisidir. Bütün Müslüman toplumlarla iç içe giren yaralanmış narsisizm öfke ve şiddet ile tetiklenmiş ve diğerine karşı terör eylemi ile kendini feda etme olarak sonuçlanmıştır.[88]

4. Bölünme: Zihinsel bölünme eylemcilerin gerçekleştirmiş oldukları eylemlerin korkunç sonuçları karşısında göstermiş oldukları normal tavırlar olduğunu söyleyebiliriz. Aktörler, yaşamış oldukları problemlerin nedeni olarak kendilerini görmek istemeyen bireylerdir. Bununla da yetinmezler ve suçlu olarak diğerlerini yani ötekilerini suçlarlar. Mücahit gruplar dünyayı dost ve düşman (vela ve bera) olarak

[86] Kellecioğlu, s. 15-16.
[87] Kellecioğlu, 19; Abdulkadir Çevik, "Mağduriyet Psikolojisi ve Yansımaları", **21. Yüzyılda Sosyal Bilimler**, S. 2, Yıl: (Aralık-Ocak-Şubat), 2012-2013, s. 65-83.
[88] Kellecioğlu, 20-21; Volkan, s. 283-323.

ikiye ayırırken kendi içlerinde bile biz ve bizden olmayanlar diye toplumlarını sınıflandırmaktadırlar. Bu tarz bir sınıflandırma toplumları bölerken, İslamcıların şiddet uygulamasını kolaylaştırmaktadır. Cihatçılar, 11 Eylül saldırılarını son derece sakin bir biçimde karşılamış ve yine soğukkanlılıkla açıklamışlardır.

5. Ait Olma ve Hayatta Kalma: Aidiyet duygusu, bensiz asla bir şey yapılamaz düşüncesiyle birleşince hayatta kalmak ve hayatı kurmak için temel düşünceyi doğurmuştur. Küresel Cihat söyleminin bir tehdit olmasının en büyük sebeplerinden biri; radikallerin çoğunlukla ulusüstü insanlar topluluğuna (ümmet) mensubiyet hissi taşımalarıdır. Böyle bir durum, cihat edenlerin çok geniş topraklara yayıldıkları anlamına gelir. Mücahitler, kendilerini ümmetin bir mensubu olarak gördüklerinden diğer aşırı İslami grupların da desteğini almaya çalışmaktadırlar. Mücahitler için ortak değer İslam, topluluk ise bütün ümmettir. Bununla beraber gruba ait olma, ancak grubun kurallarına uymak ile mümkündür. Grubun kurallarına uyan bireyler daha fazla benimsenecek ve mensubu oldukları toplumlarda daha fazIa takdir ve saygı göreceklerdir. Aynı şekilde, grubun kurallarından uzaklaşan bireyler dışlanacak, grup üyeleri arasındaki ilişkiler soğuyacak, kimi zamansa sınırlandırılıp cezalandırılacaktır. Aidiyet kadar önemli olan bir başka gereksinim de grubun bütün koşullar dahilinde hayatta kalmasının sağlanmasıdır. Bunun için de her türlü maddi ve manevi destek sağlamaya çalışmaktadır.[89]

6. Yansıtmalı Özdeşim: Yansıtmalı özdeşim bireylere birey olduklarını hissettirmek, gruplara ise grup aidiyetini kazandırması açısından çok önemli bir işleve sahiptir. Bireylerin, aileden başlamak üzere üyesi oldukları mahalle, toplum, şehir ve uluslararası gruplar arasındaki ilişkilerine kadar varabilecek olan etkileşim sırasında kendilerini haklı gördükleri bütün davranışlarını kapsamaktadır. Bunlar, kendilerini İslam'ın gerçek koruyucusu ilan ederken kendi yaşam tarzını paylaşmayan toplumları da kendilerine uydurmayı amaçlamaktadırlar.[90]

Toplumsal hareketlere bireysel katılımın sosyal faaliyetlerle gerçekleştiği, şehirlere yerleşme ve yayılma çalışmaları sayesinde üye kazanıldığı; savaş bölgelerinde cephe gerisi hizmet alanlarında görev alanlar olduğu gibi cephede savaşanların silahlı mücadeleye katıldıkları söylenebilimektedir. Hatta gönüllü olarak istedikleri takdirde intihar bombacısı olarak da görev verilmektedir. İntihar eylemcileri şehitlik ve

[89] Kellecioğlu, 23-25; Volkan, s. 126-127.
[90] Kellecioğlu, 27-29; Erol Göka ve Sema Göka, "Fanatizmin Psikodinamiği", **Anadolu Psikiyatri Dergisi,** 2009, S. 10, s. 325-331.

kendilerini yaratıcıya kurban etme anlayışı içinde eylemlerini meşrulaştırmaktadırlar. Saldırıları yapanların psikolojik olarak akli melekeleri yerinde olan bireylerden seçildiği de tespit edilmiştir.[91]

1. 9. Toplumsal Hareketlerin Cihat Bölgelerine Yansımaları

1. 9. 1. Ortadoğu, Kapitalizm ve İslami Radikalizm

Araştırma konumuzla ilgili olarak toplumsal dini hareketlerin en iyi gözlemlendiği yer olarak Ortadoğu'dur denilebilir. Her gün televizyonlarda izlediğimiz haber bültenlerinde veya internet haber ağında mutlaka bir toplumsal olayın yansımasını görmemek neredeyse imkansız hale gelmiştir. Hatta Batı'da gerçekleştirilen toplumsal taleplerin bile Oratdoğu ile ilişkili olduğu görülmektedir. Burada ilk akla gelen soru Ortadoğu neden bu kadar hareketlidir? Ortadoğuyu tanıma ve toplumsal hareketler açısından değerlendirmekte fayda gözükmektedir.

Küreselleşen dünyada ülkeler arası savaşlar hem maddi hem de düşünce alanında gerçekleşmektedir. Batı'da ortaya çıkan aydınlanma düşüncesi fikir alanında savaşı sürdürürken; petrolün savaş araçlarında 1900'lerin başında kullanılmasıyla birlikte büyük güçlerin petrol üzerindeki rekabetine ve dolayısıyla maddi güce hakim olma yarışına zemin hazırlamıştır. Ortadoğu tarihsel zenginliklerinin yanı sıra, "kara altın" olarak tanımlanan petrole geniş ölçüde sahip olan bir bölgedir. Ortadoğu coğrafyası kısa bir süre içinde petrol kaynaklarına sahip olmak isteyen devletler arasında çıkar kavgalarının en şiddetli noktaya ulaştığı kurtlar sofrası haline gelmiştir. Bu rekabet Osmanlı sonrası Ortadoğu'nun siyasî ve idarî olarak yeniden düzenlenmesine giden sürecin kıvılcımlarını da ateşlemiştir. I. Dünya Savaşı sonrası bölge ulus devletlerin oluşturduğu dağınık bir yamalı bohça görünümü veren bir yapıya dönüşmüştür.

Ekonomik-jeopolitik öneminin yanında Ortadoğu; dinî bakımdan da aynı öneme sahiptir. Zira bölge, Musevilik, Hıristiyanlık ve İslam'ın doğuş yeridir. Din açısından yaşanan bu zenginlik mezhepsel anlamda da Ortadoğu'da hissedilmektedir. İslam dini, Sünni ve Şii temelinde ayrılmakla kalmamış örneğin Şiilik, İsmaliye, Nusayri vb. olarak da çeşitlilik göstermiştir.

Günümüzdeki savaşlar, sınır sorunları, tarihî iddialar, etnik ve milliyetçi tutumlar, önemli madenler gibi yer altı-yerüstü zenginlik kaynakları ve stratejik bölgeler

[91] Aydınalp, **Din ve Terör**, s. 256; Volkan, s. 239.

gibi sebeplerle ortaya çıkmıştır. Ortadoğu bölgesi de sınır sorunlarının hâlâ mevcut olduğu bir bölgedir. Sömürgeciliğin bıraktığı etkiler de bölgede sınırların oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır.[92]

Temel sorun olarak çağın lideri konumunda olan devletlerin politikaları dünyanın gidişatını belirlemektedir. Her dönemin yaşam koşulları başka bir lider ülkenin hedefleri doğrultusunda geliştiği gözükmektedir. Ortadoğuda İngiltere, Rusya, Çin ve ABD'nin temel belirleyici etken olduğu görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki gelişmeler bölge gerçeklerine uymaktan çok, o dönemde bölgede bulunan İngiltere'nin çıkarlarına uymaktadır. İngiltere tabiri caizse sınırları çizerken ve devletleri kurarken Ortadoğu'nun; etnik, coğrafî, kültürel ve ekonomik özelliklerine uygun bir yapı oluşturmamıştır. Bu durum bölgeyi dünyanın en kırılgan coğrafyası haline getirmiştir.

Sonuç olarak Ortadoğu'nun sınırları şöyle tespit edilmiştir; siyasî sınırlarıyla kuzeyde Türkiye, doğuda İran, güneyde Arabistan Yarımadası ve Sudan ile batıda Mısır topraklarının uzandığı alandır. Bu alanda yer alan belli başlı devletler; Mısır, Irak, Suudi Arabistan, Lübnan, Ürdün, İsrail, Yemen, Umman, Birleşik Arap Emirliği, Kuveyt, Sudan, Türkiye, Kıbrıs Rum Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'dir.[93]

Bu geniş Oradoğu coğrafyası bütünlüğünü sağlayamadığı gibi dışarıdan gelen saldırıların yanında içerisinde yaşadığı siyasi, ekonomik ve dini gerilimler sonucunda kendi öz haklarını isteyen birçok silahlı veya pasif hareketlerin doğmasına sahne olmuştur. Bu hareketler bazen yerel kaldığı gibi bazen de uluslararası etkiler de oluşturmuştur. Buradaki önemli bir sorun ise, hareketlerin oluşum şeklidir. Yani iç-dış destek ve hedefleri bilinememekte; baskıcı rejimlerden korunmak ve hareketin selameti gereği ketum (sır) oluşumlar olarak ortaya çıkmışlardır. Bu sebepler dünya ölçeğinde bir araya gelen, ulusal sınırları aşarak örgütlenen ya da siyasi veya ekonomik küresel aktörleri hedef alarak eyleme geçen hareketler konusunda pek fazla bilgiye sahip olunmadığı gibi Batılı gazeteci ve araştırmacıların yazmış olduğu yazılarla bilgi sahibi olunmaktadır.[94] Ortadoğu bölgesi de varolan hareketler açısından kesin bilgi sahibi

[92] Bk. Ahmet Emin Dağ (Ed.), **Ortadoğu Çatışmaları**, 1. Baskı, İstanbul: İHH Yayınları, 2015. Kitap içeriğinde Filistin, Mısır, Lübnan, Suriye, Irak, İran, Suudi Arabistan, Yemen, Libya, Bahreyn, Tunus, Ürdün ve Afganistan hakkında geniş bilgiye yer verilmektedir.

[93] Serdar Sakin ve Can Deveci, "Ortadoğu Kavramı ve Sınırları Üzerine Bir Değerlendirme", **History Studies**, **ABD ve Büyük Ortadoğu İlişkileri Özel Sayısı**, 2011, s. 281-293; Bk. Dünya üzerindeki petrol ve ABD ilişkisi için Mustafa Atiker, **Orta Dogu, Petrol ve ABD**, http://www.kto.org.tr/d/file/ortadogu_rapor.pdf (10.11.2014)

[94] Martin, s. 16.

olamadığımız bir araştırma konusu olarak önümüzde durmaktadır. Bunun en son örneğini Irak Şam bölgesinde ortaya çıkan Irak Şam İslam Devleti'dir (IŞİD-DAEŞ).[95]

Tarihi olarak İngiltere'nin başlattığı süreci ABD devralmıştır. ABD'nin Ortadoğu politikasının gelişmesinde şu faktörlerin etkili olduğu görülmektedir: Bölgenin stratejik konumu, bölgede zengin enerji rezervlerinin varlığı ve İsrail'in güvenliğinin sağlanması, ABD'nin bölgedeki enerji kaynaklarına ilgi duyması ve bu kaynakların dünya pazarlarına ulaştırma çabaları, Afganistan müdahalesi de dâhil olmak üzere bölgeye düzenleyeceği askerî operasyonlar sırasında Orta Asya ülkelerini üs olarak kullanma isteği, enerji ve askerî alandaki amaçlarına ulaşmak için Rusya ve Çin'in bölgedeki etkisini sınırlandırma çabaları sayılmaktadır. Bölgede mevcut statükonun sürdürülmesinin zorluğu ABD'nin bölgeye yönelik uzun zamana yayılacak, derin etkileri olacak bir operasyona girişmesine yol açmıştır.[96]

ABD, İngiltere ve İsrail'den oluşan ittifak; İran, Irak, Suriye, Lübnan ve Filistin hattını kontrolüne almak istemektedir. Eğer ABD bu hattı denetim altına alabilirse Orta Asya ve Ortadoğu enerji kaynaklarını dünyaya ulaştıracak stratejik noktalara, Afganistan-Pakistan'ın yanı sıra Basra Körfezi ve Doğu Akdeniz'e hakim olacaktır.[97] Diğer taraftan Rusya, Çin, Hindistan ve İran etkisiyle gelişen bir yeni güç oluşumunun etkileri bölgeyi çatışan bir yapıya sürüklemiştir.[98]

Dünya ekonomisinin ortaya çıkardığı bu çatışmacı süreç, yani emperyalizmi doğuran ülkelerin tavırları belli başlı toplumsal karşı hareketlerin de oluşmasına sebep olmuştur. Bu hareketlerin ilk çıkış döneminden günümüze temel meselelerin şunları içerdiği ifade edilmektedir: Amerika'daki plantasyon (tarıma dayalı çiftlik) köleliğine karşı çıkan isyanlar iç tepkileri ortaya çıkarmıştır. Balkanlardan Amerikaya uzanan, sömürgeci ve emperyal sistemlerdeki "milliyetçi" ve ayrılıkçı hareketler dış tepki hareketlerini doğurmuştur. Asya ve Ortadoğu'dan Amerikaya uzanan alanda, dünya ekonomisine katılmaya ve bu ekonomiyle birleşmeye karşı olan ve zaman zaman alternatif sosyal dünyalara kaçışı ve dünyanın geri kalanıyla bağlantılarını koparmayı deneyen girişimler şeklinde oluşan sömürüden kurtulma hareketlerini oluşturmuştur. Son olarak araştırmamıza konu olan bölgeler ve hareketler düşünüldüğünde Ortadoğu,

---

[95] Bedirhan Doğan, **IŞİD'tiniz mi?**, 1. Baskı, Konya: Sıradışı Akademi Yay., 2014.

[96] İlyas Kamalov, **Rusya'nın Orta Asya Politikaları**, Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Ankara, 2011, s. 63; Bayram Sinkaya, "İslamcı Entelektüellerin Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika Perspektifleri", **Demokrasi Platformu Dergisi**, Yıl 2, S. 8, Ankara, 2006, s. 200.

[97] Sinkaya, s. 200.

[98] Kamalov, s. 68; Alexander Knyazev, "Avrasya'nın Büyük Güçlerinin Mevcut Afganistan Politikaları: Rusya, Çin, Hindistan ve İran", **Ortadoğu Analiz Dergisi**, Sercan Doğan (çev.), C. 3, 2011, s. 74-82.

Afrika, Asya ve Amerika hattında görülen, Avrupa kültürüne ve kapitalist kültüre direnen, genellikle dinsel veya kültürel hareketler olarak adlandırılan tepkisel ve kopuş hedefleyen hareketler ortaya çıkmıştır.[99]

Dünya genelinde muhalif hareketler varolmakla birlikte hem içerik hem de eylem alanı olarak farklı bölgelere ulaştığını görmekteyiz. Örneğin, devlet sosyalizminin miadının dolduğu sırada, yeni dinsel ve etnik kimlikler gelişmiştir. 1979 İran Devrimi, dünya sistemi içerisindeki çeşitli jeokültürel alanlarda neler yaşandığını yansıtmaktadır. 1980'lerde kimlik, din ve teknik temelli hareketler, gitgide daha da kapitalist bir kılığa bürünen bir "uluslararasılaştırma" ya da "bölgeselleştirme"ye karşı direniş biçimleri olarak serpilmişlerdir. Afganistan, başka bir Golyat ile savaşan başka bir Davut görünümü yaratarak Vietnam'ı tekrarlamış ve İran Devrimi'ne de modernist, sosyalist ve liberal söylemler tarafından baskılanmış bir dünyayla ilişki kurmanın bir yolu olarak sistem karşıtı dinsel yolları kullanması sebebiyle katılmıştır.[100] Pakistan, Keşmir, Filistin, Bosna ve Afganistan'da da benzer bir dinsel veya etnik bağımsızlık talebi, yoksullaşmış kitleleri yaratan küresel koşullara tepki vermeye ve bu kitleleri kimlik bayrağı altında bir araya getirmeye çalışmaktadır.[101]

Özellikle 1989 sonrası sistem karşıtı potansiyele sahip hareketler ve eğilimler, uluslararası terörizm açısından dinsel temelli hareketlerin stratejilerine göre yayılmıştır.[102] Yaşamak için hiçbir şeyleri olmayanların seçimi "terörizm" olarak tanımlanmıştır. (Ör. Türkiye'de sol el-Fetih'i desteklediği gibi İsrail'e karşı savaşa da katılmıştır. İslamcılar ise İhvan menşeli Hamas'ı askeri, maddi ve siyasi olarak desteklemiştir.) Terörizm, 1980'lerde "uluslararası" kabul edilmeye başladı. Hatta bu terörün hedefleri çok büyük oranda merkez konumundaki yerlerden oluşmaktaydı. Yine de, 1990'lardan sonra kapitalizme ve hegemonik güç olan ABD'ye yöneltilmiş sembolik ve hedef gözetilen eylemlerle birlikte "uluslararası terörizmin" yeni bir türü ortaya çıktı: İslamcı savaşan hareketler, küresel cihatçılar veya göçebe cihatçılar.[103]

Cihatçı hareketlerin kökenindeki sebeplere baktığımızda, ilk adımın derin şikayetler de yattığını görmekteyiz. Toplumsal ve ekonomik sorunlar kritik önemdedir. Bu sorunlar, İslam dünyasının dört bir yanında daha yaygın, daha köklü hale gelmiştir. Nüfus artışı hızla devam etmektedir. Yeni üniversite mezunları gibi kritik gruplar

[99] Ağartan, Choi ve Huynh, s. 33-34.
[100] Kalouche ve Mielants, s. 227.
[101] Kalouche ve Mielants, s. 241.
[102] Kalouche ve Mielants, s. 254-255.
[103] Aydınalp, **Din ve Terör**, s. 144.

arasında işsizlik hızla yükselmektedir. Birçok büyük şehirde konut ve temel sağlık sorunları yaşanmaktadır. Zenginler ve yoksullar arasındaki uçurumun gittikçe derinleştiği gözükmektedir. Ancak savaş olmayan fakir bölgeleri göz önüne aldığımızda bu sorunların tek başına şiddete yol açtığını söylemek yeterli değildir. Bireylerin sahip olduğu siyasi düşüncelerinin çektikleri zorlukların gerekçelerini anlayıp kabul edebilecekleri seviyede olması da onları militanlığa sevketmesi için yeterli gözükmemektedir. Ancak öfkeleri ve hoşnutsuzlukları dindirebilmek için toplumların kabul ettiği alternatif çözümlerin gelişme olasılığı konusunda iyi niyetli olmak için pek az gerekçe var gözükmektedir. Daha radikal ve şiddet yanlısı bir reform biçiminin gelişmesinin en temel sebeplerinden biri de Ortadoğu'daki devletlerin ılımlı hareketlerin yaşamasına izin vememesi olarak gösterilmektedir.[104]

Varolan siyasi rejimlerin radikal İslam'ın iktidara gelmesinden korktukları için demokratik reformu engellediği düşünülmektedir. Reform olmadığı için de radikal İslam'ı destekleyen kesimlerin tabanda büyüdüğü iddia edilmektedir. Ilımlı ya da şiddet yanlısı olsunlar, ulusal İslamcı hareketler bastırılırken ya da başarısızlığa uğrarken öfkeleri sembolik alana ve savaşan gruplarla uluslar arası savaşçı bir şekle kanalize olmaktadırlar. Ülkelerin geleceği için en büyük tehdit de bu gözükmektedir. Öfkeli ve hayal kırıklığına uğramış bir genci teröriste dönüştüren, kritik önemdeki aşama oluşmaktadır denilebilir. Bu da bireyin sloganlar atmak ya da bayraklar sallamaktan başka bir şey yapmayı düşündüğü yeni bir eylemliğe iten sebep olmaktadır.[105]

Bölgede oluşan hareketler, sivil halkın yaşadığı zulümler karşısında modernleştirici bir söylem içermektedir. Modern cihatçı selefi düşünce, İslamcı radikalliğin ideologları, iyi ile kötü, inançla inançsızlık, gerçek inançla onun karşıtları arasında kozmik bir mücadelenin varlığını öne çıkaran görüşlerle yeni bir söylem sunulmaktadır.

Durum, dini söylemlerle öne çıkan savaşçıların (Usame Bin Ladin) başladığı günlerdekine kıyasla daha kötü bir hal aldığı düşünülmektedir. Öfkeli bir genç adamı, bir insan bombasına dönüştüren meşrulaştırıcı söylem artık her yerde ortaya çıkmaktadır (İstanbul, Ankara, Fransa, İspanya gibi). Her an internette ya da gazetelerde okuyabilmekteyiz. Cihatçı Selefi, Taliban, El Kaideci dünya görüşü giderek daha fazla insan için her şeyi anlatır hale gelmektedir. İyi ile kötü, doğru ile yanlış, adaletle

[104] Nancy J. Davis ve Robert V. Robinson, **Dinsel Hareketler ve Sosyal Refah (Mısır, İsrail, İtalya ve ABD)**, Hasan Şen-Balım Sultan Yetgin (çevirenler), 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yay., 2015, s. 93.
[105] Mohsin Hamid, **Gönülsüz Köktendinci** (Roman), Figen Yanık (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Hayy Kitap, 2008.

adaletsizlik arasında bir savaş anlatılmaktadır. "Hepimiz cephedeki askerleriz. Hiç sivil yok." Onların dünya görüşü bu şekilde oluşmaktadır. Ama en temel sorun; merkez konumundaki Afganistan'daki veya herhangi bir yerdeki kampların ortadan kalkması değil, gönüllülerin oraya gitmesinin sebeplerinin ortadan kaldırılması ile çözüleceği söylenmektedir.[106] Bu sebeplerin en büyük nedeni elbette oluşturulan dengesiz dünya sistemidir. Burada eleştirilen dünya sistemi ve etkisinde bulunan toplumsal hareketleri iyi değerlendirmek gerekmektedir.[107]

Dünya sistemleri yaklaşımı konuyu biraz daha açıklayıcı olacaktır. Bu yaklaşıma göre, küresel iktidar mücadelelerini bir tarihsel dönemin tamamında, küresel ekonomik politiğe hakim olan bir dünya sisteminin gereklerinden kaynaklanan mücadeleler olarak tanımlanmaktadır. 16. yüzyıldan bu yana dünya çapında ekonomik ilişkilerin yapısına hükmedegelen kapitalist dünya ekonomisinin mantığı bağlamında çağdaş küresel siyasi gelişmeleri incelemeye yönelik analitik araçlar sunmaya çalışmaktadır.[108] Modern dünya sisteminin küresel analizinin temel unsurlarından biri bu kuramın üç katmanlı modeli olarak tarif edilmektedir. "Merkez", "çevre" ve "yarıçevre"den oluşan bu üç katmanlı model; dünya sistemini, bir toplumun kalkınma düzeyi ve dünya sistemine dahil olma seviyesi temelinde tanımlanan üç alana veya bölgeye ayırır.[109]

Bu kuramın kurucusu Wallerstein'a göre; modern dünya sistemi kapitalist bir dünya ekonomisidir, sermaye biriktirmek üzere kurulmuştur. Bu dünya sistemi yüzyıllar içinde genişleyip dünyanın diğer bölümlerini de sırasıyla kendi işbölümü içine dahil etmiştir. Kapitalist dünya sistemi, merkez-çevre ilişkilerinin hâkim olduğu bir dünya ekonomisi ve devletlerarası bir sistem çerçevesi içindeki egemen devletlerin oluşturduğu bir siyasi yapı tarafından kurulmuştur. Fakat diğer sistemler gibi bu küresel sisteme de bir hayat biçmektedir. "Modern dünya sistemi bütün sistemler gibi sonludur ve gösterdiği çağcıl eğilimler, sistemdeki dalgalanmaların artık sistemin kurumlarının yaşayabilirliklerinin yenilenmesini garanti altına alamayacak ölçüde genişleyip kararsızlaştıkları bir noktaya ulaştıkları zaman sona erecektir. Bu noktaya ulaşıldığında, bir çatallanma meydana gelecek ve (kaotik) bir geçiş dönemi yoluyla sistemin yerine bir ya da birkaç başka sistem geçecektir."[110]

---

[106] Burke, s. 322-323.
[107] Aydınalp, **Dini Köktencilik**, s. 43-84.
[108] Berch Berberoğlu, **Klasik ve Çağdaş Sosyal Teoriye Giriş**, Can Cemgil (çev.), 2. Baskı, İstanbul: İBÜ Yay., 2012, s. 223; Aydınalp, **Dini Köktencilik**, s. 86-92.
[109] Berberoğlu, s. 224.
[110] Immanuel Wallerstein, **Bildiğimiz Dünyanın Sonu,** Tuncay Birkan (çev.), 1. Basım, İstanbul: Metis Yayınlan, 2000, s. 45.

Ekonomik dengesizlik ve fakirliğin ısrarla sürmesi, aklı başında insanların, zenginliğin bu yeni dağılımının doğrudan ve dolaylı etkileri üzerinde durup düşünmeleri için yeterli sebep olarak görülmektedir. Fakir ve çaresiz olanlarla varlıklı, umutlu, özgüvenli ve kudretli olanları ayıran, en iyi dağcıların bile kolay kolay aşamayacağı uçurumun gittikçe derinleşmesi endişelenmek için iyi bir neden oluşturmaktadır. Bu gidişin nereye varacağı temel sorun olarak görülmektedir. Hayatta kalmak ve kabul edilebilir bir yaşam sürmek için gerekenlere zor ulaşılmaktadır. Burada eşitsizlik uçurumunun derinleşmesinin başlıca kurbanının demokrasi olacağı düşünülmektedir.[111] Gelinen bu noktada dünya üzerindeki hareketlere baktığımızda İslami toplumsal hareketlerin söylem olarak ortaya çıktığı ve solun yeni bir dünya mümkün sloganına karşı "dünyayı ıslah" etme düşüncesinde umut vaat ettiklerini görmekteyiz.

Modern İslami hareketlerin İslam'ın yeniden canlanışının ardındaki itici güç olduğu düşünülmektedir. 21. yüzyılda daha iyi bir dünyanın yaratılması ve Müslümanların özgürleştirilmesi için yeni İslami hareketler ortaya çıkmıştır. Bu hareketler şiddetsiz değişim talep edenler ve yerli veya yabancı gayri İslami yönetimleri yıkmak üzere şiddete dayalı devrimi düşünenler olarak iki ayrı yöntem etrafında toplanmaktadır. Birinci yolu deneyenlerin Mısır'da Müslüman Kardeşler, Pakistanda Cemaati İslami, Türkiye'de Refah Partisi geleneği (Fazilet Partisi-Saadet Partisi, Adalet ve Kalkınma Partisi); ikinci yolu deneyenler ise Mısır'da İslami Cihat, Tekfir ve'l Hicre, Filistin'de Hamas; küresel anlamda ise El-Kaide ve şimdilerde IŞİD-DAEŞ olarak bilinen Irak Şam İslam Devleti gösterilmektedir.[112] Bu hareketler sömürgeciliğe karşı şu dört farklı tepki yöntemini kullanarak bugün Ortadoğu'da olan olayların temelini oluşmaktadır: Direniş ve savaş, geri çekilme ve işbirliği yapmama, batılılaşma ve İslami modernizm.[113]

Hedeflerini gerçekleştirmek için direnişçilerin hareket söylemi olarak her zaman Peygamber örneğini izleme arayışında olduklarını görmekteyiz. Seyyid Kutup, Yoldaki İşaretler adlı kitabında "Örnek Bir Kur'an Nesli" başlığı altında bu konunun önemine vurgu yapmaktadır. Bu örnekliğe göre Müslüman yönetiminde olmayan bir bölgeden göç (hicret) ve cihat, yani İslam inancını ve topraklarını savunmak için savaş gerekmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde direniş hareketlerinin oluşmasının en

[111] Zygmunt Bauman, **Azınlığın Zenginliği Hepimizin Çıkarına mıdır?**, Hakan Keser (çev.), İstanbul: Ayrıntı, 2013, s. 10.
[112] John L. Esposito, **Kutsal Olmayan Savaş**, Nuray Yılmaz, Ertan Yılmaz (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Oğlak Yay., 2003, s. 110-111; Emin Demirel, **Türkiye'de El-Kaide Unsurları**, 2. Baskı, İstanbul: IQ Yay., 2005; Doğan, s. 11.
[113] Esposito, s. 111.

temel nedeni yeni küresel sistem anlayışlarında İslam dünyasına hiçbir temsil yetkisi tanınmamış, aksine İslam dünyası topyekün bir hedef haline gelmiş olması yatmaktadır. Yani insanlığın kurtuluşu "Asr-ı Saadet" dönemine geri dönmekle gerçekleşecektir. İslam dünyasının da hedef durumuna gelmesinin İslamcılara göre üç nedeni vardır: Birincisi jeopolitik hedef olmasıdır. Müslümanlar tarih içinde stratejik bölgelere yerleşmişlerdir ve bu bölgeler muazzam doğal kaynaklara sahiptir. İkincisi bu bölgeler bir direniş kaynağıdır, İslam dünyasında giderek artan bir İslami bilinçlenme vardır ve bu sayede insanlar kendi kaynakları üzerine hak iddia etmekte, emperyalizme meydan okumaktadır. Son olarak da İslam alternatif bir yaşam tarzı sunmaktadır. İslam, hakim Batılı modern paradigmaya karşı bir alternatif olarak ortaya çıkmakta ve Batı'nın egemenliğini tehdit etmektedir.[114] Emperyalist olarak tanımlanan devletler işgal ettiği topraklarda hiç de umulmadık güçlü bir direnişle karşılaşmıştır. İşgal altındaki Müslüman toplumlarda emperyalizme karşı girişilen direniş hareketleri şartlar gereği siyasal bir karakterde oluşmuş yerine göre de silahlı hareketlere dönüşmüştür. İslam'ın temel ve özgün kaynaklarına dayalı olarak ortaya çıkan bu direniş hareketlerinden, emperyalizme karşı yaygın ve dinamik bir islami düşünce eğilimi zuhur etmiştir.[115]

İslamcılığı bir terörizm olarak tanımlamak da doğru kabul edilmemektedir. Bu durum İslam'ın dönemsel politik bağlamda siyasallaşması olarak değerlendirilmektedir. Hatta kendilerini İslamcı söylem içinde ifade eden toplumsal hareketler sık sık birbirlerine bile muhalefet eder hale gelmiştir. Hareketlerin eylemci yönü, kendilerini geliştirebilmek için terörist ağlardan, devlet aygıtlarına, sol-radikalizme, laik-devlet içerisine, gerilla savaşına kadar bilinen siyasi yelpazenin tümüne yayılmıştır. İslamcılığın siyasi etkisi yekpare olmaktan uzaktır. Birkaç kuşak boyunca İslamcılığın içinde geliştiği spesifik ve değişen ulusal ve uluslar arası bağlamlara bağlı olarak gerici, muhafazakar, demokratik, devrimci ve komplocu olmuşlardır. 1970'lerden beri, İslamcı örgütlenmeler sivil toplum içinde hızla çoğalmışlardır, toplumları için ne seküler ne de Müslüman hükümetlerin sağlamadığı sosyal hizmetler sağlamışlardır. Bunun örneklikleri Mısır, Filistin, Lübnan, Afganistan gibi ülkelerde kurulmuş olan teşkilat yapılarında görmek mümkündür.[116]

[114] Bayram Sinkaya, "İslamcı Entelektüellerin Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika Perspektifleri", **Demokrasi Platformu Dergisi**, Yıl 2, S. 8, Ankara, 2006, s. 193-194.
[115] Muhammed El-Behiy, **İslami Direniş ve Islahat**, İbrahim Sarmış (çev.), İstanbul: Ekin Yay., 1996, s. 49.
[116] Bk. Nancy J. Davis ve Robert V. Robinson, **Dinsel Hareketler ve Sosyal Refah (Mısır, İsrail, İtalya ve ABD)**, Hasan Şen-Balım Sultan Yetgin (Çevirenler), 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yay., 2015.

Ortadoğu'daki ayaklanmalara baktığımızda toplumsal hareketlere katılımcıların kaybedecek bir şeylerinin olmaması sonucu ayaklanacakları varsayılmaktadır. Bu sayıltıya bağlı olarak çocuksuz, çocukları yetişmiş ya da bekar insanların ayaklanacakları sonucuna ulaşılmıştır. Bu yaklaşımda, belirli bir akılcılık söz konusudur. Kaybedecekleri şeyleri fazla olanların oranında ayaklanmanın göze alınma olasılığı az olacağı düşünülmektedir. Ancak İslami hareketler açısından ya da genelde İslam düşüncesi açısından bakılacak olursa, durum farklılık göstermektedir. Savaşan hareketlere katılan gönüllü insanlar nazarında, bir toplumdaki yöneticilere karşı dinsel temelli bir ayaklanma biçimi olarak "kıyam/cihat"ın, getirebileceği maddi zararlara karşılık, büyük manevi ödüller vadedilmektedir. Batılı açısından mutlak bir intihar olarak görülebilecek bu durum, Müslümanlar açısından mutlak bir kurtuluş olarak nitelenmektedir. Bu da kıyam kavramının sonucunun şehadetle doğrudan ilişkili oluşundan kaynaklanmaktadır.

1. 9. 2. Ortadoğu'daki Ayaklanmalar ve Mücahitler

Ortadoğu'daki ayaklanmalarda ve mücahit grupların oluşmasında en temel itici gücün ve birleştirici etkenin kutsal ölüm olan şehadet düşüncesinde yattığını görmekteyiz. Şehadet kavramı İslam düşüncesi açısından her zaman önemli olagelmiştir. Şehadet, üstün bir makam olarak görüldüğünden Allah yolunda savaşırken gelen ölüm, kaçınılması gerken bir son değil, istenilmesi gereken bir hedef olarak kabul edilmiştir. Bu duyguyu ve onun ardındaki inanca bağlı iç rasyonaliteyi kavramadıkça, İslami hareketlerin yapılaşmasını, gelişimini, ayakta kalışlarını anlamakta güçlük çekilecektir. Bu iç rasyonaliteyi kavramak, Afganistan, Filistin, Irak, Suriye ve Mısır'da çok genç, evli ve çocuklu insanların, çoğu zaman aileleri ile birlikte savaşmalarının, gönüllü olarak mücahit olmalarının ardındaki zihniyetin de anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu zihniyeti biçimlendiren; en temel düşünce cihat, kıtal ve şehadetle ilgili Kur'an ayetleridir (Tevbe 9/24). Sonuçta İslami hareketler, modernleşme sürecinde inançları sistem dışı bırakılan halk kitlelerinin sisteme karşı çıkışının somut ifadeleri olduğunu göstermektedir.[117]

Toplumsal bir hareket olarak İslami hareketlerin konumuzla ilişkili olanlar, yani Cihatçılar şu ayeti temel ilke olarak belirlemişlerdir. *"Ancak iman eden, güzel işler yapan, Allah'ı çokça anan ve zulme uğradıktan sonra kendisini savunan kimse müstesnadır. Zulmedenler ise, nasıl bir inkılâpla devrilip gideceklerini yakında*

[117] Başer, s. 19-21.

görecekler." (Şuara 26/227) Zalimlerin gerçekleştirilecek olan bir inkılapla devrilecek olması ve Allah'ın bunu onların eliyle gerçekleştirmek isteği düşüncesi ana yönlendirici ilkedir.

İslam dünyası olarak tarif edilen Müslümanların çoğunlukta yaşadığı bölgeler, medeniyetler çatışması tanımlaması içine girecek şekilde yoğun bir savaş hali yaşamaktadır. Askeri ve sivil hareketler merkezinde iç ve dış kaynaklı güçlerle oluşan savaş durumu, Müslüman toplumlarını farklı coğrafyalarda bir araya getirmekte ve dünya çapında süregelen bir eylemliği oluşturmaktadır. Bu sebeple gerek Batı'da gerekse Doğu'da aynı motivasyonla toplumsal hareket olarak adlandırılabilecek birçok direniş söylemi ve hareket doğmuştur. Temellerini dinin kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'den ve İslam tarihinden alan bu direniş hareketleri, toplumsal ve uluslararası bir etkiye ulaştığı söylenebilir. İlk oluşumu açısından bu hareketler içeriden faaliyet göstererek İslam toplumunu ahlaken yeniden yaratmak ve canlandırmak amacındadırlar, bu yüzden yeni koşullara adapte olma yolları önermektedirler. Liderleri; şehirli alt tabakadan, kırsal üst tabakadan, orta sınıfların kabile ayaklarından ya da eski dinsel elitler arasından çıkmaktadır.[118]

On binlerce Müslüman genç, 1980 sonrası yollarını Afganistan'daki eğitim kamplarına yönelmiştir. 1998'e kadar çoğu kendi ülkelerinde Usame bin Ladin'in ismini bile duymamıştır. Onları buralara getiren sebepler çok çeşitlidir. Ne kaçırılmışlar ne de cihat arayışı içinde savaşa zorlanmışlardır. Batı'ya yönelik eylemlerini gerçekleştirmelerini sağlayacak desteği bulmak ümidiyle bin Ladin'den de yardım isteyen adamlar da buraya gelmek için iyi bir sebepleri olduğunu düşünmektedirler.[119] Örneğin Türkiye'de eğitim görmüş birçoğu üniversite mezunu genç Afganistan'a gitmiş ve oradan aldığı destekle İstanbul'da 15-20 Kasım 2003 tarihinde sarsıcı eylemlerde bulunmuşlardır.

Bu gönüllü cihatçıların geçmişini araştırmak zor bir iş olarak gözükmektedir. Farklı saiklere, deneyime ve kültüre sahip insanları, analitik bir düzen içinde ele almak çok güçtür. Ancak modern mücahitler kabaca iki grupta toplanabilir: İlki entelektüel eylemciler olarak nitelenebilir. Bunlar, radikal İslam'a çekilmelerini görece sofistike terimlerle meşrulaştırabilen adamlardır. Özellikle geçmişleriyle ilgili olarak ılımlı siyasal İslamcılarla birçok noktaları vardır. Gülbeddin Hikmetyar, Dr. Eyman el-Zevahiri, Usame bin Ladin, Halid Şeyh Muhammed, Ömer Said Şeyh, Ebu Doha, Ebu

[118] Ağartan, Choi ve Huynh, s. 59.
[119] Burke, s. 6.

Katade gibi birçokları bu gruba dahil edilebilir. Bu insanlar sömürge dönemindeki ilk İslamcı hareketlerde yer alan insanlarla aynı sosyal gruptan gelir. 1970'ler ve 80'lerde İslamcı militan liderlik kadrolarına hakim olmuş, daha ılımlı örgütlerde de yer almışlardır. Aynı zamanda sağcı ve solcu daha radikal unsurlarla da ortak noktaları vardır. Aslında son dönemde gözlenen belli bir İslamcı eylemci modeline değil, birkaç yüzyıldır gözlenen devrimci kadro modeline uyarlar. Burada 1970'lerdeki Mısırlı İslamcılarla, Rus anarşistler, Bolşevik ya da Fransız devrimcilerin geçmişlerindeki benzerlikleri incelememize yetecek yer yok, ancak genelde değişim çağrısında bulunan eğitimli alt orta sınıflar olduğunu görmek çarpıcıdır. Bunlar ağzı laf yapan zeki ve görece dünyevi insanlardır. Hevesleri vardır ve bu hevesler hayal kırıklığına uğradığında, derin bir hoşnutsuzluk yaşarlar. Beklentileri karşılanamazsa bunu adaletsizlik olarak görürler. Sorunu devletin izin verdiği siyasal ve sosyal eylemcilik içinde çözmenin etkin bir yolu yoksa, alternatif ararlar. Radikal İslamcılık bunlardan biridir. Adaletsizlik kavrayışı kilit önemdedir. Birçok akademisyenin de belirttiği gibi, hoşnutsuzluk yaratan mutlak yoksunluk değil, hevesleri artıran nispeten müreffeh bir dönemin ardından gelen yoksulluktur. Çok genel terimler içinde düşünecek olursak, Ortadoğu'nun ve İslam dünyasının tarihi bu terimler içinde okunabilir.[120]

İkinci grup eylemciler ise, 1980'lerin sonundan ortaya çıkmış ve 1990 sonrası giderek baskın hale gelmişlerdir. Bunlar daha az eğitimli daha şiddet yanlısıdırlar ve İslam'ın daha bozulmuş ve popüler bir biçimini izlerler. Toplumun hayal kırıklığına uğramış, hevesli gruplarından değil, kenarından, hayal kırıklığıyla karşılaşmayacak kadar az beklentisi olan kesiminden gelirler. Bu durum aynı dönemde çeşitli siyasal İslamcı grupların Deobandi medresesinde gençlere zemin kaptırdığı Pakistan'da, Hizb-ül Mücahitin kadrolarını oluşturan kadroların yeni cihatçı grupların yarı eğitimli militanları tarafından bir kenara itildiği Keşmir'de çok açıktır. Aynı şey Mısır, Fas, Tunus, Ürdün, Suudi Arabistan ve güneydoğu Asya için de geçerlidir. Son dönemde gönüllü İslamcı militanlar arasında toplumun marjinal kesimlerini oluşturan eski suçlular ya da iltica başvurusunda bulunanların sayısı da çarpıcıdır.[121]

Bu iki grup, katı biçimde tanımlanmış değildir; eylemcilere tek tek bakıldığında farklılıkların görülmesi veya bölgelere göre farklı tavırların gelişmesi mümkündür.

---

[120] Halil Aydınalp'in Müslüman Köktenciliği Modeli şeklinde özetlediği yönlendirici sebepler (din algısı, tetikleyici olay sinsilesi), iç değişkenler (ekonomik yoksunluk, şehirleşme süreci, siyasal katılım araçları üretememe) ve dış değişkenler (sömürgecilik, İsrail'in kurulması, İran İslam inkılabı, Suudi Cihadi selefiye) bu hareketlerin varlığını açıklamaktadır. Aydınalp, **Dini Köktencilik**, s. 231.

[121] Burke, s. 318-321.

Toplumsal hareketlerin tarihi oluşumları, özellikleri, Ortadoğu'ya yansımaları ve toplumsal dini hareketlerin dünya sistemi içersindeki yerini değerlendirdik. Araştırmamızın teorik kısmını oluşturan toplumsal dini hareketlerin temel düşünce konuları hakkında bilgi verdikten sonra Türkiye'den cihat bölgesi olarak tanımlanan yerlere gidenlerin düşünsel altyapısını görmeye çalışacağız.

2. CİHAT DÜŞÜNCESİ

2. 1. Cihat Kavramı

Cihat, araştırmamızın temel kavramlarından birini oluşturmaktadır. Çünkü cihat kavramı hem Kur'an'daki anlamı hem de hadislerde vurgulandığı şekliyle mücahitlerin temel düşünce yapısını oluşturmaktadır denilebilir. Cihat düşüncesinin sınırları ve İslam devleti kurma mücadelesi, hadislerden çıkarılan bilgilere göre şekillendirilmektedir. Kavramın zihinlerde oluşturduğu tahayyül, sebeplerin gerekçesi olarak düşünülmektedir. Unutulan farz tanımlaması, "öncelikler fıkhı" altında cihadın diğer ibadetlerin önüne alınması gibi farklı itikadi ve fıkhi sonuçlar doğurmuştur.

İlk önce cihat kavramını, dini bir terim olarak açıkladıktan sonra cihadı en temel unsur olarak gören "Cihatçılar" açısından tanımlamaya çalışacağız.

Kur'an-ı Kerim'de savaşla ilgili dört terim bulunmaktadır. Bunlar; cihat, nefr, kıtal ve harptir. Nefr, düşmana karşı savaşa çıkma; kıtal, savaş döneminde yüzyüze gelerek veya uzaktan uzağa yaşanan çatışma; harp, savaş anlamına gelmektedir. Cihat ise daha geniş anlam aralığına sahip bir kelime olarak kullanılmaktadır.[122]

'Cehd' veya 'cühd' kökünden türeyen 'cihat', Kur'an'ın anahtar kavramlarından biridir.[123] En genel anlamda Cihat (;(الـ جهاد nefisle mücadele, İslam'ı tebliğ ve düşmanla savaşma anlamında kullanılan bir terimdir. Arapça'da "güç ve gayret sarfetmek, bir işi başarmak için elinden gelen bütün imkânları kullanmak" mânasındaki cehd kökünden türeyen cihat, İslamî literatürde "dinî emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, İslam'ı tebliğ, nefse ve dış düşmanlara karşı mücadele vermek" şeklindeki genel ve kapsamlı anlamı yanında fıkıh terimi olarak daha çok müslüman olmayanlarla savaş, tasavvufta ise nefsle mücadele yani nefs-i emmâreyi yenme çabası için kullanılmıştır.

Cihat, Kur'ân-ı Kerîm'de isim olarak dört, bundan türeyen fiil şeklinde ise yirmi dört yerde geçmektedir; "cihat eden" anlamındaki mücahit ise iki ayette

[122] Münir H. Bayatlı, **Kur'an'da Savaş Olgusu**, 1. Baskı, Ankara: Araştırma Yayınları, 2009, s. 23-31.
[123] Hüseyin K. Ece, **Cihad Bilinci**, İstanbul: Denge Yay, Tarihsiz, s. 13.

zikredilmiştir.[124] Bu ayetlerin bir kısmında (bkz. Enfal 8/72, 74; Tevbe 9/41, 44, 81, 86) cihat kelimesinden doğrudan savaşın kastedildiği anlaşılmakta, bir kısmında da cihat "Allah'ın rızâsına uygun bir şekilde yaşama çabası" şeklinde özetlenebilecek olan genel anlamıyla geçmektedir.[125] Sözlük anlamından da anlaşılacağı gibi cihat, bir gaye uğruna savaşmak ve yoğun faaliyet göstermektir. Bu yoğun faaliyet Allah rızası kazanmak için yapılırsa "cihat ibadeti" olacağı hükmü çıkarılmıştır.[126]

Cihat, hayatın gayesi olarak Allah'a kulluk etmek, Allah ve Resulü'nün koyduğu ölçülerin fert ve toplum hayatına uygulanmasından İslam'ı diğer insanlara tebliğe; İslam ülkesini ve müslümanları her türlü tehlike ve saldırılara karşı savunma ve bu konuda gerektiğinde savaşmaya kadar kapsamlı bir anlam taşımakta; kalp, dil, el ve silâh gibi beşerî aksiyonun ortaya konulduğu her vasıta ile yapılabileceği düşünülmektedir.[127]

Allah'ın adı yükselsin diye, yani İ'lay-ı Kelimetullah uğruna gösterilen bütün gayretler, Allah yolunda sıcak çarpışma, malla ve bedenle yapılan çeşitli çalışmalar, İslam'ı savunmak ve yüceltmek için ortaya konulan çabalar, nefse ve şeytana karşı gösterilen şuurlu direnişler, şeytani düzenlere ve tağuti güçlere karşı yapılan bütün mücadeleler cihat olarak anlaşılmıştır.[128]

Kavram olarak dün ilmi ve siyasi kaynakların aynı kökten beslendiği görülmekle birlikte; bugün kullanıldığı yerler açısından farklı anlamların kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Sivil bir hareket gayret, çalışma anlamını verirken; siyasi söylemi olan bir hareket silahlı mücadele anlamını ön plana çıkararak kendine farklı bir yol çizdiği görülmektedir. Konumuzu ilgilendiren kısmı da ikinci anlam üzerine yoğunlaşan düşünce üzerinden yapılmaktadır. Bu konuyu "Cihat ve Savaş" başlığı altında biraz daha açmaya çalışacağız.

2. 2. Cihat ve Savaş

Cihat, fiili savaş anlamına gelebildiği gibi yukarıdaki tanımlarda yer verdiğimiz şekliyle Allah yolunda yapılacak her türlü fiil ve güç sarfetmek anlamlarına da gelmektedir. "Allah yolunda" ifadesini yalnızca savaşla sınırlamak doğru değildir. Zira

---

[124] Ece, s. 15.

[125] Ahmet Özel, "Cihad", **DİA**, C. 7, s. 528; Ahmet Özel, **İslam ve Terör**, 2. Baskı, İstanbul: Küre Yay., s. 64-77; Bk. Abdulaziz Hatip, **Kur'an-ı Kerim'e Göre Cihad**, MÜSBE, Tefsir ABD, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul-1991; Macid Hadduri, **İslam Hukukunda Savaş ve Barış**, Fethi Gedikli (çev.), İstanbul: Yöneliş, 1999, s. 65-81 (Ayrıca M. Hadduri, Batı'da eğitimini almış eğitim ve hukuk alanında çalışan Iraklı bir akademisyendir. Kitabında Şia'nın cihadla ilgili düşünceleri de bulunmaktadır.)

[126] Ece, s. 15.

[127] Özel, "Cihad", s. 529; Ece, s. 16; Ayrıca kelimeye dört farklı yaklaşım için John L. Esposito'nun **Kutsal Olmayan Savaş**, s. 43.

[128] Ece, s. 16.

kişiyi Allah'a yaklaştıracak ve O'nun rızasını kazandıracak bütün ameller Allah yolunda yapılan gayret olarak tarif edilmektedir.[129]

Cihat ve savaş, Batı siyasi düşüncesinde aynı anlamda kullanılırken, İslami literatürde ikisinin farklı kavramlar olduğu üzerinde durulmaktadır. İslam düşüncesine göre, dinde baskı kesinlikle yasaklanmış, zor ve baskı altında gerçekleşecek imanın geçersiz olduğu hükme bağlanmıştır. Bu açıdan kin ve nefrete yol açan savaşı bir tebliğ vasıtası olarak düşünmek yanlış olarak kabul edilmektedir. Ayrıca inanmayan kimselerin hayatlarının sonuna kadar her an iman etmeleri ihtimali olduğu düşünülmektedir. İmana gelmeleri için inanmayanlarla savaşmak, savaş sırasında öldürülenler için bu imkânı ortadan kaldırmaktadır. Şu halde müslümanlara silâhlı saldırıda bulunmayan gayri müslimlere karşı öncelikle yapılması gereken şey onlarla savaşmak değil barışçı davet yollarına başvurmak gerektiği ifade edilmektedir. Cihadı, savaşarak ön planda tutmak üzere söylem geliştiren dini hareketlerde ise işgal psikolojisinin üzerinden hareket ederek silahlı mücadele anlamında cihadı, savunma savaşı olarak yorumlamaktadırlar.

Kur'an-ı Kerim, hadis kaynakları ve silahlı mücadeleyi destekleyen alimlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan zihin yapısı içerisinde konuyu incelediğimizde dini bir temel üzerinden hareket edildiği görülmektedir. Hatta bir doktora tezinde Kur'an'da savaş olgusu işlenirken "Günümüz Amerika Birleşik Devletleri (ABD) önderliğinde Batılı güçler tarafından önce 2001 yılında Afganistan'ın ardından da 2003 yılında Irak'ın işgal edilmesine karşı koymak başta bu iki Müslüman ülkenin halkı olmak üzere bütün Müslümanların dini, insani ve milli sorumluluğudur." denilerek Tevbe suresinin 36. ayeti delil gösterilerek topyekün savaşılması gerektiği, bu iki ülke halkının yalnız bırakıldığı hatta işğalcilerle işbirliği yapıldığı ifade edilmektedir.[130]

Cihat, müslümanın Allah'a kulluk ve onun rızâsını temin için İslam esaslarını öğrenme, öğretme, ferdî ve içtimaî planda yaşama, yaşanmasına çalışma, İslam'ı tebliğ ve bu hususlarda içte ve dışta karşılaşacağı engelleri aşma konusunda, içinde bulunması gereken şuurlu ve sürekli gayret ve aksiyon halini ifade etmektedir. Kur'an-ı Kerim'de, *"Bizim uğrumuzda cihad edenlere elbette yollarımızı göstereceğiz."* (Ankebut 29/69) ve *"Allah uğrunda hakkıyla cihad edin."* (Hac 22/78) mealindeki ayetler cihadın bu kapsamlı anlamını içermektedir. Müslümanların bütün hayat ve faaliyetinin Allah rızâsını kazanmaya yönelik olması gerektiği ve bu anlamdaki bütün gayretlerin cihat

[129] Ece, s. 21; Hasan Eker, **Şehadet Bilinci**, İstanbul: Düşün Yay., 2007, s. 62-101.
[130] Bayatlı, s. 68, 72, 77.

kavramı içinde mütalaa edildiğinden Allah rızâsına ulaşmak için başvurulan bir savaş da cihat kapsamında değerlendirilmektedir. İşgal ve sömürü için yapılan savaşları tanımayan İslam dini savaşa ancak müslümanların can ve mal güvenliğini sağlamak, hak ve hürriyetlerini korumak, İslam'a ve İslam ülkelerine yönelik saldırıları önlemek amacıyla başvurulacağını hükme bağlamış ve meşrû gördüğü bu savaşı diğerlerinden ayırmak için de ona cihat adını vermiştir. Savunma cihadı olarak tanımlanan bu savaş şekli, tüm İslam alimleri tarafından kabul görmüştür. İslam'ın bu hayat anlayışı *"İman edenler Allah yolunda savaşırlar, inkâr edenler ise şeytanın (tâgūt) yolunda savaşırlar."* (Nisâ 4/76) ayetiyle özetlenmiştir.[131] Bu durum cihat eden gruplar tarafından da farklı yorunlanmaktadır. Cihat hareketlerinin fikir babası olarak kabul edilen İbni Teymiye'ye göre; din, kitap ve onu destekleyen kılıçla ayakta duracaktır. Mücahitlerin değer verdiği alimlerden Iyeyri, kafirlerin yönlendirmesiyle oluşan cihat düşüncesini savunanları eleştirir. Cihadın kafirlere karşı Allah'ın düzeni hakim oluncaya, hatta kıyamete kadar devam edeceğini düşünmektedir.[132] Ürdün'de cezaevinde bulunan Makdisi de seleflerinin, ilimlerinin genişliği ve kavrayışlarının derinliğiyle kılıçla kitabı birbirinden ayıramadıklarını söylemektedir.[133]

Hz. Peygamber'in devri ve sonrasında İslam'ın sınırları belirleninceye kadar "cihat" kavramında bir tartışma yaşanmadığı günümüze geldiğimizde ise bu düşüncede farklı anlamlara kayıldığı görülmektedir. Fütüvvet geleneğinin durması sonucunda oryantalistlerinde etkisiyle kavramın kapsamında değişik anlayışlar ortaya çıkmıştır. Günümüz cihat kavramını da etkileyecek şekilde tartışmalar halen sürüp gitmektedir.

Sonuç olarak kavramın Batı'da ayrı bir anlamı, İslam alimlerince farklı bir anlamı ve savaşan mücahitlerce ayrı bir anlamı olmak üzere üç farklı tanımı ortaya çıktığı görülmektedir. Batılı düşünürler tarafından cihat savaşla özdeş olarak kullanılmakta, Mücahitlerin ise cihadın ilk önce bu anlamına değer verdiği görülmektedir.[134] İslam alimleri ise cihadı en geniş anlamıyla yorumlamaktadır. Diğer iki grubun tercih ettiği anlam ise savaş çerçevesinde düşünülmektedir.[135] Cihat üzerine kitapları olan M. Salim, "cihat" kelimesinin kendi başına kullanıldığında kafirlerle bizatihi göğüs göğüse savaşmak manasına geldiğini, bir kısım insanların bu kelimeyi

[131] Özel, "Cihad", s. 531.
[132] Yusuf b. Salih el-Iyeyri, **Cihad Yolunda Değişmeyen Esaslar**, 1. Baskı, 2013, İstanbul: Küresel Kitap, s. 10-23.
[133] Ebu Muhammed el-Makdisi, **Cihadın Kazanımları Hakkında Tahliller**, 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2015, s. 151.
[134] el-Iyeyri, s. 11.
[135] Özel, **İslam ve Terör**, s. 9-22.

bütün salih ameller için kullanmasını ise cihat kavramının manasının ve amacının tahrif edilmesine sebep olarak gösterilmektedir.[136]

En temel örnek Hz. Muhammed'in ve ilk dönem müslümanlarının cihadı da savaş anlamı taşıdığı gösterilmektedir. Hac Suresi'nin 39. ayeti, müslümanların zulme maruz kalmış, haksız yere yurtlarından çıkarılmış ve tevhid inancını terketmeleri için işkenceye tâbi tutulmuş olmaları halinde savaşa izin verildiğini göstermektedir. Nitekim fitne ortadan kalkıncaya kadar müslüman olmayan unsurlarla savaş da emredilmektedir.[137]

Ayrıca cihadın tabii ve kalıcı yöntemlerini maddî ve manevi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Her iki yöntemi de bir arada zikreden Nahl suresindeki davet ayeti (16/125) önce manevi nitelikteki hikmeti ve güzel öğüdü, sonra da en güzel metodu kullanmak şartıyla maddî ve bedenî mücadele faktörünü önermektedirler. Ayrıca, *"De ki, işte benim yolum; ben de bana bağlı olanlar da bilinçle ve basiretle Allah'a davet etmekteyiz."* (Yûsuf 12/108) ve *"De ki, ben size tek şeyi öğütlemekteyim: Topluluk veya fert halinde Allah'ın huzurunda durup derin derin düşünmenizi..."* (Sebe 34/46) mealindeki ayetler manevi yöntemi hem açıklamakta hem de desteklediği şeklinde yorumlanmaktadır.

Cihatçıların yanlış bir düşünce olarak yorumladıkları anlam ise, ilim ehlinin yorumu olarak kabul edilmektedir. İlim ehli, geniş anlamıyla cihada ve davete ilişkin ayet ve hadislerle günümüz inanç ve fikir akımları, ideolojileri ve hâkimiyet düşünceleri karşısında cihadı yürütecek kişi ve zümrelerin öncelikle ilim ve imanla donanmaları gerektiği düşüncesini savunmaktadırlar.[138] Diğer düşünce ise, Allah yolunda cihat etmek, ellerindeki bütün toprakları gaspedilen Müslümanların üzerine farz olduğu kadar hiçbir dönemde farz olmadığı cihatçıların temel görüşlerindendir. Ümmetin kurtuluşu, izzete kavuşması ve kafirlerin boyunduruğundan kurtulması ancak, Allah yolunda cihat etmeye yani savaşmaya bağlanmaktadır.[139]

2. 3. Cihadın Nasıl Yapılacağı

Cihat konusunda Türkiye'de yakın tarihe kadar yayınlanan eserlerde ilmi bir çalışma usulü bulunmadığı gözükmektedir. Tefsir ve hadis içerikli çalışmalardan oluşan

[136] Muhammed b. Ahmed es-Salim, **İslam Cihadına Katkıda Bulunmanın 39 Yolu**, 1. Baskı, Konya: Şehadet Yay., 2010, s. 27.
[137] Bekir Topaloğlu, "Cihad", **DİA**, C. 7, s. 532; es-Salim, s. 12. Bk. Bakara 2/193; Enfâl 8/39, 73; Münir H. Bayatlı, **Kur'an'da Savaş Olgusu**, 1. Baskı, Ankara: Araştırma Yayınları, 2009.
[138] Topaloğlu, s. 533.
[139] Salim, s. 12; Bk. Münir H. Bayatlı, **Kur'an'da Savaş Olgusu**, 1. Baskı, Ankara: Araştırma Yayınları, 2009.

eserler fıkhi açıdan konuyu değerlendirmektedir. Yani cihadın "ne" olduğu işlenmektedir. Son zamanda yapılan yayınlarda ise cihadın "nasıl" olacağı ve çağdaş muhatapların kimler olduğu üzerine durulmaktadır. Bu eserler cihadı bireysel ve örgütlü donanım üzerinden değerlendirmekte ve mücahitlerin neler yapması gerektiği hatırlatılmaktadır.

Eserlerde cihada hazırlığın iki şekilde olacağı söylenmektedir. Birincisi; şer'i ilim ve nefislerin eğitimi ile yapılacak olan imani hazırlık. İkincisi ise; kuvvet hazırlayarak, bunun eğitimini yaparak, Allah yolunda mal biriktirip ve harcamada bulunarak yapılan maddi hazırlıktır.[140] Bu tip tasnifleri çoğaltmak mümkündür. Yazılan eserlerde konunun bu iki boyutta açıklandığı görülmektedir. Bizim tasnifimizde ise cihadı; bireysel cihat, devlet kararı ile yapılan cihat ve gerilla savaşı şeklinde yapılan cihat olarak üç başlık altında anlaşılır kılmaya çalışacağız.

2. 3. 1. Bireysel Cihat Yolları

Bireysel cihat yolları, inanan kişinin kendi isteği ve kabiliyeti ölçüsünde yapabileceklerinden oluşan yollardır. Bunları alt başlıklar halinde sıraladığımızda yedi yolla yapılabileceği tespit edilmiştir.

a) **Nefsle cihat**; kişinin nefsin aşırı isteklerine, kendi iç dünyasında gösterdiği direniş, çaba ve dikkate denilmektedir. Silahlı cihada katılacak kişinin de ilk önce bu mücadeleyi vermesi esas kabul edilmektedir.

b) **Kalple cihat**; dil ve el ile önlenemeyen kötülüklere karşı buğz etmeyi kapsamaktadır.

c) **Bedenle cihat**; Allah yolunda yapılan, çabaları ve fedakarlıkları kapsamaktadır. İster dille olsun ister elle olsun isterse fiili savaş şeklinde olsun bütün çalışmaları içermektedir. Cihat yapacak kişinin beden sağlığının yerinde olması gerekmektedir.[141]

d) **Dille cihat**; hak sözü söylemek, hakkı ve batılı birbirinden ayırmak için yapılan tebliğ ve davet yöntemidir. Hakkın düşmanlarını ikna edici delillerle susturmak, insanlara hakkı, eldeki bütün meşru araçlarla ulaştırmak için çalışmayı kapsamaktadır. Hatta yetenekli şairlerin ve şarkıcıların "neşidler" (marşlar) söylemek suretiyle cihat etmek isteyen gençlere ilham vereceği düşünülmektedir.[142]

---

[140] Abdulkadir Bin Abdulaziz, **El-Umde Fi İ'dadi'l-Udde**, www.davetvecihad.com, s. 27. (10.09.2014)
[141] Enver El-Evlaki, **Cihadı Desteklemenin 44 Yolu**, Davud Yolcu (çev.), 2. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2013, s. Evlaki, s. 55 (22. Yol).
[142] Evlaki, s. 35-86 (11., 40., 42, 44. Yol).

e) **İlimle cihat**; cahillikle ve cehaletten kaynaklanan anlayışlarla ya da bunun sonuçlarıyla yapılan mücadeledir. Hak doğru bir şekilde ulaştırılırsa batılın ve şerrin önüne geçilebilecektir. Bu sebeple ilim öğrenenlerle cihat edenler sevapta aynı kabul edilmişlerdir. İlim açısından cihadın gayesine ulaşabilmesi için sahih ilme önem verilmesi gerekmektedir. Hakeza ilimsiz amel olmayacağına inanılmaktadır.[143]

f) **Malla cihat**; inanan insanın elindeki biriktirdiğinden Allah yolunda harcamasıdır. Kur'an-ı Kerim'de bir ayetin dışında tüm ayetlerde mal ile yapılan cihadın, beden ile yapılan cihattan önce zikredildiği vurgulanmaktadır. Abdullah Azzam bu konunun önemini şöyle açıklar: "Adamlar cihada ihtiyaç duyuyor cihat ise paraya."[144] Malını harcayarak cihat etmeye, konuyla ilgili eserlerde ilk sıralarda yer verilmiş ve bir mücahidi donatanın cihat edenden daha fazla sevaba ulaşacağı bildirilmiştir.

Malla cihadın nasıl yapılacağı da şu yollarla gösterilmektedir: Camilerde ve toplantı salonlarında, aile ve akraba toplantılarında bağış ve yardım sandıkları kurarak, aylık kesintiler ve mallardan bir miktar kesinti yaparak, yaşam alanlarına kumbaralar kurarak, zenginlerin zekat, sadaka ve diğer bağışlarını toplayarak pratikte yardımcı olabilmenin yolları sıralanmaktadır.[145]

g) **Elektronik (sanal/online) cihat;** internetin yaygınlaştığı günümüzde cihat hareketleri de elektronik ortamda yapılacak faaliyetleri cihat olarak görmektedirler. İnternet cihada katkıda bulunmak isteyen samimi müminlerin dertlerini paylaştıkları, haberlerini duyurdukları ve cihada katkıda bulunmak için çaba gösterdikleri bir alan olarak görülmektedir.

İnterneti kullanmak için bazı önerilerde de bulunulmaktadır: Bazı sitelere üye olarak takma isimler kullanmak suretiyle mücahitlerin haberlerinin insanlara ulaştırılması; İslami olmayan sitelere girip insanları İslam'a davet ve cihat meydanlarından haberler verme; uygun sitelerde cihadın fazileti, cihada teşvik, mücahitlerin hakları; siteye girenlerle irtibata geçilmesi; mürted ve müşriklere reddiyeler sunularak cihadın boyutunun geniş tutulması şeklinde yönlendirme yapılmaktadır.[146]

Cihatçıların dünyadaki gelişmelerden uzak kalmaması olumlu bir gelişme olarak değerlendirlmekle beraber içeriğini nasıl doldurdukları konusunda düşündürücü bir

[143] Tarık Ebu Abdullah, **Allah Yolunda Cihadın Gayesi**, 1. Baskı, 2014, İstanbul: Nakil Yay., s. 32.
[144] Ece, s. 28-38; Abdulkadir Bin Abdulaziz, s. 27; El-Evlaki, s. 22-23 (3 ve 4. Yol); Salim, s. 34-37.
[145] Salim, s. 41.
[146] Salim, s. 83-84.

durum da ortaya çıkmaktadır. Mesela, Salim'in teklifleri arasında geçen, İslam'ı bilmeyenlere hem tebliğ hem de cihat meydanlarından haberler vermenin nasıl bir etki yapacağı düşündürücüdür.

2. 3. 2. Devletin Cihat Yolları

Cihadın devlet tarafından uygulanacağı, genel yöntemleri ise günümüz şartları içinde ekonomik, kültürel ve son olarak da savaşla ilgili olmak üzere üç noktada toplamak mümkündür.

a) **Ekonomik Savaş**; Kur'ân-ı Kerîm'de, dış görünüşü itibariyle inançlı ve samimi görünen, fakat içinde müslümanlara karşı şiddetli husumet duyguları besleyen bir tipten söz edilirken bu tip insanların yetki ve imkânlara sahip olduklarında yeryüzünde ekini ve nesli bozmak için çaba gösterecekleri ifade edilmektedir (Bakara 2/204-205). Ekonomik savaş konusunda İslamiyet bir taraftan faiz, ihtikâr, rüşvet ve hırsızlık gibi haksız yollarla kazanç elde etmeyi yasaklamak, israfa karşı tedbirler getirip kanaatkârlığı teşvik etmek suretiyle müslüman toplumu meşrû bir ekonomik düzen içinde güçlendirmeyi amaçlamış, diğer taraftan askerî güç yanında ekonomik güce sahip olmanın da önemini çeşitli vesilelerle vurgulamıştır. Hz. Peygamber'in, "Veren el, alan elden üstündür." (Buhârî, "Zekât", 18) mealindeki sözü de ekonomik gücün önemini vurgulayan hakîmâne bir ifade olarak kabul edilmektedir.

b) **Kültür Savaşı**; İslam dinindeki bütün emir ve tavsiyeler yeryüzünün halifesi kabul edilen insanın korunması, geliştirilmesi ve yüceltilmesini hedef almaktadır. Bu sebeple İslamiyet'in bâtıla karşı hakkı ayakta tutma ve güçlendirme savaşında insan neslinin korunması ve sağlıklı geliştirilmesine çok önem verdiği görülür. Çağımızın kitleler arası etkileşim ve mücadele metotları içinde kültürün ilk sırada yer aldığı muhakkaktır. Bundan dolayı günümüzde cihadın, geçmişte olduğundan daha fazla cephe savaşından ekonomi ve kültür mücadelesi alanlarına kaydırılması zarureti doğmuştur. Evlaki, Cihadı Desteklemenin 44 Yolu adlı eserinde cihada destek vermenin yollarını sayarken online cihat, alimlerin makalelerini farklı dillere çevirme ve yayınlama, dil öğrenimi konularında aktif olarak çalışılması gerektiğini söyleyerek kültürel alanda varolan savaşta aktif olmaya çağırmaktadır.[147]

c) **Silâhlı Savaş**; cihadın günümüzde zorunluluk olduğu ve silah eğitimi almanın gerekliliğine inanılmakta ve teşvik edilmektedir.[148] Hak ile bâtıl arasındaki mücadelenin kıyamete kadar süreceğini ifade eden Hz. Peygamber (Ebû Dâvûd, "Cihâd", 33),

[147] Evlaki, s. 65, 84, 85 (29., 42. ve 43. Yol).
[148] Evlaki, s. 57 (23. Yol).

"Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin, fakat buna mecbur kaldığınız takdirde tahammül gösterin, Allah'tan daima esenlik ve barış dileyin." (Buhârî, "Cihâd", 112; Müslim, "Cihâd", 19) mealindeki hadisiyle hem barışın, hem de gerektiğinde bâtıla karşı fiilî mücadelede sabır ve sebatın gerekliliği hakkındaki sözleri temel düşünceyi oluşturmaktadır.[149]

İslam'ın savaşla (kıtal) ilgili gösterdiği hassasiyette şu ilkelerde somutlaşmıştır: 1- İnsan ilişkilerinde esas, barış ve yardımlaşmadır. 2- Savaş hikmet ve güzel öğüdün fayda edemediği yerlerde aykırı durumları düzeltmek için geçici bir tedavi yöntemidir. Düşman savaş ilan etmedikçe savaşmak dinen mübah görülmemiştir. 3- Savaşın kendine özgü zaruretleri vardır. Bu zaruretleri tayinde saldırganlığa ve azgınlığa yer yoktur. 4- Savaşanlar ve savaşı hazırlayanlar dışında kimseye kötülük dokunmaz. Siviller, kadınlar, çocuklar ve ihtiyarlara dokunulmaz. 5- İki taraftan birinin ateşkes ilan etmesi halinde savaş hemen durdurulur. 6- Savaş esirlerine fidye karşılığında veya lütuf olarak serbest bırakılıncaya kadar iyi muamele edilir. Esirlere kötü muamele etmek yasaktır ve insani muamele gösterilmesi emredilmiştir (Muhammed 47/4, İnsan 76/8).[150]

Esasen geçmişte ve bugün müslümanlara karşı vuku bulan saldırılar, çoğunlukla müslümanların temsil ettiği İslamiyet'e ve müslümanlarca orijinalitesi korunmuş olan vahye karşı açılmış savaşlar olarak yorumlanmaktadır. Dolayısıyla böyle bir savaşa karşı gerek moral değerler yönünden gerekse ilmî, ekonomik ve teknik yönlerden hazırlıklı olmak ve nihayet savaşa savaşla karşılık vermek de cihat faaliyetlerinden biri olarak yorumlanmıştır.[151] Cihat, Müslümanların Allah'ın gazabından ve bugün yaşadıkları aşağılık ve zillet hayatından kurtuluşun tek yolu olarak görülmektedir.[152] İman meselesinden sonra, dini ve dünyayı ifsad eden düşmanın def edilmesinden başka bir önemli konu olmadığı düşünülmektedir.[153]

İki altbaşlıkta incelenen şekliyle bireysel ve devlet kararlı faaliyetlerin, bireysel olan kısmı Küresel Cihat'ın mimarlarından kabul edilen Makdisi'ye göre belirli bir plan, metod ve stratejiye sahip olunmamakla birlikte asli unsurlardan görülmektedir. Onun üzerinde durduğu asıl mesel ise; planlı, sağlam bir metodu olan, düşmanla

[149] Topaloğlu, s. 534; Bin Abdulaziz, s. 28.
[150] Ece, s. 43-44.
[151] Topaloğlu, s. 534.
[152] Abdulaziz, s. 28.
[153] Usame Bin Ladin, **Cihad Menhecine Dair**, Feridun Dinçer (çev.) 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2014, s. 18: Ladin'in konuşma videolarından oluşturulan bu kitaptan konuya yapılan dipnotlandırmada İbn-i Kudame'den yapılan alıntıyla cihadın üç durumda farz olduğu vurgulanmaktadır.

mücadele edebilecek bir stratejiyle hareket eden bir cemaat ile mümkün olabileceğini vurgulamaktadır.[154]

Cihat eden gruplar, cihat emrinin aşamalarını ortaya koymak suretiyle Mü'minlere saldıran kafirler ve münafıklara karşı yapılacak cihadın kolaydan zora doğru aşamalarını da vermektedir. Cihadın nasıl gerçekleşeceği şu şekilde özetlenmektedir: 1- Onların yaptıkları kötülüklere gönülden razı olmamak. 2- Yaptıklarına karşı çıkma, dil, ikna ve nasihat gibi araçlarla kötülüklerini önlemeye çalışmak. 3- Güç, yetki ve diğer meşru maddi araçları kullanarak onların zararlarını savmak. 4- Başka çıkar yol kalmadığı için onların saldırılarını ve zararlarını önlemeye çalışmak, yani kıtal-fiili savaş şeklinde olabileceği aktarılmaktadır.[155]

2. 3. 3. Gerilla Savaşı

Bireylerin ve devletin kontrolünde yapılacak mücadele yöntemleri yukarıda belirtilmişti. Bu başlıkta cihat bölgelerinde gerçekleştirilen farklı bir savaş türüne değinilecektir. Bu da Gerilla Savaşıdır. Küçük gruplar halinde savaşıldığı için sol menşe'li bir tanımlama da olsa cihatçılar bu ifadeyi uygun bulmaktadırlar. Usame b. Ladin'in koruması olarak görev yapmış, birçok bölgede cihada katılmış bir komutan olan Yusuf el-Iyeyri tarafından savaşa katılanlara cephe eğitimlerinde verilen ders notlarından oluşturulmuş 60 sayfalık "Gerilla Savaşı[156]" adlı kitap cihada katılma düşüncesinde olanlara ön bilgi sağlaması açısından faydalı bir eser olması düşüncesiyle Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

Mücahidin sadece savaşmadığını, düşmanının tüm yönlerini ve hareket mekanizmasını bilerek kendini konumlandırması gerektiği üzerine yol gösterilmektedir. Gerilla savaşı, düzenli orduları işlevsiz bırakan bir yol olduğu için tercih edilmektedir.

Gerilla savaşında mücahidin şu konularda bilgi sahibi olması istenmektedir: Gerilla savaş türleri, düşmanı tanımanın yolları, gerillanın özellikleri, gerilla savaşının kısımları, gerilla savaşının merhaleleri, gerilla savaşının temelleri, komutanların bilmesi gerekenler ve savaş taktikleri üzerine bilgiler. Iyeyri, buna gerilla ilmi demektedir.[157]

Savaş mantığı; geleneksel silahla yapılan düzenli, soğuk ve geleneksel olmayan düzensiz savaş şeklinde üçe ayrılmaktadır. Gerilla savaşı geleneksel olmayan savaş türünden biri olarak tanımlanmaktadır. Gerilla savaşının kısımları; dağ gerilla savaşı,

[154] Makdisi, s. 63.
[155] Ece, s. 53; Evlaki, s.40 (14. Yol).
[156] Yusuf el-Iyeyri, **Gerilla Savaşı**, Muhammed Atta (Çev.), 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2015.
[157] Iyeyri, s. 32.

orman gerilla savaşı, şehir gerilla savaşı ve çöl gerilla savaşı yöntemleriyle birlikte açıklanmaktadır.[158]

Gerillanın özellikleri; düzenli hareket etmemeleri, hareket ettikleri bölgenin sınırları olmaması, belirli bir bölgeyi himaye etmemeleri ve belirli güç destek hatları olmaması sayılmaktadır.[159] Ayrıca gerillanın tek başına dolaşan bir ordu gibi olması istenmektedir. Tüm askeri uzmanlık alanlarından haberdar olmalıdır. İlkyardımı bilmesi, tüm silahları kullanması, deniz veya hava araçlarını kullanma ve mühendislik bilgilerine sahip olması gerektiği ifade edilmektedir.[160]

Şuan savaşan gruplar gerilla mantığı ile hareket etmektedirler. Çeçenistan, Irak, Afganistan ve Suriye'de savaşan gruplar küçük sayılarda oluşan birlikler halinde dağ, şehir, ormanlık alan gibi yerlede araziye uygun olarak çarpışmalara girmektedirler.

2. 4. Cihat Kime Karşı Yapılmalıdır?

Müslümanlara göre cihadın kime karşı yapılacağını belirleyen esas kaynaklar Kur'an-ı Kerim ve hadisler olduğunu ifade etmiştik. Güncel durumu ise cihat alimleri belirlemektedir.

Kur'an ayetleri incelendiğinde genel olarak cihadın kime karşı yapılacağı hususunda özet olarak şu durumları görebiliriz: Nefsin şeriata aykırı aşırı isteklerine karşı (Tevbe 9/41); şeytanın hilelerine ve azdırıcı telkinlerine karşı (Bakara 2/168); zalimlere ve haksızlık yapanlara karşı; kötülükleri, fesadı, insanlara zarar veren şeyleri yaygınlaştıran kişi ve odaklara karşı (Hac 22/78); düşmanların açık ve fiili saldırılarına karşı cihat edilebileceği vurgulanmaktadır.[161]

Genel anlamda cihadın kime karşı ve nasıl yapılacağına dair çeşitli hadisler de vardır: "Mücahid nefsiyle cihad edendir." (Tirmizî, "Feżâilü'l-cihâd", 2); "Mümin kılıcı ve diliyle cihad eder." (Müsned, III, 456); "Müşriklere karşı mallarınız, nefisleriniz ve dillerinizle cihad edin." (Müsned, III, 124; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 17); "Cihadın en faziletlisi zalim sultanın yanında hakkı söylemektir." (Ebû Dâvûd, "Melâhim", 17; Tirmizî, "Fiten", 13) mealindeki hadislerle Hz. Muhammed'in, ümmetin içinde yapmayacakları şeyleri söyleyen ve emrolundukları şeyleri yapmayan nesiller ortaya çıkacağını haber vererek, "Kim onlarla eliyle cihad ederse o mümindir, kim onlarla diliyle cihad ederse o mümindir, kim onlarla kalbiyle cihad ederse o mümindir."

[158] Iyeyri, s. 27.
[159] Iyeyri, s. 31.
[160] Iyeyri, s. 34.
[161] Ece, s. 58. Bk. Bayatlı, **Kur'an'da Savaş Olgusu**, 1. Baskı, Ankara: Araştırma Yayınları, 2009.

(Müslim, "Îmân", 80) demesi, savaşa çıkmakta olan İslam ordusuna katılmak için gelen birine annesinin ve babasının hayatta olup olmadığını sorarak hayatta olduklarını öğrenmesi üzerine, "O halde onlara hizmet yolunda cihad et." (Buhârî, "Cihâd", 138; Müslim, "Birr", 5) buyurması ve Hz. Âişe'nin, "Ey Allah'ın resulü! Görüyoruz ki cihad amellerin en faziletlisidir; öyleyse biz de cihad etmeli değil miyiz?" diye sorması üzerine, "Sizin için cihadın en faziletlisi makbul hacdır." (Buhârî, "Cihâd", 1) şeklinde cevap vermesi, cihadın gerek kapsamını gerekse yöntemlerini göstermesi bakımından önemlidir.[162]

İslam'a göre kimlere karşı cihat yapılabileceği düşüncesine baktığımızda; birincisi kafirlerle, yani Allah'a iman etmeyenlerle hiçbir uzlaşıya müsaade edilemeyeceği, onlar ya İslam'ı kabul etmeli ya da teslim oluncaya veya öldürülünceye kadar onlarla savaşılmalıdır. İkincisi, dinden dönenlere (mürted) karşı otoriteye meydan okuyacak kadar çok ve kuvvetli iseler, onlara karşı cihat ilan edilebilir. Üçüncüsü, taşkınlık yapıp isyan çıkaranlara (bağy) karşı da devlet yöneticisine itaati kabul edene kadar cihat edilebilir. Dördüncüsü, bedevilere ve yol üzerinde soygunculuk yapanlara karşı cihat ilan edilebilir. Ehli Kitaba karşı da cihat gerçekleştirilebilir, ama bunların müşriklere karşı olandan farklılıkları vardır. Müşriklere karşı direk savaş ilan edilebileceği gibi Ehli Kitaptan olanlara üç tercih sunulur. Bunlar; İslam (Müslüman olma), baş vergisi (cizye) ve cihattır. Ayrıca savaş bölgelerinde kendi bölgesini savunma amaçlı (ribat) yapılan cihat hareketleri şeklinde özetlenmektedir.[163]

2. 5. Cihadın Gayeleri

Tüm dinlerde ve öğretilerde yer alan emirlerin insanlık yararına bir çağrı anlamı taşıdığı görülmektedir. İslam dininin emir ve yasakları içinde geniş bir anlam yüklenen cihat da geniş gayeler içeren emirlerden biridir. Hatta Farac'a göre cihat unutulan bir farz, emir konumundadır. Görünüşte insanın temkinli olarak yaklaştığı cihat için de birçok gayesinin olduğunu ayetlerden çıkarmak mümkündür. Cihat edenleri bu eyleme karşı motive eden de ayetlerdeki müjdeli anlatılar gözükmektedir.

İlk gaye, bütün insanların yaratıcıları olan Allah'a kulluk etmelerini sağlamaktır. Aslolan insanların tek olan Allah'a kulluk etmelerinin yolunu açmak ve yoldaki engelleri kaldırmaktır.[164] *"Fitne ortadan kalkıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya*

[162] Özel, s. 528.
[163] Hadduri, s. 83-89.
[164] Tarık Ebu Abdullah, **Allah Yolunda Cihadın Gayesi**, 1. Baskı, İstanbul: Nakil Yay., 2014, s. 9, 36.

kadar onlarla savaşın! (İnkâra) son verirlerse şüphesiz ki Allah onların yaptıklarını çok iyi görür." (Enfal 8/39; Bakara 2/193)

İkinci gaye, İslam'a ve Müslümanlara gelen saldırıları defetmektir. "*Size karşı savaş açanlara, siz de Allah yolunda savaş açın. Sakın aşırı gitmeyin, çünkü Allah aşırıları sevmez."* (Bakara 2/190) İslam alimlerinin Müslümanlara saldırıda bulunan kafirlerin hücumlarının defedilmesinin, gücü yeten her Müslümana farz-ı ayn olduğu ittifakla kabul edilmiştir. [165]

Üçüncü gaye, insanların hiçbir engelle karşılaşmadan Kur'an'ı yaşamalarını sağlamaktır. Cihadın ortadan kaldırmayı hedeflediği bazı fitneler vardır. Müslümanları dinlerinden döndürmek için kafirlerin idareleri altındaki Müslümanlara uyguladıkları her türlü baskı, zulüm ve haksızlık; bir de İslam'a girmeyi engellemek veya asgariye indirmek için yapılanları bertaraf etmek gayesindedir. *"Size ne oldu da Allah yolunda ve 'Rabbimiz! Bizi, halkı zalim olan bu şehirden çıkar, bize tarafından bir sahip gönder, bize katından bir yardımcı yolla!' diyen zavallı erkekler, kadınlar ve çocuklar uğrunda savaşmıyorsunuz!"* (Nisa 4/75).

Dördüncü gaye, İslam devletinin kafirlerin şerrinden korunmasıdır. Bundan kasıtta Allah'ın hükümlerinin uygulandığı beldeyi korumaktır. *"Medine halkına ve onların çevresinde bulunan bedevî Araplara Allah'ın Rasûlünden geri kalmaları ve onun canından önce kendi canlarını düşünmeleri yakışmaz. İşte onların Allah yolunda bir susuzluğa, bir yorgunluğa ve bir açlığa dûçar olmaları, kâfirleri öfkelendirecek bir yere (ayak) basmaları ve düşmana karşı bir başarı kazanmaları, ancak bunların karşılığında kendilerine salih bir amel yazılması içindir. Çünkü Allah iyilik yapanların mükâfatını zayi etmez."* (Tevbe 9/120)

Beşinci gaye, kafirleri korkutmak, onları zelil kılmak, hile ve tuzaklarının tesirini kırmak ve onları öfkelendirmektir. *"Onlara (düşmanlara) karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve cihad için bağlanıp beslenen atlar hazırlayın, onunla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve onlardan başka sizin bilmediğiniz, Allah'ın bildiği (düşman) kimseleri korkutursunuz. Allah yolunda ne harcarsanız size eksiksiz ödenir, siz asla haksızlığa uğratılmazsınız."* (Enfal 8/60; Tevbe 9/14-15)

Altıncı gaye, münafıkların ortaya çıkmaları ve İslam saflarının bu kötü niyetli insanlardan ayıklanması için cihada gidenlerle gitmeyenler arasında kalbinde nifak tohumu olan kimselerin ayrılmasıdır. Burada niyeti kötü olanlar cihat sayesinde ortaya

[165] Tarık Ebu Abdullah, s. 40-59.

çıkacaktır. *"İman etmiş olanlar: 'Keşke cihad hakkında bir sure indirilmiş olsaydı!' derler. Ama hükmü açık bir sure indirilip de onda savaştan söz edilince, kalplerinde hastalık olanların, ölüm baygınlığı geçiren kimsenin bakışı gibi sana baktıklarını görürsün. Onlara yakışan da budur!"* (Muhammed 47/20) Münafıkların ortaya çıkarılması İslam ordularının dağılmaması için önceden alınabilecek en önemli tedbirlerden görülmektedir.

Yedinci gaye, Müslümanları günahlarından temizlemek ve manevi derecelerini yükseltmektir. *"Eğer siz (Uhud'da) bir acıya uğradınızsa, (Bedir'de de düşmanınız olan) o kavim de benzer bir acıya uğramıştır. O günleri biz insanlar arasında döndürür dururuz (zaferi bazen bir topluma bazen öteki topluma nasip ederiz.) Ta ki Allah, iman edenleri ortaya çıkarsın ve aranızdan şahitler edinsin. Allah zalimleri sevmez. Bir de (böylece) Allah, iman edenleri günahlardan temize çıkarmak, kâfirleri de helâk etmek ister. Yoksa Allah içinizden cihad edenleri belli etmeden, sabredenleri ortaya çıkarmadan cennete gireceğinizi mi sandınız?"* (Al-i İmran 3/140-142) En yüce mertebenin peygamberlikten sonra şehitlik olduğu vurgulanmakta ve tüm Müslümanların bu payeye ulaşma arzusu içinde olması istenmektedir. *"Ve kim, Allah'a ve Resûl'e itaat ederse, o taktirde işte onlar, Allah'ın kendilerine ni'met verdiği nebîlerle (peygamberlerle) ve sıddîklerle ve şehitlerle ve salihlerle beraberdirler. Ve işte onlar ne güzel arkadaştır."* (Nisa 4/69)

Sekizinci gaye, Mü'minleri sabra, sebata, emre itaate ve fedakarlığa alıştırmak için cihat, dünyada Allah'ın rızasına uygun bir hayat yaşamak için insanın ortaya koymak istediği en önemli hedeftir. Kişinin sürekli olarak rahat içinde yaşaması, hiç bir sıkıntı ve mücadeleye maruz kalmaması onun ruhunda bir zillet, bir tembellik ve geçici dünya hayatına karşı aşırı bir arzu meydana getireceği düşüncesiyle cihadın unutulmaması ve bırakılmaması gerektiği düşünülmektedir. Mücadele meydanlarına atılmak insana cesaret, kahramanlık, sabır, kardeşlik, hamiyet ve gayret gibi güzel sıfatların yerleşmesini sağlayacağı düşünülmektedir. Bunların zıddı olan korkaklık, cimrilik, bencillik, hamiyetsizlik ve gayretsizlik gibi kötü duygular da yok olacaktır. *"O ki, hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, mutlak galiptir, çok bağışlayıcıdır."* (Mülk 67/2)

Cihadın bu şekilde gayelerini saymakla beraber cihadın ganimet elde etmek gibi bir hedefi olmadığı da vurgulanmaktadır. Örneğin Müslümanlar mallarıyla ve canlarıyla fedakarlığa çağrılmışlardır, karşılıklarını ahirette misliyle alacakları için savaş ganimetlerini düşünmemeleri istenmiştir. *"Allah müminlerden, mallarını ve canlarını,*

kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır. Çünkü onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler ve ölürler. (Bu), Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da Allah üzerine hak bir vaaddir. Allah'tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır! O halde O'nunla yapmış olduğunuz bu alışverişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük kazançtır." (Tevbe 9/111; Al-i İmran 3/152)[166]

Kısaca cihadın gayelerinden maksadın, inanların imanını kuvvetlendirmek ve dinin zarara uğramasını hem müntesipleri hem de dışardan gelecek saldırılara karşı koruma altına almak üzere kurgulandığını görmekteyiz. Savaşanların niyetinden, savaşılan gruplar ve savaşın dışında olanlara karşı yapılacak tüm hukuki muamelelerin de dinin temel kaynakları tarafından belirlendiğini görmekteyiz. Buradan bu gayeleri ortaya koyacak olan cihat edenlerin tanımları, mücahidin tanımı ve sorumluluklarını tanımaya geçebiliriz.

3. CİHATÇILARIN "CİHAT" TANIMLARI

Cihatçıların, cihat kavramından kasdettiğimiz araştırmamıza konu olan 1980 sonrası oluşan direniş hareketlerinin ideolog olarak dayandığı liderlerin mücadelelerinde cihat kavramından ne anladıklarını konu edinmekteyiz. Konuyu farklı bir başlık altında işlememizin nedeni ise, yeni cihatçılar klasik cihat tanımının dışına çıkarak yapılacak olan mücadelede kalem, basın-yayın, hatta tebliğ görevinin bile ikinci sıraya alınarak fiili cihadın yapılmasından bahsetmektedir. Hatta bu durumu modern İslam alimlerinin eserlerinde bile görmekteyiz.[167] Cihada unutulan farz denildiği gibi bulunulan her durumda Allah için yapılan tüm eylemlerin ibadet ve dolayısıyla da bir cihat olarak algılandığını hatırlamakta fayda vardır.

İlk olma açısından Hasan el-Benna, direniş hareketlerinin kurucusu kabul edildiğinden, onun cihat düşüncesini aktardıktan sonra günümüze kadar cihatçıların temel dayanak aldığı cihat söylemini işleyeceğiz. Mevdudi, Seyyid Kutup, Usame b. Ladin ve Eymen el-Zevahiri'nin görüşlerine yer verilecektir. Burada savunma cihadından küresel cihada uzanan yolu da görmüş olacağız.[168]

---

[166] Hatip, s.27-40; Ece, s. 143-151; Bayatlı, s. 68, 72, 77.

[167] Yusuf Karadavi, **Öncelikli Meseleler Fıkhı**, Abdullah Gündüz (çev.), 2. Baskı, İstanbul: Nida Yay., 2008, s. 25-32 arasında örneğin içinde cihadın bulunduğu amellerin genel manada hac amelinden daha hayırlı olduğu ifade edilmektedir. Hatta Fehmi Hüveydi'den bir alıntı yapılarak "Bosna'nın –Sırp zulmünden- kurtarılması, hac farizasından önce gelir(!)" ifadesine yer verilmiştir. Kitabın ilerleyen sayfalarında "Sistemden önce nefisleri değiştirmek, Cihattan önce eğitim"in önemli olduğu konularına da yer verilmiştir.

[168] Esposito, s. 17-42, 60-82.

3. 1. Hasan El-Benna'nın Cihat Düşüncesi

Hasan el-Benna (1906-1949), merkezi Mısır'da bulunan İhvan-ı Müslimin (Müslüman Kardeşler) Teşkilatı'nın kurucusudur. Benna'nın eserleri 1960'tan sonra Türkçe'de yayınlanmaya başlamıştır. Hedef olarak İslam'ı siyasal bir alternatif olarak göstermeye ve Müslümanların değerlerini geri getirmeye çalışmaktadır.[169]

Benna, cihat üzerine müstakil bir risale yazmakla birlikte Müslüman Kardeşler Teşkilatı'nın kuruluş ilkelerinde, neredeyse tüm konuşmaları ve risalelerinde cihadın önemi üzerinde durmuştur. Cihadla ilgili ayet ve hadislere geniş yer vermekte, kitleleri bu temel ibadet etrafında toplamaya çalışmaktadır. Benna bir direniş hareketi kurmakla birlikte öğretmen sıfatıyla da tanındığı için eylemlerinde fıkhi yöne, alimlerin ve fukahanın görüşlerine de ağırlık vermektedir.

"Müslümanlar Niçin Harp Eder?" başlığında İslam davasının himayesi, hidayetin dünyada hüküm sürmesi ve Müslümanlara yüklediği en ağır yük olan ilahi emirlerin ifa edilmesi için farz kılındığını vurgulamaktadır. "Müslüman kalbinde tek bir gaye olduğu halde harbe çıkar. O gaye de "İlayı kelimetullah"tır. Rütbe kazanmak maksadıyla savaş yapmak haramdır. Görsünler için yapmak haramdır. Ey Müslüman şerefli ölüm için çabala. Ta ki kamil bir adeti elde edesin Allah bize ve sizlere yolunda şehit olma şerefini bahşeylesin."[170]

Benna, Avrupa devletleriyle yani Batı ile ilgili olan münasebetler hakkında, emperyalizme karşı verilecek tavrı da ortaya koyar. İslam bütün Müslümanları bir millet kabul eder, birisinin derdi hepsinin derdi olarak telakki eder. Herhangi bir müslümana karşı yapılacak bir tecavüzü bütün Müslümanlara karşı yapılmış kabul eder. İslam vatanı bölünmez bir bütün ve bir Müslüman ülkesine yapılan tecavüzü de hepsine yapılmış olarak kabul edilmesi gerektiğini düşünür. Tüm Müslümanları bulundukları ülkelerin önderi ve idarecisi olduğunu söylemekle yalnız kendi ülkelerinde değil, İslam nurunu bütün cihana yaymak ve insanlığı bu hidayet kaynağından istifade etmek zaruretinde olduklarını hareketinin temel düsturlarından biri olarak görür.[171]

Ona göre, İslam'da askeri güç en mühim farzlardan biridir. Onunla namaz farizası arasında hiçbir farkın olmadığını söylemektedir.[172] Can ve malla cihat ruhunu

---

[169] Yücel Bulut, "Türkiye'de İslamcılık ve Tercüme Faaliyetleri", **Türkiye'de İslmcılık Düşüncesi ve Hareketi**, 1. Baskı, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yay., 2013, s. 359.

[170] Seyyid Kutup, Hasan El Benna ve Mevdudi, **İslamda Cihad**, H. Hüseyin Yılmaz (çev.), 3. Baskı, İstanbul: Özgü Yayınları, 2014, s. 323-324.

[171] Hasan el-Benna, **Müslüman Kardeşler Teşkilatı**, H. Hüseyin Yılmaz (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Özgü Yayınları, 2014, s. 89.

[172] Benna, s. 141.

aşılayarak, ister fikren, ister iktisaden, isterse siyasi olsun yabancıların sömürgesi ve kölesi halinde yaşamaktansa ölümün daha şerefli olduğunun anlatılması gerektiğini söylemektedir. Cemaatine bunları yerine getirirlerse, zaferi mutlaka kazanacaklarını vadetmektedir.[173]

Benna'nın cihat hakkındaki genel düşüncelerini bu şekilde aktarmakla birlikte uygulamada yer ve zemine göre farklı şekillerde hareket ettiği de görülmektedir. Filistin işgaline karşı direniş oluşturmakla birlikte kendi ülkesinde farklı bir siyasi yol izleyerek şiddet kullanımını meşru görmemiştir. Hatta Müslüman Kardeşler Teşkilatı'nın 2013-2014 yılları arasında yaşadığı Hüsnü Mübarek sonrası Mısır'da, İhvan'ın halk tarafından seçilen başkanı M. Mursi'nin kendi atadığı Genelkurmay Başkanı Sisi tarafından tutuklanması sonrasında bile şiddete meyletmemesi bu durumu desteklemektedir.

Hasan el-Benna takipçilerine şu tavsiyede bulunur: "Bu din sizden önce geçenlerin cihadı ile Allah'a iman esasları, geçici hayat nimetlerini terk etmek ve ebedi alemi seçmek esası üzerine kuruldu. Bizim yolumuz kanla, canla, malla hakkı muzaffer kılıp galip gelmek yoludur. Bu yolda ölüm bize vız gelir. Hareketlerimiz Kur'an-ı Kerim'in ışığı iledir."[174] Benna'nın temkinli bir hareket adamı olduğunu zaman ve zemini iyi takip ettiğini, teşkilatını da bu şekilde yönlendirdiğini görmekteyiz. Bu sebeple hareketi ciddi sorunlar yaşamakla birlikte siyaset dışı çok ciddi bir suçlamayla da karşılaşmamıştır. Taki İhvan'ın Seyyid Kutup'un oluşturduğu düşünce ve sonrasında ayrılan yeni hareketlerle farklı bir seyir almasına kadar. İhvan her zaman kendini yeni oluşumlardan ayrı tutmuş ve duruşunu değiştirmemeye çalıştığı görülmüştür. Diğer oluşumlar ise silahlı mücadele ve darbe girişimleriyle farklı bir yol almıştır. Bu da diğer cihat hareketlerinin doğmasına neden olmuştur. Örneğin, İhvan'ın küresel cihat hereketleri tarafından ve zihni yapısı Mısır'da oluşan Zevahiri tarfından da eleştirilen bir yapıda oldukları da kaydedilmelidir. Zevahiri, demokrasiyi ve sistemin kanallarını kullanmakla İhvan'ın yanlış bir yol izlediğini düşünmektedir.[175]

3. 2. Mevdudi'nin Cihat Düşüncesi

Hasan el-Benna'nın Mısır'da başlattığı siyasi hareketin Pakistan'daki yansıması Ebu'l-Ala Mevdudi'nin hareketi olan Cemaat-i İslami'dir. Mevdudi (1903-1979), sosyal

[173] Benna, s. 93.
[174] Benna, s. 94.
[175] Ladin, 155. dipnot, s. 105.

hareket açısından çok yönlü bir liderdir. İslami ilimlere vukufiyeti, siyaset ve toplumsal olaylara ilgisi, çalıştığı alanlar açısından onu, zamanının farklı bir değeri haline getirmiştir.[176]

Türkiye'deki cemaatler açısından da cihada gidenlerin zihni yapısını oluşturan temel düşünürlerden biri olarak kabul edilmektedir. Mevdudi'nin yaklaşık bütün eserleri Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Bu eserlerin başlıkları bile bir araya getirildiğinde düşünce yapısını oluşturan geniş bir tablo ortaya çıkmaktadır. Eserlerinde Müslümanlar, "şirk ve çağdaş yüzü" ile mücadeleye çağrılmaktadır. Bu mücadelenin nasıl bir strateji izlemesi, hangi yöntemleri kullanması, gerek bu mücadele sırasında ve gerekse de mücadele başarıya ulaştığında nasıl bir iktisadi, siyasi, ahlaki ve toplumsal sistemin oluşturulması gerektiği gibi hususlar yoğunlukla işlenmiştir. Özellikle de Kur'an'da Dört Terim, Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim, İslam'da İhya Hareketleri ve Hilafet ve Saltanat gibi eserleri Türkiye'deki İslami hareketler üzerinde derin tesirler bırakmıştır.[177]

Mevdudi, Pakistan'da kendi eylem ve söylem birlikteliği olan Mısır merkezli direniş hareketleriyle aynı eksende durmaktadır. Müslümanların daha etkili ve genel çözümler üretmesinden yana fikir geliştirmeye çalışır.[178] Ona göre: "İslam bir inkılap mefkuresidir. İslam bir inkılap hareketidir. O yeryüzündeki bütün batıl sistemleri tuzla buz edip yerine kendi mefkuresine göre düzenlenmiş, yeniden yepyeni ve alemşumul sistemleri koymak ister. Bu yüzdendir ki Müslüman; İslam'ın ortaya çıkardığı ve bu edebi inkılap nizamını gerçekleştirmek için hizaya dizdiği dünya inkılapçılarının adıdır. Cihat ise; bu alemşumul inkılabı gerçekleştirme savaşıdır. Yahut da, bu alemşumul inkılabı gerçekleştirmek için yorulmak, dinlenmek bilmeyen sonsuz çalışma işidir."[179]

Mevdudi cihadı en genel anlamıyla almakta, Batı'nın cihat tanımlarının harp anlamında olduğunu; cihadın ise bu anlamda kulanılamayacağını söylemektedir. Bu anlamda fıkhi ekollerle aynı düşünceyi paylaşmaktadır.[180] Ona göre cihat; "Zamanla insanların görüş çerçevelerinin değişmesi, arzu ve ihtiyaçlarının çoğalmasıyla bu akıl ve fikre dayanan alemşumul olan inkılabı gerçekleştirmek için bütün keskinliğiyle kalem

[176] Mevdudi, Cemaati İslami adlı bir partinin kurucusu, gazete yönetmeni, tefsir yazarı; ayrıca itikadi, iktisadi, siyasi, sosyal ve fıkhi fetvalarıda olan, cihad vurgusunu ön planda tutan bir kişiliğe sahiptir. Bk. Abdülhamit Birışık, "Mevdudi İslamcılığının Türkiye'ye Giriş Biçimi ve Türkiye İslamcılığına Etkisi", **Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi**, 1. Baskı, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yay., 2013, s. 379-403; Aydınalp, **Din ve Terör**, s. 133.
[177] Bulut, s. 359.
[178] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, B. Tuna (çev.), 2. Baskı, İstanbul: Özgün Yay., 1992.
[179] Kutup, Benna ve Mevdudi, s. 241.
[180] Kutup, Benna ve Mevdudi, s. 242.

kullanmak bir nevi cihattır. Aynı zamanda kılıç zoruyla oturan nizamları yıkıp yerine insaf ve adalete dayanan yeni bir düzen getirmek de bir çeşit cihattır. Ve yine İslam Davası için malını feda etmek, zorluklara dayanarak, şiddetlere karşı direnmek."[181] şeklinde yorumlamaktadır. Burada cihadın zamanın ve mekanın durumuna göre lazım olan şekliyle yapılması gerektiğini vurguladığını görmekteyiz.

Mevdudi, cihadın nasıl ve ne şekilde olacağını da şu şekilde açıklamaktadır: "İslam'da cihat hedefsiz, gayesiz bir savaş değildir. İslamda cihat yalnız Allah yolunda olur. Yaratıcı cihadı Allah yolunda kaydıyla sınırlamıştır. İslamda cihadın gayesi, İslam prensiplerine uymayan batıl sistemleri yıkıp yerine İslam nizamını getirmektir. İslamda cihat yabancıları kendi fikir ve inancına girmeye zorlamak için değil, idareyi batıl sistemlere inanların elinden alıp, hak sancağını taşıyan imanlı ellere teslim etmek içindir."[182] İslam'da cihadın inanç hürriyeti çerçevesinde yürütüldüğüne ve herhangi bir kimseye karşı zulmün önerilmediğine vurgu yapar. Kurduğu siyasi parti de İhvan gibi siyasi sıkıntılar yaşanmaktadır. Tutuklamalar ve engellemelerle karşılaşılan hareket farklı çözüm yolları aramaktadır.

3. 3. Seyyid Kutup'un Cihat Düşüncesi

Modern dönem cihat herketleri açısından Seyyid Kutup (1906-1966), eylem ve söylem açısından tarihi bir yere oturur. Fikirleriyle yeni bir bakış açısı getirmekle birlikte, düşüncelerinden dolayı asılarak idam edilmesiyle, canıyla şahitlik yaptığı için önemli bir konuma sahiptir. İnsanın tüm yaşantısını akide ekseninde değerlendirmekle küfür düşüncesiyle İslami yaşantı arasına net çizgiler çekmeye çalışmıştır.[183] Bu durum Kutup'u diğer liderlerden ayırmış, eserleri en çok okunan, tercüme edilen ve siyasal İslami düşünceyi belirleyen metinler haline gelmiştir. Özellikle cahiliye tanımı kendi idamına yol açtığı gibi, tüm İslami direniş hareketlerinin varlık söylemi haline gelmiştir. İdama karşı silahlı direniş en geçerli yol gibi durmaktadır. Kendi dışındakini cahiliye olarak tanımlayıp, en doğru ve sahih dini anlayışın temsilcisi olma yolunda fertler, direniş hareketlerinde yer almaya başlayacaktır. Devlet yöneticilerine karşı girişilen suikast girişimlerinden halkın yanlış inançlarına kadar etki ve tepki alanına yayılmıştır.

[181] Kutup, Benna ve Mevdudi, s. 243.
[182] Kutup, Benna ve Mevdudi, s. 250-271.
[183] İslamda cihad akide içindir. Akideyi muhasaradan kurtarmak, fitneden korumak, akidenin vazettiği hayati prensipleri, ilahi şeriatı muhafaza etmek içindir. Cihad yeryüzünde akide sancağını dalgalandırıp bu sancağa saldırmak cüretini gösterenlerin daha saldırmadan evvel başını ezmektir. Kutup, Mevdudi ve Benna, s. 56-57.

Kutup, Mısır'da idamla cezalandırılmış, Türkiye'de bile bazı dini gruplar tarafından mürted ilan edilecek noktaya kadar da götürülmüştür.[184]

Kutup, cihat konusunda İbnü'l-Kayyım el-Cevzi'nin "Zadu'l-Mead" adlı eserinden yola çıkarak, "İslam'da cihad emrinin merhaleleri"ni özetleyerek fıkhi bir düşünceyle konuya giriş yapar. "Hicretten sonra mukatele edenlerle savaşılıp, savaştan kaçanlarla savaşılmaması emrolunur. Bu külli cihad emrinden sonra küffar üç kısma ayrılır: 1. Sulh yapılanlar, 2. Harp edilenler, 3. Zımmiler."[185] şeklinde tasnif yapar.

Kutup, oluşturduğu dini anlayış çerçevesinde cihada yeni anlamlar yüklemektedir. İslam'daki cihadı bugün yapılan savaşlarla karıştırılmaması gerektiğini çünkü bu savaşların özellik ve etkenleriyle İslam'ın cihat anlayışıyla uyuşmadığını söylemektedir.[186] İslam'ın gayesi ve cihadın sebeplerini aynı çerçevede değerlendirir. Bunu açıklamak için İslam'da cihadın mertebeleri olarak bir dizi anlayış ortaya koyarak açıklamaya çalışır: 1. İslam; düşünce ve inançları düzeltmek için bu ihtiyaçları çağrı ve beyan (tebliğ) prensibiyle açıklar. Cahiliyet sistemi üstüne oturan düzen ve sultaları yıkmak için de cihat ve kuvvet prensibini kullanır. 2. İslam'da cihat, hareketli ve pratiktir. Vicdanlarda zorlama olmadan hürriyet içinde dilediği sistemi seçme yolu olarak görür. 3. İslam metodla hareket eder. İnsanları kullara kulluktan kurtarıp, yalnız Allah'a kul olmaya çağırır. Burada yerel ve küresel güçlere karşı meydan okumaya davet eder. 4. Cihat, İslam'ı zorla kabul ettirme yolu değildir. Fertlere baskı yapan siyasi dikdatörleri devirip, vicdanlara tahakküm etmeden hürriyet içinde dilediği sistemi seçme yoludur. Cihat, kullara kul olmaktan kurtarıp Allah'a kul olmak için yapılır.[187] 2. ve 4. maddede geçen zorlama ve hürriyet düşüncesinin pratikte nasıl gerçekleşeceği muallakta kalan bir durumdur. Yani Kutup'a göre İslam, kullara kulluğu son vermek için gelmiştir, cihadı da bunu gerçekleştirmenin yolu olarak savunur.[188] Kutup, her zaman bir teorisyen olarak görülmüş, ama pratiğini uygulama fırsatı bulamamıştır.

Kimlerle cihat edileceği hususunda da fikir beyan etmiş ve onları fıkhi durumları çerçevesinde değerlendirmiştir. "Kendileri ile anlaşılmış olanların anlaşması olduğu gibi

---

[184] Bu anlamda ülkemizde tasavvufi çevrelerde ve bazı cemaatlerde olumsuz düşünceler yaygındır. Mesela, Hüseyin Hilmi Işık tarafından yazılan **Tam İlmihal Saadeti Ebediye** kitabında Mevdudi mürted, Kutup ise sapık olarak tanıtılmaktadır. Hakikat Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2003, s. 466, 842, 1163 vd.; Bir değerlendirme için bakınız: Hamza Türkmen, "Seyyid Kutup Türkiye'de Nasıl Algılandı?", **Türkiyede İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi**, 1. Baskı, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yay., 2013, s. 369-378.

[185] Kutup, Benna ve Mevdudi, s. 21; Kutup, **Yoldaki İşaretler**, Mustafa Özel (çev.), İstanbul: Özgün Yay., 3. Baskı, 1994, s. 65-97.

[186] Kutup, **Yoldaki İşaretler**, s. 71.

[187] Kutup, Benna ve Mevdudi, s. 21-23; M. Zeki İşcan, **Siyasal İslam Dini ve Fikri Temelleri**, Erzurum: Ekev Yayınları, 2002, s. 39-54.

[188] Ahmet Faiz, **Fizilal'il-Kur'an'da Davet Yolu**, Ubeydullah Dalar (çev.), İstanbul: Seçkin Yay., 1995, s. 167-252.

bırakıldı. Kendileri verdiklere ahde sadakat gösterdikleri müddetçe ahdin devam etmesi bildirildi. Şayet onların ihanet etmelerinden korkulursa yapılan anlaşma bozulur ve onlara bozulduğu belirtmeden savaş açılmazdı. Ahdi bozanlara harp açılırdı. Cahiliyet sistemi üstüne oturan düzen ve sultanları yıkmak için de cihat ve kuvvet prensibi kullanılır."[189]

Kutup, Allah'ın devleti -Dar'ul-İslam- kavramını, yeryüzünde Allah'ın kitabının hakim olduğu devlet olarak tanımlanmaktadır. Yani her işin Allah'ın kitabının icaplarına göre yönetildiği bir devlet.[190] Yalnız bu tanımı daha da genişelterek Allah'ın alemlerin rabbi olduğu ve yeryüzünde Allah'ın dini hakim oluncaya kadar savaşmaktan bahseder. Eğer inananlar hergün namazlarında Allah'ın alemlerin Rabbi olduğunu ilan ediyorsa Allah'ın gasbedilen saltanatını tekrar Allah'a verip gasbetmek isteyen zalimleri kovmak için cihat etmesi gerektiğini söylemektedir.

Kutup'a göre, en önemli mücadele insanların yine insanlar tarafından uydurulan sistemlere boyun eğdirilmemesidir.[191] Bunun gerçekleşmesi için de ancak cihadın anlaşılması ve yayılmasıyla mümkün olacağına inanmaktadır. Bu sebeple cihadın oluşumunu şu şekilde anlatmaktadır: "İslam davasını yaymak için muhakkak cihat zaruri bir ihtiyaçtır. Mekke devrinde ve Medine devrinin başlarında savaşa izin verilmedi. Medine devrinde "Zulme uğradıklarından dolayı savaşanlara izin verildi. Allah onları muzaffer etmeğe kadirdir." ayeti ile cihada izin çıktı."[192] demektedir.

Ona göre İslam'da cihadın tek gayesi vardır: İslam sistemini getirme, yani İslam nizamını hayata hakim kılmaktır. Bu da aktif bir şekilde tüm yönleriyle cihat etmektir. Cihadın savunma cihadı ve yazıyla vs. şeklinde olması gerektiğini söyleyenleri de cihattan kaçan alim bozuntuları olarak eleştirmektedir.[193] Cihada katılamayan ve vaz geçenlere karşı tavrı da gayet serttir: "Cihattan dönenlerde bildiği hakkı-batılı zalimin yüzüne karşı söylemeyen kimse zulmüyle mutlaka ceza görecek olan zalimlerdendir."[194]

Kutup, tavizsiz olarak belirlediği cihat düşüncesinin hedeflerini şöyle belirler: 1- Akide Hürriyeti: Müslümanların karşı karşıya bulundukları, eziyet ve fitneleri bertaraf etmek için cihat etmek. 2- Davet Hürriyeti: Davet hürriyetini yerleştirmek için cihat etmek. 3- İslam nizamını yerleştirmek ve onu hakim kılıp muhafaza etmek için cihat etmek. Çünkü ona göre; Müslümanların emniyeti için cihat şarttır. Haddi tecavüz eden

[189] Kutup, Benna ve Mevdudi, s. 23-24.
[190] Kutup, Benna ve Mevdudi, s. 25-26.
[191] Kutup, Benna ve Mevdudi, s. 27.
[192] Kutup, Benna ve Mevdudi, s. 30-33.
[193] Kutup, **Yoldaki İşaretler**, s. 76.
[194] Kutup, Benna ve Mevdudi, s. 79.

batıla dur diyebilmek için cihat şarttır. İslamın getirdiği hayırdan bütün beşeriyeti istifade ettirmek için cihat şarttır.[195]

Bu amacı yerine getirmek için bazı kriterler de düşünmüştür. Cihat edenlerin kuvvet kullanırken uyması gereken önemli bazı noktalar vardır: 1- Fertleri dilediği inancı seçmekte hür bırakmak iman edenlerin emniyetini sağlamak için kullanılır. 2- İslam'ın düşmanlarının "Dar'ul-İslam"a saldırılarını önlemek için kullanılır. 3- İnsanlık hürriyetini temin için yeryüzüne yayılan İslami ilerlemeye karşı koymak isteyen düşmanları korkutmak için kullanılır. 4- Yeryüzünde uluhiyet (ilahlık) taslayan, bunu sağlamak için nizamlar koyan, uluhiyetin sadece Allah'a mahsus bir özellik olduğunu kabul etmeyen bütün güçleri ezmek için kullanılır. *"Sizde düşmanlara karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet hazırlayın."* (Enfal 8/60)[196]

Kutup'a göre kimlerle savaşılacağını da şu üç madde ile özetleye biliriz: 1) Allah'a ve öte dünyaya inanmayan. 2) Allah'ın ve Rasulü'nün haram kıldığı şeyleri haram saymayan. 3) Hak dine girmeyen.[197]

Romantik devrimci olarak adlandırılan Kutup, mücadelesinin temel eksenini akide temelli cihat düşüncesi olarak belirlemiştir. Direniş hareketleri tarafından ortaya koyulan eylemlilik ve düşüncesini kanıyla ortaya koyduğu modern cihadın fikir babası olarak Kutup'un ön plana çıktığını görmekteyiz. Bu farkını devlet, cahiliye, ilah, rab, örnek Kur'an nesli, tevhid ve cihat kavramlarını yeniden tanımlamakla ortaya koymaktadır.[198] Bu tanımlar cihadın sürdüğü yerlerde daha sert oluşumlara ve olaylara zemin hazırlamaktadır.

Her toplumsal hareketin kendini tanımladığı bir düşünsel manifesto metni olduğu gibi idamına konu olan "Yoldaki İşaretler" kitabı da genel olarak Kutup'un hatta İslami hareketlerin temel bir manifestosu olmuştur denilebilir. İnancının temel ilkelerini yazdığı bu kitap, tüm dünya İslami hareketlerinin temel kitaplarından biri haline gelmiştir.[199] Bu kitap yayınlandığında (1965) onlarca insanın hapse girmesine ve mahkum edilmesine hatta idam edilmesine yol açar. Kutup'un düşüncesi batılı yazarlar tarafından da destek görmüş ve tamamen kusurlu olmadığı, Kutup'u doğuran gerekçenin Batı'dan kaynaklanan temel sebepler olduğu düşüncesi de gözden kaçırılmamalıdır.[200]

---

[195] Kutup, Benna ve Mevdudi, s. 93-98.
[196] Kutup, Benna ve Mevdudi, s. 203-204.
[197] Kutup, Benna ve Mevdudi, s. 209.
[198] Roxanne L. Euben, **Aynadaki Düşman**, Orhan Düz (çev.), 1. Baskı, İstanbul: İnsan Yay., 2008, s. 136-153.
[199] Euben, s. 104-109.
[200] Euben, s.161-167.

Benna, Mevdudi ve Kutup'un cihat kavramına yükledikleri anlamları verdikten sonra bu isimlerden etkilenen yakın dönemde tüm dünyayı ilgilendiren Doğu denilince de ilk akla gelen cihatçı hareket liderlerinin, küresel cihat ve cihat düşüncelerini incelemeye geçelim.

3. 4. Usame Bin Ladin'in Cihat Düşüncesi

Usame b. Ladin (1957-2011), Batı'da küresel bir terörist olarak tanınmakla birlikte Doğu'da Müslüman halkın kahramanı olarak anılan bir isim olmuştur.201 Ladin'in hayatındaki dönüm noktası diğer Arap savaşçılar gibi, 1979'da SSCB'nin Afganistan'ı işgali ile başlar. Talebe olarak başladığı bu yolda ilk önce bir mücahit sonra da küresel cihadın teorisyeni olmuştur. Hocası Abdullah Azzam'dan Afganistan'da aldığı düşünceyi tüm sömürge ülkelerindeki halkları kurtarmak için kullanmaya çalışmıştır.

Ladin'in cihat çağrısı dünya Müslümanları üzerinde özellikle de Ortadoğu ve Arap Yarımadası'nda yaşayan gençler üzerinde ortak bir İslam kimliği ve kurtuluş için esin kaynağı oluşturmuştur. 1986 yılında Afganistan'da savaşa katılan Usame, kendi kamplarını kurar ve savaştaki Arap Afganlar olarak bilinen Arap mücahit güçlerine komutanlık yapar.[202] Bu dönemde hocası olan Abdullah Azzam'ın yanında "cihat" düşüncesi de yerleşir. Cihat, Usame b. Ladin'in imgesi ve sözlerinde ete kemiğe bürünmüş bir halde ortaya çıkar. Bir elinde Kur'an, diğer elinde kalaşnikov silahı ve çevresindeki silahlı cihatçılar ile cihat bölgelerinde varolmuştur. Ailesinin gücü ve petrol şeyhlerinden aldığı destekle ayakta durduğuna inanılan Usame'nin öldürülmesiyle sorunların çözüleceğine inanılıyordu. 11 Eylül olaylarından sonra başına ödüllerde konuldu. Pakistan'da kaldığı evde öldürülmesi yeni bir gerçeği ortaya çıkardı. Onun sahneden çekilmesi, akabinde el-Kaide ve benzeri hareketlerin varlığını devam ettirmesi de küresel cihat düşüncesinin ortadan kalkmadığını ortaya koymuştur.[203]

Usame b. Ladin dinin yayılabilmesi için Müslümanların güç sahibi olması ve Allah'ın emirlerinin yeryüzüne hakim olması için de kuvvet kullanılması gerektiğini düşünmektedir. Konuşmalarında çağımız müslümanlarını, Peygamber'in metodunu

[201] Defne Bayrak (Haz. ve Çev.), **Usame Bin Laden Doğu'nun Che Guevaras'ı**, 1. Baskı, İstanbul: Fırtına Yayıncılık, 2006.
[202] Esposito, s. 25.
[203] Esposito, s. 92. Bk. Michael Scheuer, **Düşmanlarımın Gözüyle**, Abdullah Tatlı (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2015.

takip etmemekle, İslam'ın ve onu yaşayanların zillet içine düşmelerinin sebebi olarak görmektedir.

Davetin kuvvet olmadan cılız kalacağını; onun eski ihtişamına kavuşabilmesi için yeryüzünde ve yerleşim yerlerinde bir kuvvet arayışında olması gerektiğini savunur. Anlatılmak istenen bu durum ile, İslam devletleri ve hilafet devletinin tarih sahnesinden çekilmesi ve Allah'ın indirdiğinden başkasıyla hükmeden sistemler kurulduğundan beri sorunların yaşandığını delillendirmeye çalışmaktadır. Allah'ın indirdiğiyle hükmetmemenin; cemaatlerin, medreselerin, kitapların, hatiplerin, imamların, camilerin ve Kur'an hafızlarının çokluğuna rağmen, hakikatte Allah'ın şeriatiyle savaşıldığını göstermeye çalışmaktadır. O'na göre İslam bir gerileme içindedir; çünkü insanlar Rasulullah'ın menhecini (metodunu) takip etmemişlerdir. *"Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, (bilsin ki) Allah, onların yerine öyle bir topluluk getirir ki Allah onları sever, onlarda Allah'ı severler. Onlar mü'minlere karşı alçakgönüllü, kâfirlere karşı izzetlidirler. Allah yolunda cihad ederler. Bu yolda hiçbir kınayıcının kınamasından da korkmazlar. Allah lütfu geniş olandır, hakkıyla biledir*." (Maide 5/54)[204] ayetini bu düşünceyi delillendirmek için zikretmektedir.

Bizim şu özellikleri taşımamız gerekir diyerek Allah yolunda cihat etmeyi ve herhangi bir kınayıcının kınamasından korkmamak gerektiğini zikreder: "İnsanlar arasında sevginin ve dostluğun (velâ), kafirlerden beri (bera) olmanın, Allah yolunda cihat ile gün yüzüne çıkması gerekmektedir."[205] Ladin, bu düşüncesiyle cihadı birinci derecede ilişkiye kadar indirgemektedir. Toplum ve devlete karşı yapılan cihat eylemi bireyin yaşadığı inanma ve küfür algısına kadar indirilerek vela-bera ilişkisi içerisinde değerlendirmektedir. Cihadın daha önceki peygamberlerin çağrısında da bulunduğunu ve Rasulullah tarafından da emredilen bir farz olduğunu söyledikten sonra: "Ben de size Allah'ın bana emrettiği beş şeyi emrediyorum: Dinlemek, itaat etmek, Allah yolunda cihat, hicret ve cemaat." (İmam Ahmed, Müsned 17170; Tırmizi 2863)[206] hadisini delil göstermektedir. Hicret ve Allah yolunda cihada kurbanlar vermeden İslam uğruna önemli işler başarmak isteyen kimseler, Rasulullah'ın menhecini anlamamış kimseler olarak görür.[207]

"Yeniden Cihadı Anlamak" başlıklı konuşmasında Tevbe Suresi 24. ayeti delil göstererek "Cihad zorunlu hale geldiğinde başka ibadetlere mahal yoktur." demektedir.

[204] Ladin, s. 9.
[205] Ladin, s. 11.
[206] Ladin, s. 13.
[207] Ladin, s. 14.

Hatta alimlerin dünyaya meylettiğini, ilim taleb etmeyle cihadın yerini değiştirdiğini söyleyerek cihattan uzak duran alimleri eleştirerek, bunlara uyulmaması gerektiğini ve bunların gençlere anlatılması gerektiğini vurgulamaktadır. İtikad açısından bir özrü olmadan cihattan geri duran kimseleri Allah'ın Kur'an'da açık ve net olarak "fısk" ile nitelendirdiğini söylemektedir.[208]

Ladin, Müslümanların ve İslam coğrafyasının kurtuluşu için üç çözüm yolu teklif etmektedir: 1- Cihat için bir araya gelmek. 2- Cemaat olmak, dinlemek, itaat etmek ve cihat etmek. 3-Müslümanların cemaatine ve imamlarına bağlanmak. Bunların içinde en önemlisi, Müslümanların cemaati ve imamı üzerine vacip olan ilk hareketin küfrü ve saldırgan düşmanı kovmak olduğunu düşünmektedir. Kafirlerin gücünün def edilmesini cihada teşvik ve düşmanla savaş olarak yorumlamaktadır.[209] Burada S. Kutupla aynı düşünmekle birlikte kendisiyle aynı düşünen liderin önemine vurgu yapmaktadır.

Ladin, alimlerle olan kavgasını liderlerin de yanlış yolda olduklarını vurgulayarak hedefindeki düşman kitlesini daha da genişletir. "Liderlerin Sapmış Olduklarının Beyanı ve İzahı" adlı konuşmasında liderlere karşı alınacak tavrı belirlemeye çalışır. İlk önce yöneticiler küfürle itham edilmekte ve fücurları, İslam beldelerinde estirdikleri terör ve Allah'ın kullarını ifsad ettirdikleri konusunda hiç kimsenin ihtilaf etmediğini iddia etmektedir. Fasıklardan fetva alınamayacağı ve insanların onlarla ilişkilerini kesmeleri gerektiğini tavsiye etmektedir. Hatta "Din hala mevcuttur." düşüncesinde olan kimseler için "bu kişinin, mü'min olmadığını, Allah'ı inkar eden kimse" olduğunu söylemektedir.[210]

Gücü ve silahı, dinin geleceğini muhafaza etmek ve dini tahrif etmeye yönelik içerden ya da dışarıdan oluşabilecek herhangi bir harekete karşı kullanmaya çağırır. Bunu cihatta en üst mertebe gördüğü istişhadi (şehadet eylemi/intihar bombacısı) ruh ile açıklar. Cihadı hakkın yerini bulması ve batılın geçersiz olmasının yolu olarak görür. Bu amaçla gençlere yönelik yaptığı tavsiyelerde Allah'ın dinini sevmeleri ve kendi yolunda canlarını feda etmelerini; devlet görevlilerine, cihattan geri duranlara ve dünyaya meyledenlere aldırmamaları gerektiğini söyler.[211]

Cihat hususunda şu noktalara odaklanmak gerektiğini düşünür: 1- Çare, Allah yolunda cihattır. 2- Cihattan geri duranlar uyarılmalıdır. 3- Allah için hicreti (savaş için

[208] Ladin, s. 22.
[209] Ladin, s. 28.
[210] Ladin, s. 30-40.
[211] Ladin, s. 43.

hicreti) ve Allah yolunda cihadı, hakkın tesisi ve batılın geçersiz kılınması için birbirine bağlı olarak düşünmek.[212]

Usame b. Ladin, cihat hakkındaki düşüncelerini şu ifadesinde özetlemektedir: "Bugün Allah'ın yolunda cihat etmek, dinini ve kullarını savunmak için birçok gencin göğsünü açması, O'nun ümmete olan fazlındandır. Bu sebeple bu gençlere yardım etmek, onları yüreklendirmek, direnebilmeleri ve ümmet üzerindeki zulmü, utancı ve günahı defetmeleri için onların işlerini kolaylaştırmak bütün ümmet üzerine vaciptir. Ümmetin aynı şekilde bugün devam eden cihadı gözetmesi, kuvvet olarak verilebilecek her türlü destekle ona yardımda bulunması vaciptir. Filistin'de, Çeçenistan'da, Afganistan'da, Keşmir'de, Endonezya'da, Filipinler'de ve diğer İslam beldelerinde görüldüğü gibi bu, gerçekten değerli bir görevdir. Şüphesiz bu ülkelerde cihadın sancağı, düşmanın alçakça saldırısına rağmen, önce Allah'ın fazlı, sonra anlatılamayacak kadar çok sıkıntıların çekilmesi, kanların dökülmesi ve insanların ölmesi sayesinde yükselmiştir. Allah'tan onları şehidler arasına kabul etmesini dileriz."[213]

Ladin'in Cihadi Selefilikte geldiği nokta uyanış (sahve) şeyhleri olarak tanımlanan liderler tarafından da eleştiriye tabi tutulmuştur. Bu şeyhler, Ladin'i üç temel noktada tenkit etmektedir: Müslüman yöneticileri ve ulemayı geçerli kanıtları olmadan küfürle suçlaması, düzenlenen kanlı eylemlerle halkı Müslüman ülkeleri savaş alanına dönüştürmesi ve eylemlerini İslam'ın savaş hukukuna aykırı olarak masum sivil insanları da hedef alarak yapması eleştirilmektedir.[214]

Ladin'in öldürülmesinin ardından farklı söylemler gelişmekle birlikte, savaşın Afganistan dışındaki ülkelerde daha yaygın olarak genişlemesi ve farklı oluşumların güçlü bir şekilde ortaya çıkmasıyla birlikte küresel cihat düşüncesi karmaşık ve karanlık bir hale gelmiştir.

3. 5. Eymen El-Zevahiri'nin Cihat Düşüncesi

Asıl adı Eymen bin Muhammed İbrahim bin Mustafa bin Abdulkerim bin Suveylim ez-Zevahiri en-Nufey'i, Ebu Muhammed el-Muri'dir. Kendisi Eymen el-Zevahiri (d. 1951) adını kullanmaktadır. Usame b. Ladin'den sonra El-Kaide'nin lideri

---

[212] Ladin, s. 56.
[213] Ladin, s. 90.
[214] Mehmet Ali Büyükkara, "Günümüzde Selefilik ve İslami Hareketlere Olan Etkisi", **Tarihte ve Günümüzde Selefilik (Sempozyum)**, Ahmet Kavas (Ed.), 1. Basım, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014, s. 503. Bk. Makdisi, **Cihadın Etrafındaki Şüpheler**, İstanbul: Küresel Kitap, 2015.

olarak bilinmektedir. Birikim ve tecrübe olarak Ladin'den daha fazla geçmişe sahip olan Zevahiri Mısır asıllı bir cemaat yöneticisidir. Aslen doktor olan Zevahiri iyi bir eğitim almış nüfuzlu bir aileye sahiptir. Usame'den sonra başına ABD tarafından ödül koyulan, halen de aranmakta olan biridir. Yazdığı birçok kitap ve makale cihat ve mücadele üzerinedir.[215] Küresel cihat düşüncesini devam ettiren lider olarak kabul edildiği için araştırmamızda onun da görüşlerine yer vermeyi uygun bulduk.

Zevahiri'nin söylemlerinde cihat düşüncesini; Hasan el-Benna'dan Usame b. Ladin'e kadar olan süreç içersinde ilmî, fıkhî ve tarihsel düşüncenin üzerine pratik sonuçlarla ve hedeflerle şekillendirdiğini görmekteyiz.

Zevahiri, Cihat Manifestosu olarak yayınlanan "Cihadın Genel Esasları[216]" adlı yazısında Küresel Cihat hareketinin yönteminin; birincisi askeri, ikincisi ise tebliğ ve propaganda boyutu olduğunu söylemektedir. Birincisi olan askeri mücadelenin öncelikle küresel küfrün başı olan Amerika ve müttefiki İsrail'i, sonrasında ise diğer ülkeleri yöneten yerel müttefiklerini hedef aldığını; Amerika'yı hedef almanın amacı gücünü tüketmek ve eski Sovyetler Birliği'nin kaderiyle karşılaşması için askeri, insani ve iktisadi kayıpların altında ezilerek kan kaybından ölmesini sağlamak olduğunu söylemektedir. Bunun neticesinde İslam coğrafyasındaki hakimiyetinin zayıflaması ve müttefiklerinin devrilmesi planlanmaktadır. Bunu gerçekleşirken de stratejik açıdan Amerika'nın temsilcilerinin farklı baskı unsurları olarak İslam ülkelerinde yer aldığından birinci hedef olmaktadır. Ayrıca temel prensip olarak da kendileri ile çatışmanın kaçınılmaz olduğu ülkeler hariç diğerleriyle savaşmaktan uzak durmak düşüncesindedir (Örneğin Türkiye'yi ABD'nin müttefiki saymakta ama burada eylem yapmayı uygun bulmamaktadır217).

Cihat bölgelerini ve gerekçelerini de şu şekilde açıklamaktadır: Afganistan'da yerel yöneticilere karşı yapılan mücadele Amerika'ya karşı verilen savaşın bir parçasıdır. Irak'ta verilen mücadele Sünni topraklarını Amerika'nın Safevi (Şii) varislerinden kurtarma amacını taşımaktadır. Arabistan Yarımadası'ndaki mücadele ise Amerika'nın vekaletini yaptıkları içindir. Somali'de Amerika'nın vekilleri ile verilen mücadele Haçlı işgaline öncülük yaptıkları içindir. Suriye'deki mücadele idarecilerin,

[215] İsmail Cad, "Ümmetin Bilge Adamı Emir Doktor Eymen Zevahiri'nin Biyografisi", **Küresel Gündem**, Müslim Kılıç (çev.), S. 1, Mayıs 2015, s. 8-15. Bk. **Küresel Gündem** Gazetesi 1. Sayısında Zevahiri'yi tanıtıyor. "Evrensel İslami Hareketin Teori ve Pratikte Öncü Şahsiyeti: Dr. Eymen Ez-Zevahiri".

[216] Eymen ez-Zevahiri, http://jihadmin.com/tr/yazi/makale/kuresel-cihad-liderinden-cihad-manifestosu.html, Ekrem Yılmaz (çev.), Küresel Haber. Es-Sahab Medya Dergisinde (Hicri 1434) yayınlanan Eymen ez-Zevahiri'nin kaleme aldığı el-Kaidenin Küresel Cihad hareketinin "Cihadın Genel Esasları" olarak belirlediği başlık altında ele aldığı yazısından oluşturulmuştur.

[217] 2003 İstanbul saldırılarının Usame tarafından değil de Irak merkezli yönetildiği söylenmektedir.

yalnızca İslami olan bir teşebbüsün varolmasına bile izin vermemeleri ve iyi bilinen İslam'ın kökünü kazıma çabaları gerçeğine dayandırmaktadır. Kudüs muhitinde en önemli ve birincil mücadele Yahudilere karşıdır ve Oslo görüşmeleri ile iktidara gelen yerel yöneticiler konusunda Filistin halkını mümkün olduğu kadar sabretmeye çağırmaktadır. Ayrıca cihadî nüfuzunu İslami Mağrib'e, Batı Afrika'nın sahil bölgelerine ve Sahra'nın güneyine ulaştırma amacını taşıdıklarını da eklemektedir.

İkinci olarak, tebliğ ve propaganda faaliyetleri hakkında; "Bunlar Haçlı saldırısının getirdiği tehditler hakkında ümmeti bilinçlendirmek, hüküm ve idarenin yalnızca Allah'a ait olduğu bağlamında Tevhid'in gerçek manasını anlatmak, İslam kardeşliğinin önemi ve Müslüman topraklarının bütünlüğünü vurgulamaktır. Allah'ın izniyle bu Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in metoduna dayalı Hilafeti kurmada bir önsöz vazifesi görecektir." şeklinde özetlemektedir.

Zevahiri, tebliğ görevini bile mücahit öncüler yetiştirmek ve cihada teşvik etmek üzerine kurgulamaktadır. "Tebliğ alanında iki cepheye odaklanılmalıdır: Birincisi, Allah'ın izniyle Hilafet kurulana kadar Haçlılar ve müttefikleri ile mücadele sorumluluğunu üstlenen ve üstlenecek mücahit öncüleri eğitmek ve yetiştirmek. İkincisi, kitleleri bilinçlendirmek, teşvik etmek, seferber olup idarecilerine isyan etmeleri ve İslam'ın ve İslam için çalışanların saflarına katılmaları için caba sarf etmek."

Küresel cihadın gerekli esaslarını da bazı ilkeler doğrultusunda yapmayı planlamaktadır. Amaç ise şer'î siyaset kaideleri ışığında menfaati koruma (maslahat) ve zarardan kaçınma (mefsedet) düşüncesidir. Bu ilkeleri de onaltı maddede özetlemeye ve taraftarlarına izledikleri yolu göstermeye çalışmaktadır.

Bunlar: **1.** Halkı bilinçlendirmek. Mücahit öncüleri arasındaki bilinç ve idraki güçlendirmeye odaklanmak. Aynı zamanda mesaj ve fikriyatın korunması ve cihat çağrısının Müslümanlar arasında yayılması için mücahitlerin saflarındaki ilim ve propaganda kabiliyetlerine sahip kişilerin öne çıkmasının sağlanmasına azami çaba sarfetmek.

2. Askeri alanda Amerika'yı askeri ve finansal olarak zayıflatmak. Bunu gerçekleştirmek için esirlerin tutulduğu hapishaneleri basmak ve karşılığında Müslüman esirlerin serbest bırakılması için İslam topraklarının işgaline katılan ülkelerin vatandaşlarını rehin almak. Ayrıca Müslümanların zulme uğradığı her toprak parçasında zalimlerle cihat etmeleri hak olarak kabul edilmektedir.

3. Mecbur bırakılmadıkça yerel rejimlerle silahlı çatışmadan kaçınmaları gerektiği söylenmektedir. Buralarda tebliğ yapmak, inananları teşvik etmek, eleman temini, finansman temini ve destekçiler kazanmak için en iyi şekilde değerlendirilmesi tavsiye edilmektedir.

4. Ehl-i Sünnetle savaşmadıkları takdirde Rafiziler, İsmaililer, Kadiyaniler ve aşırı Sufiler (Ğulât-ı Sûfiyye) gibi sapkın mezheplerle savaşılmaması.

5. Müslüman topraklarında yaşayan Hrıstiyan, Sih ve Hindu topluluklarına karışmaktan kaçınmak.

6. Kendilerine karşı silaha sarılmamış veya düşmanca bir faaliyete yardım etmemiş kişilerle savaşmaktan ve onları hedef almaktan kaçınmak.

7. Muharip olmayan kadın ve çocuklarla savaşmaktan ve onları öldürmekten kaçınmak.

8. Müslümanlara genel olarak zarar vermekten uzak durmak.

9. Camiler, pazarlar ve toplantı yerlerindeki insanları hedef almaktan kaçınmak.

10. Müslümanlara ya da mücahitlere karşı askeri bir eyleme girişmedikleri müddetçe İslam alimlerine saygı göstermeye ve şereflerini savunmaya, onlarla savaşmamaya ve öldürmemeye çağırmak.

11. Diğer İslami gruplarla alakalı duruşunu da belirlemektedir. İslam'a ve Müslümanlara zarar vermeme ekseninde hareket edenlere karşı ılımlı aksi durumda gerekli önlemleri almak.

12. Mazlumların zalimlere karşı bakış açısını şöyle açıklamaktadır: Destek-Katılım-Rehberlik: **a.** Destek: İki taraftan birinin Müslüman yahut gayri müslim olduğuna bakılmaksızın zalime karşı zulme uğrayanı desteklemek şeriatın bir zorunluluğu olduğu için zulme uğrayan desteklenir. **b.** Katılım: Zalime karşı mazlumu savunmak bizlere farz kılınan iyiliği emretmek ve kötülükten nehyetmenin bir parçası olduğu için zulme uğrayan savunulur. **c.** Rehberlik: Amellerin gayesinin Allah'ın emirlerine uyarak tevhidi kurmak, İslami bir sistem ve İslami bir devlet kurarak şeriatı en üstün yapma olduğu anlatılarak yapılır.

13. Zulme uğrayan Müslümanların hakkını savunan ve sözleri, faaliyetleri ve fikirleri ile haddi aşan, zalimlerin karşısına çıkan herkesi desteklemek ve cesaretlendirmeye çalışmak. Destek vermeye devam ettikleri müddetçe bu kişilere sözlü

yahut fiziksel saldırıda bulunmaktan kaçınmaya ve Müslümanlara düşmanlık göstermemeye davet etmek.[218]

14. Müslümanların haklarını korumak ve nerede olursa olsun kutsallarına saygı göstermek.

15. Müslüman veya gayri müslim zulüm mağduru olmuş kişilere yardım etmek ve zalimlere karşı destek vermeye çağırmak.

16. Mücahitler kendilerine yapılan yanlış ve adaletsiz her ithamı çürütmek için çaba göstermeli ve bu ithamlarla alakalı hakikatleri açığa kavuşturmalıdır.

Yukarıda sayılan maddeler "genel bir açık rehber" niteliğinde sunulmuştur. Bu maddeleri El-Kaide, Cihat Cemaati altında çalışan tüm grupların liderlerine, sorumluluk ve vazife sahibi kişiler olsun sıradan insanlar olsun tüm destekçi ve sempatizanlara yaymaları çağrısında bulunmaktadır.[219]

Zevahiri'nin ortaya koyduğu cihat yorumu, İslami düşüncede varolan bakış açısının eyleme dönüşmüş haliyle ortaya koyulmaya çalışıldığının somut göstergesidir. Cihat meydanlarında savaşın içinde olanlar ve acısını çekenlerle cihadın sadece kitabi yönüyle uğraşanlar arasında ciddi farklar olduğu gözükmektedir. İdam kararı alan Kutup ile Benna'nın hareketinde farklılıkların olması da bundan olsa gerektir.

Genel olarak ABD ve emperyalizm olmak üzere İslam devletlerinin yöneticileri ve onlara bağlı olan alimler eleştirilmekte ve İslam coğrafyasındaki uyuşukluğun sebebi olarak görülmektedir. Cihadın temel taşıyıcıları olarak görülen gençler bu kitlelere karşı uyarılmakta ve cihada teşvik edilmektedir. Bu çağrı Müslüman ülkelerde ve Batı'da taraftar bulmuş ve günümüzün en büyük uluslar arası siyasal mesellerinden biri haline gelmiştir.

4. MÜCAHİT KİMDİR?

Arapça, Ce-he-de fiil kökünden türemiştir. Mücadele etti, üstün gayret gösterdi, kendini zorladı anlamlarına gelmektedir. Mücahede de bulunan veya cihat eden müslümana mücahit denir. Mücahit, Allah yolunda her türlü gayreti gösteren, bu uğurda malını, zamanını, imkanlarını hatta canını feda eden kimsedir. Allah'ın adı yüce olsun,

[218] Bu düşünce, Usame b. Ladin'in konuşmalarından oluşan Cihad Menhecine Dair kitapta 155. notta Zevahiri'den yapılan alıntı da eleştirilmektedir. Zevahiri, Mısır İhvanı Müslimin hareketinin sisteme kanalize olmakla suçlamaktadır. Ladin, s. 105.

[219] Eymen ez-Zevahiri, "Cihadın Genel Esasları", **İslam Dünyası Dergisi**, S. 10, Ocak 2014, s. 4-8; http://jihadmin.com/tr/yazi/makale/kuresel-cihad-liderinden-cihad-manifestosu.html. (13.06.2014).

O'nun dini hayata hakim olsun diye çalışan ve mücadele eden insan olarak tanımlanmıştır.[220]

Çeçenistan cihadının mimarlarından sayılan Arap asıllı Ebu Ömer Es-Seyf, *"Müminlerden özür sahibi olanlar dışında oturanlarla malları ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler bir olmaz. Allah, malları ve canları ile cihad edenleri, derece bakımından oturanlardan üstün kıldı. Gerçi Allah hepsine de güzellik (cennet) vadetmiştir; ama mücahidleri, oturanlardan çok büyük bir ecirle üstün kılmıştır."* (Nisa, 95) ayeti ile mücahidin diğer insanlardan daha üstün olduğuna delil olarak sunmaktadır. Bu sebeple mücahit olanların büyük armağanlara ulaşacağı düşünülmektedir.[221] *"Müminlerden -özür sahibi olanlar dışında- oturanlarla malları ve canları ile Allah yolunda cihad edenler bir olmaz. Allah, malları ve canları ile cihad edenleri, derece bakımından oturanlardan üstün kıldı. Gerçi Allah hepsine de güzellik (cennet) vadetmiştir; ama mücahidleri (mücahidine), oturanlardan çok büyük bir ecirle üstün kılmıştır. "*[222]

Cihada teşvik eden eserlerde genel olarak cihat edenler övülmüş, çağrıya katılmayanlar ise münafıklık alameti üzere yaşadığına vurgu yapılmıştır. Bir kimsenin nefsinden cihat etmeyi arzulaması ve gönlünden cihat etmeyi geçirmesi, o kişideki nifak alametlerinin ve sıfatlarının yok olmasına sebep olacağı düşünülmektedir. Cihada katılmamak, ahirete karşılık dünyaya razı olmak anlamına gelmektedir. Kişinin cihada katılması imanın bir göstergesi olarak anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki genel tanımın yanında, özel olarak mücahitlerin Allah yolunda savaşmak için bazı vasıflara sahip olması istenmektedir:

1. Mücahit, mümin ve imanda sadakat sahibi olmalıdır.
2. Mücahit, öncelikle kendi nefsine karşı cihat içinde olmalıdır. Nefsini Allah yolundan engelleyebilecek her şeyden korumalı ve terbiye etmelidir.
3. Mücahit, cihadın bir imtihan olduğunun bilincinde olmalıdır.
4. Mücahit, Allah yolunda cihat eder. Dünya menfaatleri uğruna, şöhrete kavuşmak için cihat etmez.
5. Mücahit, savaşta mazlumların ve mustazafların yanında yer alır.
6. Mücahit, kimden gelirse gelsin zulme karşı, kim olursa olsun mazlumun ve mağdurun yanında yer alır.

[220] Şamil Basayev, **Savaş ve Ahlak**, İlker Bakıroğlu (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Misyon Yay., Mart 2009, s. 22.
[221] Ebu Ömer Es-Seyf, **Mücahidin Ahlakı**, Emre Özdemir (çev.), 1. Baskı, 2014, İstanbul: Küresel Kitap, s. 31.
[222] Nisa, 4/95. Bk. Ece, s. 239.

7. Mücahit, ahlaki olarak örnek olan kimsedir.[223]

8. Mücahit, ergen ve akıllı olmalıdır.

9. Mücahit, erkek olmalıdır; kadınlar zorunlu haller dışında ilke olarak mücahit olamazlar.

10. Mücahit, sağlam vücutlu bir kişi olmalıdır.

11. Mücahit, iktisadi olarak bağımsız olmalıdır. Borç yükümlüsü olmayıp kendisini ve ailesini geçindirmeye yetecek zenginliğe sahip olmalıdır.

12. Mücahit, muharebeye gitmeden önce anne babasının iznini almalıdır.

13. Mücahit, eyleme iyi niyetlerle kalkmalıdır. Esas gaye din davasını tutup yükseltmektir, ganimet hissesini almak değildir.

14. Mücahit, aktif hizmette iken muayyen ödevleri yerine getirmelidir. Bunlardan biri Kur'an hükmüne göre ordunun kumandanına itaat ve sadakattir.

15. Mücahit, savaştan kaçmamalı, dürüst olmalı ve hainane faaliyetlerden kaçınmalıdır.[224]

El-Kaide liderlerinden Ebu Yahya El-Libi, Türk mücahitlere yönelik yaptığı bir konuşmada mücahitlerin cephede nasıl davranmaları gerektiğini şu şekilde tarif etmektedir: "Rableri, onları darlık ve şiddetten kurtararak irşad yoluna iletmiş, tağutların zorba boyunduruklarından özgürleştirmiş ve kendisine ibadet yollarını kolaylaştırmış ve böylece Allah'ın muhacirlere vaat ettiklerini bizzat kendi gözleriyle görebilmişlerdir.[225]" Bu tanımdan sonra onbir maddede mücahidin yaşadığı olaylar karşısında nasıl davranması gerektiği, itikadı, ibadeti, ahlakı, sabrı vs. tavsiye etmektedir.

Bunlar birinci olarak, gönüllülerden cihada katılma niyetleri hatırlatılarak doğru yolda olduğunu unutmaması istenmektedir.

İkinci olarak, cihadda bulunmanın Allah'ın nimetini olduğu ve nönkörlük ederse helake uğrayacağı söylenmektedir. "Halin şu topluluk gibi olmasın; gemiye bindiler, denizin dalgalanmasıyla yalvararak, huşu ve ihlâsla rablerine yöneldiler. Rableri onları kurtarıp korkularını giderince, olanları unuttular ve fesat çıkarmalarına devam ettiler." (İsra 17/67-69)

---

[223] Ece, s. 221-228.

[224] Hadduri, s. 91-94; Bk. Şamil Basayev, **Savaş ve Ahlak**, İlker Bakıroğlu (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Misyon, 2009; Ebu Ömer Es-Seyf, **Mücahidin Ahlakı**, Emre Özdemir (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2014. Bu konuda listeyi arttırmak mümkündür. Türkiye'de konuyla ilgili yayınlarda, cihada katkıda bulunmanın yolları altında birçok eser basılmış, ayrıca internet yoluyla ulaşıma açılmıştır.

[225] Ebu Yahya El-Libi, http://www.incanews.com/manset/12372/el-kaide-liderinden-turk-direniscilere-ozel-tavsiyeler, Mehdi Canpolat (çev.), (20.11.2014)

Üçüncü olarak, tüm amellerinde ihlâsla hareket etmesi öğütlenmektedir. "Cihadını, Allah'ın kelimesi yüce olması için yap. Dünyanı dinine musahhar kıl, dinini dünyan için kullanma. Riya, gösteriş, şöhretle anılma veya itibar gibi şeylerle amelini ifsat etmemesi için şeytanın adımlarına karşı çok dikkatli ol. Girebileceği pencereleri kapatmada çaba sarf et. Ondan Allah'a sığın ve bu konuda Allah'tan yardım dile."

Dördüncü olarak, mücahidin güzel ahlaklı olması tavsiye edilmektedir.

Beşinci olarak, amellerini yanlış davranışlarda bulunarak zayi etmemesi istenmektedir. "Kötülüklerini alıp iyiliklerini başkalarına verme. Bu durumda, gecesini gündüzüne katıp yorulan ve ücretini aldıktan sonra, karşılıksız bunu başkasına veren ve sonra helak olan gibi olursun."

Altıncı olarak, bilinen işlerde lidere (emire) itaati emretmektedir. "Onlara itaati, rabbine itaat olarak kabul et, boynuna yüklenmiş olan bir yük olarak değil. Bilmelisin ki, cihat cemaat ile yapılır. Cemaat ise emirle ayakta durur. Emir ise işitme ve itaatle. Yaşı senden daha küçük, senden daha az ilimli, daha zayıf, daha tecrübesiz, daha çirkin bile olsa, emire itaatten geri durma. Eğer doğru olursa, ona yardım et, hata ederse nasihat et."

Yedinci olarak, birleşme ve ülfete istekli olunması gerektiğini, ayrılık ve ihtilafın sebeplerinden uzaklaşılması gerektiği önerilmektedir. "Kardeşlerine yardımcı ol, onlara yük olma. Kalpleri birleştiren, söz birliğine neden olan ve mücahitleri, dökülmüş kurşun gibi bir bina halinde saf haline sokacak olan şeylere davet et ve bunlara teşvik et. Mücahitlerin arasını bozacak, söz birliklerini dağıtacak, aralarında buğz ve düşmanlık doğuracak ve kalplerinde nefret oluşturacak şeylerden kaç ve bunlardan sakındır. Bunları yapanlara veya işleyenlere nasihatte bulun."

Sekizinci olarak, dinde gösterişten ve Allah'ın hükümlerini birbiriyle çarpıştırmaktan sakınılması gerektiği vurgulanmaktadır. "Küçük olsun büyük olsun din konusunda ilimsiz bir şey konuşma. İyi bil ki, ağzından çıkmadığı sürece sözün sahibi kişinin kendisidir. Eğer çıkarsa, onun ya lehine ya da aleyhine olur."

Dokuzuncu olarak, vaktini itaatlerle doldurmaya ve güç yetirebildiği amelleri yapmaya çalışması tavsiye edilmektedir. "Cihad sahası, kalkmak üzere olan bir pazardır. Orada kâr edenler kâr eder, kaybedenler ise zarar. O saatleri fırsat bil ve sana faydalı olacak şeylere hırslı ol. Allah'tan yardım iste ve aciz olma. Yalnızca cihadına dayanma. Savaşlarınla ve ribatınla aldanma. Onları, türlü ibadetlerle ve yapacağın çokça hayırlarla destekle. Kendine Kuran'dan belirli bir vird belirle, gece namazından bir bölüm ve biraz oruç… Zikirlerine devam et. Dilin Rabbinin zikri ile ıslak olsun.

Gücünün yettiği kadar ilim ehlinin faydalı kitaplarını oku. Maruftan hiçbir şeyi hakir görme. Bilemezsin, belki cennetin tüm kapılarından çağrılırsın."

Onuncu olarak, ensarın iyiliklerini hatırlayıp iyiliklerde bulunması tavsiye edilmektedir. "Onların iyilikte bulunanlarına karşı sende iyilik göster ve kötülüklerini affet. Onlara sevgiyle yaklaş, zayıflarına yumuşak davran, cahillerine karşı tevazu ve hikmetle öğret. Büyüklerine saygı duy, küçüklerine rahmet et. Emirlerine ihtiram göster, âlimlerinin hakkını tanı. Büyüklerini ve itibarlı olanlarını hafife alma."

On birincisi ise, başarının Allah'a bağlı olduğunu ve yardımın O'ndan geleceğini unutmaması gerektiğini söylemektedir. "O, ümit edenin ümidini boşa çıkarmaz. İsteyeni geri çevirmez. O'na yöneleni reddetmez. Onun huzurunda fakirliğini göster. Kendin, ana-baban, ailen ve tüm müminler için dua et."[226]

Mücahit, cihat eden gruplar tarafından Allah yolunda savaşan birey olmakla yüce bir değere sahipken, değerinin abartılması da yanlış bir düşünce olarak görülmektedir. Makdisi, Cihadın Kazanımları Hakkında Tahliller[227] kitabında cihat tecrübesinden yola çıkarak mücahitlere olaylar karşısında daha sağlıklı hareket etmelerini tavsiye etmektedir. Cihadın şahıslara bağlı olması, cihat şiarı akidesinin köklerini sarsacağı büyük bir afet olarak düşünülmektedir. Hatta cihat amelini, şahıslara bağlamak küçük şirk veya bazen büyük şirk olarak hükme bağlanmaktadır. Onlara göre şahıslar ölse bile cihat devam edecektir. Çünkü cihat kıyamete kadar sürecektir. Mücahitlerin de kıyamete kadar varolacağına inanılmaktadır.[228]

5. ŞEHADET VE ŞEHİTLİK

Cihat gibi şehit ve şehadet kelimeleri de İslami terminolojide önemli anlam içeriğine sahiptir. Şehit kavramı da cihat gibi farklı anlamlar yüklenen tartışmalı kelimelerden biri olmuştur. Savaşta öldürülen Müslüman şeklinde bir anlamlandırma asli anlamı çerçevesinde olmayıp, zamanla veya bir başka şekilde kendisine yüklenen Kur'an kelimelerinden biri olarak kullanılagelmiştir. Asım Öz, Türkiye'de şehitlik kavramına yüklenen anlamları kaynaklarıyla birlikte tarihsel süreç içersinde anlamlandırmaya çalıştığı makalesinde; kavrama yüklenen anlamın İslamcılar içinde farklı oluşumlara, onların dünya görüşlerine, ideolojik eğilimlerine, bireysel ve toplumsal varoluşlarına kadar ışık tutacak içerikte oluşturulduğunu söylemektedir.

[226] Ebu Yahya El-Libi, http://www.incanews.com/manset/12372/el-kaide-liderinden-turk-direniscilere-ozel-tavsiyeler, Mehdi Canpolat (çev.), (20.11.2014)
[227] Makdisi, **Cihadın Kazanımları Hakkında Tahliller**, 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2015.
[228] Iyeyri, s. 26-39; Es-Seyf, s. 125.

Şehitlikle ilgili oluşan metinleri düşünsel ve duygusal boyutu baskın olanlar olmak üzere iki boyutta işlemenin konuyu daha anlaşılır kılacağını belirtmektedir. Ayrıca 1960 sonrası Türkiye'deki İslami söylemin cihat içerikli kitaplarında ve söylemsel duruşunda şehitlik belirgin bir yer aldığını vurgulamaktadır.[229]

Şehit, "şe-hi-de" fiil kökünden türemiş, şahit veya meşhud manasına gelmektedir. Kelime 'şahitlikte bulundu (tanıklık etti), hazır oldu, huzurda bulundu' anlamlarına gelmektedir. Bir olayı görmek, bir şeye ulaşmak, huzuruna varmak, iç ve dış duyulara herhangi bir şeyi kapsamına almak, bu fiilin anlamı içinde kabul edilir. Şehadet ise, "müşahedeyle hazır olma, nefiste gerek hazır olarak, tüm duyularıyla vakıf olarak, gerekse meydana gelmek suretiyle karar kılan bir ilim ve bu ilimle şahit olduğunu ikrar etme, açığa vurma" anlamlarına gelmektedir.[230]

Şehit olmak mutlaka savaşta ölmeği gerektiren bir durum olarak da görülmemektedir. Savaşta ölmek, Allah yolunda ölmek şeklinde şehadetin bir yan anlamı olabileceği, asıl anlamının sadece bu olamayacağı da söylenmiştir. Ünal'a göre şehadetin özü yakın bilgi (ilim), adalet, takva veya yaşayışıyla Hakk'a şahit olmaktır.[231] Bu mülahazalardan hareketle Kur'an'daki şehadet kavramının önplana çıkartılan manasını iki yönden toplayabiliriz: Şahid olmak ve şehit olmak.[232]

Bununla birlikte araştırma konumuzda olan cihatçılar tarafından kelimenin anlamını incelediğimizde de yan anlamın asıl anlamıyla yer değiştirdiği görülür. Şehadet ve şehitlik, ayet ve hadislerde övülen ve her cihatçının hayalinde gezindiği, dünya zilletinden bir kurtuluş, cennete ve hurilere kavuşma[233] anahtarı olarak görülür.

İslam'ın akide temelleri üzerine yeniden bina edilmesi gerektiğini savunan Seyyid Kutup, şehadet ve cihat kavramlarını da aynı mana çerçevesinde değerlendirmektedir. İdam edilmesiyle düşüncelerini pratik olana uyguladığı düşünülmektedir.[234] Kutup'un bu tecrübesi kavramın "Allah yolunda canını vermek" anlamıyla pekiştirilmesini sağlamıştır. Kutup'un takipçilerinden Ahmet Faiz, "Akide yozlaşıp şehadet kelimelerinin, şehitlik ve cihadın önem ve değeri azalınca, yani biricik ve sapasağlam anlamlarından uzaklaştırılınca "Allah yolunda şehit olma"nın üzerini

[229] Asım Öz, "Anlam Kaybının Telafisi ile Siyasî Konumlar Arasında: Türkiye'deki İslamcılığın Şehitlik ve Şahitlik Anlayışları Üzerine Bir Tasvir Denemesi", **Türkiye'de Şehitlik Mitleri "Öl Dediler Öldüm"**, Serdar M. Değirmencioğlu (drl.), 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yay., 2014, s. 32.
[230] Ali Ünal, **Kur'an'da Temel Kavramlar**, 1. Baskı, İstanbul: Beyan Yay,. s. 445-446.
[231] Ünal, s. 453. Bk. Kavramın anlam tartışması ve Kur'an'daki anlamları için Eker, s. 21-39; Esposito, s. 91.
[232] Eker, s. 38.
[233] Michael Krwan, "Girard, Din, Şiddet ve Modern Şehitlik", **Din Sosyolojisi Çağdaş Gelişmeler**, Peter B. Clarke (drl.), Birsen Banu Okutan-Ali Coşkun (çev.), 1. Baskı, İstanbul: İmge Yay., 2012, s. 475-494; Bk. Abdullah Azzam, **Hurilerin Aşıkları**, Murat Karaçizmeli (çev.), Takva Yayınları.
[234] Öz, s. 47-55.

kalın örtüler kapladı. Şurası kesindir ki bir savaş, eğer "fisebilillah" değilse ne cihat ne şehadet ne de cennet sözkonusu olabilir."[235] demektedir.

Şehitler, Allah'ın kendi yüce zatı için ayırmak üzere mücahitlerin arasından seçtiği seçkin kimseler olarak yorumlanmaktadır. Bu sebeple sonuç ziyan değil kazanç olarak görülmektedir. Şehitlerin, "kelime-i şehadet" getirirken söylediği kelimelere inancını canıyla tanık olduğunu gösterdiğine inanılır. Şahitliklerini hakkıyla, şüphesiz, şaibesiz ve tartışmasız bir şekilde yerine getirmişlerdir. Onlar, Hakk'ın gerçekleşmesi ve insanlığın dünyasında yerleşmesi uğrunda ölünceye kadar cihat edenlerdir.[236] Aslında cihatçılar kelime-i şehadet getirerek hayata yeniden doğmakta, şehit olarak da en güzel ölümle hayatlarını sonlandırmaktadırlar, onlar için en büyük motivasyon da bu düşüncede yatmaktadır.[237]

Şehitler, gönüllerini her tür (dünyevi) uğraştan arındırarak sadece Allah yolunda öldürülen kimseler olarak tarif edilmektedir. *"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Allah'ın, lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir halde Rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadırlar. Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan şehit kardeşlerine de hiçbir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar."* (Al-i İmran, 3/169-170) Bu ayet mücahitleri motive eden yazılarda ve konuşmalarda sıklıkla dillendirilmektedir.

Türkiye'de genellikle Şubat aylarında gerçekleştirilen "Şehadet Geceleri[238]" programları düzenlenmektedir. Bu programlardan birinde hediye olarak dağıtılan "Şehadet ve Şehid[239]" adlı kitapta Nisa 69. ayette övülen şehitlerle birlikte olmanın temenni ile olmayacağını, şehitliğin bir yaşam biçimi olduğu vurgulandıktan sonra mücahit, savaşçı kimliği kuşanmak olarak tarif edilmektedir. Şahid olanın şehit gibi yaşarsa neticede şehit olacağı söylenmektedir.[240]

Şehitlerin sözleriyle[241] katılımcıların yüreklendirildiği gecede ve dağıtılan kitapçıkta şehit şu şekilde tarif edilmektedir: "Şehid; kötülüklerin, zulümlerin ve şeytani

---

[235] Faiz, s. 255.
[236] Faiz, s. 257.
[237] Eker, s. 102; Ece, s.45.
[238] Öz, s. 65; http://www.**dunyabizim**.com/?aType=haberYazdir&ArticleID=8804&tip=haber (10.10.2014); http://jihadmin.com/tr/video/belgesel/sehitler-gecesi.html (10.10.2014).
[239] Ahmet Kalkan, **Şehadet ve Şehid**. 18 Şubat 2012 Cumartesi tarihinde 6 dernek tarafından İstanbul Ümraniye Haldun Alagaş Spor Kompleksi'nde gerçekleştirilen "Şehadet ve Şahitlik Gecesi"nde davetlilere hediye olarak dağıtılan, sonunda ayetler, hadisler, şehitlerden mesajlar ve konuyla ilgili tavsiye kitap listesinin de bulunduğu 117 sayfalık bir cep kitabıdır.
[240] Kalkan, s. 14.
[241] Örnek: Abdullah Azzam'ın bir sözü: "Ey İslam davetçileri! Ölüm tutkunu olunuz ki, size hayat bağışlansın. Sakın amelleriniz sizi aldatmasın, aldatanlar sizi Allah ile aldatmasın, okuduğunuz kitaplar, devam ettiğiniz nafileler sakın sizi aldatmasın!". "Ya Rabbi! Kanımı günahlarıma kefaret kıl." Tekiner Tayfur (1988'de Afganistan'da şehit olan Türk mücahitlerden biri).

güçlerin ortadan kalkması ve insanların mutluluğa kavuşmaları için canını ortaya koyarak kelle koltukta mücadele eder. Böylelikle Müslümanların kalplerinde taht kurar. Müslümanların tağuti/şeytani güçler karşısındaki mücadele ve mücahedelerine ivme kazandırır. Müslümanlar, tarihin hangi devrinde olursa olsun, şehidi asla unutmamışlardır ve unutamazlar."[242]

Şehitlik üzerine fıkhi temellendirmelerin oluşturulduğu görülmektedir. Şehitlerin çeşitleri ve bir kimsenin şehit olabilmesi için gerekli şartlar da sıralanmıştır. Şehitler hükmen şehit (İslam uğruna savaşırken ölen) ve ahiretin şehidi (bunlar ahirette şehit muamelesi yapılması umulanlardır. Hata yoluyla öldürülenler, Allah yolundaki savaşta yaralanıp da sonradan ölenler, çocukken ölenler, yanarak, boğularak, göçük veya çığ altında kalarak, salgın hastalık dolayısıyla ölenler, malını, ırzını veya toprağını koruma uğruna ölenler, doğum yaparken ölen kadınlar, gurbette veya ilim yolunda ölen Müslümanlar) ve dünya şehidi (Allah yolundaki bir savaşa katılmasına rağmen Allah rızası için değil de, başka bir amaçla savaşıp ölenler) olmak üzere farklı şehit tasnifleri de yapılmaktadır.[243]

Bir kimsenin fıkhi açıdan en genel anlamda şehit sayılabilmesi için gerekli şartlarda şu şekilde sıralanmaktadır: Mü'min olması, akıl baliğ olması ve zulmen öldürülmesi gerekmektedir.[244] Şehidin defnedilmesi ise normal ölüye yapılan işlemlerden farklıdır. Şehidin üzerinde bulunan fazla elsbiseler çıkarılır; şayet elbisesi, gerekli yerlerini örtmek için yeterli değilse, açık yer kapatılarak tamamlanır. Şehitler yıkanmaz ve sadece cenaze namazı kılınarak defnedilir.[245]

Şehitlik düşüncesi, mücahidin samimi bir şekilde Allah yollunda cihat etme arzusu, ne şekilde ölürse ölsün şehit sevabı kazanacağından, Allah için yapılacak herhangi bir hareket taraftar bulmaya devam edecektir. Türkiye'den cihat bölgelerine gidenlerin temel düşüncesini şehit olmak duygusu oluşturmaktadır. Bu düşünce de cihat bölgelerine gidişin sebebini açıklamaktadır.

6. CİHAT BÖLGELERİ

Cihat eden gruplar cihadı bir yere bağlamanın cihadı bitireceğini ve ortadan kalkacağını düşünmektedir. Bağlı oldukları birlikler tarafından nerede bir cephe açılırsa

[242] Kalkan, s. 68.
[243] Kalkan, s. 49-50.
[244] Kalkan, s. 93-94.
[245] Kalkan, s. 95.

oraya gönüllü olarak yönelmektedirler.[246] Bazıları ise varolan cepheden yeni coğrafyalarda açılan cephelere doğru mücadele etmek için hicret etmektedir. 1980 sonrası Türk vatandaşlarının da bu hareketlilik içinde olduğu görülmüştür.

Modern cihat anlamında dünya üzerinde farklı ülkelerden cihatçıların çıkmasını ilk önce 1948 Filistin mücadelesi ve Cuheyman el-Uteybe'nin Kabe Baskını olaylarında görmekteyiz. Sağ ve sol olarak tanımlayacağımız ideolojilerden Filistin'e savaşa gidenler olduğu gibi Cuheyman el-Uteybe'nin, Kabe Baskını olayına çok sayıda ülkeden mücahitleri bir araya getirerek gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Bundan sonra ise Sovyet-Afgan savaşında cihatçıların görünür hale geldiği söylenmektedir. İslam'ı savunmak için farklı ülkelerden birçok dini gruptan gelen kutsal savaşçılarla cihat hareketlerinin küreselleşmeye devam edeceği tahmin edilmektedir.[247]

Türkiyeli gönüllü direnişçilerin 40 yıl kadar önce Afganistan'da başlayan hikayeleri dünya üzerindeki farklı coğrafyalarda devam etmektedir. Bugün Suriye, Irak, Afganistan, Çeçenistan, Keşmir hatta Somali'de bile Türkiyeli direnişçilerin olduğu bilinmektedir.[248] Türkiye'den cihat için gidenlerden savaştıkları ülkelerde şehit olanlar üzerinden yaptığımız araştırmada on ayrı ülkede en az 251 kişinin öldüğü tesbit edilmiştir. Bu sayı içinden 26 kişi ayrıca farklı ülkelerde de cihada katılmıştır. Bu durum cihatçıların birbirlerini tanıdıkları için rahatlıkla farklı bir ülkede savaşa katılabildiğini göstermektedir.

Tablo 1. Ülkelere Göre Şehit Olanların Sayıları

ÜLKE	SAYI
1. Suriye	54
2. Somali	1
3. Filipinler	1
4. Ogadin	15
5. Keşmir	5
6. Irak	13
7. Çeçenistan	25
8. Dağıstan	5
9. Bosna Hersek	19
10. Afganistan	113
TOPLAM	**251**

Bazı haber ajanslarının verilerine göre; Suriyedeki savaşta son 11 ayda, Kafkasya ve Rusya'dan 17 kişinin de aralarında bulunduğu 280 yabancı mücahit şehit

[246] Iyeyri, s. 42-46.
[247] Esposito, s. 97.
[248] http://terssospor.blogcu.com/sinir-tanimayan-turkiyeli-direnisciler/3355722 (01.11.2014)

olmuştur. Bu bilgi, Washington merkezli "Middle East Media Research Institute" (MEMRI) ve ABD'de bulunan danışmanlık merkezi Flashpoint Global Partners'ın bülteninde yayınlanmıştır. Bahsi geçen kuruluşların verilerine göre; şehitlerin beşte biri Libyalı (59 kişi). Bunu Suudi Arabistan ve Tunus (49′ar kişi), Ürdün (32), Mısır (27), Lübnan (22), Kafkasya ve Rusya takip etmektedir. Merkez, vatandaşları Suriye'de şehit düşen ülkelerden bazılarının isimlerini vermiştir: Filistin, Kuveyt, Irak, BAE, Avusturalya, Bahreyn, Fas, Cezayir, Azerbaycan, Bulgaristan, Danimarka, Fransa, İrlanda, Kosova, Katar, Türkiye, İngiltere, ABD ve Özbekistan. En çok yabancı mücahit Halep'te şehit düşmüştür. Bunu İdlip (23), Der'a ve Şam (15), Deyr ez-Zur (12), Lazkiye ve Tel Calah (10′ar) takip eder. Bu çalışmalar batılı haber ağı, İslami networkler ve sosyal medya kaynaklarına dayanarak hazırlanmıştır. Bu raporda onlar, başta Lübnanlı Şii hareketi Hizbullah olmak üzere Esed'in Alevi rejimi saflarında savaşan daha çok yabancı uyruklu olabileceğini belirterek çalışmayı yalnızca kendilerini Müslüman olarak tanımlayanlarla sınırlandırmışlardır.[249]

Sınır tanımayan bir düşünce ve uğruna canını ortaya koyacak bir grup, dünyanın her yerinde silahlı mücadeleye girmektedir. Özellikle Türkiye'nin doğusunda olan bölgelerdeki gelişmeler Türk cihatçıları tarafından da ilgiyle takip edilmekte ve açılan cephelerde yerlerini aldıkları görülmektedir.

Cihat bölgeleri olarak tanımladığımız yerler olan Afganistan, Bosna Hersek, Çeçenistan, Dağıstan, Keşmir, Ogadin, Irak ve Suriye ile ilgili bilgiler verilecektir. Ayrıca buralarda savaşan Türk cihatçılarla ilgili bilgiler de verilmeye çalışılacaktır.

6. 1. Afganistan

1979'da Afganistan Sovyetler Birliği tarafından işgal edilince Hikmetyar, -Burhaneddin Rabbani ve Ahmet Şah Mesud gibi- Tacik asıllı liderlerden yolunu ayırarak Hizb-i İslami örgütünü kurar ve Sovyetlere karşı direniş başlatır. İlk direnişlerin sonucunda 50 bin insan hayatını kaybeder.

Sovyetler Birliği işgalinin sürdüğü yıllarda direnişe başlayan Afganlar, dünyanın dört bir yanından gönüllü olarak gelen Müslüman gençlerin katılımıyla yedi büyük cephe oluşturur. Mücahit gruplar özellikle Afganistan ve Pakistan'ın Peşaver kentini kendilerine ana üs edinirler.[250] Afganistan cihadı özellikle selefiler için pratik mücadele de fiili ve lojistik imkan oluşturur. Gönüllü selefi gruplardan oluşan Arap mücahitler

[249] http://www.vahdethaber.com/haber/16404-suriyede-17-kafkas-savasci-sehid.html (16.10.2014)
[250] Esposito, s. 146.

cihat ortamında radikalleşirler. Burası radikalizmin ve mücadele pratiğinin İslam âleminin diğer bölgelerine aktarılmasında merkezi bir eğitim yeri (cihat okulu) olur.[251]

Bunun üzerine "Afgan Direnişi veya Afgan Cihadı" adı verilen hareket, aynı zamanda İslam dünyasında yeni bir uyanış ve cihat ruhunu algılamada farklı bir süreç başlatmıştır. Mücahitlerin Sovyet işgaline direnişi, 1988 yılında Sovyetler Birliği'ni Afganistan'daki ordularını geri çekmeye iter. 15 Şubat 1988'de savaş bittiğinde geride bir buçuk milyon insan ölmüş, sakat insanlar, öksüz ve yetim çocuklar ve binlerce evsiz halk geride kalmıştır.[252]

Afganistan, tarihinde savaşları bitmemiş bir ülke olarak yaşamaya devam etmektedir. Moğol istilasından ABD işgaline ve iç savaşlarla birçok saldırı ve kargaşaya maruz kalmıştır. Ülke coğrafi konum olarak savaşa müsait bir yapıdadır. Fiziki yapısı dağlar, ovalar, çorak topraklar ve çölden oluşmaktadır. Tarımsal alan dar olduğu için bölgesel ve etnik savaşlar da yaşanmaktadır. Denize kıyısı yoktur ama nehirler açısından zengindir. Bulunduğu coğrafi konum ve komşularının büyük devletlerden oluşması farklı bir öneme sokmuştur. Jeostratejik durumu yanında sahip olduğu büyük doğal kaynaklar hedefteki ülke olma konumunu yükseltmiştir.[253]

Afganistan, toplam 29 şehre sahiptir. Başkenti Kabil şehridir. Ülke coğrafi şartlara uygun olarak yedi vilayete ayrılmıştır. Yüzölçümü 647.979 km^2'dir. Ülke nüfusu yaklaşık olarak 30 milyon (2005) olarak tespit edilmiştir. Afganistan'da yirmiye yakın farklı etnik grup vardır. Halkın %99'u Müslümandır. Müslümanların %80'i Sünni, %19'u ise Şii'dir. Ülkede uzun süren savaşlar ve iç karışıklıklar nedeniyle ekonomi gelişememiş ve dünyanın en fakir ülkelerinden biri olmuştur. Ekonomik açıdan dışa bağımlı yaşamaktadır. İç ekonomik gelir tarım alanlarından gelmektedir. Nüfusun %80'i tarım ve hayvancılıkla geçinmektedir.[254] Ayrıca Afganistan küresel uyuşturucu trafiğinde merkezi bir yer işgal eder haldedir.[255]

Afganistan, son 40 yılını iki büyük güç olan SSCB ve ABD'ye karşı savaş ve iç karışıklıkla geçirmiştir. Bu dönemde alt yapı, eğitim ve sağlık hizmetlerinde ilerleme katedilememiştir. Kabil dışında kız çocukları eğitim almakta zorlanmaktadır. Medrese ve modern eğitim olarak iki tür eğitim verilmektedir. On bir farklı üniversite ve kolej

---

[251] Büyükkara, s. 501, 515.
[252] Metin Mutanoğlu, **Afganistan**, 2. Baskı, İstanbul: İHH Kitap, 2006, s. 42.
[253] Mutanoğlu, s. 15-16.
[254] Mutanoğlu, s. 19-20.
[255] Afganistan, uluslararası pazara sunulan eroinin %75'ini, Avrupa pazarına giden eroinin ise %95'ini karşılamaktadır. Bülent Aras ve Şule Toktaş, **Güvenlik, Demokrasi ve İstikrar Sarmalında Suriye ve Afganistan**, 1. Baskı, Ankara: SETA Yayınları II, 2008, s. 59.

eğitimi veren kurum bulunmaktadır. Savaşlardan dolayı okulların %80'i kullanılamaz hale gelmiştir. Bununla birlikte edebiyat, saray müziği, minyatür sanatında da eserler vermiş bir ülkedir.[256]

Afganistan'ın tarihi arka planı, geçmişte Horasan ve Sistan olarak bilinen toprakları beş ana kırılma noktasından oluşmaktadır. Bunların birincisi M.Ö. 500 yılından başlayıp 18. yüzyılın ortalarına kadar süren Afganistan'ın kabile devletleri tarihidir. İkinci kırılma noktası, 1747 yılında ilk kez farklı grup ve ırkları tek bir siyasi bünyede toplayan bir monarşi kurulmasıdır. Ahmet Şah Durrani'nin kurduğu bu monarşi, 1978 yılındaki komünist devrime kadar devam etmiştir. Komünist devrim Afganistan'da Sovyetlerin işgaline zemin hazırlamış ve 10 yıl süren bu işgal Afganistan'daki üçüncü kırılma noktasını oluşturmuştur. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı terk etmesiyle birlikte mücahitlerin hükümet olduğu dönem ise dördüncü kırılma noktasıdır. Ve son kırılma noktasını, ABD öncülüğündeki uluslararası koalisyonun Afganistan'a girmesi oluşturur.[257]

Rus işgaline karşı Amerika, Suudi Arabistan ve Pakistan'ın öncülüğünü yaptığı blok, Afganistan'da Sovyet işgaline karşı savaşan mücahitlere yüklüce silah ve para yardımı yapmıştır. 1988 yılında Cenevre Anlaşması ile Sovyet işgali sona ermesine rağmen, hem Sovyetlerin sosyalist yönetime yardımı hem de Afganistan'dan Sovyet etkisini silmeye çalışan Amerika-Pakistan eksenli bölgesel ve küresel bloğun mücahitlere yardımı devam etmiştir.[258]

ABD'nin Afganistan'a yardım etmesinin gerekçeleri genel olarak üç maddede özetlenmektedir: 1. ABD için iki büyük tehdit algılaması terör ve nükleer tehdittir. Afganistan Batı dışında denetlenebilir sistemik güçler dışında nükleer güce sahip olan ülke Çin, Pakistan ve Hindistan'a komşu ya da çok yakın bir ülkedir. Dolayısıyla Afganistan üzerinde terör sebebiyle kurulacak bir denetim aynı zamanda bu güçler üzerinde bir denetim anlamına gelecektir. 2. Afganistan Batı dışındaki üç büyük kültür havzasının, İslam, Çin ve Hint havzasının içindedir. Bu yolla, o bölgedeki jeokültürel dinamikler istendiği zaman harekete geçirilebilecektir. 3. Asya'dan güneye inen geçiş yolları üçtür. Balkanlar, Kafkasya ve Afganistan üzerinden Orta Asya.[259] Amerika bu

[256] Mutanoğlu, s. 23-24.
[257] Mutanoğlu, s. 29.
[258] Aras ve Toktaş, s. 49-50.
[259] Mutanoğlu s, 72. Bk. İrfan Polat, "11 Eylül Terör Saldırıları Ve Amerika Birleşik Devletlerinin Afganistan Müdahalesi", SDÜSBE, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2006.

yolları tutumak için kendi silah gücü ve askerini kullanmakla birlikte yerel unsurları hem desteklemiş hem de eylemlerine ses çıkarmamıştır.

Herkesin hedefi kendince farklı olduğu görülmektedir. Amerika'dan yardım aldığı düşünülen yerel unsurlar daha sonra ABD'nin başına bela olacaktır. En güçlü yerel unsurlardan biri olan cihadın öğretmeni olarak tarif edilen Abdullah Azzam, 1989'da Pakistan'da uğradığı bombalı saldırı sonucu ölmesiyle Suudi yardımlarını bu ülkeye taşıyan Usame b. Ladin küresel bir direniş hareketinin ayarını ve tonunu kurmaya başlar. En birinci düşman ise ABD, emperyalizm ve onların yerli işbirlikçileri olacaktır.

Azzam tarafından kurulan Mektebü'l-Hadamat[260] bürolarında oluşturulan bilgi ağı, teşkilat yapılanması bir devlet organizasyonu gibi çalışır. Bu mirası devralan Ladin, Mısır da faaliyet gösteren İslami Cihat hareketinin son liderlerinden Eymen ez-Zevahiri ile birlikte Afganistan'daki Kunar Vadisi'nde Kuveyt ve Suudi Arabistan tarafından desteklenen selefi ilkelere dayalı bir İslam Emirliği oluşturur.[261] Mektebü'l-Hadamat ve İslam Emirliği daha sonra El-Kaidetü'l-Cihat, kısaca El-Kaide adını almıştır.

Gösterdiği faaliyetler ve organizasyon yapısı ile cihatçılar, Müslüman toprakların kuruluşunun ancak El-Kaide bayrağı altında savaş açarak mümkün olabileceğine ikna olmuşlardır. Sonrasında ise yeni adaylar küresel bir cihat davası için çalışmaya davet edilir. 1979'dan beri Afganistan ve Keşmir'de eğitim gören ve savaşan en az altıyüz bin gençten bahsedilmektedir. En az yüzbin Pakistanlı farklı cihadi kadroların aktif üyesi olduğu düşünülmektedir. Çeşitli İslami seminerlere ya da okullara bir milyonun üzerinde öğrenci katıldığı tahmin edilmektedir.[262] Bu kadrolar kendi ülkelerinde El-Kaide ideolojisi olarak düşünülen hareket sistemi üzerinden örgütlenmelerini gerçekleştirdiği düşünülmektedir. El-Kaide günümüzde Batı ve yönetici Müslüman elit arasındaki bağları koparmak için yeni bir strateji ortaya koydu. Sonuçta Müslüman dünyadaki Batı kültürü, Batı medeniyeti ve Batı etkisine karşı özellikle genç nesilde kuvvetli bir Müslüman tepki oluşturdu.[263]

Afganistan, Küresel Cihat'ın tarihsel ve düşünsel temellerinin atıldığı yer olarak görülmektedir. 27 Aralık 1979'da başlayan Birinci Afgan Cihadı, El-Kaide öncesi Müslüman radikal gruplara Afganistan'da ve Pakistan'ın aşiret bölgelerindeki sınır

[260] Aydınalp, **Dini Köktencilik**, s. 83; Seyid Saleem Şahzad, **El-Kaide ve Taliban'ın İçinde,** 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2014, s. 17-18.
[261] Şahzad, s. 29.
[262] Şahzad, s. 37.
[263] Şahzad, s. 196.

üzerinde de aynı şekilde güçlü bir üs kurma fırsatı sağladı. Aşiretlerle birlikte halk tabanına sahip olan cihat hareketi Ruslara karşı büyük bir başarı ortaya koydu.

Afganistan, 11 Eylül 2001'de ABD ile başlayan işgal süreci de İkinci Afgan Cihadı olarak tanımlayacağımız bir döneme girer. ABD'nin, Afganistan topraklarına saldıracağını duyurduğunda bu Müslüman toprağının işgaline karşı direnmek için Müslüman gençlerin kararlılığını sağlamlaştırmıştır. ABD'ye ve Batı'ya karşı verilen "küresel cihat" emri ile birinci dönem sonunda ülkelerine geri dönen gençler için, bu emir ailevi bir çağrı olarak anlaşılır. Afganistan'a akan Müslüman gençlerin Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı savaşmaları için herhangi bir dini fetva veya resmi emre ihtiyaçları olmamıştır. Onlar, Afganistan'ın, Suriye'nin, Irak'ın çöl ve kent merkezlerinde, Yemen dağlarında ve Somali'deki İslami ve cihadi faaliyetin gelecekteki kalesi olacağı şeklinde yorumlamaktadırlar.[264]

Türk gönüllüler de, Rusların işgaliyle Afganistan topraklarıyla tanışır. Savaşa katılanlar, şehit olanlar, yaralananlar olur. Çok örgütlü değillerdir. Diğer İslam ülkeleriyle değerlendirildiğinde en az sayıda katılımın da Türkiye'den olduğu söylenmektedir. Bu katılımda radikal gruplardan oluşmaktadır. Türkiye'de düşünsel planda cihadı destekleyecek dini alt yapı da bulunmaktadır.[265] Örneğin, Afganistan ve Bosna Hersek'te savaşa katılan ve 1994'te Tacikistan'da hayatını kaybeden Fuat Çağlar, Müslüman Genç adlı dergide kaleme aldığı "Cihad Mektebi" adlı yazısında Afgan cihadında Afganlı olmayan mücahitleri iki gruba ayırmaktadır. Birincisi sadece cihat için gelip Afganistan'da kalmak ve şehadete kadar savaşmak düşüncesinde olanlar. Bu gruptakilerin böyle düşünmesinin sebebi daha çok ülkelerinde ciddi bir İslami yapılanma olmayanlar ve ya kendi ülkesinde bir şey yapacağına inanmayanlar şeklinde tasnif etmektedir. Batı ülkelerinden ve bazı Afrika ülkelerinden gelen Müslümanları da bu kısımda değerlendirmektedir.

İkincisi ise, hem cihat gayesiyle gelip hem de orada disiplinli bir güç hazırlamak niyetinde olanlardır. Temelinde "cihat" boyutu olan yani silahlı mücadele düşüncesinde olan teşkilatların Afganistan'ı silah eğitimi almak için Allah'ın bir lutfu olarak görüp ve bu konuda güçlerinin yettiğince adam eğitmeye geldiklerini söylemektedir. Hatta bu konuda Türkiyeli Müslümanların bu durumdan en az yararlanan ülke olmasını da eleştirmektedir.[266] Birinci Afgan cihadına gidip 21 yıl boyunca (1986-2007) Türkiye'ye

[264] Şahzad, s. 225.
[265] Dr. Süleyman Doğan ile yapılan röportaj. Tutkun Akbaş, **Tempo Dergisi**, S. 49/834, Aralık 2003, s. 14-17. Aktaran: Demirel, s. 43.
[266] Fuat Çağlar, "Cihad Mektebi", **Müslüman Genç Dergisi**, S.18, 1992, s. 36.

geri dönmeyip mücahitler için eğitim kampı kuran ve Afganistan'a yerleşen General Ebu Ömer Türki, Mart 2007 tarihinde Pakistan askerleri tarafında pusuya düşürülerek iki arkadaşıyla beraber öldürülür.[267]

Sovyetler Birliği'nin çekilmesinin ardından yönetim zafiyeti, iç savaş ortamı ve devletin çöküşü Afganistan Cihadı'na katılan yabancıların aileleriyle birlikte buraya yerleşmesiyle Afgan olmayan (özellikle Arap) unsurların güç kazandığı yeni bir dönem başlar.[268] Cihat için gelenler ve aileleri Pakistan kolejleri ve üniversitelerinde dini eğitim alırlar. Bu gruplar uygun zamanlarda Afganistan'da cihat eğitimine de katılmaktadırlar. Rusların çekilmesi üzerine Afgan cihadına katılmış olan Özbekler, Tacikler, Türkler ve Çeçenlerin çoğu kendi ülkelerine geri dönmüşlerdir.[269]

Gruplara bölünen ülkede sürekli bir çatışma mevcut olmakla birlikte her grubun bir diğeriyle işbirliği yaptığı ve bir şekilde karşı karşıya kaldığı bir ortam da söz konusu olmuştur. Bu süreçte Pakistan, Afganistan'a olan ilgisini ve iç işlerine müdahalesini sürdürmeye devam etmiştir.[270] Bu müdahalelerin geldiği noktayı savaş sonsunda kurulan hükümeti ortadan kaldırmak ve El-Kaide'yi yok etmek için Taliban Hareketi'nin Afganistan'da çıkarılmasında görmekteyiz. İdeolojik eğitimini Pakistan medreselerinde alan ve ezici çoğunluğu Peştun olan Taliban grubu Afganistan'da güç kazanmaya başlamıştır. Taliban'ın hızla yükselişi, nasıl ve kimler tarafından kurulduğu konusu her zaman tartışılmış, özellikle ABD ve Pakistan istihbaratının bu örgüt üzerindi etkisinin olduğu değişik zamanlarda kendini göstermiştir.[271] Taliban, burada eski mücahitlerin çocukları ve İslami okullarda okuyan öğrenciler üzerinden yaygınlaşmıştır.[272]

1992 yılında Kandahar'da mahalli bir çete liderini öldürmesiyle gündeme gelen Taliban, 1994'ten Şubat 1995'e kadar kısa bir süre içinde Hikmetyar'ın kontrolü altındaki Kandahar'ı ve güney bölgelerini ele geçirir. 1996'da da ülkenin başkenti olan Kabil'i alır. 1998 yılında bu grup ülkenin hemen hemen tamamında kontrolü ele geçirmiştir. Ülkenin sadece kuzeyinde küçük bir bölge, Peştun olmayan küçük grupların koalisyonu olan 'Kuzey İttifakı'nın kontrolünde kalmıştır. [273] Taliban ülkenin tamamını

[267] Müslim E. Abdullah, "General Ebu Ömer Türki", **İslam Dünyası Dergisi**, Yıl 1, S. 2, Şubat-Mart 2012, s. 54-55.
[268] Mutanoğlu, s. 48.
[269] Şahzad, s. 332.
[270] Aras ve Toktaş, s. 49.
[271] Mutanoğlu, s. 50. Taliban'ın çıkış yeri olan Quetta'nın CIA'nın Güney Asya'daki en büyük merkezi Kandahar'a yakın olması; ABDli, Pakistanlı ve eski Afgan subayların bulunduğu üst düzey toplantıların sonucunda Taliban hareketinin ortaya çıkması şüpheleri buralara yönlendirmiştir.
[272] Aras ve Toktaş, s. 50.
[273] Mutanoğlu, s. 48.

kuşatan bir yönetimle İslam'ın radikal yorumuna dayalı bir devlet ve yönetim yapısı tesis etmiştir. Taliban'ın lideri Molla Ömer ülkeyi Kabil'den çok Kandahar'dan yönetmeye çalışmıştır.[274]

Halk, savaşların yükü, sistemsizlik ve anarşiye karşı Taliban aşırılığını tercih etmiş gibi gözükmektedir. Ülkede iç savaşın sona ermesi ve yönetimin sağlanması nedeniyle yapılan erken olumlu yorumlar bir süre sonra Taliban radikalliği yüzünden yerini ümitsizliğe bırakmıştır. Bütün bunlar üzerine Sudan'dan geri gelen el-Kaide lideri Usame bin Ladin'in bu ülkeye gelip yerleşmiş ve Afrika'daki Amerika karşıtı bombalamalar ile başlayan ve 11 Eylül saldırıları ile tırmanan süreçte Afganistan dünya siyasetinin yeniden ciddi bir şekilde gündemine gelmiştir. Afganistan'da önceki dönemde Amerika-Suudi Arabistan-Pakistan eksenine oturan oluşum zaman içerisinde en fazla bu ülkeleri ve onların müttefiklerini tehdit eder hale gelmiştir.[275]

Usame güçlenmek için el-Kaide ile Taliban'ı birleştiren anlaşmalar planlar ve militanlarını desteklemek için Taliban saflarına katar. Bu durumu Gazeteci Seyid Saleem Şahzad, "El-Kaide ve Taliban'ın İçinde"[276] adlı kitabında genişçe anlatmaktadır. Stratejik destekler, eleman yardımı, maddi yardımlar ve aşiretlerle yapılan anlaşmalarda ortaya koyduğu desteği göstermektedir.

11 Eylül sonrası Amerikan'ın Afganistan'ı işgalini müteakip Afgan Talibanı'nın lider kadrosunun büyük kısmının Belucistan Eyaletine kaçtığı tahmin edilmektedir. Molla Ömer dâhil, Afgan Talibanı'nın liderlik kadrosunun büyük oranda Kuetta'da yaşadığı ve örgütün Kuetta Şurası adı verilen bir meclis tarafından yönetildiği düşünülmektedir.[277]

11 Eylül'de ABD'nin New York ve Washington kentlerine gerçekleşen saldırıyla Afganistan ve Orta Doğu için yeni bir dönem başlar. Bu saldırıda üçbinden fazla Amerikan vatandaşının ölmesi üzerine Afganistan büyük düşman ilan edilir ve Bush'un deyimiyle tüm Müslümanlarında tepkisini çekecek olan "Haçlı Seferi" başlamış olur. Hedef saldırıyı düzenlediği düşünülen Usame b. Ladin'dir. ABD yönetimi Taliban'dan Usameyi teslim etmesini ister.[278] Ancak Taliban kendisine destek veren Ladin'i teslim etmeyeceğini açıklar. Bundan sonraki dönemi "bizden olanlar" ve "bizden olmayanlar" şeklinde ikiye ayıran ABD, 7 Ekim 2001 tarihinde Afganistan'a

[274] Aras ve Toktaş, s. 49-50.
[275] Aras ve Toktaş, s. 49-50.
[276] Seyid Saleem Şahzad, **El-Kaide ve Taliban'ın İçinde**, 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2014.
[277] Seta Raporu, s. 103
[278] Mesut Karaşahan, **Terörün Efendileri**, 2. Baskı, İstanbul: Pınar Yay., 2003, s. 35-40. Bu çalışmada konunun ayrıntılı değerlendirmesi yer almaktadır; Esposito, s. 30.

"Sınırsız Özgürlük" adını verdiği hava taarruzu ile başlatır. Hava saldırılarıyla dağılan Taliban birlikleri ve yönetimin yıkılmasıyla binlerce kişi öldürülür ve tutuklananlar Küba açıklarında bulunan Guantanamo adasına hapsedilir. ABD ve İngiltere desteğiyle oluşturulan Kuzey İttifakı da ülkeyi selamete kavuşturamamıştır. Taliban sonrası oluşturulan Karzai hükümeti de ülkede güvenliği sağlayamamıştır.[279]

Mücahitlerin önce Rusya, şimdi de ABD ve ülke yöneticilerine karşı yapılan savaşı devam etmektedir. Ruslara karşı kazanılan mücadelenin diğer güçlere karşı da kazanılacağı düşünülmektedir. Bu amaçla Türkiye'den Afganistan'a cihada gidenlerde hem kutsal bir görevi yerine getirdiğini düşünenler hem de İslam'ı daha iyi yaşayacağını düşünerek hicret edenler olmuştur.[280] Ek 1'de verilen listede Afganistan'da ölen 113 Türk vatandaşının bilgisine yer verilmiştir.

6. 2. Bosna-Hersek

Bosna-Hersek coğrafi olarak balkan yarımadasının Kuzey batı bölümünde bulunan 51.400 km yüzölçüme sahip bir bölgedir. Fiziki olarak dağlık ve denizden uzak olup %50'si orman, %30'u ekilebilen arazi ve %12'si çayır ve meradır. Başkenti Saraybosna, önemli şehirleri ise Mostar, Bihaç, Tuzla, Bonja Luka'dır. Bölgede yaşayan halk, Müslüman (Boşnak, Türk, Hırvat, Sırp, Slav Müslümanlar), Sırp, Hırvat, Karadağlı ve Arnavut olup toplam nüfus 4.7 milyondur. Halkın geçim kaynağı genellikle tarım ve hayvancılıktır. Yeraltı kaynakları da zengindir. Tarihi yapı olarak Osmanlı eserleriyle donatılmış bir ülkedir.

Türklerin Bosna-Hersekle ilişkisi Osmanlı topraklarına katıldığı 1463 yılında başlar. Yaklaşık 400 yıl Osmanlı egemenliği altında kalan Bosna ve Hersek, 1878 yılında Osmanlı'nın çökmeye başladığı bir dönemde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu tarafından işgal edilir ve 1908 yılında da hukuki olarak Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun topraklarına dahil edilir.[281]

Bu imparatorluğun Birinci Dünya Savaşı sonunda yıkılması ile birlikte Sırbistan Krallığı; Sırplardan, Hırvatlardan ve Slovenlerden oluşan bir krallık kurmak için eski Avusturya-Macaristan topraklarına katılma kararı alır. Bu topraklar üzerinde 1918 yılında kurulan devlete Yugoslavya adı verilir. İkinci Dünya Savaşı öncesi son çok

---

[279] Mutanoğlu, s. 50-55.

[280] http://www.haksozhaber.net/suriye-ve-afganistandan-sehadet-haberleri-38714h.html (26.10.2014); Ruşen Çakır, "Türkiyeli Afganilerin Öyküsü", 16.09.2001 tarihinde Tempo dergisinde yayınlanan yazı. http://rusencakir.com/Turkiyeli-Afganilerin-Oykusu/65, (15.10.2014). Ek'te Türkiye'den Afganistan'a savaşa giden ve şehit olanlarla ilgili bir liste verilmiştir.

[281] Hüseyin Bağcı, **Bosna-Hersek -Soğuk Savaş Sonrası Anlaşmazlıklara Giriş-**, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/22/104.pdf., s. 257. (20.10.2014)

partili seçimler 1938 yılında yapılır. 1939 yılında kabul edilen ortak bir federal anayasa çoğunluğu teşkil eden Sırplar ile Hırvat ve Slovenler arasındaki anlaşmazlığı sona erdirmeye çalışır. İkinci Dünya savaşı esnasında ise Yugoslavya Alman, İtalyan, Macar ve Bulgar orduları tarafından işgal edilir. Savaşın hemen sonrasında Komünist Parti'nin savaş dönemindeki partizan lideri Broz Tito yönetimi ele geçirir. 1946 yılında kabul edilen Anayasa ile de altı Cumhuriyetten oluşan Bosna-Hersek, Hırvatistan, Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Slovenya'dan oluşan Yugoslavya tekrar kurulur. 1992 yılının Haziran ayında Hırvatistan ve Slovenya'nın birlikten ayrılmalarıyla Yugoslavya fiilen parçalanmaya başlar ve diğer ülkeler de sırayla bağımsızlıklarını ilan ederler.

15 Ekim 1991'de Bosna-Hersek Parlamentosunda Kasım 1990'daki seçimlerde çoğunluğu elde eden Müslüman Demokratik Hareket Partisi bağımsızlık kararı alır.[282] Bu bağımsızlık kararı, 29 Şubat ve 1 Mart 1992'de yapılan referandum ile Müslümanların ve Hırvatların büyük çoğunluğu ile kabul edilir. Sırplar ise bu referandumu boykot eder. 7 Nisan 1992'de Bosna-Hersek Avrupa Topluluğu ve ABD tarafından bağımsız bir devlet olarak tanınır.[283]

Mart sonlarına doğru eski Yugoslavya'nın Müslümanların çoğunlukla yaşadığı bölge olan Bosna-Hersek'e yönelik başlayan Sırp saldırıları tüm bölgeye yayılır. Çatışmalar büyük bir yoğunlukla devam ederken, uluslararası basın ve yayın organları bu çatışmaların Kosova, Sancak ve Makedonya'ya yayılıp yayılmayacağı konusunda spekülasyon yapmakla meşgul olurlar. Özellikle bu bölgelerde yaşayan insanların çoğunluğunun Müslüman olmaları, bazı gözlemcilerin, çatışmaların doğrudan veya dolaylı olarak Arnavutluk, Yunanistan ve Türkiye gibi ülkeleri etkileyeceği ve kaçınılmaz olarak anlaşmazlığa taraf olacakları şeklinde bir düşünceye girmelerine neden olur.

Bilindiği üzere Bosna-Hersek etnik bakımdan oldukça karışık bir yapı arz etmektedir. Bu yapının içerisinde Müslümanlar (Boşnak, Türk, Hırvat, Sırp, Slav Müslümanlar) %44, Sırplar %32, Hırvatlar %15, Karadağlılar %5, Arnavutlar ise %4 oranında bir kitleyi oluşturmaktadırlar.

Bağımsızlığı dünya tarafından kabul görmüş bir ülkenin topraklarını işgal eden Sırplar tarafından 1992-1995 yılları arasında gerçekleştirilen soykırımda, 250 bine

[282] Tayyar Arı ve Ferhat Pirinççi, **Alternatif Politika**, C. 3, S. 1, Mayıs 2011, s. 1-30. 29 Şubat 1992'de gerçekleştirilen referandum sonucunda katılanların yüzde 99'unun bağımsızlık yönünde oy kullanması sonucu bağımsızlığını ilan eden Bosna-Hersek, 22 Mayıs 1992'de Birleşmiş Milletler'e üye olmuştur.
[283] Bağcı, s. 258.

yakın insan hayatını kaybeder, 2 milyondan fazla insan göç etmek zorunda bırakılır, 170 bin kişi soykırım sürecinde gerçekleştirilen saldırılar sonucunda sakat kalır, 50 bin kadın tecavüze uğrar ve 1000'e yakın cami, medrese ve tarihi eser yok edilir.[284]

Bu süreç içersinde ülkede çıkan savaşta Türkiye'den Boşnaklara destek vermek üzere birçok Türk ve soydaş[285] savaşa katılır. Bosna Hersek'te yaşananlar Türklerin etkisini adlarına kurulan cephelerde (Selami Yurdan Cephesi) gösterse bile, Türklerin cephe savaşı vereceği ve gerilla savaşını örgütleyecek bir yapısının da olmadığını ortaya çıkarır.[286] Bahattin Yıldız, "Güllerin Vedası" adlı kitabında arkadaşlarıyla birlikte Bosna'ya gidişlerini ve şehit olan Türkleri anlatır.[287] Yahya Konuk katıldığı Bosna cihadı hakkında da benzer eleştirilerde bulunur.[288] Türkiye'den Bosna'ya savaşa giden ve hayatını kaybeden ilk kişi olan Selami Yurdan'dır.[289] Bosna'daki direnişin sembol ismi ve adına cephe kurulan ilk kişi olur. Bosna'daki direnişçiler arasında "Albay" lakabıyla tanınan Yurdan, İstanbul Fatih'te oturan birçok kişinin tanıdığı ve sevdiği bir isimdir. Bosna'da uzun süre Türkiye'den Bosna halkına gönderilen yardımları organize eden Yurdan, daha sonra cepheye gitmeye karar verir ve 22 Ağustos 1992'de Sırp Mevzileri'ne yönelik düzenlenen bir taarruz da hayatını kaybeder.

Aksiyon Dergisi'nde 17 Mayıs 2014 tarihinde Fuat Akyol ve Adem Yavuz Arslan'ın yaptığı "Türk Savaşçıların Hikayesi" adlı bir araştırmada 1993'te BMW arabasını satıp Bosna'ya giden ve isminin yazılmamasını isteyen 35 yaşındaki Z.Y.'nin şu açıklamalarına yer vermektedir: "O zamanlar çok gençtim; medyada, tecavüze uğramış, öldürülmüş çoluk-çocuk Boşnakları görünce uykum kaçıyordu. Tüm malvarlığımı satarak savaşa katıldım. Eğer çok gençseniz, gazetelerde, televizyonlarda sürekli tecavüze uğramış genç kızları, sniperlarla kafasından vurulmuş çocukları ve toplu mezarları görürseniz günün birinde dayanamayıp yola çıkarsınız." diyor. Kendisi gibi Bosna Savaşı'na katılan kardeşinin çatışmalarda öldüğünü belirten bu savaşçı şöyle devam ediyor: "Kardeşimi o topraklarda şehit verdim. Savaş bitince Bosna'da bize pasaport ve gayrimenkul teklif ettiler. Ancak biz sadece zulme karşı durmak için savaşmıştık. Başka hiçbir şeyin peşinde değildik."[290]

Savaşın bitmesiyle burada eğitim alan birçok genç Çeçenistan'a geçiş yapar.

---

[284] Bağcı, s. 259-260.
[285] İlhan Atlı, Bursa-Turan köylü. Burası Boşnak köyü olarak bilinmektedir. http://www.dunyabizim.com/?aType=haberYazdir&ArticleID=7323&tip=haber. (10.09.2014)
[286] Öz, s. 69.
[287] Özgün Yay. İstanbul, 2. Baskı, 1997, s. 5-17.
[288] Yahya Konuk, **Bosna'dan Afganistan'a Cihadın Mahrem Hikayesi**, İstanbul: Elest Yay., 1. Baskı, 2007, s. 24.
[289] **Müslüman Genç Dergisi**, S. 20, 1992, s. 3-7.
[290] **Aksiyon Dergisi**: http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-9521-26-turk-savascilarin-hikayesi.html (01.11.2014)

Bosna Hersek'te ölen Türklerden isimleri bilinenler şunlardır: Selami Yurdan 22 Ağustos 1992, Edip Sadioğlu 17 Eylül 1992, Adil Balat 17 Eylül 1992, Ebubekir Arıcı 17 Eylül 1992, Ahmet Pınar 28 Aralık 1992, Ramazan Çelik 28 Aralık 1992, Renda Tosuner 28 Aralık 1992, Said Başer 28 Aralık 1992, Muammer Aslantaş Haziran 1993, İlhan Atlı Nisan 1993, Mustafa Çolak Nisan 1993, Ali Pınarbaşı Haziran 1993, Mehmet Özdemir Haziran 1993, Ömer Taşar Haziran 1993, Ebu Müslim 1994, Ahmet Şamil Karaoğlu 21 Temmuz 1995, Metin Çakmak 23 Temmuz 1995, Ahmet Demirer Ekim 1992, Abdülmetin ve Çanakkaleli Yusuf.[291]

6. 3. Çeçenistan

Çeçenler, Kafkas dağ zinciri ile Terek arasında kalan dağlık bölgede yaşamaktadır. Toprakları doğu yönünde Koysu ve batı yönünde de Uladikavkaz ile Transkafkasya arasındaki bağlantıyı sağlayan geçitle sınırlıdır. Yaklaşık 13 bin km²'lik yüzölçümü olan Çeçenistan'ın nüfus yapısı Çeçen-Rus savaşı nedeniyle tüm olarak tespit edilememiştir. Çeçenlerin 1989 yılındaki nüfusları 1 milyon kişidir.[292]

Çeçenlerin, Ruslarla savaşı ilk olarak 1556'da Astrahan'ın işgal edilmesiyle başlar. İşgaller ve direnişler dört-beş asrı bulan bir dönemi kapsar. 1834'te Şeyh Şamil ile bayraklaşan, Müridizm hareketiyle 16. yüzyıldan başlayarak Rus sömürgeciliğine karşı Kafkas halklarının imamlar önderliğinde sürdürdüğü direniş hareketleri ile devam eder.

Rusya'nın Kafkasya'ya yönelik sömürgecilik faaliyetleri, Avrupalı devletlerin dünyanın dört bir tarafında izlediği sömürgecilikle eşzamanlı olarak 19. yüzyılda hız kazanır ve yüzyılın ikinci yarısında Kafkas halklarının yaşadıkları topraklardan sürülmesiyle sonuçlanır.[293]

Günümüze geldiğimizde ise 1990'da Bağımsız Çeçenistan Deklarasyonu ile ayrı bir devlet olduğu ilan edilir. Bu durum Rus Federasyonu Üst Kurulu tarafından da kabul edilir ama 6 Eylül 1991 tarihinde Rus Yönetimi Çeçenistan'ın bağımsızlığını tanımadığını duyurur. 27 Ekim 1991'de yapılan seçimde[294] %91,9 oy alan Dudayev, 1 Kasım'da Çeçenistan'ın bağımsızlığını ilan eder. 1992 yılında tüm Rus askerleri

---

[291] Mücahit Dönmez, http://www.eraykitap.com/anamenu/fikihkosesi/sehitler/sehitler.html (20.08.2014); Çakır, "Türkiyeli Afganilerin Öyküsü" (15.10.2014).

[292] İmkan Derneği, **Kafkasya'daki Rus İşgali Ve Kafkasya'nın Siyasi-Sosyal Durumu Hakkında Rapor**, 2013, s. 3-4.

[293] Ayşen Baylak, "Bir Direniş Hareketi Olarak Müridizm", **Çeçenistan**, Fatma Tunç Yaşar (Ed.), 2. Baskı, İstanbul: İHH Kitap, 2006, s. 21.

[294] Fehim Taştekin ve Mustafa Özkaya (hzl..), **Kafkasya'da Bitmeyen Sürgün ve Çeçenistan Trajedisi**, Kafkas Vakfı Raporları 4, Londra, Mayıs 2002, s. 9. Çeçenistan'da 42 ülkenin gözlemcileri ve uluslararası kuruluşların denetimi altında devlet başkanlığı seçimleri yapılmış ve meşru bir iktidar göreve başlamıştır.

ülkeden çekilir. Dudayev'in karşısında olan muhalifler ülkeyi karıştırmaya ve Rusya ile tekrar karşı karşıya getirmeye çalışır. Rusya siyasi sonuçları kabul etmez ve Çeçenistan'ı 1994 yılında işgal ederek, başta Grozni olmak üzere ülkenin tüm kentlerini yerle bir ederek yaşanmaz hale getirir. Böylece 3 Aralık 1994'te Rus uçakları Grozni'deki başkanlık sarayını bombalamasıyla Birinci Çeçen Cihadı başlamış olur.[295]

Çeçenistan'ın Rusya'dan ayrılmasını istemeyen Rus yönetimi Çeçenistan'ı tekrar Rusya'ya kazandırmak için Aralık 1994'te başlattığı saldırıyı karşılaştığı direnişten dolayı ancak iki sene sürdürebilir. Buradaki savaşta sürekli asker kaybetmesi nedeniyle çekilmek ve direnişi sürdürenlerle masaya oturmak zorunda kalır. 1996'da imzalanan Hasavyurt Antlaşmasıyla Çeçenistan'ın bağımsızlığı Moskova tarafından resmen tanınmış olmasa da, bu yolda ciddi kazanımlar elde edilmiştir.[296] İki yıl süren savaş sonunda Rus birlikleri Çeçenistan'dan çekilir. Bu dönemde Türkiye'den hem maddi hem de insan gücü anlamında yoğun bir destek sağlanır. Hatta Türkiye içinde de destek eylemleri gerçekleşir. 16 Ocak 1996 tarihinde Trabzon'dan Soçi'ye giden Avrasya adlı yolcu gemisi, savaşı dünya kamuoyuna duyurmak amacıyla Türkiye vatandaşı dokuz Kafkas kökenli genç tarafından kaçırılır.[297]

1996 sonrası oluşan karışıklıklar ve siyasi belirsizlik nedeniyle Putin döneminde yapılan antlaşmalar iptal edilir. 1999 yılında Rusya Çeçenistan'ı tekrar işgal etmeye başlar.[298] Bu arada Dağıstan'da yeni bir hareketlenme gözlenir. Dağıstan'ın Çeçenistan sınırındaki köylerinde yaşamakta olan Çeçenlere yönelik Rus saldırıları başlatılır. Bu

---

[295] Aydınalp, **Din ve Terör**, s. 220.

[296] İmkan Derneği, s. 17-18. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Afganistan ve Gürcistan gibi ülkeler tarafından da tanınır.

[297] "Kronoloji", **Çeçenistan**, İHH Kitap, s. 271; **Avrasya Feribotu Olayı**: 16 Ocak 1996'da Trabzon'dan Rusya'nın Soçi limanına hareket etmekte olan "Avrasya" feribotuna baskın düzenleyen Türk vatandaşı 9 eylemci, gemideki 33'ü Türk, 177 yolcu ve 55 mürettebatı rehin alır. Gemide bulunan Liman Emniyet Amiri Rahmi Tunca'yı ayağından vuran eylemciler, daha sonra gemiyi İstanbul'a doğru hareket ettirir. Grubun lideri Muhammed Tokcan, Rus askerlerinin kuşatması altındaki 250 Çeçen savaşçıyı kurtarmak için bu eylemi yaptıklarını açıklar. Düzceli ve Abhaz kökenli olduğu bildirilen Tokcan, kuşatma altındaki Çeçenlerin sağ olarak Çeçenistan'a dönmemeleri halinde gemiyi İstanbul Boğazı'nda havaya uçuracakları tehdidinde bulunur. Grubun lideri Tokcan, eyleme İstanbul'da son vermeleri konusunda güvenlik birimlerince ikna edilir. Bu arada Çeçen lider Cahar Dudayev ile de telefonla görüştürülen eylemcilerin bu kararında Dudayev'in, "Gerekli mesajı verdiniz, kan dökülmesini istemiyorum." sözlerinin de etkili olduğu bildirilir. Eylemciler 19 Ocak günü saat 12.00'de "Avrasya" feribotunu İstanbul Boğazı'nın Karadeniz çıkışına getirirler. Burada güvenlik güçleriyle yaptıkları pazarlık sonunda saat 17.00'de aralarında Muhammed Tokcan'ın da bulunduğu 4 eylemci teslim olur. Yolcuların arasına karışan ve gemide saklanan 5 eylemci ise güvenlik güçlerince yakalanır. Eylemcilerin teslim olmadan önce silahlarını ve üzerlerindeki bombaları denize attıkları anlaşılır. Avrasya Feribotu eylemcileri, Muhammed Emin Tokcan, Tuncer Özcan, Sedat Temiz, Erdinç Tekir, Ertan Coşkun, Ceyhan Molla Mehmetoğlu, Abhazya uyruklu Roki Gitsba ile Çeçenistan uyruklu Ramazan Zubareyev ve Viskhan Abdurrahmanov 7 Mart 1997'de İstanbul 3 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından, TCY'nin "gemi kaçırmak" fiilini düzenleyen 384. maddesine göre 5 yıl, "hürriyeti tahdit" suçuyla ilgili 179. maddeye göre de 3 yıl 10 ay 20 gün olmak üzere toplam 8 yıl 10 ay 20 gün ağır hapis cezasına çarptırılır. http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/130849.asp. (30.10.2014)

[298] "Kronoloji", **Çeçenistan**, İHH Kitap, s. 271-272

saldırılar Şamil Basayev ve Çeçen direnişçilerin bir kısmının bu coğrafyaya geçmesine ve onlara destek olacakları bir sürecin başlamasına neden olur.

Dağıstan sınırından Çeçen köylerini bombalamaya başlayan Rusya, Şamil Basayev ve Suud kökenli cihatçı Hattab'ın Dağıstan operasyonlarını bahane ederek bir ay önceden (yaklaşık 20 gün) bombalamaya başladığı Çeçenistan'ı tekrar işgal etme kararı alır. Çeçenistan'daki bağımsızlığa razı olmayıp bu topraklara askeri güçlerini sokmak için fırsat kollamakta olan Moskova, 11 Ekim 1999 tarihinde Dağıstan'daki direnişi başlatanların Çeçen kökenli olmalarını gerekçe göstererek askeri güçlerini yeniden Çeçenistan'a sokar. Bu arada, Moskova'da ve bazı büyük şehirlerde gerçekleştirilen patlamaların sorumluluğu da Çeçenler üzerine atılarak bu işgalde gerekçe olarak kullanılır.

Rusya başbakanı olan Vladimir Putin, Çeçenistan'ın Rusya toprağı olduğunu ve istedikleri şekilde müdahale edebileceklerini söyler. Rusya bu kez saldırılarını sivillere yönelik hava bombardımanları şeklinde yoğunlaştırır. Saldırının yoğunluğu ve geniş bir bölgeyi kapsaması nedeniyle insanlar kalabalık gruplar halinde yurtlarını terk ederek başta İnguşetya olmak üzere Dağıstan, Osetya, Azerbaycan ve Gürcistan gibi ülke ve bölgelere göç etmeye başlar. Çeçenlerle direkt olarak yüzleşmekten çekinen Rusya sivil insanlara yapılan baskı ile savaşanların teslim olmasını ister. Ama hava saldırılarından hedeflediğini elde edemez ve başkent Grozni'nin kapılarına kadar dayanarak Çeçen direnişçilerle direkt karşı karşıya gelmek zorunda kalır. Bu göğüs göğüse çatışmalar ise Rus güçlerinin beklemediği şekilde kayıplar vermesine yol açar. Rus ordusu, Çeçenistan'a aşamalı olarak girmeye başlamış ancak direniş faaliyetlerini bir türlü durduramamıştır. Putin, Çeçen halkının mücahitlere olan ilgisini ve desteğini azaltmak, direniş hareketini durdurmak ya da en aza indirgemek için yeni planlar yapar. Rusya kendine yakın gördüğü Çeçen yöneticileri ülkenin başına getirerek idare etmeye çalışır.

Sonuçta Çeçen sivil toplum kuruluşlarının tahmini değerlendirmelerine göre, havadan ve karadan yapılan bombardımanlarda hasar gören bina sayısı 50 binden fazladır. İrili ufaklı 424 köyden 270'i tamamen, 68'i kısmen yaşanmaz hale gelirken 23 ilden 14'ü de harabeye döner. Çeçenistan Filtrasyon Kampları Mağdurları Derneği'nin verilerine göre 1999-2001 yılları arasında 80 bin Çeçen savaşa kurban gitmiş, 30 binden fazla Çeçen geçici Filtrasyon ve toplama kamplarında işkenceden geçirilmiş, 20 bin

Çeçen yargısız olarak infaz edilmiş, 6 bin Çeçenin izi yok edilmiş ve 30 bin Çeçen sakat kalmıştır.[299]

Bu arada Türkiye'den Çeçenistan'a gönüllü direnişçi akını da yaşanmıştır. Türkiyeli direnişçiler, 1. Çeçen Savaşında cephede gösterdikleri başarılar nedeniyle Çeçen halkı tarafından sevilir. Hatta Çeçen liderler yaptıkları konuşmalarda, sık sık Türkiyeli gençlerden övgüyle bahseder. 2. Çeçen Savaşı Türkiyeli bir gencin Çeçenistan'da büyük bir ün kazanmasını sağlar. Bu kişi Komutan Bilal'dir. Elazığ doğumlu olan Komutan Bilal, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde eğitim görmüştür. İlk olarak 1995 yılında Bosna Savaşına katılan Komutan Bilal, Bosna Savaşının Dayton Antlaşmasıyla son bulmasının ardından bu sefer Hinduların işgali altındaki Keşmir'e gider. Keşmir'de katıldığı bir çatışma esnasında yaralanan Bilal, iyileştikten sonra Çeçenistan'a gitmeye karar verir. Birinci Çeçen Savaşının sonlarına yetişen Bilal, cephe tecrübesi nedeniyle 6 Ağustos 1999'da başlayan İkinci Çeçen Savaşının kahramanlarından biri haline gelir. 1. Dağıstan Operasyonunda karnına isabet eden bir kurşunla midesinden yaralanır. Bu olaydan 4 ay sonra ise sağ yanağına isabet eden bir mermiyle çene kemiği ve dişleri dağılır, en son olarak da bir mayına basarak sol ayağını kaybeder. Protezli bacağına rağmen cepheyi terk etmez, 2003'ün Ramazan ayında bir Rus baskını sonucu ölür.[300]

Komutan Bilal'in dışında Çeçenistan'da öldürülen Türk cihatçılardan bazıları ise şunlardır: Mücahit Şener, Abdulkadir Kutluay, Ali Rıza Bayzan, Faruk Elçili, Furkan Nergis, Hasan Umaç, Komutan Yunus Emre, Ufuk Kaynar, Salih Turan'dır.[301] Daha geniş liste Ek'te verilmiştir.

6. 4. Dağıstan

Çeçenistan'ın sınır komşusu olan Dağıstan'da pek çok etnik grup bir arada yaşamaktadır. 1989 yılı nüfus sayımına göre Dağıstan halklarından Avarlar 604 bin, Lezgiler 466 bin, Dargılar 365 bin, Kumuklar 282 bin, Laklar 118 bin, Tabasaralanlar 98 bin, Rutullar 20 bin, Tsahurlar 20 bin, Agullar 19 bin kişidir. Dağıstan sadece eski SSCB'nin değil, tüm dünyanın en karmaşık bölgelerinden biridir. 1926'da Dağıstan'da 32 dilde konuşan yerli millet ve etnik grup vardı. Bu 32 yerli dilden 24'ü Kafkasya dilleri ailesinin Nah-Dağıstan grubuna, 5'i Türk dili grubuna, 3'ü ise Hint-Avrupa dilleri ailesine girer.

[299] Aktaran: Taştekin ve Özkaya (Haz.), s. 10.
[300] Şimşek, s. 151-162; Çakır, "Türkiyeli Afganilerin Öyküsü" (15.10.2014).
[301] http://terssospor.blogcu.com/sinir-tanimayan-turkiyeli-direnisciler/3355722 (01.11.2014).

Dini mensubiyetlere göre Dağıstan'ın bütün yerli halkları Müslümandır. Dağıstan, Rusya'nın bütün özerk arazi kurumları ile mukayesede Rusların tüm ahali içinde yüzdesinin çok düşük olduğu etnik bir bölgedir. Dağıstan'da etno-demografik durum dinamik karakterlidir. Dağıstan'ı politik bakımdan şartlı olarak 3 gruba ayırmak mümkündür: Dağlılar (Nah-Dağıstan grubuna ait olan halklar), Türkler (Kumuklar, Nogaylar ve Azerbaycan Türkleri) ve Rusça konuşanlar (Ruslar ve diğer halklar). 1989 yılının nüfus sayımına göre Dağlılar, Dağıstan ahalisinin %68.9'unu; Türkler %18.7'sini ve Rusça konuşanlar ise %12.4'ünü oluşturmaktadır.[302]

Dağıstan'daki savaşın seyri Çeçenistan'da süren savaşla birlikte devam etmektedir. Türkiye'den Çeçenistan'a giden Türkler iki ülkede de Ruslara karşı savaşmaktadır. Bu bölgeye savaşa giden Türklerden Anadolu Üniversitesi Sosyoloji bölümü öğrencisi İzmitli Murat Konukçu ve Konyalı Murat Öğüt 1999'da, İstanbul Üniversitesi Edebiyat mezunu Eskişehirli hafız Bülent Tuna ve Trabzonlu (Bursa) Güven Zengin 2001'de, Yalovalı Adem Peçe ise 2009 yılında Dağıstan'da hayatını kaybetmiştir.[303]

6. 5. Keşmir

İki dağ arası anlamına gelen Keşmir, Himalayalar'ın güneyinde verimli topraklara ve yeraltı madenlerine sahip batısında Pakistan, doğusunda Çin, güneyinde Hindistan olmak üzere toplam 223 bin km^2 yüzölçümüne sahiptir.

Nüfusu 10 milyonun üzerindedir. %80'i Müslümanlardan oluşmaktadır. Hindistan kontrolü altındaki doğu bölümünün başkenti Srinagar batıdaki Pakistanla sıkı ilişkisi bulunan Azad Keşmir'in başkenti ise Muzafferabad'dır. Keşmir üç devlet tarafından paylaşılmış bir durumdadır: Hindistan, Çin ve Pakistan. Keşmir, Hindistan, Pakistan, Afganistan ve Çin sınırlarının kilitlendiği oldukça stratejik bir noktadadır. Hindistan ve Pakistan'ın güvenliği açısından büyük öneme sahiptir. Geçmişte olduğu gibi bu gün de ehemmiyetini koruyan İpek Yolu'nun buradan geçmesi bölgedeki kavganın önemli bir sebebini göstermektedir.[304]

Dünya cenneti olarak adlandırılan Keşmir, Hint yarımadasının Hindistan ve Pakistan adıyla 14 Agustos 1947'de ikiye ayrılmasından sonra 1948, 1965 ve 1971 yıllarında bu iki ülke arasında üç kez büyük savaşa sebep olur.[305]

---

[302] **Kafkasya'daki Rus İşgali ve Kafkasya'nın Siyasi-Sosyal Durumu Hakkında Rapor 2013**, s. 3.
[303] http://gursunet.blogcu.com/turkiyeli-sehitler/755450 (01.11.2014)
[304] Mehmet Alaca, "Keşmir Meselesi"nin Anatomisi", **Politika Dergisi,** http://www.politikadergisi.com, (11.09.2014).
[305] Esposito, s. 105; Necdet Sevil, **Bitmeyen Trajedi: Keşmir Sorunu**, http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=171008 (01.11.2014).

Sorun günümüze kadar devam eder Keşmir Müslümanları Pakistanla birlikte Hindistanla birçok savaşa girer. Sonuç yüz binlerce Müslümanın öldürülmesiyle sürer. Ekonomik, dini ve siyasi baskılarla halk yaşayamaz hale getirilir. Halk Pakistan'a göç etmek zorunda kalır. Her iki ülkenin memnun olmayışının temelinde, iki devletin de farklı dünya görüşlerinin olması düşünülmektedir.[306]

Keşmir halkı örgütlü bir direniş ortaya koymaya çalışır. Bu örgütlü yapı da iki çeşit düşünce ön plana çıktığı gözükür. Birincisi bağımsız milli bir devlet kurmak isteyenler, diğeri ise bağımsızlığı kazandıktan sonra İslam devleti kurmayı planlayanlar. Bu gruplar kendi içinde de silahlı ve silahsız hareket olarak da ikiye ayrılmaktadır. Ülkede dini (İslami) temelli çalışan yaklaşık on üç ayrı grup mevcuttur. Pakistan'a katılmak veya bağımsız bir devlet kurmak için mücadele eden ise bir tanedir. 1990'ların ortalarından itibaren Keşmir'de 50'nin üzerinde silahlı grup tespit edilmiştir. Keşmir'de Hindistan'ın yarım milyon civarında askeri olduğu iddia edilmekle birlikte Hizb-ul Mücahidin, Leşker-i Tayyiba, Tehrik-i Cihad ve Cammu-Keşmir Özgürlük Cephesi gibi, bölgede faaliyet gösteren savaşçı gruplar yer almaktadır. Hizb-ul Mücahidin, Leşker-i Tayyiba ve Harekât-ül Mücahidin gibi çeşitli silahlı gruplar tarafından gerçekleştirilen eylemlerin birçoğu başlangıçta Keşmir bölgesiyle sınırlıyken 2000'li yılların başından itibaren yabancı yatırımların yoğun olduğu, ticari, turistik ve siyasi önemi haiz Hint şehirlerini de hedef almaya başlamıştır.[307]

Keşmir Sorunu, 11 Eylül'den sonra uluslararası ortamda, daha ön plana çıkmıştır. Hindistan, Müslüman nüfusunun çoğunlukta olduğu tek eyalet olan Cammu Keşmir eyaletinde, cihadı amaçlayan gerilla hareketlerine destek veren Pakistan'ı, Amerika Birleşik Devletleri'nin baskı altına almasına yönelik girişimlerde bulunmuştur.[308] Burada ABD, bölgenin ve cihatçı hareketlerin kontrol altına alınması için Pakistan, Keşmir ve Afganistan üzerindeki mücahit sevkiyatını kontrol altına almaya çalıştığını görmekteyiz.

Yıllar boyu süren çatışma ortamı, Keşmir'in yönetimini, adalet sistemini, eğitim sistemini, sivil toplum kuruluşlarını, neredeyse tamamen harap etmiştir. Keşmir halkı, sadece savaş ortamının getirdiği yıkımla değil, aynı zamanda uygulanan kötü politikalar

[306] Ahmet Akyüz, **Soğuk Savaş sonrası Hindistan'ın Avrasya Jeopolitiği'ndeki Yeri**, SDÜ SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2007, s. 54.
[307] Akyüz, s. 58.
[308] Akyüz, s. 52.

sonucu acı çekmiştir. Suç örgütleri zamanla büyümüş, karaborsa ekonomisi gündelik hayatın bir parçası olmuştur.[309]

Keşmir ve çevresindeki istikrarsızlığın etkisi uzun süre gündemdeki yerini koruyacaktır. Pakistan'da bir milyonu aşkın Keşmirli mülteci bulunmaktadır. Afgan cihadıyla Keşmir cihadı aynı gözle incelenmektedir. Ülkedeki durum bu anlamda komşusu Afganistan'dan da farksız değildir.[310] Keşmir diğer cihat bölgelerine göre ülke dışından fazla mücahit bulundurmamaktadır, varolan örgütler Pakistan ve Afganistan kamplarında eğitim gördüğü için sayısal yeterliliğe sahip olduğundan olsa gerek diğer bölgelerinde Keşmirli mücahitlerin varlığından bahsedilmemiştir.

Türkiye'den ise Keşmir cihadına katılanların sayısı tam olarak bilinememektedir. Bunun ana sebebi Afganistanla Keşmir arası gidiş gelişler hakkında bilgi bulunmaması ve Keşmir'in özel durumu söylenebilir. Keşmir cihadında Türkiye vatandaşlarından ölenlerin isimleri şunlardır: Osman Öztürk, 11 Temmuz 1997'de Keşmir'de Hizb-ul Mücahidin saflarında şehit olur, ikiz kardeşi İsmail ise 9 Agustos 1996'da Ogadin'de şehit olmuştur.[311] Eskişehirli Haris (1996), Serkan Coşkun (1997) ve Hasan Örnek (2000)'te bunlardandır.

6. 6. Ogadin

Ogadin, diğer cihat bölgelerine göre farklı bir coğrafyada yer almaktadır. Orta Batı Afrika ülkelerinde olan Etyopya'nın, Güneybatısı'nda Somali'ye sınırı olan bölgedir. Nüfusu 1990 sayımına göre 51.575.000 olan Etyopya'da 40 kadar etnik topluluk yaşamaktadır. Bu topluluklar 70 dil ve 200 lehçe konuşmaktadır.

Hz. Peygamber döneminde İslam'ı kabul etmiş bir bölge olan Ogadin, özellikle 16. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin desteğini alan Herar Emirliği, Portekizliler'e karşı bölgeyi verdiği mücadele ile korumuştur. 19. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti'nin desteğini görür ve devletin zayıflamasıyla birlikte bölgede sömürge dönemi başlar.

Ogadin'de günümüze kadar süren ilk ayaklanmalar 1964 yılında başlar. Kuzeyde bulunan Eritre bölgesinde ise 1974 yılında bölge halkı ve merkezi hükümet güçleri arasında çatışmalar olur. 11 Şubat 1977 tarihinde Sovyetlerin de desteğiyle Haile Meriam Mengistu iktidarı ele geçirir. Marksist-Leninist bir iktidar kuran Mengistu, 1983 yılında meydana gelen kuraklığı bahane ederek halkın bir kesimini

---

[309] Akyüz, s. 57.
[310] H. Mehmetoğlu, "Keşmir Tarihi", **Müslüman Genç Dergisi**, S. 20, s. 79-81.
[311] http://www.sehidlerimiz.com/index.php?option=com_content&view=article&id=492:osman-oeztuerk&catid=44:oop&Itemid=166 (01.11.2014); "Arkadaşları Keşmir Şehidini Anlatıyor", **Akit Gazetesi**, 17 Temmuz 1998; Çakır, "Türkiyeli Afganilerin Öyküsü" (15.10.2014).

kuzeydeki verimli topraklara mecburi yerleşime zorlayıcı bir politika izler. Bu politikaya karşı çıkan Falaşaların (Etiyopya Yahudisi) birçoğu İsrail'e göç eder. 1987'de yapılan referandumla kabul edilen yeni anayasaya göre demokratik cumhuriyet benimsenir. Askeri konsey kaldırılıp parlementonun seçimiyle Mengistu, cumhurbaşkanlığını onaylatmış olur. Bölgede 5 özerk bölge kuruluşu gerçekleşir: Eritre, Ogadin, Tigre, Asp ve Dire Dava.

Ogadin'in nüfusu yaklaşık olarak 6-7 milyondur ve halkın tamamı Müslümandır. Sömürgeci güçlere karşı ilk direniş hareketleri 1920 yılında Es-Seyyid Muhammed Abdullah Hasan önderliğinde başlar. İngilizler ve Habeşistan askerlerine karşı 25 yıl mücadele eder. İkinci bir direniş hareketi de 1977'de başlar ve Ogadin'in %90'ını kontrol altına alır. Etiyopya'nın saldırıları yıllarca devam eder ve sivil halkın hedef alındığı saldırılar yoğunlaşır. Ogadin'de savaşan İslami gruplar, 1990'da "İttihad-ı İslam Hareketi" ismiyle birleşip Somali'yi üs edinerek buradaki Hıristiyan yönetime karşı savaş başlatır.

Afganistan, Çeçenistan, Bosna, Keşmir dışında Türk savaşçıların yolu Ogadin'e de düşer.[312] Ogadin'de 20 Aralık 1996'da Etiyopya askerleri tarafından yoğun bir saldırı başlar. Bu saldırı sonucunda 1 Ocak 1997'de Ogadin İslam Birliği Dış İlişkiler Sorumlusu Ebu Yasir tarafından yapılan açıklamaya göre 58 mücahidin şehit olduğu ve yaralıların bulunduğu ifade edilir. Açıklanan şehit listesinde ve yaralılar arasında Türklerde vardır. Savaş sırasında ve sonrasında yaralananlardan ölenlerin listesi şu şekildedir:

9 Ağustos 1996 tarihinde ölenler: Ünal Eskici, Ersoy Tekin, İsmail Öztürk, Rasül Aran. 20 Aralık 1996 tarihinde Atilla Saltan (Ubeydullah), İbrahim Kes.[313] 21 Aralık 1996 tarihinde Adana-Kozan'lı Diş Hekimliği 2. sınıf öğrencisi Nureddin Cingöz, 1977 Konya doğumlu, Selçuk Üniversitesi İktisat Fakültesi 2. sınıf öğrencisi Bayram Ali Düz[314], Cahit Çatuk, Çetin Geyik, Gökhan Süfürler (Zeyd), Camcı Hüseyin (Abdülfettah), Mevlüt Torun (Hamza), Numan ?, Yusuf ? hayatını kaybetmiştir.[315]

[312] http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-9521-26-turk-savascilarin-hikayesi.html (01.11.2014)

[313] http://www.sehidlerimiz.com/index.php?option=com_content&view=article&id=193:ogaden-ehdler&catid=44:oop&Itemid=166 (01.11.2014)

[314] http://www.menzil.org/2012/06/nurettin-cingoz.html

[315] http://www.sehidlerimiz.com/index.php?option=com_content&view=article&id=193:ogaden-ehdler&catid=44:oop&Itemid=166 (01.11.2014); Çakır, "Türkiyeli Afganilerin Öyküsü" (15.10.2014)

6. 7. Irak

Irak, sınır komşu ülkemiz olması, tarihi birliktelik ve yaşanan sıcak gelişmeler nedeniyle hem ülke yöneticileri hem de vatandaşları olarak Türkiye'nin gündeminde olan bir ülkedir.

Osmanlı dönemindeki Musul, Bağdat ve Basra eyaletlerinin bir araya gelmesiyle oluşan Irak 18 ayrı şehirden meydana gelmektedir. Yaklaşık 27 milyon nüfusa sahip olan Irak'ın %97'si Müslüman (%65 Şii, %32 Sünni), %3'ü ise Hıristiyan'dır. Etnik dağılım olarak ise %65 Arap, %17 Kürt, %10 Türkmen, %5 Asurî, %2 Arami (Süryani) ve diğer etnik unsurlardır. Şiiler Güney Irak'ta yaşarken, Bağdat civarında Sünni Araplar[316], Kuzey Irak'ta ise Kürt ve Türkmen nüfus yaşamaktadır. Irak oldukça genç bir nüfusa sahip olup nüfusun %55'i 15–64 yaş grubuna, %42'si 0–14 yaş grubuna, % 3'ü 65 yaş ve üzeri gruba dâhildir. Ortalama ömrün yaklaşık 66,5 yıl olduğu Irak'ta bebek ölüm oranlarının yüksekliği önemli bir sorundur. Irak nüfusunun %58'i okuma yazma bilmektedir. Bu oran erkeklerde %70,7'ye çıkarken, kadınlarda %45'e inmektedir.

Resmi dili Arapça olan ülkede konuşulan diğer diller: Kürtçe, Türkçe, Asurîce, ve Ermenice'dir. Irak'ın diğer Arap ülkeleri ile karşılaştırıldığında geniş bir kentli orta sınıfa ve göreceli bir kalifiye işgücüne sahip olması dikkatleri çekmektedir.[317]

Yakın tarih açısından baktığımızda Irak, Birinci Dünya Savaşı sonrasında toplanan San Remo Konferansında (19–26 Nisan 1920) Irak, İngiliz yönetimi altına girer. 1932'de İngiltere, Irak'a bağımsızlık verir. 1933'de I. Faysal'ın ölümü üzerine 21 yaşındaki oğlu Gazi, kral olur. Irak İkinci Dünya Savaşı'na girmez ama bütün İngiliz sömürgesinde bulunan ülkeler gibi savaştan etkilenir. 14 Temmuz 1958'de Irak ordusu, 22 yaşındaki Kral II. Faysal'ın da öldürüldüğü kanlı bir darbe ile yönetime el koyarak cumhuriyeit ilan eder. Ancak darbeci Abdülkerim Kasım tam bir diktatör olduğundan, Irak halkına İngilizlerden fazla bir hürriyet vermez. Bunun üzerine Sosyalist Arap Baas Partisi 8 Şubat 1963'de yönetimi ele geçirir. 18 Kasım 1963'te ise Arif Kardeşler, karşı darbe ile tekrar başa geçer. Beş sene sonra 30 Temmuz 1968'de Baas Partisi yeni bir darbe yaparak ikinci defa yönetimi ele geçirir. 22 Eylül 1980'de başlayan Irak-İran savaşı ülkede yüz binlerce insanın kaybına, milyarlarca dolarlık zarara, huzurun, barışın ve düzenin bozulmasına neden olur.[318]

---

[316] Behçet Kemal Yeşilbursa, **Geçmişten Günümüze Irak Meselesi,** Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C. 29, Özel Sayı II, 2009, s. 1331.
[317] Yeşilbursa, s. 1332.
[318] Yeşilbursa, s. 1317.

Sekiz sene süren bir savaş sonunda, 20 Ağustos 1988'de ateşkes imzalanır. Ağustos 1990'da Irak orduları Kuveyt'e girerek burayı işgal eder. Bunun üzerine başlayan Körfez Krizi petrol fiyatlarının artmasına ve ekonomik dalgalanmalara sebep olur. ABD-Suudi Arabistan'ın güvenliğini sağlamak için 500.000 asker, birçok Avrupa devleti de Basra Körfezine donanma gönderir. Irak'ta müttefik güçler askeri harekata başlar. Bir ay içinde Irak mağlup olarak Kuveyt'ten çekilmek mecburiyetinde kalır. Ateşkes antlaşması imzalanarak barış görüşmelerine başlanır. Kuveyt'in kurtarılışını takiben, BM Güvenlik Konseyi (UNSC) Irak'ın tüm kitle imha silahlarını bırakmasını ve BM denetimine izin vermelerini şart koşar. Afganistan'da oluşan cihadi grupların Irak'ı da etkilemesi ve BM Güvenlik Konseyi kararlarına uymaması üzerine, ABD Mart 2003'te Irak'ı işgal eder.

Bugün Irak, stratejik konumuyla, sahip olduğu petrol rezervleri ile Ortadoğu'nun önemli ülkelerinden biri durumundadır. Irak'ta çok önemli petrol yatakları mevcuttur. Suudi Arabistan'dan sonra dünyanın en büyük ikinci petrol rezervine sahip ülkesidir.

20 Mart 2003'te ABD, nükleer silah çalışmaları yapıldığını bahane ederek Saddam Hüseyin'i taşıyan bir konvoyu hedef aldığını belirten bir saldırı ile işgale başlamış olur. Bunu takip eden günlerde Amerikan ve İngiliz kara kuvvetleri ülkeye güneyden girer. 9 Nisan 2003'de ABD güçleri Bağdat'ın merkezine doğru ilerlemeye başlar. Saddam Hüseyin'in kent üzerindeki denetimi çözülür. Bunu izleyen günlerde Kürt Peşmergeler ve Amerikalı askerler kuzeydeki Kerkük ve Musul kentlerini alır. Başkentte ve diğer büyük kentlerde yaygın biçimde yağma olayları yaşanır. ABD, eski Irak rejiminin üyelerinden yakalamayı istediği en önemli 55 ismi açıklar. Eski başbakan yardımcısı Tarık Aziz gözaltına alınır. Mayıs ayında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Irak'ta ABD öncülüğünde kurulan idareyi destekleyen ve ekonomik yaptırımları kaldıran bir karar alır. Irak'taki Amerikalı idareci Paul Bremer, Baas partisi ile eski yönetimin tüm kurumlarının lağv edildiğini açıklar. Temmuz ayında ABD idaresince atanan Geçici Yönetim Konseyi ilk kez toplanarak ülkenin geleceğini planlamaya çalışır.

Amerikan kuvvetlerinin komutanı askerlerinin düşük yoğunluklu gerilla savaşı ile karşı karşıya olduğunu söyler. Ağustos 2003'de Irak'taki saldırılar savaşa taraf olmayanları da hedef almaya başlar.[319] Bağdat'taki Ürdün elçiliğine yönelik bombalı

[319] Yeşilbursa, s. 1330.

saldırıda 11 kişi ölür. Bağdat'taki Birleşmiş Milletler karargâhına yönelik bombalı intihar saldırısında BM'nin Irak temsilcisinin de aralarında olduğu 22 kişi ölür.

Kimyasal Ali diye tanınan ve Halepçe saldırısından sorumlu tutulan Saddam Hüseyin'in kuzeni, Ali Hasan El Mecid yakalanır. Necef'te düzenlenen bombalı saldırıda aralarında Şii lider Muhammed Bakr El Hâkim'in de olduğu 125 kişi ölür. Saddam Hüseyin'in oğulları Uday ve Kusay Musul'da düzenlenen silahlı baskında öldürülür. Ekim 2003'te Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, ABD'nin gözden geçirdiği karar tasarısını kabul edilir. Varılan uzlaşma ile Irak'ta ABD öncülüğündeki yönetime meşruiyet kazandırılır, ancak yönetimin "uygulamada mümkün olan en kısa zamanda" Iraklılara devredilmesi gerektiği vurgulanır. Ekim 2003'de Bağdat'ta aralarında Kızıl Haç merkezinin de olduğu pek çok noktaya düzenlenen bombalı saldırılarda onlarca kişi ölür. Kasım 2003'te Irak'ta güvenlik koşulları kötüye gider. ABD Başkanı Bush'un 1 Mayıs 2003'te savaşın sona erdiğini ilan etmesinden 6 ay sonrası itibariyle, Irak'ta savaş sonrası ölen asker sayısı savaş sırasında ölenlerden daha fazla olur. Sadece Kasım ayında ölen koalisyon gücü asker sayısı 105'tir. Savaşın başlamasından bu yana bir aydaki en yüksek kayıptır. 15 Kasım 2003'te Yönetim Konseyi ülkede yönetimi Iraklılara bırakmaya yönelik hızlandırılmış bir takvim açıklar. Ve 14 Aralık 2003'te Saddam Hüseyin'in yakalandığı dünyaya duyurulur. 30 Aralık 2006'da kurban bayramının ilk günü idam edilir.[320]

Irak'ın işgali, yakın geçmişteki Afganistan tecrübesini yansıtmaktadır, yani Ortadoğu'da gelişen silahlı mücadelenin merkezi haline gelmiştir. İşgal ve iç savaşın şekillendirdiği Irak bölgesi, sınırlarımızda yeni bir hareketlilik başlatmıştır.[321]

İşgalin başında Irak'a giden canlı kalkanların yanı sıra, Afganistan, Bosna, Çeçenistan gibi ülkelerden evine dönen tecrübeli Türkiyeli cihatçılar da Irak'ta yerlerini alırlar. Türk cihatçılar ilk olarak Ümmül Kasr direnişinde boy gösterir. Daha sonra Irak'ın farklı bölgelerine dağılan cihatçılar, Irak halkıyla birlikte Felluce'yi savunur. Felluce Direnişi'nde bulunan 9 Türk'ten biri de Karslı Nizam Bıcakçı'dır. Ankara Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı'nda eğitim gören Bıcakçı, daha önceleri Keşmir ve Afganistan'da bulunduğu için Felluce Direnişinde komutanlık yapar. 2 yıl boyunca Ramadi, Mahmudiye ve Felluce'de ABD işgal güçlerine yönelik düzenlenen operasyonları yöneten Bıcakçı, yine Felluce'de girdiği bir çatışma sonucu ölmüştür. Nizam Bıcakçı'nın ardından Adanalı Arif Güler Bağdat'ta, Ahmed Sancar, Mehmet

[320] http://tr.wikipedia.org/wiki/Saddam_H%C3%BCseyin, (02.11.2014)
[321] Aydınalp, **Din ve Terör**, s. 218; Demirel, s. 166.

Yılmaz ve Mehmet Reşit Işık Bağdat'ın yakınlarındaki Hucey Kasabası'nda, Bingöllü Ebubekir Yiğit'te Mahmudiye'de ve 2003 İstanbul el-Kaide saldırılarında adı geçen Azad Ekinci de burada hayatını kaybetmiştir.[322] 2015'in ilk günlerinde 6 Ocak'ta 19 yaşında olan Usame Şimşek[323] ABD uçaklarının hava saldırısında ölmüştür.[324] Türkiye'den Irak'a savaşmaya gidenlerin sayısı her geçen gün artmaya devam etmektedir. Yalnız ölenlerin sayısı tam olarak bilinememektedir.

6. 8. Suriye

Suriye'nin etnik yapısı; % 77-83 Arap, % 7-8 Kürt, % 5-6 Türk, % 2 Ermeni, % 1 Çerkes, % 1 diğer ayrıca Filistinli ve Iraklı mülteci bulunmaktadır. Dini gruplar ise Sünni (% 74), Nusayri (% 12), Hristiyan (% 10), Dürzî (% 3) ve az sayıda diğer Şiî İslami hizipler (İsmailî, Câferî), çok az sayıda da Yahudi ve Yezidi inançlarından oluşmaktadır.[325]

Ülke, 1963'ten beri ülke Baas Partisi tarafından yönetilmektedir; devletin başında 1970'ten beri Esed ailesinden biri olmuştur. Korgeneral Hafız Esad 1970'te kansız bir darbeyle ülkenin başına geçmiştir. Birçok kişi yeni yönetimin öncekiler gibi kısa omurlu olacağını savunsa da Hafız Esad güç blokları arasında uzlaşı sağlamıştır. Mart 1971'de Cumhurbaşkanı seçilen Hafız Esad'ın Haziran 2000'de ölümünün ardından oğlu Beşar Esad yönetimi devralmıştır. Beşar Esad, Mayıs 2007'de yapılan seçimler sonucunda yeniden yedi yıllık bir dönem için devlet başkanı seçilmiştir.[326]

Suriye'de daha önce katı şekilde yasaklanan Seyyid Kutup gibi yazarların kitapları serbest bırakılmış ve dini okulların arttırılmasına izin verilmiştir. 2004 rakamlarıyla 120 dini eğitim kurumunun yedisi akademik diploma vermektedir. İkinci açılım, 1980'li yıllarda hapsedilen Müslüman Kardeşler mensuplarının birçoğunun serbest bırakılmasıdır. 1991'de başlayan ve 2000 yılına kadar devam eden süreyle beşbinin üzerinde hükümlü serbest bırakılmıştır. Suriye'de rejimin İslami çevrelerle ilişki kurma arayışı reform ve değişim yönündeki talepleri durdurma, kendi yönetimini güçlendirme ve izlenen politikalara destek sağlama amacı taşıdığı söylenmektedir. Ayrıca Suriye rejiminin dini kontrol altında tutma girişimleri oğul Esad döneminde de devam etmiştir. Beşar Esad yönetimi İslami çevrelerle yakınlaşma söylemine rağmen Müslüman Kardeşler'in hem dışarıda hem içeride taban kaybetmesi için uğraşmış ve

[322] http://terssospor.blogcu.com/sinir-tanimayan-turkiyeli-direnisciler/3355722. (01.11.2014)
[323] Araştırmamızda kaynak eser olarak kullandığımız "Ahdini Yerine Getirenler" kitabının yazarı Ayşe Şimşek'in oğludur.
[324] http://www.haksozhaber.net/turkiyeden-usame-simsek-irakta-sehit-oldu-56115h.html (07.01.2015)
[325] http://tr.wikipedia.org/wiki/Suriye. (02.11.2014)
[326] Karacadağ Kalkınma Ajansı, **Suriye Ülke Raporu**, Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi, Nisan 2010, s. 21.

rejimin nüfuz etmede zorlandığı şehirli orta sınıfın desteğini kazanmaya çalışmıştır. Beşar Esad'ın eğitim kurumlarında başörtüsünü yasaklayan kanunu değiştirmesi, askeri lojmanlarda namaz kılmayı serbest bırakması ve iki kere umre ziyareti gerçekleştirmesi İslam'a bağlı bir cumhurbaşkanı imajı ile geniş halk kitlelerinin sempatisini kazanma girişimleri olarak kabul edilmektedir.[327]

Orta Doğu'da Suriye ile ilgili bu algılama, Suriye rejimini uyguladığı güvenlik devleti uygulamalarında kısmen temize çıkarmaktadır. Öte yandan diğer Müslüman ülkelerden Suriye'deki İslami okullarda okuyan çok sayıda öğrenci bulunmaktadır. Suriye, 11 Eylül sonrası dönemin hassasiyetlerini de göz önüne alarak bu öğrenciler arasında kendi ülkelerinde terör eylemleri ile ilgisi olduğu iddia edilen ya da saptananları ülkelerine geri iade etmiştir. Örneğin 2003 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen el-Kaide saldırıları sonrasında, Suriye'de yakalanan 22 civarında Türk vatandaşı tutuklanarak Türkiye'ye iade edilmiştir. Bu kişiler arasında bazılarının bombalamalarla ilişkisi olduğu tespit edilmekle birlikte diğerlerinin eylemlerle herhangi bir bağının olmadığı ortaya çıkmıştır.[328]

Tunus'ta başlayan Arap Baharı, ülkenin halkla rejim arasındaki geçmiş olumsuz gelişmeler, 1982 Hama Katliamı'nın izlerinin devam etmesi ve Esad ailesinin ülkenin gelirlerini kendi için kullanması ayaklanmaların çıkmasına ve krallık sisteminin değiştirilmesi taleplerinin oluşmasına neden olmuştur. Örneğin, Suriye'de gelişmiş bir orta sınıf yoktur. Devletin ekonomik alandaki mutlak hâkimiyeti reform ve demokratikleşmenin motoru olabilecek girişimci sınıfın güçlenmesine izin vermemektedir.[329] Bu gelişen süreç Suriye'de temelde muhalefetin iki etkili unsuru dini ve etnik kimliği bulunan İslami gruplar ve Kürtleri ön plana çıkarmıştır.

2011 yılının Mart ayında Ortadoğu'da yaşanan dalgalanmalardan etkilenerek sokağa dökülen halk gösteriler düzenlemeye başlar. Halkın reform istemesi ve onlarca kişinin ölümü sonucunda Muhammed Naci el-Otari'nin başbakanlık görevinde olduğu hükümet 29 Mart 2011 tarihinde istifa eder. M. N. el-Otari, hükümet kurulana kadar Beşar Esad tarafından geçici olarak başbakan olarak atanır. Aynı gün başkent Şam başta olmak üzere pek çok şehirde on binlerce kişi hükümet karşıtı gösteriler düzenler.[330]

Gösteriler 15 Mart 2011'de başlamış ve Nisan 2011 tarihinde ülke çapına yayılmıştır. Gösteriler, Arap Baharı olarak bilinen, Orta Doğu'daki daha geniş bir

[327] Aras ve Toktaş, s. 39.
[328] Aras ve Toktaş, s. 40.
[329] Aras ve Toktaş, s. 44.
[330] Karacadağ Kalkınma Ajansı, s. 20.

protest hareketin parçası haline gelir. Göstericiler, 1971 yılından beri iktidarı elinde tutan Esad ailesinin yönetimi bırakmasını ve 1963 yılından beri ülkeyi idare eden Baas Partisi'nin iktidardan çekilmesini talep etmektedir.

Nisan 2011 tarihinde Suriye Ordusu başkaldırıyı bastırmak için görevlendirilmiş ve askerler ülke genelinde göstericileri durdurmaya çalışmıştır. Aylarca süren askeri kuşatmaların ve baskının ardından gösteriler silahlı isyana dönüşmüştür. Çoğunlukla firari askerler ve sivil gönüllülerden oluşan muhalif güçler, merkezi bir liderlik olmaksızın direnişe geçmişlerdir. Farklı ülkelerden direnişçilerin ve devlet desteğinin gelmesiyle daha örgütlü bir hal almıştır. Muhalif oluşumlar, ordu hazırlıkları ve hükümet yapılanmaları zaman zaman ilan edilmekte ve açıklamalar yapıldığı görülmektedir. Ülke genelindeki hemen her kasaba ve şehirde yaşanan çatışmalar asimetrik savaş (gerilla savaşı) niteliğindedir. 2013 yılında Hizbullah ve İran, Beşar Esad'a sadık güçlerin yanında savaşa dahil olmuştur. Beşar Esad yönetimi Rusya ve İran'dan askeri ve parasal destek alırken, muhalifler Katar ve Suudi Arabistan'dan silah desteği aldığı söylenmektedir.

Hazırlanan raporlara ve haberlere göre beş yılda ölü sayısı 200,000'e ulaşmıştır. On binlerce gösterici hapsedilmiş, bu göstericiler sistematik işkenceye ve teröre maruz kalmıştır. Uluslararası organizasyonlar hem Baas Partisi hükûmetini, hem de muhalefeti insan hakları ihlalleriyle suçlamaktadır. Suriye'deki soruşturmaları ve saha araştırmaları sonucunda, insan hakları ihlallerinin, işkencelerin ve savaş suçlarının büyük kısmının Baas Partisi hükûmeti tarafından yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Savaşta kimyasal silahlar kullanılmış ve bu durum uluslararası tepki çekmiştir.[331]

Türkiye açısından Suriye yakınlaşması "komşularla sıfır problem" politikasının bir uzantısıydı. Bu politika çerçevesinde 2005 yılından itibaren iki ülke arasındaki yakınlaşma, ortak kabine toplantıları ve serbest ticaret bölgeleri anlaşmaları ile çok daha ileri boyutlara taşımıştır. Ancak iki tarafın da beklemediği asıl dönüm noktası, 2010 yılından itibaren ilişkilerin seyrini değiştirecek ve Türkiye'nin Beşar Esad'dan uzaklaşma surecini başlatmıştır.[332]

Bu süreçte sınır komşumuz olması ve kaçak geçişlerin rahat yapılabilmesi sayesinde onlarca yerli ve yabancı cihatçı sınırı geçerek direnişe destek vermeye yönelmiştir. Anadolu Ajansı tarafından yayınlanan Suriye kitabında 2011 yılında kurulan Nusra Cephesi'ne Çeçenistan, Tunus, Libya ve Türkiye gibi çeşitli ülkelerden

[331] http://tr.wikipedia.org/wiki/Suriye_%C4%B0%C3%A7_Sava%C5%9F%C4%B1. (01.11.2014)
[332] Ahmet Emin Dağ, **Suriye Bilad-ı Şam'ın Hazin Öyküsü**, 2. Baskı, İstanbul: İHH Kitap, 2013, s. 65.

giden savaşçılarla desteklendiği bilgisine yer verilmektedir.[333] Bu sayı her geçen gün daha da artmaktadır. Yaraları hafif olanlar sınıra bıraklımakta ve yetkililer tarafından hastaneye kaldırılarak tedavi edilmektedirler. Savaşa gidenlerden şehit olanlarda bulunmaktadır. Bunların bir kısmının cenazeleri de ülkemize getirilmiştir.[334]

Suriye'ye geçenlerin isimleri tam olarak bilinmemekle birlikte internet siteleri ve Türkiye'de yayınlanan dergilerde çıkan haberlere göre Suriye'de ölenlerin isimleri şunlardır[335]: Vanlı Abdulhekim Acar[336], Ebu Talha et-Türki, Bingöllü İdris Kökten[337], Kocaeli'nin Karamürsel ilçesinden cihada katılmak amacıyla Suriye'ye giden, burada tercümanlık ve yardım koordinasyon işlerine bakan Arif Tepebağ ve yine Karamürsel'de ikamet eden, IŞİD'in Türkiye mücahitlerinin ikinci emiri Volkan Ertan'ın (Hattab)[338] Adana'dan katılan ve aslen Adıyamanlı olan ayrıca bir oğlunu da daha önce Afganistan'da hayatını kaybeden Abdullah (Ebu Cendel)[339], Muşlu (İzmir) Burhan Erol[340], Ankaralı Emrah Yıldız, Sivaslı Emrah Özkale[341], İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümü öğrencisi Zeynel Gelener, Şener Ayyıldız[342], 2009'da Afganistan'da da savaşan bir çocuk sahibi Bursalı Şener[343], Bingöllü İdris Karunçu[344], Adıyamanlı Abdulkadir, Ramazan Yılmaz (Ebu Murat)[345], Diyarbakırlı İbrahim Gürler[346], Elazığ-Fırat Üniversitesi'nde Veterinerlik bölümünde okuyan aslen Vanlı olan Ankara doğumlu Ömer Faruk Yavuzer[347], dört çocuk sahibi Kırıkkaleli Yasin Şentürk[348], Sivas doğumlu İstanbul'da ikamet eden Emin Çelik[349], Yalovalı Ahmet Zorlu, Rizeli Davut, Bingöllü Muhammed Hüseyin Girişen, Adanalı Abdurrahman, Bingöllü Ali Arıkboğa (Hayseme)[350], evli ve 2 çocuk babası Gaziantepli Abdullah Hüseyin Karakan[351], el-Kaide'nin 2003 İstanbul saldırılarını organize

[333] Seyhan Sevinç (Ed.), **Yetim Kalan Ülke Suriye**, Anadolu Ajansı, tsz., s. 61.
[334] Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun Die Zeit Gazetesine Verdiği Özel Mülakat, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-die-zeit-gazetesine-vermis-olduklari-mulakat_-12-subat-2015.tr.mfa (14.02.2015)
[335] Suriye'de şehit olan Türklerin posterleri yayınlanıyor: http://jihadmin.com/tr/yazi/resim/suriyede-sehit-olan-turk-mucahitler.html#comment-4282 (24.09.2014)
[336] http://www.haksozhaber.net/suriyede-turkiyeli-bir-kardesimiz-daha-sehit-oldu-45261h.htm (20.09.2014)
[337] http://www.haksozhaber.net/suriyede-bir-kardesimiz-daha-sehit-dustu-42883h.htm (20.09.2014)
[338] http://www.haksozhaber.net/turkiyeli-iki-kardesimiz-suriyede-sehit-dustu-42635h.htm (20.09.2014)
[339] http://www.haksozhaber.net/turkiyeli-bir-kardesimiz-daha-suriyede-sehit-dustu-42560h.htm (20.09.2014)
[340] http://www.haksozhaber.net/burhan-erol-suriyede-sehit-oldu-40420h.htm (20.09.2014)
[341] http://www.haksozhaber.net/suriyede-turkiyeden-iki-sehit-daha-40437h.htm (20.09.2014)
[342] http://www.haksozhaber.net/suriye-ve-afganistandan-sehadet-haberleri-38714h.htm (20.09.2014)
[343] http://www.haksozhaber.net/suriyede-bir-kardesimiz-daha-sehit-dustu-38531h.htm (21.09.2014)
[344] http://www.haksozhaber.net/bingollu-bir-kardesimiz-suriyede-sehid-dustu-38159h.htm (20.09.2014)
[345] http://www.haksozhaber.net/suriyede-iki-kardesimiz-daha-sehit-dustu-38085h.htm (23.09.2014)
[346] http://www.haksozhaber.net/bir-kardesimizin-daha-sehadet-haberi-geldi-37395h.htm (19.09.2014)
[347] http://www.haksozhaber.net/suriyeden-bir-sehadet-haberi-daha-geldi-37344h.htm (22.09.2014)
[348] http://www.haksozhaber.net/suriyede-bir-turkiyeli-sehit-daha-37313h.htm (21.09.2014)
[349] http://www.haksozhaber.net/turkiyeli-bir-kardesimiz-daha-sehit-oldu-36150h.htm (20.09.2014)
[350] http://www.haksozhaber.net/turkiyeli-5-kardesimiz-halepte-sehid-oldu-36132h.htm (20.09.2014)
[351] http://www.haksozhaber.net/turkiyeli-sehit-daha-abdullah-huseyin-karakan-33397h.htm (24.09.2014)

edenlerden Baki Yiğit[352], Av. Osman Karahan[353], Bingöllü Metin Ekinci[354], Âdıyaman Besnili Ahmet Alaca[355], Giresun Ülkü Ocakları eski başkanı Selami Aynur[356], evli ve 2 çocuk sahibi Almanya'da futbol oynayan Burak Karan[357], Rizeli Burak Yazıcı[358], Iğdırlı Fırat Serder (Ebu Talha)[359], 18 Ağustos 2012'de Afganistan'da Karzai ordusu ile çatışmada ölen Hacı Zühdü Bayram'ın kardeşi Ankaralı İsmail Bayram (IŞİD saflarında savaşmıştır)[360], Fahrettin Konuralp[361], Adıyamanlı Abdurrahman Koç, Yakup Şenateş vd.[362]

[352] Baki Yiğit; 15-20 Kasım 2003'te 2 sinagog, bir banka ve İngiliz Başkonsolosluğu'na düzenlenen kanlı saldırıları organize ettiği gerekçesiyle, ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştı. El Kaide'nin öldürülen lideri Usame Bin Ladin'le yaptığı kahvaltıyla ismi gündeme gelen Yiğit, örgütün Türkiye'deki üst düzey yöneticileri arasındaydı. İstanbul'daki saldırıların ardından gözaltına alınan Yiğit, ifadesinde, 1996'da Afganistan'a, eşi Ceren Yiğit'le gidip kamplarda eğitim aldıklarını itiraf etmişti. Baki Yiğit, saldırıların planlayıcısı olduğu gerekçesiyle 2007'de ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştı. Yargıtay'ın yerel mahkeme kararını bozması üzerine yeniden yargılanan Yiğit, 2010'da tahliye edilince, Türkiye'den kaçmıştı. Halep'teki çatışmalarda öldürüldü. http://telgrafhane.org/suriyede-cihadci-turk-mucahidler/ (06.11.2014)

[353] Osman Karahan: İstanbul'daki bombalı saldırı sonrası başlayan El Kaide davalarının bilinen avukatlarındandır. Evli ve 4 çocuğu vardır. Halep'te Suriye ordusu ile girdiği çatışmada öldürüldüğünde, eşi 7 aylık hamiledir. Karahan'ın ölümü, İstanbul Barosu'nun sitesinde de yer almıştır. http://telgrafhane.org/suriyede-cihadci-turk-mucahidler/ (06.11.2014)

[354] http://www.haksozhaber.net/suriyede-turkiyeli-bir-sehit-daha-31697h.htm (24.09.2014)

[355] http://www.izlevideo.net/suriye-039-de-sehit-dusen-besnili-sehit-ahmet-alaca-651686.html (24.09.2014)

[356] http://www.gazete2023.com/haber/14046/eski-giresun-ulku-ocaklari-baskani-suriyede-sehit-oldu.html (21.09.2014)

[357] http://www.takvahaber.net/dunya/turk-asilli-alman-futbolcu-suriyede-sehid-oldu-h6633.html (24.09.2014)

[358] http://www.haber7.com/guncel/haber/1000676-aci-telefon-oglunuz-savasirken-sehit-oldu (24.09.2014)

[359] http://www.incanews.com/dosya/6656/suriyede-hayatini-kaybeden-direnisciler-icin-giyabi-cenaze-namazi (24.09.2014)

[360] http://www.ummetislam.net/ankaradan-suriyeye-bir-sehid-daha-ismail-bayram.html (20.09.2014)

[361] http://telgrafhane.org/suriyede-cihadci-turk-mucahidler/ (06.11.2014)

[362] **İslam Dünyası Dergisi**, Ocak 2014, Yıl: 2, Sayı: 10, s. 40-41.

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DEN CİHAT BÖLGELERİNE GİDENLER

1. SOSYAL PROFİLLERİ

Birinci bölümde toplumsal hareketler ve İslami hareketlerin cihat hakkındaki düşüncelerini incelemeye çalıştık. İkinci bölümde ise ortaya çıkan toplumsal hareketlerden yetişmiş gönüllü erlerin cihat bölgeleri olarak ilan edilen ülkelerde cihada katılmalarını, gerekçelerini, motivasyonlarını, iletişim ve irtibatlarını, eğitim durumlarını ortaya koymaya çalışacağız. Cihat bölgelerine gidip hayatını kaybedenler üzerinden oluşturduğumuz 251 kişilik listede (Ek 1) ulaşabildiğimiz bilgilere ve şehitlerle ilgili yazılan kitaplara göre bir değerlendirme yaptığımızda şu sonuçlara ulaşmaktayız:

Cihada gidenleri incelediğimizde çok farklı sosyal tabaka ve bölgede yetişen bireylerin olduğunu görmekteyiz. Cihatçıların genel profillerine baktığımızda Anadolu insanı olarak tanımlanan, köyünden büyük şehre çalışmaya gelen ailelerin çocuklarının olduğu görülmektedir. Bu ailelerin çocuklarıyla olan ilişkilerine baktığımızda dini yaşantı ve sosyal ortamlara katılmaları hususunda farklı durumlar ortaya çıkmaktadır. İlk önce, aileler dini bir hayat yaşamakla çocuklarının büyük şehrin gayri ahlaki ortamlarına kapılmamasından memnun olmaktadır. Gençler katıldıkları bu ortamlardan etkilenerek cihat bölgelerine savaşçı olarak gittikleri görülmüştür. Ailelerin, çocuklarının tanımadıkları yerlere savaşmaya gitmesi ve şehit olması durumlarını pek algılayamadıkları görülmektedir.[363] İkincisi aynı aile yapısına sahip olup çocuklarının cihada katılmasını destekleyenler de bulunmaktadır. Üçüncüsü üniversite okumak için farklı şehirlere giden gençler veya büyük şehirlere çalışmak için giden gençlerin ailelerinden habersiz olarak cihat bölgelerine gittikleri görülmektedir.[364] Dördüncüsü çocuğuyla birlikte cihada katılan ailelerin varlığıdır. Cihada katılanlar arasında hayatı PKK ve sol örgütlerde geçmiş olanlar bile bulunmaktadır.[365]

[363] Harun İlhan, **Cihad Erleri**, 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2015, s. 76-77.

[364] Bu tip olay yaygın olmakla birlikte bir örnek vermek gerekirse; Mart 2015 tarihinde Dicle Üniversitesi Öğretim üyesi bir babanın Hacettepe Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi öğrencisi olan oğlu Süleyman Bengi İmamoğlu (19), 16 yaşında olan ikiz kardeşlerini de alarak Suriye üzerinden Irak'a savaşa gittiği üzerine aile tarafından emniyet güçlerine başvuru yapılmıştır. http://www.hurriyet.com.tr/dunya/28501315.asp (20.03.2015)

[365] Salih Seriye, **Saatler Şehadete Ayarlı**, 2013, İstanbul: Ark Kitapları, s. 25; "IŞİD saflarında ölen Alevi Mahir'in hikayesi…" http://zete.com/isid-saflarinda-olen-dersimli-mahirin-hikayesi/ (15.09.2014).

Gazeteci Adem Özköse, Suriye'ye cihada gidenleri şu şekilde tanımlamaktadır: "Afganistan'da, Çeçenistan'da, Bosna'da ve Irak'ta da gönüllü mücahitler ordusu vardı. Bunlar fedakâr, cihat düşüncesini benimsemiş, ekonomik sorunu olmayan, iyi eğitimli insanlar. Bir yerde cihat olduğunda oralara gitmeyi dini vecibe olarak görüyorlar. Türkiye sınırından kolayca geçen kişileri Suriyeli gruplar karşılıyor. Bunlar Afganistan'dan beri tecrübeli kişiler ve birbirlerini tanıyorlar. Bir savaş muhabiri nasıl savaş çıktığında gidiyorsa, bunlar da savaş çıktığında oradaki bir arkadaşının görüntüsünü görüp yola düşüyor. Yerel halk, kendileri için evlerini, çocuklarını bırakıp gelen bu insanlara sempati besliyor ve onlara ev sahipliği yapıyor."[366]

Cihat Bölgesi olarak tanımlanan ülkelere genellikle kaçak yollarla geçiş yapıldığı için ne kadar Türk cihatçının bulunduğu tam olarak bilinememektedir.[367] Yaklaşık 40 yıldan beri Türk vatandaşları yakın ve uzak bölgelerdeki çatışmalarda cihatçı rolleri almaktadır. Hürriyet gazetesinde verilen bir haberde; emniyetteki kayıtlar üzerinden yapılan yorumlara göre bugüne kadar 2 bin 307 Türk vatandaşının IŞİD'e katıldığı belirtilmektedir. Türkiye'de 2014 ve 2015 yılının ilk üç ayında 680 ailenin de IŞİD'e katılan çocukları için kayıp başvurusunda bulunduğu bilgisine yer verilmektedir.[368] Ayrıca Afganistan'a 2002-2008 tarihleri arasında, altı yıl içinde ikibine yakın Türk'ün "cihat" edeceğim diye gittiği ama yüzde 90'ının dayanamayarak iki ay içinde geriye döndüğü de söylenmektedir. Bir kamp yöneticisi olan Ebu Yasir Et-Turki adlı Türkiyeli komutanın verdiği bilgiye göre Türklerin neredeyse büyük bir çoğunluğunun zor şartlara dayanamayarak bir iki ay gibi kısa sürede Türkiye'ye geri döndüğünü ifade etmektedir. Bunlardan 150'ye yakını halen Afganistan'da savaştığı söylenmektedir. 50-60 civarında Türk çatışmalarda hayatını kaybederken, 100 civarında Türk de dönüş yolunda tutuklanarak Türkiye'ye iade edilmiş ve cezaevine koyulmuştur. Bu rakamlar dışında kalanların hepsi kısa sürelerde sessizce Türkiye'ye kaçak yollardan geri dönmüştür.[369]

Türkler bu süre içinde Irak, Afganistan, Bosna, Ogadin, Filipinler[370], Dağistan ve Çeçenistan'da savaşa katılmıştır. Bazen İslamcı gruplarda lider pozisyonlarına da

---

[366] Adem Özköse, http://www.pressmedya.com/manset/10678/suriyede-50den-fazla-turkiyeli-savasci.html (26.10.2014)

[367] Sayılar tam olarak bilinmemekle birlikte tahmini rakamlar belirtilmektedir. Örneğin İngiliz The Telegraph'da yayınlanan haberde Suriye'ye 400 Türkiye vatandaşının gittiği ifade edilmektedir. http://www.timeturk.com/tr/2014/09/03/isid-te-hangi-ulkeden-kac-kisi-var-iste-turk-sayisi.html#.VAc5HlLlpH0 (10.09.2014)

[368] http://www.hurriyet.com.tr/dunya/28501315.asp (20.03.2015)

[369] http://www.bingolonline.com/Form.php?Sayfa=Yazdir&id=19315&f=1 (19.10.2014)

[370] Filipinlerde bir Türk savaşçı: Hakan Sabancı. 1976 Konya doğumludur. Evli ve bir kız çocuk babasıdır. İlk, orta ve lise öğrenimini Almanya'da tamamlamıştır. Liseden sonra Mısır El-Ezher Üniversitesi'nde İslami ilimler

gelmişlerdir. Örneğin, 1987 yılında Afganistan cihadında 19 yaşında ölen İzmir Ödemişli Bilal Yaldızcı, kaynaklara göre burada hayatını kaybeden ilk Türk vatandaşı olarak geçmektedir.[371] Cevdet Doger (Emir Abdullah Kürdi) Mayıs 2011'de ölümüne kadar Kuzey Kafkasya'daki yabancı savaşçılara komutanlık yapmıştır.[372]

Afganistan, Çeçenistan, Irak ve Suriye'de Türkiye'nin farklı yerlerinden gelen cihatçılar bulunmaktadır. Türkiye'nin doğusu özellikle de Gaziantep, Diyarbakır ve Adana öne çıkmaktadır.[373] Araştırmamızın sonuna eklediğimiz tabloda da ortaya çıkan 45 farklı şehirden on ayrı ülkede cihatçıların şehit oldukları görülmektedir. Ölenlerin arasında aslen Türk olup Avrupa'dan da cihada gelenlerin olduğu görülmektedir. Mücahitlerin farklı ülkelerde de savaştığı, birden fazla ülkeye savaşa gidenlerin olduğu da görülmektedir.

1980 sonrasında Türkiye'den Afganistan'a Ruslara karşı savaşmak için ilk yola çıkanlardan ve daha sonra gelecek olanlara yol gösteren olarak kabul edilen Bahattin Yıldız[374], Güllerin Vedası isimli kitabında anılarını anlatırken Türkiye'den farklı bölgelere cihada gidenlerle ilgili de bilgiler vermektedir. Bosna'da 1992'de hayatını kaybeden Selami Yurdan, Mahmut, Ahmet ve Fatih isminde arkadaşlarının olduğunu anlatır. Afganistan'a gittiğinde 1994'te Tacikistan'da ölen Marmara Üniversitesi'nde okumuş olan Fuat Çağlar'ın mezarını ziyaret eder. Kitabında Afganistan'da mezarı bulunan İzmir İmam Hatip Lisesi mezunu Bilal Yaldızcı'dan da bahsetmektedir. Afganistan'ı Müslümanların önemli bir cihat yurdu ve şehitler merkezi olarak nitelemektedir.[375] Kendisi hakkında da 2010 yılında Afganistan'da uçak düşmesi sonucu hayatını kaybetmesi üzerine arkadaşları tarafından "Bahattin Yıldız Ümmetin Yüreği ve Mücahit" adlı iki kitap da yayınlanmıştır. Ayrıca arkadaşları ve ailesinin de görüntüleri olan "Yeryüzünü Kuşatan Yürek Bahattin Yıldız" adlı atmış beş dakika

---

okumuştur. Sabancı'nın 1995 yılında tanıştığı Irak, Çeçenistan, Filipinler, Keşmir gibi cihat bölgelerinde faaliyet gösteren "yürüyüş" grubuyla cihada katılma süreci başlar. Keşmir, Irak ve Filipinler'de cihada gider. İlk önce Keşmir'e daha sonra ABD işgaline karşı savaşmak üzere cihatçılarla birlikte Irak'a geçer. Burada 2003 yılında Ümmül Kasr baskınında ağır yaralı olarak tedavi için Türkiye'ye getirilir. İyileştikten sonra farklı bir bölgede ciha kararı alır ve Filipinler'e giderek ABD'ye karşı savaşan Ebu Sayyaf Hareketi'ne katılır. Burada girdiği çatışmada başından ve elinden yaralanır, tedavisi üç ay sürer. İyileştikten sonra Haziran 2012 tarihinde Basilan bölgesinde ABD askerleri tarafından 5 savaşçıyla birlikte bir evde sıkıştırılırlar, teslim olmayı reddeder ve altı saat süren çatışma gerçekleşir. Direnen bu beş mücahidin hepsi şehit olur. Filipinler'de de bir Türk genci şehit olarak defnedilir. http://www.menzil.org/2012/06/hakan-sabanc.html (10.08.2014)

[371] **Önden Gidenler**, İnsan ve Medeniyet Hareketi, s. 27. Ayşe Şimşek, **Vuslatın Ardı Sıra (Bir Şehidin Hikayesi)**, 2. Baskı, 2012, Bilal Yaldızcı hakkında yazılmış bir hikaye kitabı.

[372] North Caucasus Caucus, "Suriyedeki Türkiyeli Savaşçılar", **İslam Dünyası Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 10, Ocak 2014, s. 39.

[373] Caucus, s. 39.

[374] Faruk Eşlik (Yay. Haz.), **Bahattin Yıldız Ümmetin Yüreği**, Edisyon, İstanbul: Özgün Yay., 1. Baskı, 2011.

[375] Bahattin Yıldız, **Güllerin Vedası**, İstanbul: Özgün Yay., 2. Baskı, 1997, s. 52.

süren bir belgesel çekilerek bazı ulusal kanallarda yayınlanmıştır.[376] Bahattin Yıldız'ın arkadaşlarından İlhan Yörükçü Türkiye'den cihat bölgelerinde ölenlerle ilgili şu ifadeleri yazmaktadır: "Hayatlarını Allah rızasını kazanmak ve O'nun nizamını yeryüzünde hakim kılmak için harcayan nice dava adamını uğurladık aramızdan. Yaşadıkları güzide hayatlarla bizlere öncülük eden bu kardeşlerimiz bu dünyadan ayrılırlarken ölümlerinin güzellikleriyle de bizlere örneklik ettiler. Kimisi Afganistan'da, kimisi Tacikistan'da, kimisi Çeçenistan'da şehadete kavuştularr."[377]

Cihada gidenlerin haberleri dava arkadaşları ve basın yayın yoluyla ilan edilmektedir. Özellikle Türkiye'de yayınlanan internet haberlerinde ölen Türk vatandaşlarının haberleri yapılmaktadır. Örneğin ABD'nin saldırısında Nusra Cephesi'nde keskin nişancı eğitimi veren Türk asıllı komutan Ebu Yusuf el-Türki'nin hayatını kaybettiği haberi yayınlanmıştır.[378] Ankaralı Emrah Yıldız ve Sivaslı Emrah Özkale Suriye'de ölür.[379] Aslen Muşlu olup Adana'da ikamet eden ve Ebu Ahmed mahlasını kullanan Murat Bozdağ, Suriye'de savaşırken hayatını kaybeder. Daha önceden de 5 yıl Afganistan'da ABD güçlerine karşı savaşan Murat Bozdağ, bir hafta savaştığı Suriye'de vurulur. Evli ve 4 çocuk babasıdır.[380]

Cihat bölgelerinde varolan gruplar tarafından mücahitlere cihadın gayesini, neden savaştıklarını anlatan videolar çekilmektedir. Bu görüntülerde ayrıca hem ailesine vasiyet niteliğinde bir mesaj hem de geride kalanlara cihada teşvik amacı sağlamayı düşünmektedirler.[381]

Gazeteci Adem Özköse, "50'nin üzerinde Türk ve Kürt, Suriye'ye savaşmaya gitti. Bu sayı önümüzdeki günlerde artar." diyor.[382] Ayrıca Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun verdiği bilgiye göre; Türkiye'den 600 kişi IŞİD'e katılmış ve bunlardan 100'ü hayatını kaybetmiştir.[383] 1992 Bosna Hersek Savaşı'ndan günümüze kadar özelde Afganistan olmak üzere Türklerden sayısı sekiz bini bulan gönüllünün gelip geçtiği

[376] TV Net ve Ülke TV'de yayınlanan belgesel. http://www.youtube.com/watch?v=1TECzgcNTg4 (26.10.2014)
[377] İlhan Yürükçü, "Önden Gidenler İçin…", **Önden Gidenler**, İnsan ve Medeniyet Hareketi, 03.03.2013 tarihinde Haliç Kongre Merkezi'nde düzenlenen programda dağıtılan kitapçık.
[378] http://www.islahhaber.net/abd-saldirisinda-nusra-nin-turk-komutani-sehid-oldu-39646.html (30.09.2014)
[379] http://www.islahhaber.net/43275--37976.html (27.10.2014)
[380] http://www.islahhaber.net/52010--37892.html (27.10.2014)
[381] Halep'te şehit olan 5 Türkle ilgili video: http://www.youtube.com/watch?v=xTaJo-1pf_k&feature=share; yine Suriye'de şehit olanlarla ilgili bir video: http://www.youtube.com/watch?v=O7hQlR0-LNo. (15.09.2014)
[382] Adem Özköse, http://www.pressmedya.com/manset/10678/suriyede-50den-fazla-turkiyeli-savasci.html (26.10.2014)
[383] http://haber.stargazete.com/guncel/disisleri-bakani-cavusoglu-turkiyeden-600-kisi-iside-katildi/haber-971324 (04.12.2014)

tahmin edilmektedir.[384] Suriye'de ve diğer ülkelerde varolan tüm grupları düşündüğümüzde bu rakamlar çok ciddi sayılara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Cihatçıların sosyal profillerini çıkarırken konuyu daha ayrıntılı göre bilmek için cihada katılanların erkek-kadın ve yaş durumları, yaşadıkları bölgeler, hangi illerden katılım olduğu, eğitimleri, ekonomik durumları, meslekleri, medeni durumları ve cihat bölgelerinde bulunma sürelerini tespit etmeye çalışacağız.

1. 1. Cinsiyet Durumları

Savaşa katılan bireylerin cinsiyetleri açısından bir değerlendirme yaptığımızda kadınların savaşa katılmasıyla ilgili bir düşüncenin var olduğunu, ama erkeğin cihadın merkezinde düşünüldüğünü görmekteyiz. Cihada teşvik anlamında yazılan eserlerde kadının cihada çıkması konusunda dini bir engel olmadığı, erkeğin ise üzerine farz olduğu ifade edilmektedir. Erkekler üstüne düşen bu görevi yerine getirmekle yükümlüdür. Bu sebeple cihada katılıp ölenlerin listesinden anladığımız erkeklerin cihat meydanlarında var olduğudur.

Hz. Muhammed, döneminde kadınların, savaşlarda sorumluluk üstlendiği rivayetlerde geçmektedir. Kadın, erkeğin yanında yardımcı savaş personeli olarak değerlendirilmiştir. Bu dönemde kadın, savaşta aktif bir rol sahibidir. Hz. Peygamber, mutlaka eşlerini savaş alanına götürmüş ve onları sorumluluklarla donatmıştır. Hatta bunu öylesine önemsemiştir ki hanımları arasında hangisinin geleceğini belirlemek için, kura çekmek durumunda bile kalmıştır. Anlaşıldığı kadarıyla savaşlarda görev almak, kadınlar için de bir paye anlamına gelmektedir. Kadınlar, savaş alanında savaşçı asker olarak görevlendirilebilecekleri gibi, yaralıların bakımı, su temini gibi yardımcı hizmetlerde çalışabilmekte ve savaşta aktif savaşanlar kadar önemli görevler yapmaktadır. Risalet dönemi savaşları noktasında kadın, savaş hukuku bakımından da üzerinde durulan bir konu olmuştur.[385]

Eslem Lina Çakır tarafından yazılan, Islam-tr.com adlı forum sitesinde aktarılan bir misafir yazısında; "Ey Ümmetin Kadınları Cihat İçin Öne Çıkın!" başlıklı yazıda mümin bir kıza; *"Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar da vardır. Onlardan sakının..."* (Teğabun, 14) ayetini delil göstererek eşinin hangi vasıflara sahip olduğunu bilmeden evlenmemesi gerektiğinden tutun da cihada

[384] http://www.islam-tr.com/forum/konu/turkiyedeki-selefi-cihadi-akimin-analizi.10457/ (10.11.2014)
[385] Cafer Acar, **Cahiliye'de ve Risalet Döneminde Savaş Olgusu**, AÜSBE İslam Tarihi Ana Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara-2007, s. 288-289.

gitmeye kararlı gençlerle evlenmeye varana kadar dikkatli olması gerektiği hususlarda tavsiyede bulunulmaktadır.

Hz. Peygamber devrinde kadınların savaşa katılmasının sebebi o zaman ki erkelerin sayısının az olması değil, aksine kadınların Allah yolundaki fedakârlığı, şehadete olan özlemleri ve sevap kazanma gayretleri olduğu söylenmektedir. Yazıda selef kadınlarından örnekler vererek, onların Allah yolunda cihadları ve cihada teşvik etmeleri anlatılarak kadının cihada katılması delillendirilmeye çalışılmaktadır.[386]

Hz. Peygamber döneminde yapılmış olan savaşlarda muharip sınıfı tamamıyla erkeklerden oluşmuştur. Erkek sahabeler şehitlik mertebesine ulaşmayı ve Müslüman olmayanlarla mücadeleyi en büyük arzuları haline getirmişlerdir. Görüldüğü üzere bu dönemde düşmanla savaş kadınların asli görevi olarak algılanmamıştır. Ancak bu dönemde yapılmış olan bazı savaşlarda kadınlar hem cephe gerisinde görevler yapmışlar hem de çatışmalara fiilen katıldıkları da olmuştur. Hadis ve İslam tarihi kaynaklarına baktığımızda bu dönemde savaşlara kadın sahabilerin katıldığına dair örnekler verilmektedir.

Bazı İslam âlimlerinin, Hz. Peygamber döneminden sonra, savaşlarda erkekler ile beraber kadınların yer almasının ve muharebe meydanlarında onlardan yararlanılmasının caiz olduğunu söylediği belirtilmektedir. Kadınların, yakın akrabaları itiraz etmedikçe seferlere ve gazalara gönüllü sıfatıyla katılabileceklerini uygun görmüşlerdir. Kadınlar, savaş alanlarında herhangi bir fitneye sebep vermeden örtülerine riayet etmeleri şartıyla yaralıları tedavi etmek, su taşıma gibi bir takım geri hizmetleri yapabilecekleri, düşmanın kendilerine saldırması halinde ise savunma yapmaları ve savaşa fiilen katılmaları uygun görülmüştür. Bu durumu Hz. Peygamber döneminde yapılan savaşlara baktığımızda açık bir şekilde görebilmekteyiz. Yalnız kadınlarla beraber düşman toprağına gidilemeyeceği konusunda alimlerin ortak kararı olduğu aktarılmaktadır. Büyük bir ordu içinde korumaları sağlana bilecekse savaşa götürülebilecekleri ifade edilmiştir.[387]

Cihat sadece erkeklere farz kılınmasına rağmen düşmanın İslam diyarına saldırısı durumunda bu görev kadınlar için de kaçınılmaz olacağını söylenmektedir. Ayrıca kızlara cihat hususunda şu tavsiyelerde bulunulmaktadır: "Biz senden savaş meydanlarına gitmenizi istemiyoruz. Çünkü onda zorluk ve fitne vardır. Senden ilk olarak istenilen şey; erkekler savaşa çıkacakları zaman kötü bir şey söylememen ve

[386] Muhammed el-Acmî, **Cihat Meydanlarındaki Kadın**, www.muratgezenler.com; www.sehadet.info. (06.10.2014)
[387] El-Kuveyti, s. 52.

buna razı olmandır. İster oğlun, ister kocan, ister kardeşin olsun Allah yolunda cihada çıkan birisine engel olmandan Allah (Subhanallahu ve teala) asla razı olmaz. Bunu asla unutma! Senin onları cihattan soğutmaya, ağırlaştırmaya veya engellemeye hiç ama hiç hakkın yok!"[388] Müslüman kızların cihada katılma konusunda düşüncelerinin oluştuğu da görülmektedir. Genç kızlar güvendiği alimlere bu konuda fetva danışmaktadır. Örneğin 20 yaşında bir kız Filistin'e gidip Müslüman kardeşlerine yardım etmek hatta savaşmak için fetva sormaktadır.[389]

Kadının cihada katılması düşüncesinin yanında erkek için cihada çıkmada bir engel olarak görüldüğü bu sebeple uyarıldıkları metinlere de rastlanmaktadır. Tevbe Suresi 24. ayette geçen "kadınlarınız… size Allah ve Rasulünden ve onun yolunda cihaddan daha sevimli ise" ifadesi delil göserilerek kadınlar cihat için engel olan unsurlardan görülmektedir.[390]

Cihada teşvik eden gruplar ve davetler açısından kadının cihada katılması konusunda Selefi Cihatçılar'ın da kadının sosyal hayattaki fetvaların dışına çıkarak fiili olarak savaşta yer almasına kadar genişleyen düşünceleri olduğu görülmektedir.[391] Hatta Mevdudi, kadınların esaslı bir silah eğitimi alması için sistemli bir eğitimin düzenlenmesi gerektiğini söylemektedir.[392]

Günümüzde ise cihat kararı devlet kontrolünde alınmayıp, grup örgütlenmeleri şeklinde cephe oluşturularak yapıldığı için cihada katılanların tamamının erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Cihatçıların eşleriyle beraber gittiklerine dair haberler de yapılmaktadır. Hatta çocuklarıyla birlikte cihat bölgelerine gidenler de vardır. Bunların ilk gidiş sebepleri genel olarak bu bölgelerde İslam'ı daha iyi yaşamak düşüncesidir. Eş ve çocuklar genellikle Türk ailelerin yaşadığı şehir merkezlerinde birbirlerine komşu olmaktadırlar. Evli olarak cihada katılanlar ailelerinden ayrılırken vasiyetlerinde eşlerine çocuklarını büyütüp cihada beraber katılmasını isteyenler de çıkmaktadır. Bu sebeple ailelerin bir kısmının savaştan önce Afganistan'a yerleştiğini görmekteyiz.[393] Örneğin İbrahim Ekener daha iyi bir dini hayat yaşamak için, Çeçenistan cihadına

---

[388] http://www.islam-tr.com/forum/konu/ey-ummetin-kadinlari-cihad-icin-one-cikin.35990/ Aktaran: Ebu Dücane (yazar: Misafir), (17.11.2014); Murat Gezenler, **Ey Vahyin Çocukları! Direnin…**, Konya: Şehadet Yayınları, 2012, s. 230-261; http://www.youtube.com/watch?v=pYk0651OIkQ (20.11.2014)

[389] http://www.fetvameclisi.com/fetva-kadinin-cihada-gitmesi-41690.html (22.11.2014)

[390] Yusuf el-Iyeyrî, "Düşmanla Savaşta Kadının Rolü", **İslam Dünyası Dergisi**, S. 1, Aralık 2011, s. 33-35; Ayrıca bk. www.muratgezenler.com ve www.sehadet.info. (12.11.2014)

[391] http://www.youtube.com/watch?v=KJMHm15AQ8k. Cephede kadınlara silah eğitimi verildiğini gösteren video görüntüleri ve eli silahlı fotoğraflara yer verilmektedir. Bu bilgilerin doğruluğu test edilememiştir.

[392] Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, B. Tuna (çev.), İstanbul: Özgün Yayıncılık, 1991.

[393] Ayşe Şimşek, s. 253; 2003 yılında İstanbul'daki HSBC ve sinagog saldırılarını düzenleyen 2007'de tahliye edildikten sonra Suriye'de şehit olan El Kaide üyelerinden Baki Yiğit'in hikayesi için bakınız: http://t24.com.tr/haber/suriyede-el-kaide-uyesi-3uncu-turk-de-olduruldu,211136 (14.03.2015)

katıldıktan sonra 2000 yılında ailesiyle birlikte Afganistan'a yerleşme kararı alır. Türkiye'den birkaç aileyle birlikte hicret ederler. İçlerinde birkaç Türk ailenin de bulunduğu bir tepede yerleşim birimlerinin bulunduğu köy evinde yaşamaya başlarlar. Afganistan'ın 2001'de ABD tarafından işgal edilmesinden sonra erkekler cepheye giderek savaşmış ve hayatını kaybetmiştir. Bunun üzerine Türkiye'ye geri dönen aileler de bulunmaktadır. Kimi ikinci evliliğini yapmış, kiminin üçüncü eşi bile ölmüştür. Kimi ise 3-4 çocukla ülkesine geri dönmüştür.[394] Eş-Şamiha Dergisi tarafından kocası ölmüş Ümmü Mühenned (Türk vatandaşı) isimli kişi ile yapılan bir röportajda neden eşiyle cihada gitmediği sorulduğunda: "Cihad yolculuğu ancak emniyetin sağlanması, yol ve mekanın hazırlanması ile mümkün" olabileceğini söylemektedir. Ayrıca eşleri ve çocuklarıyla hicret edenlerin öncelikle yol ve gerekli ihtiyaçlar hakkında bilgi alarak hareket ettiğini aktarmaktadır.[395]

Son zamanda internet sitelerinde yayınlanan bilgilere göre farklı ülkelerden kadınların cihat bölgelerine savaşmak için gittiği konusunda haberler yapılmaktadır. Ayrıca savaşçılara moral sağlamak için savaş bölgelerine gelen kadınların da varolduğu söylenmektedir.[396] Savaşan gruplar içersinde kadın savaşçıların varlığını kabul etmeyenler de bulunmaktadır. Suriye'de savaşan gruplardan Nusra Cephesi kendileri hakkında erkeklerin arasında kadın savaşçıların varolduğu haberini yalanlamaktadır.[397] Ülkemizde cihada gidenlere destek anlamında gösteri yapan bayanlar da bulunmaktadır. Kardeşlik Platformu yazılı olan afişlerle gösteri yapan bir grup kadın ellerinde; "Adaletsizliğe son verilinceye kadar ABD içinde ve dışında sizinle savaşmaya şehadet eylemleri düzenlemeye devam edeceğiz." pankartı ile düşüncelerini ifade etmektedir.[398]

Tespitlerimize göre Türkiye'den cihat bölgelerine gidenlerle ilgili çıkan haberlerde ölenler arasında hiçbir bayan ismi de geçmemektedir. Farklı yaşlarda erkeklerin bekar-evli, çalışan, öğrenci, baba-oğul, iş adamı vs. şeklinde savaşa katıldığı görülmektedir.

---

[394] Seriyye, s. 243; Şimşek, s. 255.

[395] Aktaran: **İslam Dünyası Dergisi**, Yıl: 1, Sayı: 2, Şubat-Mart 2012, s. 48-53.

[396] Malezyalı üç kadının Türkiye'den geçerek IŞİD'e katıldığı haberi yayınlamıştır: http://www.timeturk.com/tr/2014/08/28/isid-icin-cinsel-cihat-cagrisi.html#.U_9cGVLlpH0 (25.03.2015); http://www.mynet.com/haber/dunya/turkiye-uzerinden-seks-cihadina-gidiyorlar-1426315-1 (25.03.2015).

[397] Savaşan gruplar içersinde farklı bir tartışma konusu da kadın savaşçı meselesidir. IŞİD medyasının "Kadın Savaşçı" haberine yalanlama! Nusret Cephesi'ne ait el-Dorar adlı internet sitesinde yapılan açıklama: http://www.islahhaber.net/isid-medyasinin--kadin-savasci--haberine-yalanlama--44522.html (22.03.2015).

[398] https://www.youtube.com/watch?v=pYk0651OIkQ (27.04.2015).

1.2. Yetiştikleri Bölgeler

Türkiye'den cihat bölgelerine katılanlar üzerine yaptığımız araştırmada ülkenin neredeyse yarı vilayetinden katılımın olduğu görülmektedir. Tespitlerimiz içinde 45 ilden cihat bölgelerine katılım olduğu saptanmıştır. Bu iller; Adana, Adıyaman, Ağrı, Amasya, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bingöl, Bitlis, Bursa, Çanakkale, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Gümüşhane, Hatay, Iğdır, İstanbul, İzmir, İzmit, Kahramanmaraş, Kayseri, Kırıkkale, Kırklareli, Kırşehir, Kocaeli, Konya, Malatya, Manisa, Muş, Nevşehir, Rize, Sakarya, Siirt, Sivas, Şanlıurfa, Tokat, Trabzon, Van, Yalova ve Yozgat'tır. Buna göre cihada katılanların ülkenin doğusundan, batısından, kuzeyinden ve güneyinden karışık olduğu görülmektedir. Ama genel bir yoğunluk Konya ilinde bulunmaktadır. Yalnız bunların çoğu nüfusa kayıtlı oldukları şehirlerde ya doğmamış ya da oralarda büyümemişlerdir. Cihada katılanlar genellikle İstanbul, Ankara, Konya ve Adana gibi merkezi şehirlerde büyümüşlerdir ve kendi deyimleriyle dini bilinçlenmelerini de buralarda almışlardır.[399]

Tablo 2. Türkiye'den Cihat Bölgelerine Gidenlerin Yaşadığı Bölgeler ve İller

Türkiye'den Cihat Bölgelerine Gidenlerin Yaşadığı Bölgeler/İller ve Sayıları			
BÖLGE	**İL**	**SAYI**	**TOPLAM**
Marmara Bölgesi	İstanbul	12	31
	Bursa	3	
	Çanakkale	1	
	Kırklareli	1	
	Sakarya	2	
	Yalova	7	
	Kocaeli	3	
	Balıkesir	1	
	İzmit	1	
Karadeniz Bölgesi	Gümüşhane	2	17
	Trabzon	5	
	Tokat	3	
	Rize	4	
	Giresun	1	
	Amasya	2	
İç Anadolu Bölgesi	Konya	29	55
	Ankara	9	
	Kırıkkale	2	
	Sivas	6	
	Nevşehir	2	
	Yozgat	1	
	Kayseri	2	

[399] http://www.islam-tr.com/forum/konu/turkiyedeki-selefi-cihadi-akimin-analizi.10457/ (10.11.2014)

	Eskişehir	3	
	Kırşehir	1	
Ege Bölgesi	İzmir	1	2
	Manisa	1	
Akdeniz Bölgesi	Hatay	1	20
	Antalya	2	
	Adana	16	
	Kahramanmaraş	1	
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep	11	32
	Şanlıurfa	5	
	Diyarbakır	6	
	Adıyaman	10	
Doğu Anadolu Bölgesi	Siirt	1	36
	Erzincan	1	
	Erzurum	2	
	Elazığ	5	
	Bingöl	9	
	Iğdır	2	
	Ağrı	4	
	Muş	3	
	Van	4	
	Bitlis	4	
	Malatya	1	
Yurtdışı	İsviçre	1	4
	İngiltere	1	
	Almanya	2	
		Belirsiz	54
		GENEL TOPLAM	**251**

Cihada katılan Türkler ayrı ayrı cephelerde bulunduğu gibi aynı ilden olanlar da aynı cephede birlikte bulunmaktadırlar. Konyalılar, Gazianteplıler, Diyarbakırlılar gibi gruplar da oluşturulmuştur. Örneğin Diyarbakırlı mücahitlerin karakol basmadan önce çektikleri video görüntüsünde yaklaşık olarak onbeş cihatçının olduğu bir görüntü yayınlanmıştır.[400] İnternet sitelerinde Gaziantepli cihaditler ve ölenler ilgili bilgilere de yer verilmektedir.[401] Ayrıca Türk olup Batı ülkelerinde yaşayan bireylerden cihada katılanların olduğu görülmüştür. İngiltere, Almanya ve İsviçre bu ülkelerdendir.[402]

1. 3. Katılımcıların Yaş Durumları

Çocuk yaşta cihada gitme ve mücahitlerin örnek şahsiyetler olarak hayatları özendirilerek gelecek nesillerin de yolu çizilmeye çalışılmaktadır. Küresel cihadın

[400] http://www.youtube.com/watch?v=MkJpQ-VIbVU (20.11.2014)

[401] http://www.islam-tr.com/forum/konu/antepli-sehitlerimiz-afganistan-cihadina-katilip-sehit-olan-kerdesler.29454/ (20.11.2014); http://www.youtube.com/watch?v=HCnQxDtplv4 (49 dakika) (20.11.2014)

[402] http://www.youtube.com/watch?v=elkq3IVWduQ; http://www.sabah.com.tr/dunya/2014/06/13/isidin-en-unlu-turku-yilmazdan-aciklama (11.07.2014).

alimlerinden kabul edilen Enver El-Evlaki, çocukların cihada ve mücahitlere yönelik sevgisinin oluşturulması gerektiğini söylemektedir. Çocukların olaylar karşısında aktif olarak rol almaları ve cesaretlendirilmesi gerektiğini tavsiye etmektedir.[403] Muhammed b. Ahmed es-Salim, Müslümanların çocuklarına cihadı ve mücahitleri sevdirmek için yapması gereken bazı maddeler sıralamaktadır: "Çocuklara peygamberin savaşları ve siyerini öğretilmelidir. İslam tarihindeki savaşların anlatıldığı kitaplar okutumak. Mücahitlerin ses kayıtları ve videoları dinletilip izletilmesi yoluyla cihat ve cihat ehlini sevdirmek. İslam tarihi boyunca gelmiş geçmiş kahraman ve yiğit kıssaları anlatılarak ve cihattan bahseden vaaz ve sohbetler dinleterek cihadı ve mücahitleri sevmelerini sağlamak. Çocuklara mücahitlerin önde gelen liderlerinin isimlerini vererek, onların cihadı ve mücahitleri sevmeleri ve bu inanç üzere yetiştirilmelerini sağlamak.[404]" Bu sebeple cihat bölgelerinde her yaşta mücahidin varlığına rastlanmak mümkün hale gelmiştir.

Cihada katılanların yaş gruplarına baktığımızda 17 ile 50 yaş aralığında katılımcıların bulunduğu, 25 yaş civarında yoğunlaşan bir kitlenin olduğu görülmektedir.[405] Davut Gök (İstanbul-Veziristan) 17, Bilal Yaldızcı (İzmir-Afganistan) 19, Arif Güler (Bitlis-Irak) 24, Salih Turhan (Gümüşhane-Dağıstan) 28, Abdulkadir Karapolat (Gaziantep-Afganistan) 37, Ali Rıza Bayzan (Trabzon-Çeçenistan) 37, Ali Üzüm (Amasya-Afganistan) 50 yaşında cihat ederken ölmüştür.[406] Ebu Recep adlı kişi 53 yaşında Suriye'de Esed güçlerine karşı savaşmaya gitmiştir.[407]

Bu listeye cihada ailesi yanında veya babasıyla beraber götürülen çocuk yaştaki katılımcılar da eklenebilir. Cemil Çiftçi ismindeki mücahidin 5 yaşındaki oğlu Yasir ile Türkiye'den cihada gittiği ve Yasir'in cihat çağrısının bulunduğu bir video yayınlanmıştır.[408] Ayrıca Sakarya'da yaşayan Deniz Öztürk, eşinin 3 yaşındaki çocuğunu alarak Suriye'de veya Irak'ta IŞİD'e katıldığını emniyet güçlerine bildirmiştir.[409] Elde ettiğimiz bilgilerde yaş durumlarıyla ilgili kesin bilgilere tam olarak ulaşılamamaktadır.

[403] El-Evlaki, s. 66; El-Kuveyti, s. 32, 35.
[404] Es-Salim, s. 86-87.
[405] Ayşe Şimşek, s. 174. Ekteki listede tespit edilenlerin yaş ortalamaları değerlendirildiğinde bu sonuç çıkmaktadır.
[406] Şimşek, kitabının tamamında 36 tane şehit hakkında bilgi vermektedir.
[407] Röportaj: http://www.on5yirmi5.com/haber/guncel/dis-politika/132908/53-yasinda-esede-karsi-savasan-turk-mucahit.html (20.11.2014).
[408] http://www.dailymotion.com/video/xfr9go_cihadmedya-kucuk-mucahid-yasirden-nasihat_shortfilms (01.11.2014).
[409] http://www.netgaste.com/esim-3-yasindaki-oglumu-alip-irakta-iside-katildi-4971h.htm (08.11.2014).

1. 4. Eğitim Durumları

Cihada katılan bireylerin eğitim durumları incelendiğinde genelde eğitimli oldukları görülmektedir. Bilinenin aksine, belirli seviyelerde eğitimi olan ya da eğitim almaya devam eden bu kitlede dini idealizm, inanmışlık duygusu, ezilen ümmet için bir şeyler yapma güdüsü öne çıkmaktadır.

Dünya genelinde cihada katılanların büyük kısmı, eğitimli, orta sınıf, seküler Batılı ailelerden gelen, dini değil seküler eğitim almış, akli dengesi yerinde bireylerden oluşmaktadır.[410] Ayrıca dünya çapında lider konumunda tanınan Usame b. Ladin, Dr. Eymen El-Zevahiri, Ömer El-Bağdadi vs. hepsinin eğitimli olduğunu görmekteyiz.

Türkiye'den cihada gidenlerin eğitim düzeylerine baktığımızda ise ağırlıkta lise mezunu olmakla birlikte ilköğretim ve üniversite okumuş veya üniversite okurken cihada katılmış gençlerin olduğunu görmekteyiz.[411] Üniversite mezunu olup birkaç dil bilen, doktor, avukat, öğretmenlik mesleği olan mücahitlerin varlığı da gözükmektedir. Farklı meslek kollarında çalışan işçi, serbest meslek, iş adamı veya vasıfsız eleman durumunda olanlar da vardır.[412] Mücahitlerin meslekleriyle İslami eğitim ve cihat konusunda bilinçlenme mekanları aynı paralelde seyretmektedir. Üniversite ortamı, iş arkadaşı etkisi, dernek merkezli çalışmalar, gayri resmi yapılanmalar, kitap evleri ve sohbet ortamlarında edinilen dini düşüncenin cihada gidenleri etkilediği ortamlar olarak öne çıkmaktadır.

2006 yılında Irak'ta ölen Ebu Bekir Yiğit ilkokul mezunudur. 2000 yılında Çeçenistan'da hayatını kaybeden Ali Rıza Bayzan İmam Hatip Lisesi mezunudur. Afganistan'da 2001 yılında ölen Salih Turhan Teknik Eğitim Fakültesi 4. sınıf öğrencisidir. 2001 yılında Dağıstan'da ölen Bülent Tuna İstanbul Ü. Edebiyat Fakültesi mezunu, hafız ve fahri imamlık yapan bir kişidir. 2003 yılında Çeçenistan'da hayatını kaybeden Komutan Bilal İ.Ü. Hukuk öğrencisidir. Saatler Şehadete Ayarlı kitabının yazarı Salih Seriye (takma isim) İ.Ü. Tarih Bölümü mezunudur ve halen internet sitelerinde savaş bölgelerinden yazılar yazmaktadır. Cihadın Mahrem Hikayesi adlı kitabın yazarı Yahya Konuk üç ülkede savaşmış İ.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi mezunudur. Erzurum Atatürk Ünv. İşletme Bölümü mezunu olan Bahattin Yıldız yıllarca Afganistan'da bulunmuş ve savaşmıştır. 2003 İstanbul Saldırıları'nı düzenleyen

---

[410] Ahmet Yükleyen, "Avrupa'dan 'Küresel Cihada' Giden Yol", **Al Jazeera**, Aktaran: http://www.haksozhaber.net/avrupadan-kuresel-cihada-giden-yol-52235h.htm (21.09.2014).

[411] Harun İlhan, **Cihad Yürüyüşü**, İstanbul: Küresel Kitap, 2015.

[412] Cephede bulunan bir mücahidin Türkiye'de zengin bir işadamı olduğundan bahsedilmektedir. Seriyye, s. 145.

grubun da üniversite okuma oranı yüksektir. Bu saldırıları düzenleyenlerin avukatı Osman Karahan ise Suriye'de hayatını kaybetmiştir.

Tablo 3. Cihada Gidenlerin Eğitim Durumları

EĞİTİM	**SAYI**
İlkokul	2
Ortaokul	2
Lise+İmam Hatip Lisesi	17+9=26
Üniversite	19
Yurtdışı	4
Bilinmeyen	198
TOPLAM	**251**

Eğitim durumları görüldüğü üzere düşük seviyede insanlardan oluşmamaktadır. Eğitim durumları tespit edilemeyenler ise hayatları hakkında kaleme alınan yazılarda özel dini eğitim aldıkları, İslam ülkelerinde dil ve İslami ilimler okudukları belirtilmekle birlikte düzenli bir şekilde düşünce kitapları okudukları ifade edilmektedir. Bunların ne yaptıklarını bilen, dünyayı takip eden, kötü alışkanlıkları olmayan insanlardan oluştuğu gözükmektedir. Aslında temel itici gücün de buradan geldiği düşünülmektedir.

1. 5. Ekonomik Durumları

Cihada katılanların ekonomik durumları farklılık göstermektedir. Genel olarak maddi durumları çok iyi olmamkla birlikte maddi durumları orta ve iyi seviyede bulunanlara da rastlanmaktadır.

Ekonomik durumu en kötü olanlar öğrenci ve işçilerden oluşmaktadır. Öğrenci olanların çoğu ailesinden de habersiz gittiği için kendini idare edecek kadar parası bulunmaktadır. Öğrenci olmayanlar ise sabit ve düzenli bir işi olmadığı için ekonomik anlamda sorun yaşamaktadır. Mesleğini yapanlar bile cihada gidip geldiği veya desteklediği için elinde bulunanları bu yolda harcamıştır. Genellikle günü birlik işlerde çalışmaktadırlar. Seyyar satıcılık, telefonculuk, gazete dağıtımı, lokanta gibi işlerde maişetlerini kazanmaya çalışırlar.[413]

S. Seriyye, Afganistan'da savaşırken yanında Türkiye'den dayı lakaplı bir mücahidin bulunduğunu, bu kişinin savaşa gelmeden önce memleketinde çok zengin ve tanınan bir iş adamı olduğundan bahsetmektedir.[414]

[413] Es-Salim, s. 87-89; İlhan, **Cihad Erleri**, s. 127-128.
[414] Seriyye, s. 146.

Bu sebeple mücahitleri desteklemek için dernek çalışmaları yapılmaktadır. Bu dernekler cihada gidenlerin ailelerine, cezaevinde yatanlara ekonomik destek sağlamaktadır. Garip-Der ve İmkan Der gibi dernekler bu amaçla kurulmuş, ülke içi ve dışı faaliyet göstermektedir. Harun İlhan, cihada gidenlerin geride kalan eşi, çocukları, anne-baba gibi yakınlarına yardım edenlerin Peygamberimiz tarafından müjdelendiğini, kutlu bir iş yaptıklarını söylemektedir. Bu sayede cihat edenlerin daha rahat bir şekilde cephede kalacaklarını vurgulamaktadır. Yardım organizasyonlarının da abartılmaması konusunda ailelere ve çocuklara lüks hayatı anımsatacak, şehit olan babalarının mücadelelerini unutturacak şekilde harcamalar yapılmaması gerektiği şeklinde düşüncelere de yer vermektedir.[415]

Türkiye'den cihada katılanların ekonomik durumlarının çok parlak olmadığı, cephede kalacak kadar bir ücret temin edip gittikleri gözükmektedir. Maddi durumu iyi olanlar da bulunduğu gibi elindeki maddi imkanlar ölçüsünde kalma süresini aldığı burslarla belirleyen gençler de bulunmaktadır.[416] Cihada gidilen bölgelerde ise katıldıkları gruplara göre maddi ihtiyaçları giderilmektedir. Maddi durumu kısmen de olsa iyi olanlar da bulunmaktadır. Çeçenistan cihadına katılan Asım Güleryüz'ün bir arkadaşıyla birlikte sürdürdüğü bir işi bulunmaktadır. Savaşa giderken ailesinin geçimini de ortağına emanet etmiştir.[417]

1. 6. Medeni Durumları

Cihada gidenlerin sosyal profilleri içinde medeni durumlarının da etkili olduğu görülmektedir. Genel olarak cihat bölgelerine gidenlerin medeni durumları ağırlıkla bekar olmakla birlikte evli ve çocuklu olanlar da vardır.

Evli olanların çocuk sayısı genellikle bir olmakla birlikte dört çocuğu olan da bulunmaktadır. Cihada katıldığı için evliliklerini geciktirmekle birlikte; evlilik çağına gelmemiş, genç yaşta (17) katılan bekarlar da cephede bulunmaktadır. Bekarlardan geri dönenler arasında evlenenlerin olduğu ve yine bunların tekrar cihada gittikleri görülmektedir. Salih Seriyye, cihat bölgesindeyken evlenmek için İstanbul'a dönme kararı verir. Hatay'dan İstanbul'a gelirken Suriye'de savaşın kızışması nedeniyle evlilik fikrinden vazgeçer ve tekrar cihada gitmeye karar verir.[418] Evli olanların aileleri Türkiye'de yaşamakla birlikte cihat bölgelerinde yabancılarla evlenenler de bulunmaktadır.

---

[415] Harun İlhan, **Cihad Yürüyüşü**, s. 54-58.
[416] İlhan, **Cihad Yürüyüşü**, s. 143.
[417] Güleryüz, s. 12.
418 Seriyye, s. 170.

Mücahitler arasında bekar olma nedenlerinden birinin de cennette "huri"lerle evlenecek olma düşüncesinin bulunduğu görülmektedir. "Mervan abi… yaşı kırkın üzerinde olmasına rağmen evlenmemişti. Neden hiç evlenmedin diye sorduğumda hurileri kastederek, inşallah yetmiş ikisiyle birden evleneceğim demişti. İnşallah yetmiş ikisiyle birlikte evlenmiştir."[419]

Ayşe Şimşek'in kaleme aldığı Ahdini Yerine Getiren Erler[420] ve Harun İlhan'ın Cihat Yürüyüşü adlı kitaplarda ismi geçen birçok mücahit, yeni evlenmiş, eşi hamile, cihattayken çocuğu dünyaya gelmiş gençlerden oluşmaktadır. Evlilikler arasında şehit olan mücahitlerin dul eşlerine sahip çıkmak amaçlı evlenenler de bulunmaktadır. Ayrıca kadınlar arasında üç kocası da şehit olanlar bile vardır.[421] Cephede tanıştığı silah arkadaşının teklifiyle kız kardeşiyle evlenenler de vardır. Bu da cihada gidenlerde akrabalık bağları üzerinden kurulabilecek bir yapıyı da göstermektedir.

Ayrıca burada savaş bölgesindeki çocuklardan da bahsetmek gerekirse, Seriyye'nin anlattığına göre Afganistan'da Türkiyeli mücahitlerin çocukları bulunmaktadır. Okul çağında olan bu çocuklara geçici olarak oluşturulan medresede kısmi olarak Türkçe ve matematik derslerinden eğitimler de verilmektedir. "Buraya ilk geldiğim günlerde burada Türkiyeli mücahitlerin çok sayıda çocuklarının olduğunu ve onların ciddi bir eğitim almadıklarını fark etmiştim. … yaşları dokuz ile onüç arasında değişen yedi çocukla derslere başladık."[422] demektedir.

2. CİHADA KATILMA AĞLARI (SERÜVENLERİ)

Cihat bölgelerine gidenlerin gidiş sürecini oluşturan mücahitlerle ilk tanışma, cihada katılmak için karar verme süreci, lojistik destek, cephedeki maddi durum, cepheye kadar ulaşım yolu, irtibat kurma, kamplar ve cephede bulunma süreçleri üzerine bulguları sunmaya çalışacağız.

2. 1. İlk Tanışma

Cihada katılanların farklı bölge ve seviyelerden oluşan kişiler olması, nasıl tanışıldığı ve cepheye giderek canını verecek kadar fedakarlığa sevkeden yolların neler olduğunu öğrenmeye çalışacağız. Sosyolog Doç. Dr. Ahmet Yükselen, cihatçı grupların iki farklı yol üzerinden oluştuğunu aktarmaktadır. Birincisi, daha hiyerarşik bir tarzda ve yeni savaşçıların tepeden aşağı inen bir yöntemle toplandığı yöntem. Bu yöntem

[419] Seriyye, s. 189.
[420] Neda Yayınları, 2014, 1. Baskı, 364 sayfa.
[421] Seriyye, s. 243.
[422] Salih Seriyye, s. 133, 137.

belirlenmiş bir davet ve eğitim üzerinden gerçekleşmektedir. İkincisi ise, cihatçıların kendi başlarına radikalleşip bireysel çaba harcayarak kendiliğinden katılanlardır.[423]

2003 İstanbul Saldırısı'nı organize edenlerden Harun İlhan cihat bölgesine gidiş sürecini bir arkadaşı sayesinde olduğunu anlatmaktadır. Afganistan'da Taliban saflarında savaşırken ölen Konyalı Berat Çokgezer kendisinden küçük olmasına rağmen İlhan'ın hayatındaki dönüşümü sağlayacaktır. "Onu ilk defa bir öğrenci evinde gördüm. Üniversiteye kayıt yaptırmak için gelmişti. Öğrenci arkadaşlar kendisine yardımcı olduktan sonra evlerine misafir etmişlerdi. Kendisine gösterilen sıcak ilgiden memnun kalan, sohbeti koyulaştırmayı amaçlayan bir hali vardı. Onunla beraber, üniversiteyi yeni kazanmanın heyecanını yaşayan, kayıt işlemlerini öğrenci arkadaşların yardımıyla halleden ve evlerine misafir olan başka gençler de vardı. Diğer gençler de tanımadıkları, haklarında bilgi sahibi olmadıkları aynı okul ve bölümlerden olduklarını söyleyen bir takım insanların kendilerine gösterdiği ilginin şaşkınlığını, yerine göre endişe ve tereddütler varken o böyle bir manzara ile karşılaşmanın sevincini yaşar gibiydi."[424]

İstanbul eylemlerine katılan diğer cihatçıların hikayeleri de hemen hemen aynıdır. Adnan Ersöz, vakıf ve derneklerde aldığı eğitimlerle Pakistan'a gitmiş ve Türkiye'ye geri döndüğünde getirdiği CDleri propaganda amacıyla dağıtmıştır.[425] Bu videolardaki görüntüleri ilk tanıştıkları muhataplarına bile ulaştırmaktadırlar. Bu CDlerdeki görüntülerden etkilenen bireyler, tanışmalarını ve kararını aracılara ileterek savaşa gitmenin yollarını aramaya başlamaktadır.[426] Yine İstanbul saldırılarına katılan Yusuf Polat, dini eğitimini ilk önce oturduğu mahalledeki camiye gelenlerden almıştır.[427]

Cihada gidenlerin hikayeleri içinde babası şehit olan bir gencin babasının arkadaşlarıyla kurduğu ilişki üzerine kararını vermesi, üniversitede tanıştığı arkadaş grubu, topluma açık konferanslar, ailedeki ilmi ortam ve cihada gelenlerin ziyaretlerinden etkilenmeler, herhangi bir sebeple düştükleri cezaevinde gelişen süreç, traş için berbere gelen bir müşteri, cepheden gelen devlet tarafından aranan mücahitlere ev sahipliği yapma sonucu girilen cezaevi, iş yerinde çalışılan arkadaş, hediye edilen CDler, bir şehidin eşi olmak, cihadı destekleyen bir eşle evlilik, kötü bir yaşantıdan

[423] Ahmet Yükleyen, **Avrupa'dan 'Küresel Cihada' Giden Yol**, Al Jazeera, Aktaran: http://www.haksozhaber.net/avrupadan-kuresel-cihada-giden-yol-52235h.htm (21.09.2014)
[424] Harun İlhan, **Cihad Erleri**, s. 9.
[425] Demirel, s. 76.
[426] Harun İlhan'ın Afganistan'a eğitime gidenlerin içinde hikayesini anlattığı on yedi numaralı şahsın birgün kendi işyerine gelen bir müşterisinin getirdiği Çeçenistanla ilgili izlediği CDlerden etkilenerek cihada gitmeye karar verdiğini aktarmaktadır. **Cihad Yürüyüşü**, s. 12-13.
[427] Demirel, s. 72.

kurtulma düşüncesi, ailenin yönlendirmesi, akrabaların etkisi gibi yönlendirmelerle cihada gidenlerle tanışarak cepheye gitme kararı alındığı görülmektedir.[428]

Dernekler ve resmi olmayan kurumlar, cami sohbetleri, öğretmeninin etkisiyle şuurlanan, arkadaş davetiyle oluşturulan ders halkalarına katılmalar, işyeri ve komşu arkadaşlıkları, akrabalık ilişkileri (enişte, amca), aile (anne-baba, abi, eş), lise ve üniversitede tanışılan ortamlar ilk tanışma ve cihada yönelme konusunda eğitim kanalları olarak ortaya çıkmaktadır. Hürriyet gazetesinde 20 Mart 2015 tarihinde çıkan bir haberde öğretim üyesi bir baba, üç çocuğunun derneklerin ve kitapların etkisiyle cihada katıldığını söylemektedir. Haberin devamında yedi dernek ve vakfın bu konuda faaliyet gösterdiği ifade edilmektedir.[429]

Bu farklı şekillerde tanışmalar üzerine yapılan dersler ve kurulan samimiyetlerle oluşturulan manevi destekle bireylerin birbirlerine karşı kayıtsız güvenleri oluşmuştur. İlk aşamada güven üzerine kurulan bağ, ikinci aşamada eyleme dönüşmektedir. Aslında bu durumun düşünce temelleriyle örtüştüğünü de görmekteyiz. İlk önce imanın yerleşmesi için gerekli zaman aralığı ve amele dönüşme süresi olarak da yorumlamak mümkündür. Bu şekilde tanışmalar yaşandığı gibi sosyal medyanın etkin bir şekilde kullanıcıları da internet ortamından cihatçılarla tanışmakta ve savaşa katılmaktadır. Hürriyet Gazetesi Kelebek ekinde hazırlanan bir dosyada "Türkiye'de İstanbul, Dilovası, Hacıbayram, Gaziantep ve Diyarbakır'a gittik. Halkın nabzını tutup IŞİD'in izini sürdük. Fransa ve Almanya'daki Türklerin örgütle ilişkilerini inceledik." haberinde bölge halkının şahitliğine dayanarak "Facebook, dergâh ve kitabevleri aracılığıyla örgütleniyor. Doğu ve Güneydoğu'da Bingöl, Van, Muş, Adıyaman, Antep, Diyarbakır, Urfa ve Mardin'de dergâh ve kitabevleri açarak çekim merkezi oluşturmaya çalışıyor." bilgisine yer verilmiştir.[430]

2. 2. Karar Verme Süreci

Mücahitlerin zihninde İslam coğrafyasında yaşanan zulümler, kafirlere olan kin ve nefret duygularını artırmış, kafire karşı kesin tavır almasına ve onları canlarıyla mallarıyla mücadeleye yönlendirmiştir. Kötülüğü durdurmanın yolunun cihat olduğu söylenmiştir.[431] Bu düşünce cihada gidenlerin hepsinin temel yaşam gerekçesi olmuştur. Savaşın meşakkatleri düşünülerek cihat öncesi hazırlıklar içersine girilmiş ve farklı

[428] İlhan, **Cihad Yürüyüşü**, s. 74.
[429] "Üç oğlu birden IŞİD'e katıldı", http://www.hurriyet.com.tr/dunya/28501315.asp (20.03.2015)
[430] "Türkün cihatla imtihanı", http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hayat/27241293.asp (10.11.2014)
[431] "Türk Militan, Işid'e Katılım Sebebini Anlatıyor", http://www.mehmetciktv.com.tr/video/6762/turk-militan-iside-katilim-sebebini-anlatiyor.html (27.11.2014).

yöntemlerle hazırlık yapılmıştır. Mezarlıklara giderek korku ve ölümü yenmek, dağlarda yalın ayak gezmek, açlığa dayanmak, spor yapmak gibi aktiviteler içersine girilmiştir. Afganistan'da komutanlık yapan Ebu Yasir et-Türki'nin verdiği bilgilere göre Türkiye'den cihada gidenlerin büyük bir kısmı CDlerin etkisinde kalarak gitmektedir. Gidenlerin, CDlerde tanıtılan mücahitler gibi kahraman olmak için yola çıktığı da aktarılmaktadır. Ayrıca ailevi nedenlerden kaçmak ve arkadaş ortamında kendini ön plana çıkarmak için gelenlerin olduğu da ifade edilmektedir.[432]

Britanya Müslüman Birliği (MAB) Başkanı Dr. Ömer El-Hamdun, İngiltere'deki bazı Müslüman gençlerin Ortadoğu'da yaşanan acılara ilişkin haberleri takip ettiğini ve bundan etkilenerek "adaletsizliğe" karşı çıkmak istediklerini ifade etmektedir. Hamdun, "İnsanlar Suriye'de olanları haberlerde izliyor. Kadınların, çocukların yardım için ağladığını görüyor. Son olarak bunu Gazze'de gördük. Bu adaletsizlik hissi onları etkiliyor." demektedir.[433]

Yaşanan zulümler, şehitlerle ilgili yazılanlar, şehit olan arkadaşlar ve kardeşler, şehidin ahirette alacağı mükafatlarla ilgili dini literatürün varlığı, 11 Eylül ve sonrasındaki gelişmeler, cihatçıların ve eşlerinin gördüğü rüyaların etkisi bireylerin cihada katılmalarında olumlu etki sağlayan unsurlardır. Cihada gitmeye karar veren bireyler irtibatta olduğu dini yapı veya internetten takip ettiği sitelerin yardımıyla cihat bölgelerine ulaşmanın yollarını bulmaktadır. Cihat bölgelerine gidenlerden yapılan eğitimleri kaldıramayıp geri dönenler olduğu gibi ısrarla kalanlar çoğunluktadır. Karar verme sürecinde düşüncesiyle ailesi uyumlu olanlar, onların da desteğini almaktadır. Aksi durumda olanlar ise habersiz olarak cihat bölgelerine ulaştığı görülmektedir.

Din eğitimini almış protest gruplar içinde yetişmiş olan bireylerin zihinlerindeki kodların gündeme sıcak gelen savaş haberleriyle iş, eğitim gibi konuların önüne geçtiği görülmektedir. Çeçenistan'a cihada giden iş adamı Asım Güleryüz, Türkiye'de sokak eylemlerine katıldığını daha sonra da bunu yeterli görmeyerek savaşılan bölgelere gitmenin doğru olacağına kanaat getirmiştir. İlk önce Bosna Hersek'e gitmek istemiş ama ailesinin baskısı ve arkadaşlarının hazır olmadığını düşünmeleri üzerine vaz geçmiş. Daha sonra 1996'da Çeçenistan'da savaş başlayınca eşini ve iki çocuğunu bırakarak savaşa katılmıştır.

İstanbul Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi öğrencisi olan Yahya Konuk, ilk başlarda Bosna'da savaş çıktığında Türkiye'nin genelinde eylemlerin ve programların

[432] http://www.bingolonline.com/Form.php?Sayfa=Yazdir&id=19315&f=1 (19.10.2014).
[433] Aktaran: http://www.islamveihsan.com/batili-gencler-neden-ortadoguda.html (06.02.2015).

yapıldığını, ama kendisi açısından bir anlam teşkil etmediğini vurgulamaktadır. Sonra arkadaşı Selami Yurdan'ın öldürülmesi üzerine etkilenir ve cihada gitmeye karar verir.[434]

Islahhaber adlı internet sitesinde 11 Şubat 2015 tarihinde Suriye'ye cihada giden bir Türk vatandaşıyla yapılan röportajda 21 yaşındaki Ebu Halid kod adlı kişi karar verme nedenini; "Suriye cihadına Rahman'ın meleklerinin kanatlarını gerdiği Şam ehlinin fesada uğraması, ümmetin mahremlerine el uzatılması, bacılarımızın feryatları, tağut Esed rejimi ve destekçilerinin Şam ehline olan zulümlerine elimden geldiği kadar karşı koymak için katıldım.[435]" şeklinde ifade etmektedir.

2. 3. Lojistik Destek

Lojistik destek, gıda, silah, ilk yardım ve savaşçının savaş meydanında ihtiyaç duyacağı her şeydir.[436] Lojistik destek genel olarak yerel örgütlerin temin ettiği malzemelerle sağlanmaktadır. Ayrıca cihada giden bir kişi kendisine yetecek kadar ücreti de yanında götürmektedir. Yerel halktan malzeme ve yiyecek satın almak suretiyle cephede kalınan süre boyunca geçimlerini sağlamaktadırlar.

2013 tarihinde Konya'da 9 kişi, İstanbul'da ise 1 kişi gözaltına alınır. Çıkan haberlerde gözaltına alınan kişilerin, Suriyeli muhaliflere lojistik destek sağladığı ve Esad'a karşı savaşmak için Suriye'ye gidenlere yardımcı oldukları iddia edilmektedir.[437] Adana polisinin, "yüklü miktarda uyuşturucu getirileceği" ihbarı üzerine takibe aldığı tırdan 935 füze başlığı, 10 roket borusu ile çok sayıda patlayıcı ve mühimmat olan cephanelik çıkar. Suriyeli grupların siparişi üzerine füzelerin Adana ve Konya'da merdivenaltı denilen kaçak yerlerde üretildiği tespit edilmiştir.[438]

Çeçenistan'a cihada giden Asım Güleryüz, yanında hem destek amaçlı hem de kendisine yetecek kadar parayla cepheye gitmiştir. Maddiyat, cephede kullanılacak olan silah, kurşun ve kamuflaj gibi malzemeleri temin etmek için kullanılmaktadır. Çeçenistan'daki mücahitler lojistik malzeme ve hasta sevkiyatı için en güvenilir kapı olarak gördüğü Gürcistan sınırını kullanmaktadır.[439] Ayrıca komutanlar tarafından elde edilen paralarla ihtiyaçların giderildiğini de aktarmaktadır. Savaş malzemeleri sınırlarda bulunan veya şehir merkezlerinde askerlerden alınan mühimmatın satıldığı mekanlardan

---

[434] Konuk, s. 24.

[435] http://www.islahhaber.net/ebu-halid-ile-suriye-cihadi-uzerine-roportaj-43400.html (15.03.2013). Yazı yayınlandıktan 1 ay gibi bir süre sonra (15.03.2015) 5960 kez okunduğunu da ifade etmek, sitedeki bu tür haberlerin takipçilerini görme açısından bir değer ifade etmektedir.

[436] Yusuf el-Iyeyri, **Gerilla Savaşı**, Muhammet Atta (Çev.), İstanbul: Küresel Kitap, 2015, s. 31.

[437] http://www.pressmedya.com/manset/14266/konyada-suriye-operasyonu-10-gozalti.html (10.09.2014).

[438] http://www.radikal.com.tr/turkiye/merdivenaltindan_suriyeye_fuze_basligi-1159645 (10.09.2014).

[439] Asım Güleryüz, **Çeçenistan Günlüğü**, İstanbul: Bengisu Yayınları, s. 32.

temin edildiği de aktarılmaktadır. Bu malzemelerin içinde her türlü askeri malzeme bulunmaktadır.[440] Bir mücahidin üzerindeki malzemeleri tarif ederken şunları anlatmaktadır: "Adı Hasanmış. Üzerindeki yelekte üç el bombası, bir adet Kaleşnikov tüfek için susturucu, sekiz adet dolu şarjör, küçük bir dürbün, yeleğin üst ceplerinde yedek mermi kutuları, bir adet kasatura, ilk yardım için paketler. Yeleklerin iç kısmında çelik plakalarla kurşungeçirmez askeri malzeme."[441] Türkiyeli bir mücahidin de çantasında ise; portatif kürek, pusula, Rusça sözlük, uyku tulumu, balık oltası, iki kazak, iç çamaşır, yağmurluk ve bir sürü işe yarar diye koyulmuş malzeme olduğu aktarılmaktadır.[442] Çeçenistan içersinde ulaşımların jip araçlarla yapıldığı söylenmektedir. Cephede kullanılan silahlar genel olarak Kaleşnikov veya sniperlardan oluşmaktadır, yani hafif silah olarak tabir edilmektedir. En ağır silahları ise AGS bomba atar ve RPG roket atarlarından oluşmaktadır. Ülke içinden ve dışarıdan gelen yardımlarla mafyadan da alınan silahlarla donatılmaktadırlar. Bunun yanında Çeçenlerin kendi el yapımı 60'lık havanları (Minemiyot) da mevcuttur.[443] Bosna savaşında Türk askeri birliklerinin de lojistik destek sağladığı üzerine mücahitlerin ifadelerine de rastlanmaktadır.[444]

Son bir yıl içinde Suriye'ye destek anlamında Türkiye'de gündeme gelen "TIR" meselesi hala tartışmalardaki yerini korumaktadır. Türkiye devletinin lojistik destek ve insan gücü sağladığı konusunda haberler yapılmaktadır. Kontrollü desteğin olduğu hükümet yetkililerince söylenmekle birlikte, bu konuda ikna etme sorunu yaşandığı görülmektedir. Lojistik destek savaş malzemesi anlamında tam olarak ispat edilemese de insani yardım adı altında gıda ve giyecek yardımlarının yoğun bir şekilde yapılmak suretiyle savaşan grupların dinamik kalması sağlanmaktadır denilebilir.

Ayrıca lojistik sorunları çözmek için cihat bölgelerine gelmeden önce savaş için bazı yardımcı malzemenin de yanlarında getirmesi tavsiye edilmektedir. Örneğin sniper eğitimi alacak kişiler için "pu scope" adıyla yabancı internet sitelerinde satılan mavzer adı ile bilinen "mosin nagant m91" sniper tüfeğinin orijinal dürbününü satın alma veya yurtdışında yaşayan akrabaları vasıtasıyla temin etmeleri tavsiye edilmektedir. Verilen bilgilere göre bu dürbün 1000 dolara, kullanıldığı silah ise 15.000 dolara temin

[440] Güleryüz, s. 28.
[441] Güleryüz, s. 19-23.
[442] Güleryüz, s. 38.
[443] Güleryüz, s. 30-31.
[444] Güleryüz, s. 175.

edilebildiği aktarılmaktadır. Gönüllülerden savaşa gelirken tüm ekipmanlarını hazırlayarak gelmeleri de tavsiye edilmektedir.[445]

2. 4. Cephedeki Maddi Durum

Mal cihadın temel unsurlarından biri olarak görülmektedir. Maddi durum iyi olursa cihadın daha güçlü, yoksa zayıf olacağına inanılmaktadır. Bu sebeple maddi destek sağlayabilecek zengin Müslümanların ikna edilmesi ve yardımlarının ulaştırılması için çalışmalar yapılması gerektiğini ifade etmektedirler. Bunun için bazı teklifler de sunulur: Cami veya genel toplanma yerlerinde yardım toplamak, bağış ve yardım sandıklar açmak, aylık belli bir ücret almak, belirli yerlere kumbaralar bırakmak, zekat ve sadakaları toplamak gibi.[446] Bu şekilde temin edilen maddi destek cihada gidenler vasıtasıyla ulaştırılmaktadır. Elde edilen maddi imkanlar ihtiyaç malzemelerinin alınması için kullanılmakla birlikte mücahitlere aylık ücret olarak da verilmektedir.

Örneğin birinci Afganistan cihadında, mücahit kayıt büroları bulunmaktadır. Afganistan'da bu bürolara defter, yani ofis denir. Defterler (bürolar) cepheye mücahit sevkedileceği zaman, kamplarda ilan ediliyor. Cepheye gitmek isteyen mücahitlerin yol masrafları, sınıra kadar nakilleri, cepheye götürecekleri ilaç, mermi ve silah tespitleri Defter tarafından yapılmaktadır.[447] Cepheye gelenlerin güvenliği ve barınmaları sağlanması için bölge halkına verilen ücretlerde mücahitler korunmaya çalışılmaktadır.[448]

Cihatçılar savaş bölgelerine giderken gidiş-geliş masraflarını ilk önce kendi ellerindeki parayla yaparken, cephede bulundukları gruplar tarafından da desteklenmektedir. Ayrıca kaynağı belirtilmeyen kaynaklar ve yapılan bağışlarda ekonomik destek sağlanmaktadır.[449] Ayrıca Salih Seriyye, Afganistan'daki cephelerde bulunan bekarlara el-Kaide bölge emiri tarafından biner rupi (yaklaşık 20 TL) para dağıtıldığını belirtmektedir.[450] 2005 yılında Irak'ta şehit düşen Arif Güler cihada gitmek için motosikletini ve evdeki kitaplar da dahil eşyalarını satarak masraflarını hazırlamaya çalışmıştır. Bülent Tuna, tanıdıklarından cihat için yardım toplayarak destek bulmaya çalışır. İlk önce cepheye ulaştıracak ve silah alacak kadar ücret bulmaya çalışırlar. Ama

---

[445] http://www.islahhaber.net/ebu-halid-ile-suriye-cihadi-uzerine-roportaj-43400.html (15.03.2013)
[446] Salim, s. 39-45.
[447] Abdulhamid Muhaciri, **Cihad Günlüğü**, 3. Baskı, İstanbul: Özgün Yay., s. 50.
[448] Güleryüz, s.192.
[449] Muhaciri, **Cihad Günlüğü**, s. 152, 154, 169; Konuk, s. 25; Yakup Arslan, **Sessiz Devrim**, 1. Baskı, İstanbul: Ozan Yay., 2014, s. 88;
[450] Seriyye, s. 158.

en çok para yolculuk için gerekli olmaktadır. Çünkü kaçak yollar kullanılmaktadır. Kaçakçılar cihatçıları bazen asker denetimlerinden rüşvet vererek geçirdiği için masraflı olmaktadır. Çoğunun masraflarını da Türkiye'den tanıdıkları karşılamaktadır.

2009 yılında Afganistan'da şehit olan Ahmet Büyükdere yakınlarından 35 bin lira toplar ve cihada gider. 1996'da Çeçenistan cihadına katılan Asım Güleryüz, Şamil Basayev'e ulaştırmak üzere yanında 30 bin dolar kadar bir parayı götürmüştür.[451] Çeçnistan'a cihat için gelen Balıkesirli Cihat isimli mücahit, 300 dolarla yola çıktığını daha önceden tecrübeli olduğu için hiçbir kimseyle de irtibatta kurmadan geldiğini söylemektedir.[452] Çeçenistan'da savaşan Arap kökenli Hattab'ın da mücahitler için masraf yaptığı özellikle ramazan ayının rahat geçmesi için özen gösterdiği anlatılmaktadır.[453] Bosna savaşında Türk halkından hesapsız para akışı sağlanmıştır. Yalnız bu konuda da suistimallerin yapıldığı konusunda cephede tartışmaların yaşandığına dair ifadelere rastlanmaktadır.[454] Suriye'ye cihada gitmeye karar veren Musab Ebu Halid cebinde 10 TL ile ailesi tarafından Gaziantep otobüsünde yoldan geri çevirilir.[455]

Cihat bölgelerine gidenlerin ifadelerine göre, ilk önce kendi imkanları doğrultusunda cephede kalacağı süre kadar bir ücreti temin ettiği gözükmektedir. Kullanacağı silah ve iaşesi de dahil karşılamak zorundadır. Bunun dışında büyük silahların alınması, barınma yerlerinin oluşturulması, lojistik desteğin sağlanması cephede katıldıkları grupların durumuna göre şekillenmektedir. Dış destekle ayakta durdukları ve dağıtımda sorunlar yaşadıkları da görülmektedir. Tevhid haber adlı internet sitesinde yayınlanan bir habere göre Wikileaks'in yayımladığı Afganistan belgelerinde Türk direnişçilerin 2007'de bir ABD gücüne kök söktürdüğü yer almaktadır. Bunun üzerine yapılan ABD saldırıları sonucu Kasım 2009'da Türklere ait kampta yığınla Türk parası bulunduğu iddia edilmektedir.[456] "Türkiye'den bir ağabey yüklü miktarda bir para infak ederek bu parayla füze almamızı ve yapabiliyorsak hepsini birden Amerikan kampına atmamızı söylemiş."[457] Ayrıca maddi imkansızlıklardan dolayı cihada gidemeyenler de vardır. Bunların görevi de bulundukları yerde insan ve maddi destek bulmaktır.

---

[451] Güleryüz, s. 13.
[452] Güleryüz, s. 39.
[453] Güleryüz, s. 63.
[454] Konuk, s. 78.
[455] http://www.islahhaber.net/ebu-halid-ile-suriye-cihadi-uzerine-roportaj-43400.html (15.03.2013)
[456] http://www.tevhidhaber.com/talibandaki-turk-direnisciler-69081h.htm (29.07.2010).
[457] Seriyye, s. 221.

2. 5. Cepheye Ulaşım Yolu

Cihat bölgelerine ulaşmada her ülkenin farklı bir yol güzergahı bulunmaktadır. Cihada gitmek isteyenler veya gitmsine onay verilenlere ilgili şahıslar veya kurumlar tarafından bir yol haritası çıkarılmaktadır. Yol güvenliğine dikkat edilmektedir. Gönüllülerin hedefe ulaşması için kendi inandıkları değerlerden ödün vermeyi bile göze almaktadırlar. Rüşvet en önemli yol güvenliği mekanizmasıdır. Sınırlardan geçişlerde veya iç arama noktalarında rüşvet verilmeden cepheye ulaşılamamaktadır. Bosna, Çeçenistan, Irak ve Afganistan'da bu şekilde ulşımın sağlandığı anlatılmaktadır.

Afganistan'a geçmek isteyenler, Türkiye'den İran'a oradan Pakistan'a (Peşaver) geçmektedir, oradan da Afganlı mücahitlerle buluşup cepheye geçiş yapılmaktadır.[458] Bilal Yaldızcı karayollundan İran'a geçmiş oradan Taftan çölünü geçerek Kuetta ya varmıştır. Bu çöl zorluklarıyla tanınmaktadır, geçenlere kahraman denilmektedir. Cihatçılar Kuetta'dan sonra Pakistan'a geçerek burada cihat organizasyonlarına katılmakta ve Afganistan'a geçiş sağlanmaktadır. Yol esnasında bazı noktalara kadar arabalarla ulaşım sağlanırken bazı noktalarda ise yürüyerek hareket edilmektedir. 2011 yılında üçüncü kez savaşmak için Afganistan'a gitmekte olan Ahmet Zorlu, İran'da durdurulur, pasaportuna da el koyulur ve geri döner. Bu olaydan yaklaşık bir yıl sonra Suriye'ye cihada gider ve şehit olur.[459]

Çeçenistan'a gitmek isteyenler Azerbaycan veya Gürcistan üzerinden kaçak olarak geçişlerini yapmaya çalışmaktadırlar. Azerbaycan üzerinden geçecek olanlar Bakü'deki Çeçen bürosuna kayıt yaptırarak geçişlerini sağlamaktadır. Azerbaycan'dan Dağıstan üzerinden Çeçenistan'a girişler kontrollü olarak yapılmaktadır. Asım Güleryüz, Çeçenistan'daki savaşan grupların lideri konumunda olan Şamil Basayev'in temsilcileriyle görüşerek pasaport için sakalsız bir fotograf verir. Gürcistan'dan geçiş yapılacağı için yolda sorulacak sorulara cevap verebilmek için kendine tekstil işiyle uğraştığını gösteren bir kart vizit bastırır ve yol boyunca takım elbiseyle seyahat eder. Türkye'den Tiflis uçağıyla Gürcistan'a varır. Burada Çeçenler tarafından karşılanır ve havaalanından alınarak bir otele yerleştirilir.[460]

Daha sonra Çeçenistan'a geçmek için yola çıkarlar, Kafkasların zorlu yollarında 160 km yol aldıktan sonra hedefe ulaşırlar. Güleryüz, İstanbul'dan çıktıktan 30 saat sonra gideceği yere ulaşır. Cephede tanıştığı bir Türk mücahit ise sınırda on gün

[458] Bahattin Yıldız, **Güllerin Vedası**, s. 55; **Cihad Günlüğü**, s. 16; http://www.islam-tr.com/forum/konu/turkiyedeki-selefi-cihadi-akimin-analizi.10457/ (10.11.2014).
[459] Şimşek, **Ahdini Yerine Getiren Erler**, s. 345.
[460] Güleryüz, s. 13-14.

bekledikten sonra içeriye girebilmiştir. Bazı gönüllülerin bu sürecinin en az 15 günü bulduğunu da ifade etmektedir. Çeçenistan'da dışarıyla haberleşmenin uydu telefonuyla gerçekleştirildiğini de aktarmaktadır.[461]

Bosnaya savaşmaya giden Yahya Konuk, heyecanla bir anda gidebileceğini düşünür ama bu işin zor olduğunu anlar. Daha sonra tanıdıklarının referansıyla İstanbul Atatürk Havaalanı'nda yolculuğu başlar. İlk önce Hırvatistan'a oradan da Zenitsa'ya doğru yol alır. Zenitsa'da mücahitler Arapların ve Türklerin oluşturduğu kamplara yerleştirilirler.[462]

Suriye'ye cihada giden bir mücahit video konuşmasında Türkiye'nin geçişlere izin verdiğini ve çok rahat bir şekilde geçiş yapılabileceğini söylemektedir.[463] Aynı şekilde sınır komşumuz olan Irak bölgesine de geçişler kaçakçıların kullandığı yollardan yapılabilmektedir. Türkiye sınırından doğu ve güneydoğu ülkelerinden birine geçtiğinde bir cihatçının diğer ülkelere rahatlıkla ulaşabildiği görülmektedir.

Gidiş-geliş sırasında yakalanma olayları da yaşanmaktadır. Gidiş meşakkatli olduğu gibi dönüşlerin de sıkıntılı olduğu görül mektedir.[464] Asım Güleryüz'ün Çeçenistan'da tanıştığı Balıkesirli Cihad ismindeki mücahit Dagıstan'da yakalanır ve 8 ay cezaevinde kaldıktan sonra Türkiye'ye iade edilir.[465] İstanbul Üniversitesi Tarih bölümü mezunu olan takma isim kullanan Salih Seriyye adlı kişi, bir ay yolculuk sonucu ulaştığı Afganistan'da dokuz ay cihat kamplarında kaldıktan sonra, Veziristan'dan şehit olan bir Türk'ün dört çocuğu ve eşiyle beraber Türkiye'ye gelmek için yola çıkarlar. Bu yolculuk en fazla on gün sürmesi gerekirken 3 ayda tamamlanır. Yolda kendisi de çocuklar da hastalanmıştır. Ailesinin evine ulaştığında hastaneye kaldırılır ve 2 hafta tedavi gördükten sonra taburcu edilir.[466]

Seriyye, yolculukta yaşadıklarının bir kısmını şöyle anlatmaktadır: "Türkiye sınırında yaklaşık onbeş gün bekledik. … evde beklediğim dönemde hastalandım. Hastalığım da hızla artıyor ve gittikçe halsizleşiyordum. Gece yarısı eksi bilmem kaç derece soğukta kadın ve çocuklarla birlikte saatlerce yürüdük. … Akşam sekizde başladığımız yürüyüşü sabahın dördüne kadar sürdürdük. Türkiye tarafındaki köylere

[461] Güleryüz, s. 21, 23.
[462] Konuk, s. 27-29.
[463] http://www.mehmetciktv.com.tr/video/6762/turk-militan-iside-katilim-sebebini-anlatiyor.html (27.11.2014).
[464] Güleryüz, s. 36, 227-228.
[465] Güleryüz, s. 37.
[466] Seriyye, s. 227-247.

geldiğimizde hiçbirimizde adım atacak hal kalmamıştı. Bizi getiren kaçakçılar arabalarla bizi şehir meydanına bıraktıktan sonra gittiler."[467]

İnternet haber sitelerinden birinde yapılan alıntıda Daily Mail'in muhabiri Sam Greenhill'in yaptığı habere göre Suriye'ye kaçak yollarla gidenlerin şu güzergahı izlediğini belirtmektedir: 1- Uçakla Antep'e gidiş, 2- Karayoluyla Reyhanlı'ya geçiş**,** 3- Suriye'ye götürecek rehberle buluşma, 4- Askeri malzemeler satın alma, 5- Asi nehrini salla geçme, 6- Dikenli telleri aşma ve 7- Parayla Suriye tarafına geçmek.[468]

2. 6. İrtibat

Cihat bölgelerine gitmeye karar verenler bu bölgelere giden tanıdıkları varsa ilk önce onlarla diyaloga girerek gitmek istediklerini bildirmekte ve onlar tarafından bir yol gösterilmektedir. İlk önce gönüllü kişinin uygun olup olmadığına karar verildikten sonra hazırlıkları yapılmaktadır.

Cihat bölgelerine gidip gelenlerden yol durumu hakkında bilgi sahibi oldukları için gerekli hazırlıklar buna göre yapılmaktadır. İnsan sevkiyatı konusunda görevlendirilen şahıslar irtibat kurulduktan sonra yol güvenliğinden resmi işlemlerin düzenlenmesine de dahil her türlü hazırlığı yapmaktadır. Sahte pasaport, kalacak yerler, aracıların ayarlanmasına kadar işler yapılmaktadır.

Çeçenistan savaşına katılan Asım Güleryüz, İstanbul'da bulunan çevresinden cihada gidip-gelenleri tanıdığı için kolay bir tanışıklık devresi geçirerek Türkiye'de bulunan Şamil Basayev'in temsilcileriyle bağlantıya geçerek sağlamıştır.[469] Yahya Konuk, Bosna'da cihada katılmasını sağlayanlardan birinin Türkiye'de 80 öncesi aktif mücadele etmiş olan Akıncılar'ın liderlerinden biri olduğunu söylemektedir.[470]

Türkiye'ye savaş olan ülkelerden gelen temsilcileri burada kendilerini destekleyen gruplara yol haritaları bırakmaktadır. Türk vatandaşları bu şekilde görevlilerinin yönlendirmesiyle savaş bulunan ülkelere sevkedilmektedir.[471]

2. 7. Kamplar

Cihada gidenler için her ülkede farklı bir yaşam şartı ile karşılaşmaktayız. Kamplar hem dini hem de silah eğitiminin verildiği mekanlardır. Cihada katılma niyeti olanlara ilk önce kamplar hakkında geniş bilgi verilmektedir. Daha önce cihada katılanların yazdığı eserler bu konuda geniş bilgi vermekle birlikte İslam Dünyası

[467] Seriyye, s. 243.
[468] http://t24.com.tr/haber/her-gun-20-cihatci-suriyeye-geciyor-gorevliler-10-dolara-gormezden-geliyor,268895 (27/08/2014).
[469] Güleryüz, s. 13.
[470] Konuk, s. 47.
[471] Konuk, s. 137.

Dergisi'nin 4. sayısında Amerika'dan Afganistan'a cihada gelen daha önce de Yemen'de savaşmış olan Şehid Samir Khan, "Cihad Notları" adlı cephede kaleme aldığı notlarda önemli bilgilere yer vermektedir. Khan, Batı'dan cihat bölgelerine gidecek olanlara gerekli cephe bilgisini teferruatlı bir şekilde sunmaya çalışmıştır. Makalede, mücahit olabilmenin yolları öğretilmeye çalışılmaktadır. Temizlik, cephedeki yaşanacak durumlar, eğitim (dini, askeri), açık alanda yaşama (çadır, dağ, ağaçlık), sır tutma (sorulacak-sorulmayacak sorular), hava bombardımanında yapılacaklar, ilk yardım, cepheye getirilecek malzemeler, kamplarda hizmet etmek, ailelerini getirmeyi düşünenlerin karşılaşacağı zorluklar, gidecekleri ülkeleri her yönden tanıma, ibadetin önemi ve eğitim kamplarında nelerin yapıldığı konularında bilgi vermektedir.

Eğitim kampları hakkında şu bilgilere yer verilmektedir:

"El Kaide'nin eğitim kampları kolay değildir. Hatta deneyimliler için bile kolay değildir. Tam bir sabır ve dayanma iradesi gerektirir. El Kaide'de, kaslarınızın ölçüsünü önemsemeyiz, ne kadar hızlı koştuğunuzu, bacaklarınızın ne kadar güçlü olduğunu vb. şeyleri önemseriz; bu şeyler güçlenebilecek olsalar da biz sabırda düşmanı geçmek için 'uzun ömürlü kalıcı' olmalarına özel bir önem veririz. Bu nedenle yolu kimin hızlı koştuğu önemli değildir, önemli olan tüm malzemelerle birlikte kimin ağır ağır kilometrelerce koşabileceğidir. Askeri teknikleri kimin daha çabuk ezberleyebileceği değil, kimin doğru bir şekilde anlayabileceği ve mümkün olduğunda en iyi çözümü sunabileceği önemlidir.

Günümüz cihadı, zekâ, sabır, dayanıklık ve Allah'a karşı büyük bir iman ve yakîn gerektirmektedir. Sadece düşman üslerine saldırıp onlar üzerinde hâkimiyet kurmak demek değildir, ayrıca uzun vadede ne yapılacağı ve üzerine neler kurulacağıdır. Eğitimlerimizde, en doğru ve faydalı eğitim ve stratejik teknikleri sağlamaya ve savaşçılarımızı demir ve çelikten birer adamlar haline getirmeye çalışıyoruz. Fiziksel eğitimler çok sayıda şınav çekme, mekik çekme ve günlük temelde çeşitli egzersizleri içerir. Bir operasyona katılmanın ne gibi bir şey olduğunun en gerçekçi tadını onlara vermek için içinden geçecekleri Mücahitler için hazırlanmış olan çok sayıda farklı ve eşsiz engeller de vardır. Ayrıca vücudunuzun doğal kuvvetini kurmanıza da odaklanılır.

Örneğin, Afganistan'daki el-Faruk eğitim kampında, eğitmenler tüm mücahitlere ayakkabı ve çoraplarını çıkartmalarını ve sopalar, çamur, dikenler, keskin taşlar vs. her şeye basarak dağlarda çıplak ayakla yürümelerini emrederlerdi. Mücahitlerin çoğu kanayan ayaklarla geri gelirdi. Bütün bu eğitim

onların ayaklarına doğal bir güç vermek, daha sert ve sağlam yapmak için verildi. Çünkü yürüyecekleri bir ayakkabıya sahip olmayan Mücahitlerin hapishaneden kaçtığı bir durum gündeme gelebir ya da Mücahitler bir şekilde ayakkabılarını kaybedip çıplak ayaklarla dağlarda yürümek zorunda kalabilir.

Kamp eğitmeni ayrıca çeşitli cihatçı yazarların kitaplarından ve cihadla ilgisi olmayan yazarların kitaplarından aldığı gerilla savaşı, savaşın tarihi, önemi, stratejisi vb. konuların üzerinde ayrıntılarıyla durur. Kısaca, en kötü için hazırlanmak en iyi umuttur.[472]"

Suriye ve Irak gibi şehir içi savaşların yapıldığı yelerde kamplar ev tipi yapılanmalar içinde sürdürülürken, Afganistan ve Çeçenistan'da ise dağlık alan ve köy yerleşkelerinde halkın içinde oluşturulmuş kamplar bulunmaktadır. Afganistan'da mücahitlerin yaşamı halkla iç içedir. Çoğunun bir evi, eşi ve çocukları bulunmamaktadır. Afganistan'da ilk önce mücahitler 'muasker' adı verilen kamplara yerleştirilmektedir.[473]

Bu kamplarda askeri ve dini eğitim verilmektedir. Dini eğitimlerde fıkıh, Kur'an, akide ve cihat konuları işlenmektedir. Ayrıca siyasi konularda da eğitimler verilmektedir. Askeri eğitimlerde ise kaleşnikov, hafif silahlar ile havan, top tipi ağır silahların eğitimi verilmektedir. Örneğin "Muasker Faruk Kampı"nda dört aşamalı bir eğitim verilmektedir. Birinci aşamada, temel eğitim sayılabilecek beden eğitimi ve hafif silah kullanma, sökme, takma ve temizleme eğitimi verilmektedir. İkinci aşamada, elektronik düzenek kullanma, yani uzaktan kumandalı ve zamanlamalı patlayıcı düzenekleri ile ilgili eğitim verilmektedir. Üçüncü aşamada, harita kullanma ve yön eğitimleri verilmektedir. Dördüncüsünde ise, çeşitli kimyasallardan patlayıcı yapımı öğretilmektedir.[474]

Kamplarda verilen eğitimler yaklaşık olarak bir iki ay sürmektedir. Kamplara katılanlar kendilerine bir kod ad belirlemekte ve o adla çağrılmaktadır.

Afganistan'da buluna Salih Seriye cihat günlüğünde, kampta sekiz Türkiyeliyle birlikte aldıkları eğitimi ve günlük yaşantılarını anlatmaktadır. Kamplarda günlük işler de yapılmaktadır; yemek yapmak, giysileri yıkamak ve çevre temizliği gibi. Yemeklerde bölgesel yemek çeşitlerinden oluştuğu için ilk gelenlerin alışma ve

[472] Şehid Samir Khan, "Cihad Notları", **İslam Dünyası Dergisi**, Haziran-Temmuz 2012, S. 4, s. 44-49.
[473] Seriyye, s. 9. Muasker (karargah), cepheye yeni gelen mücahitlere ön eğitimin verildiği mekan anlamında kullanılan Arapça bir kelime.
[474] Demirel, s. 83.

sağlığının olumsuz etkilendiği durumlarda olamktadır. Günlük yaşantının tüm savaş zorluklarına rağmen devam ettiği de anlatılmaktdır. Ramazan telaşı, bayram namazları ve bayramlaşmalar da unutulmamaktadır.[475]

Çeçenistan'da bir kamptan ziyade boşaltılmış köyler ve terkedilmiş kasaba yerleşkeleri kullanılmaktadır. Fabrika binaları yerleşim ve ihtiyaçlarını görmeleri için mücahitlere en uygun barınma yerleri olduğu ifade edilmektedir. Hem genişliği hem de kullanıldığı dönemde kullanılan doğalgaz sisteminin hala çalışıyor olması aydınlatma ve ısınma için avantaj sağlamaktadır. Köy yerlerinde ise ihbar edilme ve askerler tarafından yakalanma kaygısıyla gece hareket edilmekte veya evlerin bahçesinden dışarıya çıkmamaktadırlar. Geceleri evlerden ışık sızmasın diye battaniyelerle kapatarak gizlenmeye çalışmaktadırlar. Halkın desteğini aldıkları köylerde daha rahat hareket edildiği, köylüler tarafından yemek ihtiyaçlarının giderildiği de aktarılmaktadır.[476]

Müsait olan alanlarda silah eğitimleri gerçekleştirilmektedir. Ayrıca kamplarda farklı dönemlerde birbirlerinden habersiz olarak gelen Türklerle de karşılaşıldığı görülmektedir.[477]

Sosyal hayatta karşılaşılan sorunların kamplarda da gündeme geldiği, kavgalara varan taışmalarında yaşandığı anlatılmaktadır. Kişisel sorunların yanında Arap mücahitlerle dini bilgisi zayıf olan diğer mücahitler arasında dini hassasiyetlerin zayıflığından kaynaklanan sıkıntılarında çıktığı görülmektedir. Sigara içmek bile tartışma meselesi olabilmektedir.[478]

Kamplarda veya cihat bölgelerinde yaşanan en büyük sıkıntılardan biri de dil problemi olarak ortaya çıkmıştır. Türkçe bilenler yeni gelenlere tercümanlık yapmaktadır. Anlaşmakta ve uyum sağlamada dil bilmemek hem zaman hem de organizasyonların zarar görmesine neden olduğu anlatılmaktadır.[479]

Kamplarda ortaya çıkan tartışmalarda iç karğaşayı önlemek için infaz girişimlerinin de olduğu ifade edilmektedir. Hatta mezhep kavgalarının bile cihat ortamına damgasını vuracak şekilde zihinlerin karmaşa içine girdiği görülmektedir.[480]

Çeçenistan'daki bir mücahidin hayatı dağlık alanda mevzilerde ya da sığındıkları mekankarda geçmektedir. Diğer savaş bölgeleri ise iklim olarak daha rahat hareket etmeyi sağladığı gözükmektedir. Bosna Hersek'te ise savaş şehir merkezlerinde ve

[475] Güleryüz, s. 79.
[476] Güleryüz, s. 123.
[477] Güleryüz, s. 44.
[478] Güleryüz, s. 163.
[479] Konuk, s. 39; Güleryüz, s. 15.
[480] Konuk, s. 81, 87.

dağlık alanda yapılmıştır. Mücahitler dağlarda bulunduğu gibi şehir merkezlerinde eğitim durduğu için okulları kamp yeri olarak kullanmıştır.[481] Bosna'da durum bu açıdan diğer bölgelere göre farklılık göstermiştir. Burada bağımsızlığını almış bir devletin savaşı yaşanmıştır.

2. 8. Cihat Bölgelerinde Bulunma Süreleri

Cihada katılanlar içinde hiç geri dönmeyi düşünmeyenler olduğu gibi dönme düşüncesinde olanlar da vardır. Dönmeyi düşünmeyenlerin ise ağırlıkta olduğu görülmektedir. Cihada katılanlardan birçoğu farklı ülkelerde savaşmış, cephe tecrübesi olan bireylerdir. Dört farklı ülkede savaşanlar olduğu gibi bir cephede savaşanlar da vardır. Cihada gidenlerin bu ülkelerde kalma süreleri de değişmektedir. Bazı ülkelerde ise geniş güvenlik önlemlerinden dolayı içeri giremeyip günlerce hatta aylarca bekledikten sonra vaz geçip ülkesine geri dönenler de mevcuttur. Cihat bölgelerinde evlenip yerleşenlerde bulunmaktadır.

Savaşa gidip şehit olanlar üzerine yaptığımız araştırmada bazı mücahitlerin daha cepheye varamadan şehit olduğunu, bazılarının ise yirmi yılı aşkın süre savaştığını tespit ettik. 2007 yılında Afganistan'da şehit olan General Ömer el-Türki, 21 yıl aralıksız (1986-2007) ülkesine geri dönmeden savaşmıştır. Orada evlenmiş ve bir çocuk sahibi olmuştur.[482]

Ali Üzüm'ün hayatı (1960-2010) ise roman gibidir. 1984 yılında Afganistan'a savaşmaya gider ve 13 yıl ülkesine geri dönmez, ailesi kendisinden haber alamadığı için öldüğünü düşünür. Üzüm, Ruslar Afganistan'dan çekildikten sonra 1997'de Çeçenistan'a cihada katılmak üzere yola çıkar. Azerbaycan sınırında yakalanır ve hapse atılır. Pasaport sorunundan hapse düşen bir iş adamı tarafından kefaleti ödenir ve Türkiye'ye gelir. Türkiye'de bir tanıdığının evine ulaşır ve ailesine haber verilir. Aile duruma hem sevinir hem de çok şaşırır. 1997'de Iraklı bir bayanla evlendirilir. Ama Üzüm yerinde durmaz ve 1999'da Kosova cihadına katılır. Burada üç ay kalır ve geri döner. 2000 yılında eşiyle aldığı bir karar üzerine Afganistan'a taşınır.

2001 Eylül saldırısından sonra ABD'nin Afganistan'ı işgal etmesi üzerine ailesini Kabil'e yerleştirir ve kendisi savaşçıların bulunduğu kamplara gider. 2001 sonunda eşi Türkiye'ye geri döner, kendisi dört yıl daha savaştıktan sonra dönüş yapar. Türkiye'de de tutuklanır ve bir yıl kadar cezaevinde kalır. 2006 yılında cezaevinden çıktıktan sonra Afganistan'a geri döner ve dört yıl sonra 19 Haziran 2010 Cuma günü

[481] Konuk, s. 65.
[482] **İslam Dünyası Dergisi**, Yıl: 1, Sayı: 2, Şubat-Mart 2012, s. 54-55.

sabah saatlerinde bombalı saldırıda ölür. Geride bir eş ve üç yetim çocuk bırakır. Ali Üzüm, toplam yirmi yılı aşkın ömrünü savaşarak geçirdiği görülmektedir.[483]

2005 yılında Irak'ta şehit olan Arif Güler ise farklı ülkelerde farklı sürelerde bulunmuştur. 2001 yılında 19 yaşındayken gittiği Keşmir'de yaklaşık iki yıl kalmıştır. Daha sonra 2003 yılında gittiği Irak'ta şehit olana kadar iki yıl savaşmıştır.

Cihatçılar için belli bir süre koyulabilir mi, bu mümkün gözükmemektedir. Şehit olan arkadaşları ve dini motivasyonlarıyla anne-baba, aile, iş vb. kaygılar gütmeksizin şehit olana kadar veya onların deyimiyle yeryüzünde İslam hakim oluncaya kadar mücadeleleri devam edecek gibi gözükmektedir. Bir bakıma cihat onlar için hayat tarzı haline gelmiştir.

3. DÜŞÜNSEL BOYUTLARI

3. 1. İdeolojileri

Cihada katılanların farklı İslami yapılanmalardan gelmelerine rağmen genel beslenme kanallarının selefi oluşumlar veya selefi olduğunu kabul etmeyip ama aynı kaynaklardan beslenen radikal unsurlardan geldiği düşünülmektedir. Selefi cihatçılar veya küresel cihat düşüncesinde olan yapılar ideolojik olarak İslam dışı unsurlar, dinlere ve gayri İslami yönetilen devletlere karşı ortak bir düşünceye sahiptir. Özellikle Rusya'nın Afganistan'dan çekilmesinden sonra Selefi akımlar tarafından yürütülen çalışmalar sonucunda silahlı mücadelenin yürütülmesi ilke olarak benimsendiği gözükmektedir.[484]

İslam coğrafyasındaki işgaller, diğer ülkelerde oluşturulan eylemlerin yoğunluğu aradaki mesafeleri kaldırmış, gönüllü savaş erlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Cihatçıların ümmet düşüncesine yükledikleri anlam, haritalarda belirlenmiş sınırları tanımamaktadır. Bu da onların sınır tanımaksızın cihada katılmalarını sağlamıştır.[485]

> Newsweek dergisinin Ekim 2008 sayısında yayınlanan bir haberde;
> "Emniyet'ten Mayıs ayında yapılan bir açıklamaya göre, El Kaide'ye insan kaynağı sağlayan grupların güçlenmesinin en önemli göstergelerinden biri, cihadı teşvik eden kitaplarla internet sitelerinin sayısındaki artış. Savaşmak için çatışma bölgelerine gidip son yıllarda dönen yüzlerce kişi, etraflarına

[483] Şimşek, s. 93-96
[484] Mehmet Ali Büyükkara, "Günümüzde Selefilik ve İslami Hareketlere Olan Etkisi", **Tarihte ve Günümüzde Selefilik (Sempozyum)**, Ahmet Kavas (Ed.), 1. basım, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014, s. 489.
[485] İlhan, **Cihad Yürüyüşü**, s. 23.

topladıkları gençlere çeşitli yayınlarla cihad fikrini aşılamaya çalışıyor. Son operasyonlarda tutuklanıp örgüt lideri olmakla suçlananların başta Afganistan olmak üzere bu bölgelere gidip geldiği, operasyonlardan sonra İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi'nde açılan ve Newsweek Türkiye'nin ulaştığı dava dosyasında da belirtiliyor. Bu bölgelere kaçak yollarla gidildiğinden, gidip gelenlere dair net rakamlar bulunmuyor. Ancak bölgeden dönenlerin ifadelerine bakılırsa, 1992'deki Bosna Savaşı'ndan beri bu tür çatışma alanlarına giden Türkler'in sayısı sekiz binin üzerinde. En çok tercih edilen bölgeyse Afganistan."[486]

Cihadın öğrencileri olarak görülen Taliban, savaşın olduğu diğer ülkelerde El-Kaide ve bağlantılı gruplar, Irak-Suriye ekseninde varolan IŞİD ve diğerleri gibi yapılar Selefiyye/Selefi Salihin düşüncesiyle hareket ettiğini söylemektedir.[487]

Dini düşüncelerinin geliştiği mekanlar, öğrenci evlerinde ve mahalli derneklerde oluşturulan ders halkaları, öğrenci çalışmaları, STKlar ve genel açık ve kapalı alan programlarında yapılan konuşmalar ve dersler olmaktadır. Yapılan dersler özellikle "akide" eksenlidir. Cihat eden grupların temel dini düşüncesini Selef-i salihin akidesi oluşturmaktadır. Bilinçlendirme faaliyetlerinde alt yazılı veya seslendirme yapılmış olan video konuşmaları da büyük yer edinmektedir.[488]

Cihada katılanlar, Arapların eğitimlerinden geçmiş ve Selefi düşünce yapısını tanımaya başlamıştır. Cihat bölgelerindeki İslami ilimlere vâkıf mücahitlerin varlığı, cepheleri ziyaret eden alimlerin etkisiyle Türkiye'de itikadi olarak Ehl-i Sünnet çizgisi (Maturidi-Eşari), amelde ise Hanefi-Şafii pratiğinden gelenler, bu ortamlardan etkilenerek itikadi ve ibadî boyutu Selefilik anlayışı etrafında değişime tabi tutulmuştur.

İman nazariyesi, bidat ve hurafeler, usul ve fıkıhta geleneksel selefi yönteme bağlı kalmakla birlikte; tekfir, siyaset, tebliğ ve fiili cihat konularında savaş bölgelerinde yeni oluşan "Cihadi Selefilik" düşüncesinin birer eri olmuşlardır.[489] Hatta Sünni diye nitelendirilen bölgeler ve ülkeler Selefilikten beslenen siyasal İslamcı hareketlerin ve Harici/tekfirci zihniyetin tesiri altına girer. Daha da tehlikelisi

---

[486] http://www.islam-tr.com/forum/konu/turkiyedeki-selefi-cihadi-akimin-analizi.10457/ (15.10.2014)

[487] Aydınalp, **Din ve Terör**, s. 145; "Selef-İ Salihin Akidesi", http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/2009/04/selef-i-salihin-akidesi.html (10.11.2014)

[488] Demirel, s. 70-78; Müfid Yüksel, "Selefilikten IŞİD'e", **Derin Tarih**, S. 28, Temmuz 2014, s. 53; Cihada katılanların diğer dini gruplara eleştirisi için bk. Harun İlhan, **Cihad Yürüyüşü**, İstanbul: Küresel Kitap, 2015; Yahya Konuk, **Cihadın Mahrem Macerası**, İstanbul: Elest Yayınları, 2007; Salih Seriyye, **Saatler Şehadete Ayarlı**, İstanbul: Ark Yayınları, 2013.

[489] Aydınalp, **Din ve Terör**, s. 121; http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/2009/04/selef-i-salihin-akidesi.html (03.11.2014)

Selefi/Vahhabi anlayış Ehl-i Sünnet'in temsilcisi olma konumuna yükselir. Irak'taki son olayların da gösterdiği gibi adeta Sünniliği kendi denetimine almıştır.[490] Bütün grupları motive eden İslami güçler olmakla birlikte hepsinin ideolojisi aynı değildir. Kimi çok sert düşünürken kimi de kendi dışındaki yapılara karşı daha esnek davranmaktadır. Farklı bölgelerdeki gruplarda da benzerlikler görülmektedir.[491] Bosna Hersek, Keşmir ve Afganistan'da cihada katılmış olan Yahya Konuk, İslami oluşumlar için iki seçeneğin bulunduğunu söylemektedir. Bu iki seçenek ya işgalcilerin dayatmalarına teslim olup, kurulacak olan sistemde sömürülmeye devam ya da vatanlarını savunma uğruna ayağa kalkıp cihat etmektir.[492]

Afganistan'a cihada giden Salih Seriyye'nin cepheye gelenlerin ideolojik olarak aldıkları eğitimden bahsemektedir: "Eğitim kampımıza Taliban'dan iki alim geldi. 3 gün boyunca belli saatlerde seminerler düzenlendi. Ana hatlarıyla takva eksenli Tevhid dersleri yapıldı. Mücahitlerin birbirine karşı olan görevleri, zaferi etkileyen etmenler derslerin ana konusuydu.[493]"

Kutup ve Mevdudi temel düşünce parametrelerini oluşturmada cihatçılar için önemli bir noktadadır. Onlar gerçek inananları, yeni cahiliye toplumu olarak tanımladığı beşeri sistemlerden kendilerini soyutlayarak organize olmaya çağırmaktadır. Onları hicret, cihat ve gücü ele geçirme süreci içinde yeniden İslami bir düzen kuracak modeller oluşturmaya davet etmektedirler. Burada seküler devlete karşı tümüyle başkaldırı niteliğinde devrimci bir ideoloji öne çıkmaktadır.[494]

Esposito mezhepsel tanımlamalardaki genellemelerin yanlış olduğunu vurgulayarak şu tespitte bulunur: "Militan cihad grupları tanımlamak için toptan Vahhabi yaftasının kullanılması konuyu aydınlattığından çok karartıyor. Örgütler ve hareketler, aşırı tutucu, dogmatik, püriten ve dışlayıcı dini öğretiler gibi ortak "türsel benzerlikleri" bulunduğu için Vehhabi olarak damgalanıyor. Oysaki Usame b. Ladin gibi bu hareketlerin de çoğu aslında Suudi Arabistan'ın dini ve siyasi olarak devrimci değil, büyük ölçüde tutucu olan Vehhabi geleneğinden çok Seyyid Kutup'un ya da İslami Cihad, Tekfir ve'l-Hicre'den ve Cemaati İslamiye gibi Mısırlı radikal grupların

[490] Yüksel, s. 57.
[491] Suriye'de bulunan Nusret Cephesiyle Liva'ul Ummah farklı düşüne bildiği gibi, Suriye'deki Ahraru'ş-Şam ve Irak'taki Ensarü's-Sünne aynı şekilde düşünmektedir. Quillam Foundation, Ekrem Yılmaz (Çev.), "Suriye Cihad Grupları", **İslam Dünyası Dergisi**, Ocak 2014, s. 10-16.
[492] Yahya Konuk, **Cihadın Mahrem Hikayesi**, İstanbul: Elest Yayınları, 2007, 1. Baskı, s. 15.
[493] Seriye, s.19, 151.
[494] Bk. Geniş bir bakış açısı için: Seyyid Kutup, **Yoldaki İşaretler**, 3. Baskı, 1994, İstanbul: Özgün Yayınları; Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, 2. Baskı, 1992, İstanbul: Özgün Yayınları.

militan ideolojisinden etkilenmişlerdir."[495] Seyyid Kutub'un akide eksenli değişim teklifi, grupların dinamik pratikliği ve Müslümanların dünya üzerinde yaşadığı zulümler, cihatçıları haklı olmaya ikna eden gerekçeleri oluşturmuştur.

İtikadi olarak düşünceleri, Seyyid Kutup'un akaid özellikli tefsiri olan Fizilal'il-Kur'an ve diğer eserlerinden oluşturulduğu görülecektir. Cihat ve şehadet düşüncesi de bu eksende yapılan tercümeler vasıtasıyla oluşmuştur.[496] Örneğin, "Cihad ve Şehitlik" hakkındaki düşünceler 17 Ocak 2009 Cumartesi tarihinde yayınlanmış olan "Allah Yolunda Cihad Edenler ve Şehidlik" konulu bir video üzerinden mutlaka izleyiniz tavsiyesiyle ayet ve hadisler eşliğinde verilmektedir.[497]

Genel olarak kurtuluş yolunu, Allah'ın dini uğruna mücadele vermek, İslami bir yönetim kurmak ve halifeliği yeniden diriltmek olarak görmektedirler. Bu düşünce savaşan grupların hepsinin ortalama düşünce yapısını oluşturmaktadır. Bu düşünce yapısı, yayınlanan bildiriler, kitaplar ve mücahitlerin video görüntülerinde dillendirilmektedir.[498] Dini kavramlarla birlikte gelişen anlayışların yapısal olarak cemaat isimlerine dönüştüğü de görülmektedir. Örneğin, tevhid ve cihat kelimelerinde oluşan düşünsel durum aynı zamanda dünyaya kendilerini tanıttıkları bir isim olmuştur.[499]

Türkiye'den cihada gidenler tarafından Türkiye'deki oluşturulan düşünce alt yapısı eleştiriye de tabi tutulmaktadır. Radikal cemaatlerin düşünce ve eylemleri, öğrenci evlerinde oluşturulan atmosfer, yalancı radikallik dönemleri olarak görülmektedir. Mitingler, protesto gösterileri ve şehadet geceleri gibi programlarla sahte kahramanlar etrafında toplanıldığı vurgulanmaktadır. Cihadın ve şehadetin söylemden öte gitmediğini cihada gidenlerin tekfirci olarak damgalayarak karalanmaya çalışıldığı konusunda eleştirilerin yapıldığını söylemektedirler.[500] Ayrıca cihat saflarının başını çeken Selefi hareketler, güç bakımından bu gün dünyada en önemli İslami reform hareketlerinden sayılmaktadır. Bu reformcu hareketlerin dini, örfün kusurlarından ve bidatçıların bidatlarından kurtarmaya davet eden yüksek bir sesi vardır.

---

[495] Esposito, s. 139-140.
[496] Öz, s. 39.
[497] http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/2009/01/allah-yolunda-cihad-edenler-ve-ehidlik.html (08.11.2014)
[498] Aydınalp, **Din ve Terör**, s. 150. İnternet üzerinden Jihadmin ve Hakkal-cihad sayfalarında geniş bilgiye ulaşılabilmektedir.
[499] Seriyye, s. 113; Fuad Hüseyin, s. 15; Zerkavi hocası Makdisi ile birlikte cezaevinde Tevhid Cemaati'ni kurmuşlardır. Daha sonra Zerkavi 2004 yılında Irak'ta şu anki IŞİD'in temeli olan "Tevhid ve Cihad" adıyla bir örgüt kurmuştur. Doğan, s. 13.
[500] Seriyye, s. 21.

Çağdaş Selefi Hareket, 20. yüzyılda, liberalizmden akılcılığa, akılcılıktan da cihatçılığa farklı tezahürlere bürünmüştür. Sonunda ise Hanbeli köklere sahip Necdi Okulu'nda Selefilik adı altında temel düşünceleri açıklığa kavuşmuştur. Burada, üzerine odaklandığımız nokta da bu Selefilik'tir. Selefilik, küresel İslami bir vaka haline gelmiştir. Selefi hareket son zamanlarda kendisini ilmi, sosyal etkisi ve boyutuyla orantılı olarak, siyasi cihatta sorumluluk taşıması, siyasi ve cihadi İslami hareketlerin yedek stoğu ve stratejik sermayesi olarak belirmiştir.[501]

Selefilerin Afganistan'da cihadın başlamasıyla tarihi ve sözlü tartışmalarını azaltmaya asrın meselelerine hayat zorluklarına odaklanmaya başladıkları siyasi ve örgütsel fikir alanında çağın kültüründen faydalanma gibi istekleri dikkat çekmektedir. Günümüz İslami uyanışının ihtiyaç duyduğu şeyin çağının zorluklarını yaşayan geçmişte İslami güçlere büyük vakit ve çabayı boşa harcatan savaşlara, geçmişin sözleri ve terimlerine kendisini esir etmeyen bir ümmet olması gerektiğini düşünmektedirler.[502] Burada ilk dönem selefiliğinden köktendinciliğe bir evrilmenin olduğu da görülmektedir.

Günümüz cihatçılarının veya diğer tanımlamayla Selefi cihatçıların, düşüncelerinin üç temel üzerine oturduğu gözükmektedir. Bunlar; tevhid, takip (tabi olmak) ve tezkiyedir. Selefilik hareketindeki bu temellere bağlılık köktendinciliğin bir tanımı ve uygulamasını oluşturduğunu görebiliriz. Bu kavramlara baktığımızda tevhid; dinin direğidir, Allah'ın şeriat kıldığı, namaz, oruç, zekat, hac, adak, kurban kesmek, tavaf ve tavafın sözleri gibi zahiri; korku, rica, sevgi, tevekkül ve tevbe etmek gibi Batıni tüm ibadet çeşitlerinde sadece, ortağı olmayan Allah'a ibadet etmek demektir. Esnek olmayan ve taviz vermeyen bir imani boyut savunulduğunu görmekteyiz. Bu da geleneksel ve muhafazakar dini yapılardan cihat eksenli hareket edenleri birbirinden ayırmaktadır.

Selefi inancının tevhidin manasına yüklediği anlamlarda daha da net olarak anlaşılacaktır. Bayrakların tevhid (Lailahe İllallah Muhammedun Rasulullah) bayrağı olarak çizilmesi, kelimei şehadet getirirken şehadet parmağının kaldırılması sembolik olarak düşüncesin yansımalarını göstermektedir. Tevhidin kapsamına baktığımızda şu ifadeleri içerdiğini görürüz. Birincisi, Allah'ın sıfatlarına isimlerine tahrifsiz ve yorumsuz iman etmektir. İkincisi, ibadette Allah'ı tek tutmaktır. Namaz, oruç gibi

[501] Bk. Kepel, **Cihat**, 2. Baskı, İstanbul: Doğan Kitap. Kepel, kitabında İslamcılığın yükselişi ve gerilemesi arasında selefi cihatçıların oluşumu ve fonksiyonlarının geldiği yeri değerlendirmektedir.
[502] Fuad Hüseyin, s. 44-46.

ibadetlerin yanında dua gibi ibadetlerde de tevhid ilkesiyle hareket edilmesi gerekmektedir. Dua temel bir ayrışma konusudur. Rasul de olsa evliya da olsa dua edilmez ve medet umulmaz. İnsan ölülerden yardım dileyemez. Selefilere göre bu durum Allah'ın insanların katında unutulmuştur. Kabirler türbeler aracılığıyla olmadan Allah a dua edilip Ondan ricada bulunulmalıdır. Aksi durumda insan şirke düşecek ve müşrik olacaktır. Bu sebeple insanların inançlarını açık ve net bir şekilde şirkten temizlemek istemektedirler. Üçüncüsü, insanların dünya işlerinde yasa koyma hakkı Allah'ındır, başkasının böyle bir hakkı yoktur. Bu sebeple selefiler dünyadaki yöneticilerin ve liderlerin çoğunun bu hakka karşı küstahlık ettiğini düşünmektedirler. En son olarak bütün bunların bir arada imanla birlikte amele dönüşmesi gerekir.[503]

Tabi olmak, Allah'ın emirlerini sorgulamadan yerine getirmektir. İnsanların kalplerini bu şekilde bütün meselelerden temizlenecektir. En son olarak tezkiye ile rabbani yönteme göre nefsin ıslah edilmesi ile insanlar ebedi saadete ulaşacaklardır. Tüm dini emirler insanın temizlenmesi için uyulması gereken kurallardır.[504]

Selefi davet en geniş anlamıyla İslam dininin peygamber örnekliğiyle birlikte uygulanmasını kapsar. Davetin bu anlamda sınırı yoktur. Temel olarak insanlar hakiki Müslüman olmaya davet edilmektedir. Müslümanlar tek bir akide etrafında ve tek bir kanuni metod altında birleştirilmeye çalışılır. Böylece tek bir bayrak, tek bir imam altında toplanan Allah'ın kelimesinin yüce kafirlerin kelimesinin alçak olduğu tek bir ümmetin kurulmasının kolay olacağına inanılmaktadır. Son olarak davet hüccet ikame etmek için yapılmaktadır. İnsanlar ahirette bir mazeret uydurmasınlar diye peygamberlerin görevini yerine getirmeye çalışırlar.[505] Yani Selefi davetin, İslam'ın rukünlerinin ve yöntemlerinin tümünü kapsayan bir davet olduğunu görmekteyiz. Bunun dışına çıkanlarda İslam dairesinin dışında kabul edilmektedir. Bu yol belirlenirken devlet merkezli yapılanma ve halifeliğin ihdası gerekli görülmektedir. Tek merkezden yönetimi sağlamanın yolu da tek sesin olmasıdır. Huzurun sağlana bilmesi için ilahi olduğu düşünülen düşünceleri kesin bir bilgi olarak kabul edilmektedir. Cihat hareketleri devlet talebiyle siyasi bir kimlik şekli oluşturmaktadır. Bireylerini ise manik bir dünya görüşü içersine sokarak aydınlık ve karanlık veya iyi ve kötü arasındaki çatışma içinde karşı tarafı kesin çizgilerle düşman ilan etmeye yönlendirmektedir.

[503] Fuad Hüseyin, s. 50.
[504] Fuad Hüseyin, s. 51.
[505] Fuad Hüseyin, s. 54-55.

Yapılacak cihat sonucunda ya galip gelecekler ya da şehit olup vaat edilen cennet makamına ulaşacaklardır. Onlar için kaybetmek yoktur.[506]

Kısacası, küresel cihatçı hareketlerin düşünce tarzının uyandırdığı özgüven ve inanma, cihada katılanların hayatlarında büyük çalkantılar ve değişimlerle karşı karşıya kalan heyecanlı büyük hazlar uyandırmaktadır. Ayrıca yapılan saha araştırmalarında, bu duyguyla yola çıkanların bir kısmının, Selefi düşünce tarzının aslında bütün cevapları veremediğini ve mutlak hakikati bilmenin de o kadar kolay olmadığını bir şekilde öğrenmeleri üzerine elemanların cihatçı yoldan çıktıkları da gözden kaçırılmamalıdır.[507]

Türkiye'den cihada gidenlerin ideolojik alt yapısının selefi düşünce ve hareketlerle tanışmakla başladığı gözükmektedir. Düşüncelerin oluşmasıyla birlikte daha sonra cemaat çalışmaları ile temelde yazılı ve görsel medyanın etkisinin olduğunu söylenebilir. Ayrıca ideolojilerini oluşturan kaynakları açmak istediğimizde; kitaplar ve dergiler, internet ortamı, video görüntüleri, marşlar ve neşitler olarak tespit edebiliriz.

3. 1. 1. Kitaplar ve Dergiler

Tüm toplumsal hareketler gibi cihadi gruplar da temel düşünce olarak adlandırılan kurucu metinler ve yayınlar, sürekli ve sistematik bir biçimde okutulmakta ve yorumlanmaktadır. Bu suretle üyeler, okudukları ve öğrendikleri fikirlerin doğruluğuna yönlendirilerek düşünsel yapı oluşturulmaktadır. Ayrıca kaynak eser olarak kabul edilenlerin dışında farklı herhangi bir eserin veya yayının okunmasına izin verilmemektedir.[508] Bu şekilde metin merkezli bir eğitimden geçirilmektedirler. Eğitimler cihada katılması beklenen gençler için şart koşulmaktadır. Hatta savaş bölgelerinde bile kitaplar okutulmakta ve dersler yapılmaktadır. Türkiye'de 1960 sonrası, İslam'ın anlaşılması ve yorumlanması konularında İslam dünyasında yayınlanan eserler tercüme edilmeye başlanmıştır. Bu kitaplar ilahiyat, siyaset, İslami hareketler, biyografiler gibi birçok alanda seçilerek tercüme edilmiştir. Tercümelere önem verilmesinin temel nedenleri olarak Türkiye'de sistem karşıtı İslami hareketlerin ortaya çıkmasının diğerlerinden sonra olması, ilahiyat ilimlerine vakıf kalifiye insan eksikliği -alim yokluğu-, tecrübe eksikliği ve sistemden ari bir eylem adamının olmayışı sayılmaktadır.

---

[506] Andrew Heywood, **Siyasi İdeolojiler**, 5. Baskı, Ankara: Adres Yay., 2013, s. 289; Ahmet Yükleyen, "Avrupa'dan 'Küresel Cihada' Giden Yol", **Al Jazeera**, Aktaran: http://www.haksozhaber.net/avrupadan-kuresel-cihada-giden-yol-52235h.htm (21.09.2014)

[507] Yükleyen, http://www.haksozhaber.net/avrupadan-kuresel-cihada-giden-yol-52235h.htm (21.09.2014).

[508] Kirman, s. 199.

Mısır, Pakistan ve İran başta olmak üzere Suriye, Cezayir, Tunus, Lübnan, Cezayir, Sudan hatta Bosna olmak üzere farklı ülkelerden yapılan tercümelerde yeni anlayışlar ve zihin yapıları oluşmuştur. Bu devrede, devlete ve topluma yaklaşımda, keskin bir reddiyeci tavrın gelişiminden söz etmek mümkündür. Bu bağlamda, daha önceki tarihlerde tercüme edilerek yayınlanmış Pakistanlı ve Mısırlı Müslüman hareket önderlerinin eserlerinden bolca yararlanılmış, söz konusu eserlerin çok sayıda yeni baskıları yapılmıştır.[509]

1970'lerin sonlarında İran'da bir halk devrimi neticesinde İslamcıların iktidara gelişi, Afganistan'ın SSCB tarafından işgaline karşı gerçekleştirilen direniş hareketinin İslamcı karakteri, Filistin meselesinde İslamcı hareketlerin öne çıkmaları, İran-Irak Savaşı gibi uluslararası siyasi olaylar, Irak'ta Halepçe ve Suriye'de Hama katliamı Türkiye İslamcı gençliğinin ilgisini ülke dışındaki olaylar üzerinde yoğunlaştırmıştır. Türkiye'de İran'dakine benzer bir devrimin gerçekleştirilebilmesi noktasında İslamcı gençlikte ümitvar bir halet-i ruhiyenin oluşmasına neden olmuştur. Yayınlanan eserler, soyut (gerçekleşmemiş) fakat kendi içinde bütünlüklü ve tutarlı bir anlayış ortaya koymaktadır. Bu eserlere göre bir toplumun Müslüman olabilmesi için, bir devletin İslam şeriatıyla idare edilmesi gerekmektedir. Bu sistem hukuki yapı da, idari yapı da, eğitim yapısı da, toplumsal gelenek ve göreneklerde İslam'a uygun olmalıdır. Bu düşüncelere bağlı olarak çatışmacı bir İslam anlayışı yaygınlaşmıştır.[510]

Türkiye İslamcılığı Osmanlı sonrası hem yerli Batı hayranı yöneticilerle, hem sömürgeci Batı medeniyetiyle, hem de Türkiye'deki hakim dini anlayışlarla hesaplaşma ihtiyacı hissetmiştir. Dönemin eserlerinde bu hesaplaşmayı görmek mümkündür. Sonuçta yayınlanan bu eserlerde düşünsel olarak İslam'ın modernist, radikal, devrimci, Vahhabi ve Selefi yorumlarına yer verenler damgasını vurmuştur.

Bu tarz bir bilinçlenme içinde olan Türkiye'deki İslami hareketlerin yüzyılı savaşlarla geçen bir döneme denk gelmesi temel konunun varolmak için "cihat" etmenin gerekliliğini ön plana çıkarmıştır. Bu amaçla Türkiye'de cihat yayınları üzerine kitap ve dergi alanlarında çalışmalar da ağırlık kazanmıştır. İstanbul ve Konya merkezli yayın evlerinde cihat ve cihada teşvik amaçlı tercüme ve telif eserlere yer verilmektedir. Adeta bir "Cihad Kütüphanesi" oluşacak kadar eser basılmıştır ve basılmaya da devam etmektedir.

[509] Yücel, s. 364-365.
[510] Yücel, s. 363.

Eserler cihadın fıkhi boyutunu incelemekle birlikte, hacmi ince, okuyanı yormayacak ve pratik olarak cihat bilgisi sunacak şekilde hazırlanmıştır. En temel eser olarak İbn Nehhas'ın Cihad[511], Abdullah Azzam'ın Tevbe Suresi Tefsiri Gölgesinde Cihad Dersleri[512], Mücahidin El Kitabı[513] ve özellikle Abdulkadir bin Abdulaziz'e ait olan El-Umde[514] adlı kitap okutulmaktadır. Bu kitabın (el-Umde) ana başlıklarından da anlaşılacağı üzere "Cihad Ahkamı" içerikli yazıldığı görülmektedir. Kitabın başlıkları şu şekildedir: "Mukaddime, İhlas Ve Kişinin Ecrini Allah'tan Beklemesi Hakkında, Müslümanlar İçin Askeri Eğitimin Hükmü, Yönetim (Müslümanların Kendi Yönetimlerini Oluşturmaları), Askeri Eğitim Kampı Emirinin Görevleri, Zaferin Gerçekleşmesi İçin Olması Gereken Beş Esas, Cihad İçin İmani Hazırlığın Önemi, İmani Hazırlığın Özellikleri, İmani Hazırlıkta Emirin Görevleri, Ehl-İ Sünnet Ve'l-Cemaat'in Menheci, Cihadın Esasları (20 Madde), Mücahidin İlim Öğrenmesinin Hükmü, Cihada Hazırlıktan Maksat Nedir Ve Cihadın "Vacip, Olması İçin Adalet Şart Mıdır?, Fertlerin Birbirine Karşı Görevleri."

Ayrıca Türkiye'de basılıp dağıtılan kitaplar içinde şunları da sayabiliriz: El-Cihad ve'l-İctihad[515], Cihadı Desteklemenin 44 Yolu[516], Mücahidin Ahlakı[517], Savaş ve Ahlak[518], Cihad Yolunda Değişmeyen Esaslar[519], Allah Yolunda Cihadın Gayesi[520], İslam Cihadına Katkıda Bulunmanın 39 Yolu[521], Allah Yolundaki Mücahidin Kalesi-Cihad İbadetine Dair 141 Mesele.[522] Bu kitapların başlıklarında bile bu durumu görmek mümkündür.

Matbu olarak basılı bulunan yayınların yanında internet ortamında pdf, word ve html olarak indirilip okunacak şekilde cihat üzerine yazılmış eserler de mevcuttur. Abdullah Azzam, Seyyid Kutup, Hasan el Benna'nın kitaplarıyla birlikte; Cihada Teşvik, Cihad Yolunda Değişmeyen Esaslar, Firdevs'in Varisleri, Mücahidin Kalesi,

---

[511] Takva Yayınları, 2013.
[512] İstanbul: Buruc Yayınları, 751 sayfa, 2013.
[513] Takva Yayınları.
[514] www.davetvehicret.com sitesinden pdf olarak indirilebilmektedir. 628 sayfa olan kitap, kapağında kalaşnikofa bağlı siyah tevhid sancağı koyulmuştur. (31.10.2014) .
[515] Ebu Katade el-Filistini, **El-Cihad ve'l İctihad**, www.davetvecihad.com.(pdf). (20.10.2014)
[516] Enver El-Evlaki, **Cihadı Desteklemenin 44 Yolu**, Davut Yolcu (çev.), 2. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2013.
[517] Ebu Ömer Es-Seyf, **Mücahidin Ahlakı**, Emre Özdemir (çev.), İstanbul: Küresel Kitap, 2014.
[518] Şamil Basayev, **Savaş ve Ahlak**, İlker Bakıroğlu (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Misyon, 2009.
[519] Yusuf bin Salih El-Iyeyri, **Cihad Yolunda Değişmeyen Esaslar**, Muhammed Atta (çev.), İstanbul: Küresel Kitap, 2013.
[520] Tarık Ebu Abdullah, **Allah Yolunda Cihadın Gayesi**, 1. Baskı, İstanbul: Nakil Yayınları, 2014.
[521] Muhammed bin Ahmed es-Salim, **İslam Cihadına Katkıda Bulunmanın 39 Yolu**, Abdurrahman Küçükkayaoğlu (çev.), Konya: Şehadet Yay., 2010.
[522] Ebu Zeyd el-Kuveyti, **Allah Yolundaki Mücahidin Kalesi Cihad İbadetine Dair 141 Mesele**, Ebu Sümeyye (çev.), İstanbul: Nakil Yayınları, 2014.

Kılıçların Kınını Kırdıran, El-Umde, İslam'da Şehadet Operasyonları kitaplarını bulmak mümkün hale gelmiştir.

Kitaplarda işlenen konular ise genel olarak aynı başlıklar altında maddeler halinde hap bilgi şeklinde verilmektedir:

1. Niyet hakkında,
2. Kim Tevhid'in ikamesi için savaşırsa, o Allah yolunda cihat edendir,
3. Meşru özür sahibi cihadı ve şahadeti sıdk ile azmederse, niyetiyle mücahitlerden ve şehitlerden yazılır,
4. Allah yolunda cihadın vacip olması hakkında,
5. Meşru özür sahibi olmayıp Allah yolunda cihat tan geri durmak nifaktan bir şubedir ve azabı gerektirir,
6. Allah yolunda cihat için hazırlık yapmak vaciptir,
7. Allah yolunda cihadın fazileti hakkında,
8. Allah yolunda cihada çıkana Allah subhanehu ve Teala kefil olur,
9. Allah yolunda cihat cennet kapılarından bir kapıdır,
10. Kafirle onun katili ebediyen cehennemde bir araya gelmezler,
11. Cennetteki yüz derece,
12. Allah yolunda tozlanan ayaklarla cehennem ateşi bir araya gelmez,
13. Allah yolunda ayakta durmanın fazileti,
14. Allah yolunda yürümenin fazileti,
15. Allah yolunda safta durmanın fazileti,
16. Allah yolunda orucun fazileti,
17. Allah yolunda infakın fazileti,
18. Allah yolunda askeri hazırlık yapmanın fazileti,
19. Allah yolunda düşmana atmanın fazileti,
20. Allah yolunda nöbet tutmanın fazileti,
21. Allah yolunda düşmana saldırıp şahadeti aramanın fazileti,
22. Yenilgi halinde düşman üzerine atılıp şahadeti aramanın fazileti,
23. Allah yolunda yaralanmanın fazileti,
24. Allah yolunda şahadet hakkında,
25. Allah yolunda şehitler ölü değil diridirler,
26. Düşmanla karşılaşıp Allah yolunda şehit olanlar dört çeşittir,
27. Allah yolunda şehidin öldürülme acısı ancak bir cimdikleme kadardır,
28. Allah yolunda şehidin borç hariç tüm günahları affedilir,

29. Allah yolunda şehitlere hesab da yok azab da yok,
30. Allah yolunda şehitlerin Allah katındaki altı hasletleri hakkında,
31. Allah yolunda şehitleri defnedilinceye kadar melekler kanatlarıyla gölgelendirmeleri hakkında,
32. Allah yolunda şehidin kanı kurumadan hurilerden iki eşi ona koşmaları hakkında,
33. Allah azze ve celle'nin Allah yolunda şehitlere verdiği nimetlerden dolayı şehitlerin tekrar dünyaya dönüp şehit olma arzuları hakkında,
34. Cennetteki nimetler hakkında,
35. Sur'a üfürüldüğünde çarpılıp ölmeyenlerin Allah yolunda şehitler oldukları hakkında,
36. Allah yolunda şehitlerin cennetteki üstünlükleri hakkında,
37. Cennet kadınları hakkında,
38. Lube[523] (veya Luabe) hakkında,
39. Hurilerle süslenmiş cennet nehirleri hakkında,
40. Cennet kadınlarıyla birleşme hakkında,
41. Hurilerin dünyadaki eşleri için dua etmeleri hakkında,
42. Cennet ehlinin ziyaretleşmeleri hakkında[524].

Cihada katılanların anılarını yazdıkları eserlerde tecrübe aktarımı konusunda cihada gideceklere rehberlik eden kitaplar olarak görülmektedir. Saatler Şehadete Ayarlı[525], Cihad Günlüğü[526], Sessiz Devrim[527], Cihadın Mahrem Macerası[528], Söz Direnişçilerde[529], Cihad Yürüyüşü[530] ve Bir Direnişçinin Cephe Notları Çeçenistan Günlüğü[531] kitapları cihat düşüncesine sevkeden eserler arasındadır.

Cihat üzerine yayınlanan kitapların yanında şehit olanların yazdıkları, anılar, şehitler üzerine yazılanlar, şehitler albümü içerikli yayınlar da el kitabı özelliği taşımaktadır. Bu kitaplarda da farklı bölgelerde şehit olanların hayatları, arkadaşlarının anlatıları ve şehitlerin vasiyetnamelerinden oluşmaktadır. İslamî Düşüncenin Zirve İsmi

[523] Cennette diğer hurilerin de kendisini beğendiği bir huri.
[524] Tarık Ebu Abdullah (Der.), **Kılıçların Kınını Kırdıran Allah Yolunda Cihadın Fazileti**, İlim ve Cihad, 2010. Bu liste 39, 44, 60, 69, 141 madde olarak da farklı şekillerde hazırlanmaktadır.
[525] Salih Seriyye, 1. Baskı, 2014, İstanbul: Ark Yay.
[526] Abdülhamid Muhaciri, 3. Baskı, İstanbul: Özgün Yay.
[527] Yakup Arslan, 1. Baskı, 2014, İstanbul: Ozan Yay.
[528] Yahya Konuk, 1. Baskı, 2011, İstanbul: Everest Yay.
[529] Adem Özköse, 1. Baskı, 2013, İstanbul: Pınar Yay.
[530] Harun İlhan, 1. Baskı, 2015, İstanbul: Küresel Kitap.
[531] Asım Güleryüz, 2. Baskı, İstanbul: Bengisu Yay.

Şehid Seyyid Kutub[532], Ahdini Yerine Getiren Erler[533], Vuslatın Ardı Sıra (Bir Şehidin Hikayesi)[534], Şehadet Yolunda Cihad Erleri[535], Şehitlerimiz I-II[536] adlı eserler örnek olarak verilebilir.

Dergi alanında ortaya koyulan çalışmalar daha çok ve genelde cihat içerikli yazılar, cepheden haberler, şehitler ve ABD karşıtı yazılardan oluşan metinler ve tercümelerle yapılmaktadır. Hali hazırda Türkçe çıkan dergilerden İslam Dünyası Dergisi[537] (İstanbul) ve Tevhid Dergisi (Konya) örnek olarak gösterile bilir. Örneğin İslam Dünyası Dergisi yaklaşık 64 sayfa ve kuşe kağıt olarak basılmaktadır. İçeriğinde el-Kaide liderinin bir mesajı, bilgilendirme amaçlı güncel meselelerle ilgili makaleler, şehitler ve mücahitler, el-Kaide bürolarının yaptığı basın açıklamaları ve raporları tercümeleri, örnek şahsiyetler ve Türkiye'yi de ilgilendiren güncel konular (Demokrasi gibi) yer almaktadır.

İslam Dünyası Dergisi'nin 2. sayısında ağırlıkta Türkiye ile ilgili yazılara yer verilmiştir. İçeriğinde Mustafa Ebu'l-Yezid tarafından "Türkiye Halkına Nasihatler" ve Zevahiri tarafından da "Müslüman Türk Halkına Mesaj" başlığı altında Türklerin cihat organizasyonuna verdikleri destek, neler yapmaları gerektiği, ülke yöneticilerinin ABD ve İsraille olan birlikteliğinin eleştirisi ve şehit olan vatandaşlarından dolayı gurur duymaları gerektiği aktarılmıştır. Ayrıca eşi şehit olmuş "Mücahid Hanımı Ümmü Mühenned ile Röportaj" ve 21 yıl önce Afgan cihadına katılıp, geri dönmeyen ve 2007'de şehit edilen "General Ebu Ömer Türki" adlı mücahidin hayat hikayesine yer verilmiştir. Ayrıca her sayıda Türkiye'den cihada gidenlerin ve şehit olanların haberleri de dergide yer almaktadır.[538]

Dergiler, üniversite öğrencilerinin bile bir araya gelerek düşüncelerini söyleye bildiği yaygın bir çalışma yöntemi olmuştur.[539] Örneğin İstanbul merkezli çıkan

---

[532] Abdullah Azam, Ashab Yayınları.

[533] Ayşe Şimşek, Neda Yay., 2014, ss. 364. (Türkiye'den cihad bölgelerinde şehit olan 36 kişinin hayatı anlatılmaktadır.)

[534] Ayşe Şimşek, Yenda Yay., 2. Baskı, 2012, ss. 158.

[535] Harun İlhan, İstanbul: Küresel Kitap, ss.

[536] Mehmet Ali Tekin, Beka Yay.

[537] **İslam Dünyası Dergisi**, El-Kaide grubu olan Fursanu'l-Belag Medya tarafından Türkçe yayınlanan ilk cihad dergisi olarak tanıtılmaktadır. https://archive.org/details/addda-2012 (05.11.2014)

[538] **İslam Dünyası Dergisi**, Ramazan Çırak (İstanbul), Ali Kemal (Adana), Yavuz Acar (Van), Orhan Kılıç (Tokat), Muharrem Uçar (Van), Murat Kurt (Adana), Tarkan Alman (Adana), Mücahid Eymen (İstanbul), Erkan Özerk Zübeyr (Adana), Yakup Tamer, Mehmet Yılmaz (İstanbul), Fatih (Diyarbakır), Nazım (Bursa), Muammer (İstanbul), Serdar Özerk Zübeyr (Adana) Muhiddin Ekşi, E. Mukatil Kenan Gökçe, S. 1; General Ebu Ömer Türki, S. 2; Guantanamo'da esir kalan Habbab Çetin Akdeniz, Aydın Pamuk, A.Yasir Sönmez, S. 3; Serkan Yurteri, Hüseyin Işık, Fehmeddin Hoca, S. 4; Şehid Mustafa Uykız, Şehid Osman Işık, Şehid Bahri Şeker, S. 5; Fahreddin Konuralp Memeoğlu, Hacı Zühtü Bayram, Nazif Ceylan, S. 6; Metin Ekinci, S. 7-8; Nureddin Et-Türki, S. 9; Ahmet Zorlu, Abdurrahman Koç, Metin Ekinci S. 10.

[539] Öz, s. 39.

dergileri gösterebiliriz: 1991-1992 yıllarında 22 sayı çıkan "Müslüman Genç"[540], 1999-2000 yıllarında çıkan "Yürüyüş" -Üniversite öğrenci dergisi-[541], bir grup ilahiyat öğrencisi tarafından çıkarılan "Remel" (2014) adlı dergilerde, "haberler, davet, ilim, ahlak, cihat, şehadet" vb. konulara yer verilmektedir.[542]

3. 1. 2. Marşlar/Neşitler

Cihat eğitiminde mücahitlerin motivasyonunu arttırmak için marşlara önem verilmektedir. Marşların dini gerekçesi de Peygamber döneminde Müslümanları canlandırmak ve kafirlerin cesaretlerini kırmak için şiir sanatına başvurmasına bağlanmaktadır. Bunun marşlarla yapılabilecğini düşünmektedirler. Hatta iyi bir marşın (neşid) kitaplar ve konferanslar vasıtasıyla ulaşamayacağı hedef kitlelere ulaşabileceği ifade edilmektedir. Evlaki, Cihadı Desteklemenin 44 Yolu adlı kitabında Arapça neşidlerin çok miktarda bulunduğunu ama İngilizce gibi yabancı dillerde ihtiyaç olduğunu ve yetenekli şairlerin bu konuda çalışması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca bu neşidlerin içeriği hakkında barıştan ziyade hakimiyet üzerine kurgulanması ve zafiyetten ziyade güç üzerinde odaklanması gerektiği vurgulanmaktadır. Neşidler okunurken de kadınsı ve özür beyan eden tarzda olmaması gerekmektedir.[543]

Türkiye'de özellikle Afgan Cihadı sonrası oluşan marş söyleme geleneği üzerine kaset ve marş kitapçığı geleneği oluşmuştur. Bilgisar ve digital sistemlerin gelişmesiyle beraber sesli ve görüntülü ortama taşınmıştır. Ey Şehid[544], Direniş Vakti Marşlar[545] ve Özlenen Marşlar[546] da yayınlanan marş kiaplarındandır.

Jihadmin adlı sitede Türkçe ve Arapça cihat ve şehadet üzerine söylenmiş marşlar yer almaktadır. Bu marşlarda ameli istişhada çağıran, yani cihada katılma yönünde, mesajlar verilmektedir. Aşağıda verdiğimiz Haydi Yiğitler adlı marş, Ebu Muhammed Ömer adlı istişhad eylemi yapan bir mücahit tarafından söylenmekte ve dinleyenlerini ameli istişhada, cihada çağırmaktadır:

---

[540] http://www.dunyabizim.com/ilgilihaber/6081/efsane-bir-dergi-musluman-genc.html (05.11.2014); http://www.dergilerden.com/200_Musluman-Genc-Dergisi-Sayi-22.html (02.10.2013); Afganistan ve Pakistan'a geçen Müslüman Gençlik oluşumu o tarihlerde Müslüman Genç adlı bir dergi etrafında toplanmışlardı. Emin Demirel, s. 64.

[541] Yürüyüş Dergisi'nde cihad bölgeleri, şehit olanların haberleri ve arkadaşlarının yazılarına yer verilmiştir. Derginin 4. sayısında Afganistan'da şehit olan Berat Çokgezer; 5. sayısında (Aralık-Ocak 1999-2000) Çeçenistan'da şehit olan Murat Konukçu; 6-7. sayısında (Şubat-Mayıs 2000) "Çeçen Cihadında Bulunmuş Bir Mücahitle Cihat ve Çeçenistan'daki Son Durm Hakkında Yapılan Söyleşi" ve Çeçenistan'da şehit olan Hüseyin Enver hakkında bilgi de verilmektedir. **Yürüyüş Dergisi** (1999-2000).

[542] **Dergiler Kitabı 2014**, TÜRDEB Yay.

[543] Evlaki, s. 81.

[544] 1992, Yayın evi yok.

[545] Özgün Yayıncılık. Tarih yok, şehitlere ithaf ederek başlıyor. Bu kitapta yaklaşık 130 adet marş mevcuttur.

[546] Furkan Yayınları. 1997, Bu kitapta yaklaşık 150 adet marş mevcuttur.

Haydi Yiğitler[547]

Gökte melekler yerde müminler
Kurandır rehber haydi yiğitler
Muhammed rehber cihad emreder
Daha ne bekler ne bekler yiğitler
Ey inananlar!
Sizde Musa'nın kavminin değini demeyin sakın
Rasul emrediyor izzet cihad diyor
Huriler bekliyor şehitler istiyor
Haydi şimdi kıyama haydi şimdi cihada
Kuran hayat nizamı gelsin diye dünyaya
Kalksın yiğitler meydanlar ister rasul emreder
Haydi müminler!
Horasandan çıktı İslam'ın ordusu
İstiyorlar rezil olsun kafir toplumu
Muhacir ensar gibi bizlerde
Küfrün başını eziyoruz işte
Rasul emrediyor izzet cihad diyor
Firdevste huriler bekliyor şehitler istiyor
Haydi şimdi kıyama haydi şimdi cihada
Kuran hayat nizamı gelsin diye dünyaya

Cihada ve şehadete her zaman bir övgü ve özendirmenin bulunduğu marşların dillerinden düşürmemektedirler. "Hayat İman ve Cihad" adlı marş bunun bir örneğidir.

Hayat İman ve Cihad[548]

Hayat iman ve cihad alnımızın yazısı
Gözlerimde bir hırsı kamçılayan bir arzu
Sana ulaşan çağrı, ey şehid, ey şehid!
Alnı öpülesiler her biri bir dağ gibi

[547] İnternet sitelerinde birçok cihad marşı seslendirilmektedir: http://www.youtube.com/watch?v=BtoxujdlwC0 (10.09.2014) Haydi Yiğitler adlı marşı okuyan Ebu Muhammed Ömer (Vahhab) adlı kişi mücahitlere moral ve teşvik için birçok marş seslendirmektedir. Bu şahıs ayrıca Irak'ın Anbar Bölgesi'nde CIA ve Mossad üssüne istişhad (şehadet) eylemi düzenlemiştir. https://www.youtube.com/watch?v=OIxUIbEJ7Bo (27.03.2014)

[548] http://www.youtube.com/watch?v=Iu_DBghrvpg&index=36&list=PLjMuz4LMPRyfiy9c50DFZEWzM_yrhv3rG. (26.09.2014); Özgün Yay., s. 31; Furkan Yay., 1997, s. 61.

Düşseler vurulupda, kanlarıyla boğacak
Zulmün soluk sesini, ey şehid, ey şehid!
Gün geçtikçe büyüyor gönüllerin ateşi
Taş yürek ses veriyor, doğan İslam güneşi
Çağırsın ardımızdan, ey şehid, ey şehid!

Tüm sitelerde bulunan görüntülerde mücahitlerin cihad ve şehadet marşları söyledikleri, yabancı dilde olanların alt yazılı olarak verildiği görülmektedir. Dilden dile bu marşların dolaşması katılımcılar arasında önemli bir yer edindiği görülmektdir. Hep bir ağızdan söylendiği gibi bireysel olarak da söylenmektedir. Söyleyenlerin elinde genellikle bir silah ve arkalarında hangi grupta olduklarını gösteren bayrakları bulunmaktadır.

3. 1. 3. Videolar

Videolar muhataplara ulaşmak için en önemli kaynak yayın olarak kullanılmaktadır. Cihat bölgelerinde çekilen görüntüler tercüme veya altyazı ile CD formatında veya internet kanalıyla servis edilmektedir. Bu yayınlar için görevlendirilmiş cihatçılar bile bulunmaktadır.

Jihadmin sitesinde Yalova Ensar Derneği tarafından 2013 yılında düzenlenen é" "Şehitler Gecesi" programında kullanılan sinevizyona (45.33 dakika) yer verilmiş. Videoda mücahitlerin baş tacı olarak gösterdikleri Hasan el-Benna, Seyyid Kutup, Abdullah Azam, Evlaki gibi yabancılara yerverilmekle birlikte Yalova ilinden cihada gidip şehit olanların hayatları hakkında bilgilere ve sonunda cihat ortamında bulunan yüzü kar beresiyle gizli tutulan bir Türkün konuşmasına yer verilmiş.[549]

Videolarda cihat bölgelerindeki yaşanan acı durumlar dile getirilerek yardım talep edilmektedir. Kalbi Olan Herkese Bir Çağrı-Suriye Sizleri Bekliyor! (7.38 dakika)[550] çağrısı ile hazırlanan videoda cihada katılmaya ve ameli istişhad adı verilen intihar saldırıları için gönüllü olmaya teşvik yapılmaktadır. 2003 İstanbul Saldırıları'nda adı geçen ve Irak'ta ölen Habib Aktaş, hazırlanan video klipte Türkiye'nin gururu olarak tanıtılmaktadır.[551]

http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr adresinde Ebu Hanzala'nın akide, bidatler, gerçek seklefiler kimlerdir?, cihadı terk edenler, hüküm yalnız Allah'ındır konulu

[549] http://jihadmin.com/tr/video/belgesel/sehitler-gecesi.html (11.09.2014)
[550] http://jihadmin.com/tr/video/suriye-video/kalbi-olan-herkese-bir-cagri-suriye-sizleri-bekliyor.html (01.10.2014)
[551] http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/2008/08/2004-felluce-ehidi-habib-akta.html (01.10.2014)

sohbetlere de yer verilmektedir. Afganistanda bulunan Yasir adlı 5 yaşındaki Türk çocuğun mesajı da yayınlanmaktadır.[552]

Bu sitelerde izlenmesi tavsiye edilen videolar da bulunmaktadır. Afganistan'da bulunan Türklerin Türkiye'de yaşayanlara mesajları, cihada teşvik eden sözleri, amaçları, vasiyetnameleri, inanç konusundaki düşüncelerinin olduğu birçok video görüntüsüne yer verilmektedir. Hatta bunun için görevlendirilmiş birimler bile bulunmaktadır. Cihada katılanların görüntülerinin belirli dönemlerde kayda alındığı, şehit olanlar üzerine videoların hazırlanıp servis edildiği görülmektedir. [553]

Afganistan'da bulunan Türklerin cihat çağrısının yayınladığı video görüntüleri bulunmaktadır. 21 Kasım 2009 Cumartesi tarihine ait Afganistan'da şehit olan Türk Mücahid Ebu Cendel'in Vasiyeti ve Şehadeti üzerine bir video yayınlanmıştır.[554] 10 Kasım 2009 Salı günü Komutan Ebu Zer'den Türkiye'deki Müslümanlara "cihat" çağrısı yapılmaktadır.[555] Afganistan'da şehit olan Ebu Hanzala adını kullanan Tokatlı Yasin Tan'ın "Türkiye'deki Müslümanlara" hitabıyla 22.05.2007 tarihinde çekilen 7.33 dakika süren bir çağrısı bulunmaktadır. Bu çağrısında cihada nasıl çıktığı, dünya üzerindeki zulüm, cihada katılmakla kendi üzerindeki yükümlülüğün kalkması ve sorumluluğunu yerine getirmesi gerektiğini ayet ve hadislerle açıklamakta; Cihat ameliyesine katılanlara tavsiyeler, ailesine yönelik verdiği mesajda ölümün bir hak olduğu şehit olursa üzülmemeleri gerektiği, münafıklık ve hak helalliği konularına değinmektedir.[556] "Sözünde Duranlar I-II-III-IV" adlı videolar (yaklaşık 180 dk.) ile Afganistan'da şehit olan Türklerin hayatı ve şehadetleri anlatılmaktadır.[557]

Afganistan'da mücahitlerin günlük yaşantıları; yemek yapımı, çamaşır yıkama; temizlik ve namaz, Kur'an okuma gibi ibadetlerini gösteren videolar da yayınlanmaktadır (50 dakika).[558]

İnternet sitelerinde **Türk Mücahitlerden Mesajlar**[559] başlığı altında video çekimlerine yer verilmektedir. Bu videolarda Afganistan'daki Türkler, Afganistan Ebu Hanzala, Afganistan Ebu Muslim, Afganistan Ebu Cendel, Irak Ebu Bekir Et Turki, Afganistan Ebu Cendel, Afganistan Ebu Ahmed, Afganistan Ebu Hasan, Çeçenistan

[552] http://www.dailymotion.com/video/xfr9go_cihadmedya-kucuk-mucahid-yasirden-nasihat_shortfilms (05.10.2015)
[553] http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/2010/06/afganistandaki-turk-mucahidlerden-cihad.html (01.10.2014)
[554] http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/2009/11/afganistanda-sehid-olan-turk-mucahid.html (16 dakika). (03.10.2014)
[555] http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/2009/11/ (03.10.2014)
[556] http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/search?updated-min=2008-01-01T00:00:00-08:00&updated-max=2009-01-01T00:00:00-08:00&max-results=50 (04.10.2014)
[557] http://www.ummetiz.biz/index.php?topic=27428.0; http://www.dailymotion.com/video/xmpsiu_abd-saldisinda-hayatini-kaybeden-turkiyeliler_news (04.10.2014)
[558] http://www.dailymotion.com/video/xjb0no_afganistan-2010_news (11.10.2014)
[559] http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/ (03.11.2014)

Ebu Talut, Afganistan Ebu Muaz, Afganistan Ebu Musa, Afganistan Ebu Zer, Irak Ebu Muhammed, Çeçenistan Ebu Zer, Bosna Abdulmetin, Irak Habib Aktaş'a ait görüntüler bulunmaktadır.

Sitelerde bilinçlendirme videolarına da yer verilmektedir. **Tavsiye Ettiğimiz Videolar**[560] başlığı altında gösterilen videolar: "Alimlerimizin Bedduaları, Hattab Şehadeti Ve Defni, Iraklı İmam Cihad Çağrısı, Cezayirde Şehadet Eylemi, Iraklı Çocukların Risale, Afganlı Bir Şehidin Defni, Şehid Ebu Basir El Hicazi, Kamyon Şöförü Risalesi, Irak'dan ''el-Ensar'' grubu, Mücahitlerden Neşidler, İşkenceler Ve Zulümler, Şehid Şeyh Ahmed Yasin, İstişadi Şehidin Risalesi, Bacılarımızın Haykırışı, İmanla Küfrün Savaşı, Enver Sedat Suikasti, Ramadi'nin Aslanları, Bağram Hapishanesi, Mucahidlerin Dua'sı, Allah'ın Askerleri, Başarısız Ok, Lal Mescid'i, Örtünmek, Bel'amlar" konularından oluşmaktadır.

Yerli ve yabancı alimlerden okunması ve dinlenmesi tavsiye edilenlerin de videoları verilmektedir. **Alimlerimizin Açıklamaları** başlığı altında verilen isimler şunlardır: Usame Bin Ladin (Rahımehumullah), Eyman Ez Zevahir (Hafızahullah), Suleyman Ebu Geys (Fekkallahu Esriy), Ebu Musab Zerkavi (Rahımehumullah), Ebu Yahya El Libi (Rahimehumullah), AbdulAziz El Mukrin (Rahımehumullah), Şeyh Khalid Yasin (Hafızahullah), Ömer Abdurrahman (Fekkallahu Esriy), İmam Enver Evlaki (Rahimehumullah), Ebu Hanzala Sohbetleri ile ilim açısından bilgilendirme yapılmaktadır.

Videoların muhataplar açısından önemli bir kaynak olduğu cihat bölgelerine gidenlerin ifadelerinden anlaşılmaktdır. Bu nedenle oluşturulan tüm internet sitelerinde alt yazılı şekilde bilgilere özellikle yer verildiğini görmekteyiz.

3.1.4. İnternet Siteleri

İnternet hayatımızın birçok alanında din de dahil olmak üzere ticaretten eğitime kadar evrendeki yerini almış durumdadır. Dini mesajların gelişmelere uygun olarak sözel (yüzyüze) ve mekansal alandan sanal aleme doğru alternatif ortamlarda dönüşümleri gözlenmektedir. Reel cemaatlerden sanal cemaatlere doğru bir geçiş yaşandığı da söylenmektedir.

Cihat çağrısını yayma ile mücahitlerin haberlerini takip etme açısından internet siteleri önemli bir alan olarak görülmektedir.[561] Son zamanlarda internet üzerinden yapılan çağrılar ve yayınlanan mesajlar üzerine toplumsal hareketlerin "sosyal medya"

[560] http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/ (03.11.2014)
[561] Evlaki, s. 65.

hareketleri olarak da eylemlilik gösterdiğini görmekteyiz. Oluşan sosyal ağ araçları da daha geniş bir kitleye mesajın ulaştığını göstermektedir.[562]

Akademik camiada da bu gelişmelerden uzak kalmadan yeni araştırma sahaları oluşturmuştur. Bu araştırma sahasının avantajları bulunduğu gibi dezavantajları da bulunmaktadır. İstenilen bilgiye internet yoluyla dijital ortamda ulaşma kolaylığı sağlanmakla birlikte her an bu bilgilerin sitenin kapatılması, haberlerin kaldırılması ile yok olması da ulaşılabilecek bilgi açısından büyük riskler arasındadır. Bu sebeple arşivleme yapmak gerekmektedir. [563]

Sitelerin yayınlarından sahiplerinin de tam olarak anlaşılamaması, isimlerin gizli tutulması diğer sorunları oluşturmaktadır. Aynı kişiler farklı sitelere sahip olabildiği gibi birini kapatıp diğerini de açmaktadırlar. Sorumlu şahıslarda genelde savaşan gruplara destek verdiği için resmi güvenlik sorunları, ulaşmayı ve bilgi toplamayı da sorunlu bir hale getirmektedir. Ayrıca sayfa ziyaretleri üzerinden takipçi sayısını tespit etmek de zordur. Bir kişi birden fazla tıklama yapabileceği gibi, indirebileceği bilgileri çoğaltma ve basım yoluyla daha fazla kişiye ulaştırabilmektedir.

İnternet ortamında sadece siteler bulunmamaktadır. Bloglar, şahsi yayın siteleri, dernek siteleri, video sitelerinin yaptığı yayınlar; cihat ve şehadet mesajı vermek için kurulan siteler kadar etkili olduğu görülmektedir. Tüm dünyada yüz binlerce kişi her gün cihatçı web sitelerine girmektedir. Hızla yayılan küresel bir muhalif cihatçı söylem oluşmaktadır. Hatta site linklerinde "Direniş Coğrafyası" sayfalarıda açılmaktadır.[564]

İlk olarak "ağların ağı"ndan bireylere bir yakınlaşma sağlanmaktadır. Bu internet ağıyla yeni bir üye yetiştirme alanı doğmuştur. Bu ağlarla tanışan onlarca genç Afganistan'da veya farklı bir yerde eğitim ve cihat arayışına sürükleyen arzulara yönelmektedir. İnternet yoluyla hiçbir grupla bağlantısı bulunmayan serbest operatörler gibi olmaktadırlar. Hiçbir silah eğitimi almamasına karşın hem Batı'da hem de ulaşa bilirlerse Doğu'da, silahlı savaşa gönüllü olarak katılmaktadırlar.[565] Ayrıca sosyal medyada kişisel ulaşım ağlarıyla irtibat kurma sonucunda, cihada gidenler ve gitmek

[562] Gray R. Bunt, "Din ve İnternet", **Din Sosyolojisi Çağdaş Gelişmeler**, Peter B. Clarke (drl.), Ahmet Yıldız (çev.), 1. Baskı, İstanbul: İmge Yay., 2012, s. 175-193; M. Süheyl Ünal, "Yeni Dini Hareketler ve İnternet", **Yeni Dini Hareketler**, Süleymen Turan ve Faruk Sancar (Ed.), 1. Baskı, İstanbul: Açılım Kitap, 2014, s. 271-281.

[563] Ayşe Çelik Sağır, **Türkiye'de Günümüz Dini Köktendinciliğinin İdeolojisi: Tevhid Dersleri Ve Selefiyye Siteleri Örneği**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, MÜSBE, İstanbul, 2013; "Sanal cihat" alanında Arizona Üniversitesi Yapay Zeka Laboratuarı (Al Lab), internetten elde edilmiş ve bloklaştırılmış bir arşiv üzerinde çalışmalar yapmıştır. Aktaran: Gray R. Bunt, s. 185-186. Ayrıca bk. Gray R. Bunt, **Dijital Çağda İslam**, Nil Erdoğan (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Babil Yayınları, 2007

[564] www.ummetiislam.net.

[565] Burke, s. 313-314.

isteyenlerle ilgili yeni bir yol açıldığı görülmektedir.[566] Çünkü bu cihat hareketleri "Afganistan Cihadı", "Bosna Cihadı", "Çeçenistan Cihadı", "Irak Cihadı" ve "Suriye Cihadı" ile genç Türk İslamcıları arasında sempati topladığı görülmektedir.

1980 sonrası Afganistan'da Ruslara ve ABD'ye; Bosna'da Sırplara; Keşmir'de Hindulara; Ogadin'de Hristiyan devlet yöneticilerine karşı verilen savaş, ABD'nin işgal ettiği Irak'ta, 2003'ten itibaren başlayan silahlı direnişin sahada öncülüğünü yürüten Selefi cihatçıların mücadelesi de Türk genç İslamcılarda karşılık bulmuştur. Suriye'de patlak veren iç savaşla da zemin kazanmıştır. Her iki ülke toprakları içinde kurmayı arzu ettikleri İslam devleti de ileri bir noktaya taşıyarak katılımı artırmıştır. Bu sebeple örgüt için klasik örgütlenme şeması da aranmamalıdır. Çünkü katılım ağını internet, Youtube gibi sosyal medya siteleri üzerinden vaazlarla oluşturuyor; buradan da çatışma alanlarına (cihat sahasına) gidiş sağlanıyor.[567]

Emin Demirel Aktüel Dergisi'nden yaptığı alıntıda El-Kaide'nin internet üzerinden sanal okul açtığını aktarıyor. İletişim kurma yolları, adam kaçırma yolları, bomba yapımı vs. konularında modern cihat ansiklopedisi[568] oluşturacak kadar bilgiye yer verildiğini söylüyor.[569] Ayrıca "Şehitler Kafilesi Haydi Kalk ve Bize Katıl" çağrısı ile Fursanu'l Belag Medya adlı grubun Tercüme kısmı tarafından Ağustos 2012 tarihinde yayınlanan 6 sayfalık dosyada şu bilgilere yer verilmektedir: "Bu çalışma atölyesinden hedef, şehadet operasyonları aşıkları ve İslam düşmanlarından büyük sayıda ölü ve katliamla sonuçlanacak bir operasyon gerçekleştirmenin yolunu arayan ancak çeşitli sebeplerden ötürü mücahitlere ulaşamayan, onlarla temasa geçemeyen kardeşlerle iletişime geçebilmektir. Şu an amaç, düşman topraklarında Yahudi olsun Hıristiyan olsun ya da mürtet olsun o düşmanların aralarında bulunan bu kardeşleri etkinleştirmektir. Bireysel cihadın -ya da bir diğer ismiyle 'yalnız kurt'- daha da yaygın hale geldiği ve belirgin özelliklerinin görünmeye başladığı açıktır. Son zamanda cihat liderlerinin çağrısını yaptığı şey budur. Özetle bu, kardeşin yalnız başına gerçekleştirdiği tam bir cihat eylemidir."[570]

---

[566] http://www.milliyet.com.tr/el-kaide-ye-giden-genci-polis-kurta/gundem/detay/1715982/default.htm (01.11.2014) Samsun'da lise son sınıf öğrencisi A.K., iddiaya göre facebook aracılığıyla Bursa'da oturan E.Y. ve İzmir'de oturan H.B. ile tanışarak arkadaş oldu. İki şüpheli A.K.'yi facebook'tan yaptıkları yazışmalarla Suriye'de Esad rejimine karşı savaşmaya gitmesi konusunda ikna etti. Evden kaçan A.K. karayolu ile Hatay'a gidip burada E.Y. ve H.B. ile buluşarak yine karayolu ile Reyhanlı'ya geçip gece yarısı Suriye'ye geçer.

[567] "IŞİD'e kaç kişi katıldı", http://www.haberturk.com/yazarlar/muharrem-sarikaya/1012954-iside-kac-kisi-katildi (21.11.2014)

[568] Ebu Musab Es-Suri, **el-Mukaveme (Direniş) I-II**, 1. Baskı, İstanbul: Alıntı Yayınları, 2014 (1700 sayfa).

[569] Hakan Yüksel, "El-Kaide'nin Açık Öğretim Fakültesi", **Aktüel Dergisi**, S. 7, Eylül 2005, s. 81. Aktaran: Demirel, s. 171-172.

[570] http://jihadmin.com/tr/yazi/bildiri/sehitler-kafilesi-haydi-kalk-ve-bize-katil.html (18.11.2014)

Bu çağrıda cihat operasyonlarının üç aşamadan geçmesi gerektiği söylenmektedir: Hedefi seçmek ve bu hedef hakkında bilgiler toplamak, operasyona hazırlık ve operasyonu gerçekleştirmedir. Bu işlemlerin nasıl yapılacağı, yakalanma riskine karşı güvenlik sistemlerinin nasıl uygulanacağına dair yol gösterilmekte ve güven verilmektedir. Yazıda operasyon sahası ise tüm dünya olarak gösterilmektedir. Bu eylem tarzında olanların internet yoluyla ulaşarak şu bilgiler istenmektedir: Lakap, yaşadığı ülke, sahip olduğu pasaportlar, eğitim durumu (düzeyi), bildiği diller, deneyimleri, yaşı, medeni hali, sağlık durumu ve kişisel güvenlik durumu hakkında bilgi vermelidir. Bundan sonra ise katılma koşulları da şöyledir: ilk önce Müslüman olmak gerekmektedir, sonra buluğa ermişlik, kudret, tam ihlas, görevi yerine getirme için tam hazırlık (hazır olma) ve emire tam itaattir. Kabul edilen kişiler hedeflerini şu noktalarda belirlemesi tavsiye edilmektedir: İslam'a ve Müslümanlara karşı savaşan kişilikler, düşmana mahsus ekonomik hedefler, düşmana mahsus askeri hedefler ve düşmana mahsus medya hedefleridir.

Hedeflerin seçilme yöntemleri ise, iki yöntem aracılığıyla olabileceği aktarılmaktadır: Birinci yöntem: Mücahit hedefi seçer ve hedef hakkında detaylı bir sunum takdim eder. Askeri komite, hedefi inceler ve mücahit kardeşin sunduğuna ve de gerçekleştirdiği incelemenin sonuçlarına dayanarak karar verir. İkinci yöntem: Sunulan bilgilere, mücahidin olanaklarına, yeteneğine ve dünyada mevcut bulunduğu mekana göre askeri komite tarafından hedef seçilir.

Bu şekilde bir yönlendirme yapıldıktan sonra eylem gerçekleştirecek olan mücahidin internet üzerinde nasıl bir yol izlemesi gerektiği öğretilmektedir. İnternet kullanımı, özel programlar, şifreleme yöntemleri, mail kullanımı ve tavsiye siteler bulunmaktadır.[571]

http://hinislam.blogcu.com/ adlı sitede yerli/yabancı yüzün üzerinde cihat sitesinin haberi yapılmaktadır.[572] Bu sitelerin çoğuna da ulaşılamamaktadır.

Şimdilik yayın yapan ve ulaşılabilecek siteler şunlardır:

www.takva.com,

www.sehadetvakti.com,

www.akidemiz.com,

www.davetvecihad.com,

[571] http://jihadmin.com/tr/yazi/bildiri/sehitler-kafilesi-haydi-kalk-ve-bize-katil.html (20.09.2014) İndirme linki: http://www.gulfup.com/X2cn286vqvao04. (22.09.2014)

[572] http://hinislam.blogcu.com/cihad-siteleri/5505497 (02.11.2014)

www.cihateri.net,

www.elhadid.com,

www.tevhidhaber.com,

www.selefidavet.com,

www.imamtv.com,

www.cihadmedya.net,

https://yolumuzcihad.wordpress.com/tag/el-fidaa-islami-site,

www.islahhaber.net,

www.takvatube.tv (video yayın sitesi),

www.ummetislam.net,

http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/[573],

http://jihadmin.com/tr[574].

Bu siteler birçok davada ve emniyet kaydında cihat bölgelerine eleman kazandıran siteler olarak geçmektedir.[575]

3. 2. Örgütlenme

Her yapı gibi cihada katılan gruplar da bir örgütsel yapılanma içinde hareket etmektedir. Hareketin sempatizan kazanma, bilinçlendirme, üyeliğe kabul ve cihada yönlendirilmesi şeklinde olan birinci aşama mevcuttur. İkinci aşama, cihat bölgelerinde gerçekleşen yapıya dahil olmaktır. Üçüncü aşama ise şehit olmayla sonuçlanacak veya ülkesine geri döndüğünde grup adına çalışmaya devam edecektir. Son bir aşamada oluşum açısından farklı olan intihar saldırısı olarak yapılan istişhad eylemi aşamasını sayabiliriz.

İlk aşamadaki kitle, seçilen ülke içersinde fikirleri benimseyen ya da örgütün fikir düzeneğine yakın olan sempatizanların bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Bu aşamada henüz militan düzeyinde olmayan ancak bu yolda ilerleyen çoğu militanın imam hatip lisesi mezunu olmaları ve askerliklerini yapmamaları dikkat çekmektedir. Bu sempatizanların siyasal düzene karşı oluşturulan düşünceleri çevrenin ve radikal

[573] hakkal-cihad.blogspot.com sitesinin anasayfasında bulunan haberler ve IŞİD lideri Bağdadi'ye biat çağrısı yapan yazılarından anlaşıldığı kadarıyla IŞİD taraftarı Türklerin kurduğu bir site olarak gözükmektedir. Site kendilerini şu şekilde tanıtmaktadır: "Türkiye'de Müslümanların bilinçlenmesi, diğer ülkelerdeki Müslümanlardan gerek resimlerini görerek, gerekse haberlerini okuyarak haberdar olmaları, Müslümanların zillete düştüğü şu günlerde İslâm'a ve Müslümanlara faydalı olması amacı ile kurulmuştur. Yapılan çalışmaların karşılığı yalnızca Alemlerin Rabbi olan Allah Subhanehu Ve Teala'dan beklenmektedir. Sitemizi ziyaret eden kardeşlerimizden isteğimiz, bu siteyi hazırlamakta emeğii geçenler için ve Allah yolunda kıyama kalkmış mucahidler için, esir düşmüş müslüman kardeşlerimiz için Allah Azze ve Celle'ye dua etmenizdir."

[574] Tüm sitelerde cihad bölgeleri ve şehit olanlarla ilgili benzer haber ve bilgi bulunmakla birlikte Jihadmin adlı sitede yapılan çağrılar ve video görüntülerinden anlaşıldığı şekliyle el-Kaide'nin Türkiye'deki üyeleri tarafından hazırlandığını söyleyebiliriz.

[575] http://www.islam-tr.com/forum/konu/turkiyedeki-selefi-cihadi-akimin-analizi.10457/ (10.11.2014)

düşüncedekilerin bir araya gelmesiyle oluşturulan ders halkalarında cihat düşüncesi yerleştirilmiştir. Ders halkaları akaid ve ibadet başta olmak üzere dini konularda eğitim verilen birinci mekanlar olmaktadır. Okunulan üniversite veya yaşadıkları çevrede kurulan ilişkilerle cihada gidecekleri yola girmiş olmaktadır.[576] İkinci etkili nokta üniversitelerde okuyan öğrencilerin cihat düşüncesinden etkilenerek savaşa katılmasıdır. Üniversitelerdeki sağ-sol çatışma ortamları, protestolar ve eylemler gençleri bu düşünceyi rahat bir şekilde kabullenmeye ve şehitlik duygusuyla cihada gitmek için örgütlenmeye yönlendirmektedir.

2000 yılında Afganistan'da şehit olan Marmara Üniversitesi'nde öğrenci olan Berat Çokgezer birçok arkadaşının savaşa katılmasını sağlamıştır. Hatta Afganistan'a gitmesi için ikna ettiği Harun İlhan Türkiye'ye geri döndüğünde 2003 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen saldırıları düzenleyenlerden biri olmuştur.[577] Yaşanılan çevrede kurulan ders halkaları da farklı bir yol açmaktadır. Tanışma amaçlı yapılan faaliyetler, piknik organizasyonları[578], cihat bölgelerine düzenlenen turistik denebilecek geziler de etkili olduğu görülmektedir. 1994 yılında Tacikistan'da ölen Marmara Üniversitesi öğrencisi Fuat Çağlar ölümünden önce de yaz tatilinde birkaç arkadaşıyla birlikte Afganistan'a geziye gitmiş ve yaralanmıştır.[579]

İkinci aşamada cihada katılanlar organizeli bir yapının içine girmektedir. Bu geniş yapı bireylerin adaptasyonunu kolaylaştırmakta ve uyumunu hızlandırmaktadır. Aynı ülkeden daha önce gelenlerinde yardımıyla hemen uyum sağlanmaktadır. Cihat bölgelerinde uzun yıllardır savaşanlar yeni gelenlerin gözünde kahraman olarak algılanmakta bu da savaş psikolojisinde grubun yararına olmaktadır.

Cephede savaşan gruplar ikiye ayrılmaktadır: Sert cihatçılar ve amatör cihatçılar. Sert cihatçılar, daha önce savaş tecrübesine ve cihat bağlantılarına sahip olan, en fazla nüfuzlu olan kişiler. Amatör cihatçılar ise gerçek savaş tecrübesi olamayan, ancak cihat çağrısından etkilenip katılan savaşçılardır.

Eleman temini yöntemleri gruplara göre değişmektedir. Bazı gruplar sert güvenlik önlemlerine dayalı katı bir politika izlerken bazıları da açık eleman temini politikası izlemektedir.[580] Yapılacak eylemler ve organizasyonlar için gizliliği esas almaktadırlar. Bu sebeple çekilen videolarda ve fotoğraflarda genellikle kar maskesi

[576] Demirel, s. 68.
[577] Demirel, s. 71; İlhan, s. 24.
[578] http://www.cnnturk.com/haber/turkiye/istanbulda-piknik-yapip-cihat-cagrisinda-bulundular. (22.11.2014)
[579] Bahattin Yıldız, **Güllerin Vedası**, s. 54-55.
[580] Quillam Foundation, "Suriye Cihad Grupları", Ekrem Yılmaz (çev.), **İslam Dünyası Dünyası**, Ocak 2014, s. 10, s.17.

kullanılmaktadır. Türkiye'den genellikle kaçak yollarla giriş-çıkış yaptıkları için bunu gerekli görmektedirler.

Ülkelerine geri dönenler maddi imkan sağlamak ve yeni mücahitler kazanmak için çalışma yapmaktadır. Son aşamada ise zikrettiğimiz istişhad eyleminde bulunacak kişiler gerçekleştirmek istedikleri intihar saldırısı için teklifte bulunmaktadır. Teklif örgüt tarafından kabul edilirse hazırlıklar başlatılmaktadır. Kabul edilmeden sonra eyleme geçme sürecinin aylar aldığı da gözükmektedir.[581]

3. 3. Destek

Cihat bölgelerine gidenler ilk olarak kendi masraflarını karşılayacak bir donanımla cepheye gitmektedir. Mücahitlerin yaşadığı yerlerde bulunan farklı isimlerdeki STKlar cihada gidenleri desteklemektedir. Dernekler açık bir şekilde bu durumu beyan etmeseler de hem maddi hem de insan kazanma konusunda cihat bölgelerini desteklediği görülmektedir.

İstanbul'da "Garip-Der" ki kurucusu Abdurrahman Koç ve arkadaşı Yakup Şenateş 2013 yılında Suriye'de hayatını kaybetmiştir. Koç ve diğer şehitler için 12 İslami kuruluş tarafından Fatih Camii'nde gıyabi cenaze namazı kılınmıştır.[582] İstanbul'un dışında örneğin Gaziantep'te bulunan "Genç Muvahhidler Derneği"nin Suriye'ye cihat için çalışma yaptığı söylenmektedir.[583] 2012 yılında Halep'te ölen Metin Ekinci'nin İzmir'de bulunan "İlim-Der"de yaptığı konuşma görüntüleri yayınlanmıştır.[584] Afganistan'da ölen Fehmettin Dindar'ın "Yalova Ensar Derneği"nde yaptığı derslerin ses kayıtları yayınlanmaktadır.[585] Ayrıca 2013 yılında dernek tarafından Yalova'dan cihat bölgelerinde şehit olanlar anısına "Şehitler Gecesi" programı düzenlenmiştir.[586] Türkiye'nin her ilinde düzenlenen farklı dernekler tarafından yardım organizasyonlarıyla yiyecekten ambulansa kadar birçok alanda destek sağlanmaktadır.

3.4. Eylem

Gruplar, dağınık olmakla birlikte takımlar, taburlar ve tugaylar halinde askeri birlikler oluşturmuşlardır. Cihatçılar bulundukları bölgelerde gerilla ve terörist taktiklerini içeren geniş bir plan vasıtası ile savaşmaktadırlar. Genel olarak

---

[581] Ayşe Şimşek, **Ahdini Yerine Getiren Erler**, Neda Yayınları. adlı kitapta istişhad eylemi gerçekleştirenlerin hayatına yer vermektedir.
[582] Caucus, s. 10, s. 41.
[583] http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hayat/27241293.asp (10.11.2014)
[584] http://www.youtube.com/watch?v=VdQHtCWGZPA (22.11.2014)
[585] http://www.yalovaensardernegi.org/yoldaki-isaretler-sehid-fehmeddin-dindar/ (21.10.2014)
[586] http://jihadmin.com/tr/video/belgesel/sehitler-gecesi.html (08.10.2014)

yıpratma/gerilla savaş tekniği kullanılmaktadır. Sonra ise dengeli bir savaş gerçekleşmesi beklenmektedir. Eylemler arasında bombalama ve intihar saldırıları da bulunmaktadır. Stratejik noktaları ele geçirerek hedefe ulaşmayı planlamaktadırlar.[587]

Cephelerde savaşan gruplar farklı eylem modelleri üzerine çalışmaktadır. Bunları da ikiye ayırmaktadırlar: (1) Açık cephe ve aleni yüzleşme ekolü: Bu, açık sahalardaki edinilen tecrübe türleridir. Bunlar Afganistan, Bosna, Çeçenistan, Irak ve Suriye tecrübesidir. Bu yönelimler, sabit temeller üzerine kurulu bir yüzleşmeyle, düzenliye yakın gerilla savaşlarına itimat etmiştir. Varılan neticenin özeti: 1- Ezici bir askeri başarı. 2- İstihbaratın önünü kesecek emniyet başarısı. 3- Ümmeti bu meseleler ardında toplayabilecek davet başarısı. 4- Kamplarda ve cephelerde nisbi bir terbiye başarısı. 5- Siyasi başarısızlık. Ancak Afganistan bunun dışında tutulmaktadır. Zira onlara göre burada İslam devleti kurulmuştur. Sonuç olarak bu yöntemin genel anlamda başarı sağlandığı ve Afganistan'da tam bir başarıya ulaşıldığı düşünülmektedir.

(2) Ferdi cihat ekolü ve küçük hücrelerin şiddeti: Bu, bazı fertler veya küçük grupların gerçekleştirdiği operasyonlardır. Bunlar şu türden operasyonlardır: Seyyid Nasır el-Mısri ve büyük Siyonist Kahana'nın öldürmesi. Remzi Yusuf el-Beluşi'nin ilk kez ikiz kuleleri yıkma girişimi. Ed-Dekamise el-Urduni'nin sınırdaki Siyonist kadınları öldürmesi. Selman Hatır el-Mısri'nin İsrail sınır koruyucusunu öldürmesi. Körfez savaş günlerinde yapılan ferdi operasyonlar… Bu tarz eylem şeklinden çıkarılacak sonuç: 1- Düşmanın yapısını sarsan askeri bir başarı. 2- Emniyet başarısı. Çünkü bu türden operasyonlar diğer hücrelerin çözülmesine neden olmamaktadır. 3- Ümmeti toplayacak davet başarısı. 4- Bir program bulunmadığından eğitimde başarısızlık. 5- Bunu bir olguya dönüştürebilecek program bulunmadığından, siyasi başarısızlık olarak olumlu ve olumsuz yönleri belirtilmiştir. Neticede düşmanı çıkmaza sokmada ve ümmeti harekete geçirmede başarılı bir yol olduğu düşünülmektedir.[588]

Suri'nin teorisyenliğini yaptığı Küresel Cihadın Stratejisi bu eylem modelleri üzerinden hedefine ulaşmayı planlamaktadır. İşgale uğrayan bölgelerde eylemler gerçekleştirildiği gibi, karşı tarafa destek veren ülkelerde de eylem gerçekleştirilmektedir. Türkiye 2003 yılında İstanbul'da, 2013 yılında Hatay-Reyhanlı'da ve 2015 yılıda Ankara'da tren garı önünde gerçekleştirilen saldırılarda bunun acı bir örneğini görmüştür. Saldırılar cihat bölgelerinde daha önce Amerika'ya ve

[587] Quillam Foundation, s. 10, s.18; Bk. Iyeyri, **Gerilla Savaşı**, Muhammed Atta (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2015.
[588] Ebû Mus'ab es-Sûrî, "Teorik Açıdan Askeriye", **İslam Dünyası Dergisi**, Ağustos 2012, S. 5, s. 33.

diğer güçlere karşı savaşan gençler tarafından gerçekleştirilmiştir. Hedefler kendilerince ne kadar doğru tespit edilse de zararı Türkiye'de yaşayan Müslüman halk görmüştür. Sadece 2003 İstanbul saldırılarında toplam 67 kişi hayatını kaybetmiş, yediyüz civarında vatandaşta yaralanmıştır. Ölen vatandaşların altısı Yahudi, biri Hristiyan diğerleri ise Müslüman Türk vatandaşıdır.[589]

Cihatçılar için eylem yaparken önemli olan stratejik konumu bulunan bir yer ve zayiatın yoğun olacağı bir saldırıdır. Şehir merkezleri veya askeri alanlara saldırılar bu nedenle yapılmaktadır.

[589] Demirel, s. 137-140.

SONUÇ

İslam'da Allah rızası gözetilerek yapılan hertürlü gayret ve fiil cihat olarak tasvir edilmekle birlikte, araştırmamızda cihat kavramı, savaş ve kıtal anlamında, modern cihadistler bağlamında ele alınmaya çalışılmıştır. Geçmişte savaş anlamında gerçekleştirilen "cihad" halifenin izni ile devlet nezdinde yapılırken, en son Osmanlı Devleti'nin yıkılmasıyla cihat emri verecek genel bir otorite de kalmamıştır. Her devlet kendi güvenlik algısı ve dış politikadaki önceliklerine göre cihada ve mücahide anlam yüklemektedir. Örneğin 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı öncesinde ve sonrasında Rumlara karşı savaşan resmi-gayri resmi direnişçilere mücahit denilmektedir. Hala Kuzey Kıbrıs'ta Kıbrıslı askerlere mücahit denilmektedir. Aynı durum İran'da da söz konusudur. Devrimi ihraç etmeye çalışan Humeynî yönetimi hem Irak'ta, hem de Lübnan'da kendi ordu mensuplarını mücahit olarak nitelendirmektedir. Fakat Şii olmayan Iraklı ve Lübnanlılar için İran'ın devrimci mücahit birlikleri ne kadar mücahittir tartışılır. Dolayısıyla modern dönemde her devletin cihada ve mücahide bakışı kendi önceliklerine ve devlet anlayışına göre değişmektedir. Diplomatik ilişkiler bir ülkenin bir başka ülkeye toptan cihat ilan etmesini engellerken, çatışma yaşayan bölgeler, içerden ve dışardan Müslümanların bireysel cihat faaliyetlerini tetiklemekedir. Özellikle başsızlık ve otoritesizlik yaşayan bölgelerde bu tarz bireysel karşı koyma biçimleri daha da artmaktadır. Günümüzde bazı İslam topraklarının işgal edilmesi ya da iç savaş yaşaması, böylesi bir toplumsal bağlam içinde, uzlaşmacı ve savaşçı kanatları bulunan bir dizi toplumsal hareketin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Cihadistler de bu yelpazenin giderek daha fazla görünen bir parçası olarak düşünülebilir. Devletlerin fiilen önleyemediği ya da müdahale edemediği yerlerde, önce işgali sona erdirmek, sonra İslamî bir düzen tesis etmek, devlet altı gruplar olarak cihadistlerin temel hedefi haline gelmekedir.

I. Dünya Savaşı sonrası yerleşen sömürge hareketleri, özellikle Yahudilerin Filistin topraklarına yerleştirilmesi, buna mukabil Orta Doğu ülkelerinin yöneticilerinin bu sorunları çözmedeki başarısızlıları, bölgede yaşayan Müslüman liderleri direniş hareketleri kurmaya yönlendirmiştir. Bölgede ilk kurucu hareket ve diğer ülke Müslümanları tarafından örnek alınan yapı Mısır'da kurulan İhvan-ı Müslimin (Müslüman Kardeşler) hareketi olarak ortaya konabilir. Kısa sürede temsilciler

gönderilerek bölge ülkelerine yayılan bu hareket, siyasi mücadele vermekle birlikte, silahlı örgütlenmelerin ve yeni dini grupların oluşmasına sebep olmuştur.

Toplumsal hareketleri oluşturan ana etkenler karizmatik bir lider ve bireysel katılımdır. İyi bir lider ve sayısal çoğunluk yüksek mühimmatlı bir ordudan daha önemli kabul edilmektedir. Toplumsal hareketlerin bireysel katılımlarını genel olarak hayal kırıklığı yaşamış, ülkeleri işgal edilmiş, dindarlık tipi aşağılanmış ve ekonomik sorunlar içinde olan toplumların isyan duygusu ile sağladığı gözükmektedir. Karizmatik liderler ve organizasyonlar sayesinde birey ve grupların kendilerini tanıma, hayallerini, isteklerini ve umutlarını gerçekleştirme imkânı bulduklarını görmekteyiz. Güven ve aidiyet oluşturduktan sonra, alınan eğitimlerle, fertler, yüksek seviyede fedakârlık gösterecek insanlar haline gelmektedir.

Toplumsal hareketleri oluşturan temel hedefler bulunmaktadır. Dini temelli toplumsal hareketlerde diğer düşüncelerle oluşmuş toplumsal hareketlerin hedef ve amaçları farklıdır. Bu sebeple toplumsal hareketlerde bireysel katılımın nedenleri de farklılaşmaktadır. Genel olarak toplumsal hareketlerde yaşanabilir bir dünya ideali, cihatçı hareketlerde, öte dünya üzerine kurgulanmış bir motivasyona dönüşmektedir. Yaşanabilir bir dünya konusunda kötümser olan cihatçılarda bir taraftan bu dünyayı iyileştirme çabası varken, diğer taraftan fedakarşık ve şehadetle daha çok öte dünyaya hazırlanma güdüsü hâkimdir. Ödül büyük olduğu için dünyevi konularda pazarlık yapmayı da genelde gereksiz görürler. Bununla birikte, bu dünyada mevcut konjonktür içinde cihadistin hedefi yabancı baskı ve etkisinden İslam beldelerini temizlemektir. Cihatçı hareketlerde temel kurucu olarak kabul edilen isimlerden olan Hasan el-Benna, Seyyid Kutup, Mevdudi, Usame b. Ladin ve Eymen ez-Zevahiri gibi liderlerin eserlerinde ve konuşmalarında Müslüman toplumları ülkelerine ve dinlerine sahip çıkmaya çağıran mesajlar bulunmaktadır. Çözüm ise sömürge güçlerine karşı verilecek başarılı bir savaştır; bu savaş da özellikle "cihat" ve "şehitlikle" meşrulaştırılmaktadır.

Dolayısıyla çağdaş mücahitler cihat kavramını ilim ya da nefisle mücadeleden çok daha fazla kıtal ve silahlı mücadele şeklinde anlamaktadır. İkinci olarak, kendilerinin artık resmi bir siyasi ya da dini otoritenin cihada izin vermesini de önemsemedikleri görülmektedir. Daha çok kadın ve çocukların maruz kaldıkları şiddetten hareketle bir manada durumdan vazife çıkarmaktadırlar. Üçüncü olarak, eskatolojik bir kurtuluşu merkeze aldıkları, önemli olanın yolda olmak ve mücadeleye devam etmek olduğu, bu manada başarı ya da başarısızlığın çok da önemli olmadığı, bu nispette de beşeri siyasetin önceliklerinin ya da genel stratejik avantajların bütünüyle

dikkate alınmadığı söylenebilir. Nihayetinde, cihadistlerin bir tepki ve karşı koyma ideolojisinden beslendikleri, savaş sonrası barış dönemleri için düzen ve sistem tartışmaları içinde somut bir alternatif oluşturacak bütünlük içinde olmadıkları, düzen konusunda söylemlerin ötesinde somut projelerinin olmadığı ileri sürülebilir.

Tarihi olarak, 1980 sonrası Türkiye'de cihat söylemini merkeze alan yapılanmaların Rusya'nın Afganistan'ı işgali üzerine harekete geçtiğine şahit olmaktayız. Bunu daha sonra Sırpların Bosna Hersek katliamı, yine Rusya'nın Çeçenistan ve Dağıstan'ın bağımsızlığını tanımaması sonucu oluşan savaş, Keşmir'de Hindistan'a karşı verilen bağımsızlık mücadelesi, Ogadin'de Hristiyanlara karşı başlatılan dini özgürlük savaşı, ABD'nin 11 Eylül saldırısı sonrası Afganistanı ve Irak'ı işgal etmesi ve Arap Baharıyla birlikte çeşitli Orta Doğu ülkesinde olduğu gibi Suriye'de yöneticilere karşı başlatılan savaş takip etmiştir. Tahminen kendi ülkesinden kalkıp bu bölgelere savaşmaya gidenlerin sayısının sekiz binin üzerinde olduğu söylenmektedir. Tam olarak ne kadar vatandaşımızın gittiği bilinmemekle birlikte ne kadarının da buralarda öldüğü tespit edilememektedir. Resmi makamlara göre ise üçbin civarında kişinin gittiği ifade edilmektedir. Buradan hareketle, son otuz beş senedir Türk vatandaşı mücahitlerin savaş bölgelerine ilgi gösterdikleri, fakat oransal olarak küçük bir alt grubun bu tartışmaların merkezinde olduğu söylenebilir. Cihat söylemleri anlaşılan genel muhafazakârlık içinde küçük bir grubun ilgisini çekmektedir.

Bu küçük alt kimliğin sosyal profili hakkındaki bulgularımızı şöyle özetleyebiliriz. Sosyal cinsiyet açısından, erkeklerin Allah'ın rızasını kazanmak ve cihat farizasını yerine getirmek için gittikleri görülmüştür. Kadınların ise zorunlu haller dışında cihat bölgelerinde cepheye götürülmediği fakat savaş bölgesinde halkın yaşadığı meskûn mahallerde çocuklarıyla birlikte ikamet ettikleri belirlenmiştir. Bundaki temel güdünün ise hicret etmek olduğu anlaşılmaktadır. Ailesiyle gidenler, laik düzende çocuk yetiştirmenin ve Müslüman olarak yaşamanın yanlış olduğunu düşünerek Hz. Peygamber'in hicret yöntemini uyguladıklarına inanmaktadırlar. Sayısı bilinmemekle birlikte, bazı durumlarda nadir de olsa savaş ortamına kadın ve çocukların da getirildiği görülmektedir. Dinen uygun şartlar sağlanmışsa kadının yardım ve tedavi amaçlı savaşa götürülebileceği ifade edilmektedir. Bazı video görüntülerinde de cihada teşvik amaçlı beş altı yaşında küçük çocukların konuşturulduğu tespit edilmiştir. Çocuklar ve kadınlar, genelde evli mücahitlerin sosyal çevreleri olarak yeni fertlerin cihat saflarına katılmaları için kullanılabilmektedir.

Cihada gidenlerin yetiştikleri bölge açısından, genel olarak Türkiye'nin güney doğusu olmakla birlikte, her bölgeden vatandaşların cihada katıldığı görülmüştür. Yaklaşık olarak Türkiye'den 45 vilayetten vatandaş cihat bölgesine gitmiş ve buralarda hayatlarını kaybetmişlerdir. Batı illerinden gidenlerin çoğunun yine Doğu ve Güney Doğu kökenli olması, hatta cihat bölgelerindeki gruplar içinde Batıdan bir vilayete rastlanmazken doğu illerinin grup olarak tekerrüren zikredilmesi dikkat çekici bir bulgudur.

Cihada katılanların yaş durumlarının geniş bir aralığı kapsadığı görülmüştür. Cihadistlerin 17 ile 50 yaş aralığında 25 yaş ortalamasında gönüllülerden oluştuğu söylenebilir. Dolayısıyla ilk ergenlik döneminden ileri orta yaşlara doğru her yaş aralığında insana rastlanmaktadır. Yine de genç yaşta olanların ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Eğitimleri açısından, her eğitim ve öğretim kademesinden gelen bir kitle karşımıza çıkmıştır. Sıklıkla ifade edildiği gibi okumamış bir kitle değildir cihadistler, hem modern anlamda bir eğitim sisteminden geçmiş, hem de cihat için gittikleri ülkelerde zemine uygun olarak İslamî ilimlerle meşğul olan bir grup karşımıza çıkmıştır. Bu sebeple cihada katılanların içinde öğrenci, çalışan, eğitmen, kariyer ve meslek sahibi kişilere rastlamak mümkündür.

Ekonomik açıdan bakıldığında ise burslarıyla geçinen öğrenci bulunmakla beraber; işçi, işveren ya da memur gibi belli maddi imkânlara sahip vatandaşların da bulunduğu görünmektedir. Cihatçıların genel olarak düzenli işlerinin olmamasının en temel sebeplerinden birisi, kendilerini her an cihat bölgelerine gidecek şekilde hazır bulundurmaya gayret etmeleridir. Savaş bölgesine gidecek ve orada kalacak kadar ücreti temin edenler, daha ileri dünyevî hesaplara girmeden, isteğim ötesinde bir coşkuyla kendilerini cihat bölgelerinde bulmaktadırlar. Bu heyecan ve coşku ise ancak dinin motive edici etkileriyle açıklanabilir. Zira çoğu kimse zaten kendini feda etmek ve şehit olmak için gitmektedir.

Medeni durum açısından, cihadistlerin özellikle şehit olma niyetiyle gittikleri için genellikle bekâr olan gençlerden oluştuğu görülmüştür. Cihada gidip geri döndüğünde tekrar gitme düşüncesinde olanların evlendikleri de belirtilmektedir. Kadınların açısından bakıldığında ise şehit bir eşe sahip olma düşüncesinin önde olduğu görülmektedir. Bu anlamda kadınların yalnız kalırım, geçim sıkıntısı yaşarım tarzı konularda ne düşündükleri tam olarak tespit edilememektedir. Cihada gitmeyi eşine şart

koşan kadınlara da rastlanmıştır. Bu durumların telafisi için sivil toplum kuruluşları oluşturularak eşler ve çocuklar için yardım çalışmaları da yapılmaktadır.

Cihada katılma süreçleriyle ilgili ise karşımıza şu şekilde bir tablo çıkmaktadır: Bir kişi ilk önce bilinçli bir tebliğ çalışmasına muhatap olmaktadır. Topluluğun içine giren kişilerden, öğretilenleri yerine getirmede dikkatli davranan ve dini hassasiyetleri daha fazla olanlarda cihada gitme konusundaki ilgi arttırılmaya çalışılmaktadır. Tebliğ faaliyetleri genellikle gönüllü kişiler tarafından dernek, vakıf, kitabevi veya sohbet evlerinde gerçekleştirilmektedir. Dini eğitim yanında cihat bölgeleriyle ilgili bilgiler verilmekte, şehit olanlar anlatılmakta, cihadî din büyüklerinin düşünceleri işlenmekte, bu fikrî telkin sürecinde kitaplar ve dergiler yanında özellikle videolardan istifade edilmektedir. Bu telkin sürecinde, özellikle askeri müdahaleler sırasında öldürülen ya da işkence edilen sivillere ait görüntülerin çok fazla etkili olduğu görülmektedir. Yetiştirilen bireyler içinde cihada gitmeye karar verenler veya kendi isteğiyle cihada gitme düşüncesiyle yeni tanışılan şahıslardan oluşturulan gruplar gerekli alt yapı hazırlandıktan sonra savaş bölgelerine gönderilmektedir. Bu sürecin pek kolay olmadığı gözükmektedir. İlk önce karar verme sürecinde aile sorunları gündeme gelmektedir. Cihada gidenlerin ekseriyetinin ailesine haber vermeden geçiş yaptığı görülmektedir. Aileden izin alıp gidenlere rastlandığı gibi, ailesiyle sorun yaşayıp emniyet güçlerine ihbar edilen veya aileleri tarafından aranan cihatçıların olduğu da görülmüştür. Genel olarak cihadî kültürden gelen ailelerin çocuklarına müsaade verirken, ortalama muhafazakar ailelerin çocuklarına izin vermedikleri görülmektedir. Çok büyük oranda, ailelere haber vermeden bir not ya da mesaj bırakılarak gidildiği söylenebilir. Gidilen cephede yazdırılan vasiyetlerin okunduğu video görüntüleri alınarak gelecek yeni üyelere mesaj verilmektedir. Ayrıca bu vasiyetler arkadaşları tarafından ailelere ulaştırılmaktadır.

Gidenlere askeri malzeme anlamında kendi kullanacakları silah ve mühimmatı alacak kadar bir parayla gelmesi tavsiye edilirken, hiçbir imkânı olmadığı halde gidenlerin de olduğu tespit edilmiştir. Savaş tecrübesi olan ve yerel direnişçiler tarafından kurulan cephelere gidildiği için lojistik destek konusunda çözüm yolları bulunmaktadır. Silahlar genelde devletlerin yaptığı gizli yardımlar, gönüllülerin bağışları, mafya ya da kaçak üretim yapan kimselerden temin edilmektedir. Ayrıca bireylerin kalacakları süre kadar para getirmeleri de tavsiye edilmektedir. Bazı bölgelerde karargah teşkilatları bulunduğu için yiyecek ve giyecek sorunları onlar tarafından karşılanmaktadır. Kendisini gitmeye hazır hisseden ve güvenilir olduğuna

kanaat getirilen bir kişinin cepheye ulaşması için ulaşım şartları değerlendirilmekte ve yol güvenliği uygun olduğu bir zamanda birliğe ulaştırılmaktadır. Hedef ülkede bulunan görevlilerle gerekli irtibatlar kurulduktan sonra anlaşmalı bir şekilde gönüllü savaşçıların ulaşması sağlanmaktadır. Gönüllüler genel olarak kaçak yollardan cihat bölgelerine giriş yapmaktadır. Ülkelere girişler farklı yollardan yapıldığı için varış süresi de değişmektedir. Örneğin Afganistan'a İran ve Pakistan üzerinden yapılan genellikle kaçakçıların kullandığı yollar üzerinden varılmaktadır. Bazen resmi yollarla Pakistan'a ulaşıp oradan yine kaçak yollarla Afganistan'a gidilmektedir. Irak ve Suriye'ye geçişler de benzer şekilde yapılmaktadır. Çeçenistan'a gidenler Artvin sınır kapısından Gürcistan'a, oradan da Rusya'ya ait kontrol noktalarından ya kaçak yollardan ya da rüşvet vermek suretiyle denetimli yollardan cephelere ulaşmaktadır.

Cihat bölgelerine gidenleri kamplarda alıştıkları şehir hayatından farklı bir yaşam karşılamaktadır. Bu sebeple kısa sürede geri dönenler de bulunmaktadır. Kamplara ulaşan gönüllüler askeri ve dini eğitime alınmaktadır. Günlük eğitim programı dışındaki vakitler farklı ülkelerden gelenlerle tanışma, çevre düzenleme, bölgeyi tanıma, yemek yapımı ve kıyafet yıkama gibi ihtiyaçların giderilmesi için değerlendirilmektedir. Özellikle silah kullanma, bomba yapımı ve strateji dersleri ile cepheye hazırlık yapılmaktadır. Savaşa çıkmadan hemen önce veya daha önceki boş zamanlarda vasiyet şeklinde çekimler yapılmakta ve şahsın ölümünü gösteren görüntüler de eklenerek internet sitelerinde yayınlanmaktadır. Eğitimini alan şahıs ancak sıcak çatışmaya çıkarılmaktadır. Bu eğitimler alındıktan sonra birliklerine teslim edilenlerin ne kadar süre ile kalacakları da farklılık arz etmektedir. Gelirken kendilerine muayyen bir vakit belirleyenler ve süre bittiğinde geri dönenler yanında, evlenip cihat yaptıkları bölgelere yerleşenler de bulunmaktadır. Yine çok kısa süre kalanlar olduğu gibi uzun süre kamplarda yaşayanlar olduğu da tespit edilmiştir. Savaştığı cephede ölenler ise arkadaşları tarafından vurulduğu bölgeye küçük bir merasimle gömülmektedir.

Her türlü dini gruptan gönüllü cihatçıların çıktığı görülmektedir. Mezhep ve cemaat düşüncesi açısından, cihada katılanların farklı İslamî çevrelerden gelmelerine rağmen, katıldıkları cephelerde selefi cihatçılarla tanışarak bu düşünceye kaydıkları söylenebilir. Cihat düşüncesinin oluşmasında hazırlanan eğitim ortamları yanında cezaevi gibi yerlerin de etkili olduğu tespit edilmiştir. Gerek dini-örgütsel, gerek âdi bir suçla cezaevine giren fertlerin dışarı çıktıktan sonra savaşa gitmeye karar vermesi

cezaevinin cihatçılar için âdeta "Medrese-i Yusuf" şeklinde bir eğitim müessesesine dönüştüğü görülmektedir.

Selefi cihatçılar dünyanın neresinde olursa olsun Müslümanların eziyet gördükleri yerlerde örgütlenmelerini tamamladıktan sonra bir cephe açmakta, silah eğitimi almış üyelerini ve sempatizanlarını buralara davet etmektedirler. Buralarda oluşturulan eğitimlerde önceden alınan temel dersler pekiştirilmekte ve düşünsel bakış keskinleştirilmektedir. Kapmların duygusal ve içtimâi havası da bu keskinleşmeyi olumlu yönte etkilemektedir. Düşünsel yapının oluşturulmasında İbn Teymiye, Seyyid Kutup ve Muhammed Makdisi gibi âlim ve ideologlar önem taşımaktadır. Düşüncenin pratiğe yansıması da Abdullah Azzam, Usame b. Ladin, Eymen el-Zevahiri gibi komutanların yaşantılarıyla pekiştirilmektedir.

Cihada davet eden grupların propaganda açısından kullandıkları araçları incelediğimizde zengin bir görsel ve işitsel yayın dünyasına sahip oldukları dikkat çekmektedir. Yayınlar hem bireyleri ikna etmede, hem de uluslararası camiada seslerini duyurabilmede etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Savaş bölgeleriyle ilgili hazırlanan kısa filmler, mesajlar ya da şehit haberleri stüdyolarda yeniden yayına hazırlanmaktadır. Bu alanda çalışsan ajansların da varolduğu söylenmektedir. Yine bu amaçla birçok yayınevi ve internet sitesi kurulmuştur. Yayınlar düşük ücret veya ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Ayrıca açılan sitelerden pedefe olarak yayınlara ulaşmak da kolay hale getirilmiştir. Kitaplar ve dergilerdeki makaleler genel olarak cihadın hem dini, hem de pratik yönüne önem verecek şekilde hazırlanmaktadır. Okuyucularına maddeler halinde, hap şeklinde bilgiler sunan cep kitapları özenle basılmakta ve dağıtılmaktadır. Görselliği ön planda tutulan dergiler de en kaliteli şekilde basılmaya özen gösterilmektedir.

Cihat düşüncesinin oluşturulmasında marşlara (neşid) ve video görüntülerine de çok önem verilmektedir. Neredeyse her savaş bölgesinden görüntüler hazırlanmakta ve mücahitlerin konuşmaları eşliğinde yayınlanmaktadır. Bu açıdan internet ağı ve sosyal medya çok iyi kullanılmakta ve her şeyiyle bir kişinin dünyasının nasıl oluşturulduğu görülmektedir. İnternet sitelerinde cihadı özendirecek ve bilinç oluşturacak videoların izlenmesi tavsiye edilmektedir. Forum sitelerinde tanışılan bireyler cihada davet edilmekte ve yol gösterilmektedir. Hatta cihat bölgelerine gidemeyenlerin kendi ülkelerinde bir eylem yapmak istediklerinde eylemlerini nasıl yapacakları konusunda yol haritası çizilmektedir. Oluşturulan internet ağı üzerinden güvenli bir şekilde bağlantı kurulup sağlanacak olan mühimmatla eylemini gerçekleştirebileceği şeklinde

yönlendirmelerin olduğu tespit edilmiştir. İnternet sitelerinin sürekliliği veya yayınlanan bilgilerin devamlılığı konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Bu sitelerde genel olarak istikrar yoktur, fakat farklı isimlerde açılan sitelerde benzer içeriklerin bulunması, cihadi bilgilerin sürekli sanal ortamda yüzdüğünü göstermektedir.

Yine her örgütsel yapının kendine has bir yapılanmasının olduğu görülmüştür. Genel olarak ilk önce sempatizan kazanma, bilinçlendirme, üyeliğe kabul ve cihada yönlendirme şeklinde bir sıra izlenmektedir. İkinci adım ise cihat bölgelerinde oluşturulan yapıya dâhil olmadır. Geri dönenler ise cihat bölgeleri için adam ve para kazanmanın yollarını bulmak üzere çalışmaya devam etmektedirler.

Cihat bölgelerinde gruplar halinde gerilla savaşı verilmektedir. Vur-kaç taktiği ile zayıflatma, parçalama ve yok etme seklinde gerçekleşen savaş tarzı, bazen önemli merkezlere yönelik istişhad/canlı bomba eylemi şeklinde de olabilmektedir. Cihada giden Türkler içinde istişhad eylemine çok fazla rağbet olduğu ileri sürülmektedir. Fakat oransal olarak bunu tespit etmek mümkün gözükmemektedir. Sansasyonel bir iki eylemin fazla abartıldığı da söylenebilir. Canlı bomba eylemi de gönüllülük esasına dayanmaktadır. Şehit olacaklarına inanan ve bu düşünceyle cihat bölgelerine gidenler, kendi şehadetlerini garanti altına almak için bu eylem tarzına yönelmektedir. Gönüllü olanlar isimlerini sorumlu kişiye bildirmektedir. Bu istek onaylandıktan sonra vakti gelen kişi eylemini gerçekleştirmek için maddi ve manevi olarak hazırlanmaktadır.

Yazılı-görsel yayınlar ve internet sitelerinden çıkardığımız, ekte de verilen listeye göre, 1987 ile 2015 yılları arasındaki yirmisekiz yıl içinde, cihat bölgelerine gidip ölen 251 kişi tespit edilmiştir. İsmine ulaşılamayan veya teferruatlı bilgisi olmayan birçok insanın olduğunu da tahmin etmekteyiz. Listede ismi geçenlerin ailelerine yönelik yapılabilecek bir çalışma, cihatçıların hayatına yönelik daha derinlikli bilgiler sunabilir. Bu listede ulaşılan bilgiler Türkiye'den cihat bölgelerine gidenler hakkında makul bir bilgi oluşturmamıza yardımcı olacaktır. Çok kolay olmasa da, ileride mülakatlara dayalı yapılacak yeni araştırmalarla bu listedeki boşlukların doldurulmasını ve bilgilerin test edilmesini umut ediyoruz. Neticede cihat bölgelerini oluşturan temel sorunlar dinî olmaktan ziyade siyasî ve askerîdir. İslam ülkelerindeki siyasi ve askeri sorunlar, meşru ve makbul daha üst otoriteler tarafından makul biçimde çözülmediği müddetçe, tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi, ülkemizde de, durumdan vazife çıkaran cihada eğilimli bireylerin varlığı şaşırtıcı olmayacaktır.

EKLER

Ek 1: ŞEHİTLERİN LİSTESİ

1987-2015 TARİHLERİ ARASI TÜRKİYE'DEN CİHAT BÖLGELERİNE GİDİP HAYATINI KAYBEDENLERLE İLGİLİ BİLGİLER										
SIRA	**ŞEHİDİN ADI**	**ŞEHİD OLDUĞU ÜLKE**	**ŞEHADET YILI**	**MEMLEKETİ**	**YAŞI**	**EĞİTİMİ**	**İŞ DURUMU**	**MEDENİ DURUM**	**ÇOCUK**	**SAVAŞTIĞI ÜLKELER**
1	Bilal Yaldızcı	Afganistan	1987	İzmir	19	İHL	-	Bekar	-	-
2	Tekiner Tayfur	Afganistan	1988	Gümüşhane (İstanbul)	21	Üniv.	-	Bekar	-	-
3	Recep Şahin	Afganistan	1989	-	-	-	-	-	-	-
4	Berat Çokgezer	Afganistan	2000	Konya	24	Üniv.	-	Bekar	-	Çeçenistan
5	İbrahim Ekener	Afganistan	2001	İstanbul	27	-	İşçi	Evli	3	Çeçenistan
6	Habib Güven	Afganistan	2001	Gaziantep	-	-	-	-	-	-
7	Fatih Küçükali	Afganistan	2006	Trabzon (İstanbul)	29	Lise	-	-	-	-
8	Ahmet Aldanmaz	Afganistan	2006	Şanlıurfa	-	-	-	-	-	-
9	Mehmet Beyazıt	Afganistan	2006	Trabzon	-	-	-	-	-	-
10	İrfan Çağrı	Afganistan	2006	Diyarbakır	-	-	-	-	-	-
11	Cengiz Yavuz (Harun)	Afganistan	2010	Hatay	-	-	-	-	-	-
12	Hamza Gürkan	Afganistan	2006	Antalya	-	-	-	-	-	-
13	Yasin Tan	Afganistan	2007	Tokat (İstanbul)	22	Lise	-	-	-	Veziristan
14	A. Yasir Sönmez	Afganistan	2007	Konya	-		-	Evli	-	-
15	Adem Yaşar (İbrahim)	Afganistan	2007	Konya	27	-	-	-	-	-
16	Hakan Açık	Afganistan	2008	Konya (İstanbul)	20	İlkokul	Pazarcı	Evli	1	-
17	Ahmet Gümüş	Afganistan	2008	Konya	28	-	-	Bekar	-	-
18	Bekir Şimşek	Afganistan	2008	Konya	33	-	-	-	-	Çeçenistan
19	Abdullah Özgüven	Afganistan	2008	Konya	23	Ortaokul	Pazarcı	-	-	-
20	Cüneyt Çiftçi (Sad Ebu Furkan)	Afganistan	2008	Almanya	-	-	-	-	-	-
21	Hüseyin Kaya	Afganistan	2008	Kırıkkale	26	İHL	-	Evli	1	-
22	İsmail Sarıkaya (İkrime)	Afganistan	2008	Elazığ (Adana)	-	-	-	-	-	-
23	İsmail Sarıkaya'nın İkizi	Afganistan	2008	Elazığ (Adana)	-	-	-	-	-	-
24	Tayfun Sevgi	Afganistan	2009	Kırklareli (İstanbul)	23	-	-	Evli	1	-
25	Yusuf Kazanç	Afganistan	2009	Konya	26	Lise	(Sporcu)	Bekar	-	-
26	Abdulkadir Karapolat	Afganistan	2009	Gaziantep	37	Lise	-	Evli	3	-
27	Sebahattin Buluş	Afganistan	2009	Bingöl (Sakarya)	34	-	-	Evli	-	-
28	İsa Dağdeviren	Afganistan	2009	Sakarya	40	Lise	Esnaf	Evli	1	-
29	Ahmet Büyükdere	Afganistan	2009	Sakarya	35	Lise	-	Evli	-	-
30	Sinan Tekin	Afganistan	2009	Rize	-	-	-	-	-	-
31	Alkan Kalalı (Cendel)	Afganistan	2009	Adana	-	-	-	Evli	-	-
32	Aydın Pamuk (Usame)	Afganistan	2009	Adıyaman (İstanbul)	-	-	-	-	-	-
33	Osman Işık (M.	Afganistan	2010	Konya	24	Lise	-	-	-	-

	Faris)			(İstanbul)						
34	Ali Üzüm	Afganistan	2010	Amasya (İstanbul)	50	İHL	-	Evli	3	Kosova, Çeçenistan
35	Faruk Aktaş	Afganistan	2010	Iğdır (İstanbul)	36	Üniv.	-	Evli	-	-
36	Salih Erdoğan	Afganistan	2010	Şanlıurfa	34	-	-	Evli	2	-
37	Bahri Şeker	Afganistan	2010	Siirt (Yalova)	27	Üniv.	Muhasebeci	-	-	-
38	Bahattin Yıldız	Afganistan	2010	Sivas (İzmir)	54	Üniv.	İnşaat	Evli	5	Bosna, Çeçenistan
39	Harun Demirhan (Mahmud)	Afganistan	2010	Adıyaman (İstanbul)	-	-	-	-	-	-
40	Serkan Yurteri	Afganistan	2010	Konya (İstanbul)	-	-	-	-	-	-
41	Seyfullah Sevim	Afganistan	2010	Erzincan (İstanbul)	-	-	-	-	-	-
42	M. Salih Yılmaz	Afganistan	2010	Ağrı	-	Üniv.	Öğretmen	-	-	-
43	Abdussabıt ?	Afganistan	2010	-	-	-	-	-	-	-
44	Emre Uyarol (Yasir)	Afganistan	2011	-	-	-	-	-	-	-
45	Emrah Uyarel	Afganistan	2011	Konya	24	-	-	-	-	-
46	Hacı Zühtü Bayram	Afganistan	2012	Ankara	30	-	-	Evli	2	-
47	Nazif Ceylan	Afganistan	2012	Ankara	27	-	-	-	-	-
48	Mustafa Uykız (Ebu Muaz)	Afganistan	2010	Yalova	41	Lise	-	Evli	3	-
49	Metin Aladağ	Afganistan	-	Antalya	-	-	-	Evli	-	-
50	Ahmet Cemal Buğdaycı *	Afganistan	-	Konya (İstanbul)	-	İHL	Matbaa	Evli	-	-
51	Osman Özkan	Afganistan	-	Bursa	-	-	-	-	-	-
52	Bülent Gül	Afganistan	-	-	-	-	-	-	-	-
53	Sercan Davutoğlu	Afganistan	2007	İstanbul	21	-	-	-	-	-
54	Cumali Şenol (Katade)	Afganistan	2008	Ankara	20	-	-	-	-	-
55	Mehmet Emin Demirdiş	Afganistan	-	Konya	-	-	-	-	-	-
56	Sıtkı Çiftçioğlu	Afganistan	-	Elazığ	-	-	-	-	-	-
57	Recep Aydın	Afganistan	-	Adana	-	-	-	-	-	-
58	Abdullah Azzam Sevcan	Afganistan	-	İstanbul	-	-	-	-	-	-
59	Aydın Pamuk	Afganistan	2009	Adıyaman	25	-	-	Evli	-	-
60	M. Nurullah Polat	Afganistan	2012	Sivas	26	-	-	-	-	-
61	Haşim Özalan	Afganistan	2012	Konya	26	İHL	İmam	Evli	1	2. kez
62	Soner Gözüm	Afganistan	2012	Erzurum	39	Medine	-	Evli	-	-
63	Orhan Işık	Afganistan	-	İstanbul	-	-	-	-	-	-
64	Murat Petekkaya	Afganistan	-	Adana	-	-	-	-	-	-
65	Lütfi Serin	Afganistan	-	Adana	-	-	-	-	-	-
66	Murat Kızılgül	Afganistan	-	Şanlıurfa	-	-	-	-	-	-
67	Ahmet Sulamış	Afganistan	-	Adıyaman	-	-	-	-	-	-
68	Cabir ?	Afganistan	-	Yalova	-	-	-	-	-	-
69	Yavuz hoca	Afganistan	-	Muş	-	-	-	-	-	-
70	Ali Dursun	Afganistan	-	Konya	-	-	-	-	-	-
71	Hüseyin ?	Afganistan	-	Adana	-	-	-	-	-	-
72	Seyful İslam	Afganistan	-	Konya	-	-	-	-	-	-
73	Veysel ?	Afganistan	-	-	-	-	-	-	-	-
74	Hadil ?	Afganistan	-	Konya	-	-	-	-	-	-
75	Abdullah (Ebu Cendel) oğlu	Afganistan	-	Adıyaman	-	-	-	-	-	-

76	Fatih Bağrıyanık	Afganistan	2013	-	-	-	-	-	-	-
77	Tarık Akan (Salih)	Afganistan	-	-	-	-	-	-	-	-
78	Selahaddin ?	Afganistan	-	Diyarbakır	-	-	-	-	-	-
79	Halil Aşık	Afganistan	2001	-	-	-	-	-	-	-
80	Serkan Atçeken	Afganistan	2001	-	-	-	-	-	-	-
81	Eymen Zaza	Afganistan	2012	-	-	-	-	-	-	-
82	Ebu Abdurrahman	Afganistan	-	Gaziantep	-	-	-	-	-	-
83	Abdurrahman Fedai	Afganistan	-	Gaziantep	-	-	-	-	-	-
84	Ebu Yusuf Bera	Afganistan	-	Gaziantep	-	-	-	-	-	-
85	Ebu İsmail ?	Afganistan	-	Gaziantep	-	-	-	-	-	-
86	Ömer Muhammed İslami	Afganistan	-	Gaziantep	-	-	-	-	-	-
87	Fidai Huzayfa	Afganistan	-	Gaziantep	-	-	-	-	-	-
88	Ebu Müslim ?	Afganistan	-	Gaziantep	-	-	-	-	-	-
89	Ramazan Çırak	Afganistan	2011	İstanbul	-	-	-	-	-	-
90	Ali Kemal	Afganistan	2011	Adana	-	-	-	-	-	-
91	Yavuz Acar	Afganistan	2011	Van	-	-	-	-	-	-
92	Orhan Kılıç	Afganistan	2011	Tokat	-	-	-	-	-	-
93	Muharrem Uçar	Afganistan	2011	Van	-	-	-	-	-	-
94	Murat Kurt	Afganistan	2011	Adana	-	-	-	-	-	-
95	Tarkan Alman	Afganistan	2011	Adana	-	-	-	-	-	-
96	Mücahit Eymen	Afganistan	2011	İstanbul	-	-	-	-	-	-
97	Erkan Özerk Zübeyr	Afganistan	2011	Adana	-	-	-	-	-	-
98	Serdar Özerk Zübeyr	Afganistan	2011	Adana	-	-	-	-	-	-
99	Yakup Tamer	Afganistan	2011	İstanbul	-	-	-	-	-	-
100	Fatih ?	Afganistan	2011	Diyarbakır	-	-	-	-	-	-
101	Nazım ?	Afganistan	2011	Bursa	-	-	-	-	-	-
102	Muammer ?	Afganistan	2011	İstanbul	-	-	-	-	-	-
103	Muhiddin Ekşi	Afganistan	2011	-	-	-	-	-	-	-
104	E. Mukatil Kenan Gökçe,	Afganistan	2011	-	-	-	-	-	-	-
105	Hüseyin Işık	Afganistan	2007	Adana	30	-	-	Evli	3	-
106	Sekan Yurteri	Afganistan	2011	Konya	24	Üniv.	-	-	-	-
107	Fehmeddin Dindar	Afganistan	2012	Bitlis (Yalova)	29	-	-	-	-	2 kez
108	Adem Uludağ	Afganistan	2011	Yalova	-	-	-	-	-	-
109	General Ebu Ömer	Afganistan (Veziristan)	2007	-	-	Pakistan	-	Evli	1	-
110	Muhammed Fatih Ekinci	Afganistan (Veziristan)	2008	Diyarbakır (İstanbul)	25	-	-	-	-	-
111	Fahrettin Yıldırım	Afganistan (Veziristan)	2010	İstanbul	26	Lise	-	Evli	2	-
112	Davut Gök	Afganistan (Veziristan)	2010	İstanbul	17	Lise	-	-	-	-
113	Ahmet Demirer	Bosna	1992	Amasya	-	İHL	-	-	-	-
114	Ahmet Pınar	Bosna	1992	Nevşehir	-	-	-	Evli	4	-
115	Selami Yurdan	Bosna	1992	Ağrı (İstanbul)	-	-	-	-	-	-
116	Ali Pınarbaşı	Bosna	1993	Kahraman maraş	22	Üniv.	-	-	-	-
117	Muammer Arslantaş	Bosna	1993	Kayseri	21	Lise	-	-	-	-
118	Ömer Taşar	Bosna	1993	Konya	-	-	-	-	-	-
119	Ebu Müslim	Bosna	1994	Şanlıurfa (İngiltere)	-	-	-	Evli	2	-
120	(Abdul)metin Çakmak	Bosna	1995	Sivas	-	-	-	-	-	-

121	Edip Sadioğlu	Bosna	1992	-	-	-	-	-	-	-
122	Adil Balat	Bosna	1992	-	-	-	-	-	-	-
123	Ebubekir Arıcı	Bosna	1992	-	-	-	-	-	-	-
124	Ramazan Çelik	Bosna	1992	-	-	-	-	-	-	-
125	Renda Tosuner	Bosna	1992	-	-	-	-	-	-	-
126	Said Başer	Bosna	1992	-	-	-	-	-	-	-
127	İlhan Atlı	Bosna	1993	-	-	-	-	-	-	-
128	Mustafa Çolak	Bosna	1993	-	-	-	-	-	-	-
129	Mehmed Özdemir	Bosna	1995	-	-	-	-	-	-	-
130	Ahmet Şamil Karaoğlu	Bosna	1995	-	-	-	-	-	-	-
131	Yusuf ?	Bosna	1993	Çanakkale	-	-	-	-	-	-
132	Hüseyin Enver	Çeçenistan	1999	Diyarbakır (Sakarya)	-	-	-	-	-	-
133	Ufuk Kaynar	Çeçenistan	1999	-	23	-	-	-	-	-
134	Abdulkadir Kutluay	Çeçenistan	1999	Yalova	-	-	-	-	-	Afganistan
135	Melih Elçili	Çeçenistan	1999	İzmit	27	-	-	-	-	Bosna
136	Faruk Elçili	Çeçenistan	1999	İngiltere	-	-	-	-	-	-
137	Cemil ?	Çeçenistan	1999	Kırşehir	26	-	-	Evli	1	Keşmir
138	Ali Rıza Bayzan	Çeçenistan	2000	Trabzon (Bursa)	31	İHL	-	Evli	1	Çeçenistan, Keşmir
139	Salih Turhan	Çeçenistan	2000	Gümüşhane (İst)	28	Üniv.	-	Evli	3	Çeçenistan, Afganistan
140	Furkan Nergis	Çeçenistan	2000	Sivas (İstanbul)	-	-	-	Evli	2	-
141	Osman Karakuş	Çeçenistan	2000	Kayseri	23	-	-	-	-	Ogadin, Bosna
142	Abdullatif Çetin	Çeçenistan	2002	Konya	-	-	-	-	-	-
143	Komutan Bilal	Çeçenistan	2003	Elazığ (İstanbul)	31	Üniv.	-	Evli	1	Bosna, Keşmir
144	Hasan Umaç	Çeçenistan	2004	Malatya	24	-	-	-	-	-
145	Mücahit Şener	Çeçenistan	2003	Konya	19	İHL	-	-	-	-
146	Abdusselam ?	Çeçenistan	2003	İstanbul	-	-	-	-	-	-
147	Sinan ?	Çeçenistan	2003	İstanbul	-	-	-	-	-	-
148	Hüseyin ?	Çeçenistan	2003	Kocaeli	-	-	-	-	-	-
149	Yunus Emre	Çeçenistan	2003	-	-	-	-	-	-	-
150	Murat Konukçu	Çeçenistan	1999	Eskişehir (İzmit)	25	Üniv.	-	-	-	Bosna
151	Murat Öğüt	Çeçenistan	1999	Konya	21	İHL	-	-	-	-
152	Bülent Tuna	Çeçenistan	2001	Eskişehir	31	Üniv.	İmamHafız	Evli	2	Bosna
153	Güven Zengin	Çeçenistan	2001	Trabzon (Bursa)	31	Lise	Hafiz	-	-	Bosna
154	Adem Peçe (Talut)	Çeçenistan	2009	Yalova	38	-	-	-	-	-
155	Cihad ?	Çeçenistan	1999	Balıkesir	-	-	-	-	-	-
156	Süreka ?	Çeçenistan	1999	Konya	-	-	-	-	-	-
157	Zinnur ?	Çeçenistan	1999	Konya	-	-	-	-	-	-
158	Mikail ?	Çeçenistan	1999	Yozgat	-	-	-	-	-	-
159	Süleyman ?	Çeçenistan	1999	Ağrı	-	-	-	-	-	-
160	Ebu Bekir ?	Çeçenistan	1999	Bursa	-	-	-	-	-	-
161	Abdullah ?	Çeçenistan	1999	Elazığ	-	-	-	-	-	-
162	Usame Şimşek	Irak	2015	-	19	-	-	-	-	-
163	Ebubekir Kürdi	Irak	2006	Bitlis (İstanbul)	25	Orta	-	-	-	-
164	Azad Ekinci *	Irak	2003	Bingöl	27	Lise	-	-	-	-
165	Muhammed İnce	Irak	2004	Trabzon (İstanbul)	37	-	Taksici	Evli	4	Çeçenistan

166	Habib Aktaş *	Irak	2004	-	-	-	-	-	-	-
167	Arif Güler	Irak	2005	Bitlis (Adana)	24	-	Kasap	Bekar	-	Keşmir
168	Ebu Bekir Yiğit	Irak	2006	Bingöl (İstanbul)	25	İlkokul	Mobily acı	-	-	-
169	Muhammed Ömer	Irak	2008	Adana	-	-	-	Evli	4	-
170	Nizam Bıçakçı	Irak	-	-	-	-	-	-	-	-
171	Ahmet Sancar	Irak	-	-	-	-	-	-	-	-
172	Mehmet Yılmaz	Irak	-	-	-	-	-	-	-	-
173	Mehmet Reşit Işık	Irak	-	-	-	-	-	-	-	-
174	Gürcan Baç *	Irak	2005	Manisa	-	Lise	-	-	-	-
175	Hamza ?	Keşmir	1997	-	-	-	-	-	-	-
176	Haris ?	Keşmir	1996	Eskişehir	-	-	-	-	-	-
177	Osman Öztürk	Keşmir	1997	-	-	-	-	-	-	-
178	Serkan Coşkun	Keşmir	1997	-	-	-	-	-	-	-
179	Hasan Örnek	Keşmir	2000	-	-	-	-	-	-	-
180	Ubeydullah Atila Saltan	Ogadin	1996	Ağrı	-	-	-	-	-	Bosna, Çeçenistan
181	İsmail Öztürk	Ogadin	1996	-	-	-	-	-	-	-
182	Gökhan Süfürler	Ogadin	1996	-	-	-	-	-	-	-
183	Bayram Ali Düz	Ogadin	1996	Konya	19	Üniv.	-	-	-	-
184	Ersoy Tekin	Ogadin	1996	Nevşehir	-	-	-	-	-	-
185	Ünal Eskici	Ogadin	1996	-	-	-	-	-	-	-
186	Resul Aran	Ogadin	1996	-	-	-	-	-	-	-
187	İbrahim Kes	Ogadin	1996	-	-	-	-	-	-	-
188	Cahit Çatuk	Ogadin	1996	-	-	-	-	-	-	-
189	Çetin Geyik	Ogadin	1996	-	-	-	-	-	-	-
190	Nurettin Cingöz	Ogadin	1996	Adana	-	Üniv.	-	-	-	-
191	Mevlüt Torun	Ogadin	1996	-	-	-	-	-	-	-
192	Numan ?	Ogadin	1996	-	-	-	-	-	-	-
193	Yusuf ?	Ogadin	1996	-	-	-	-	-	-	-
194	Camcı Hüseyii	Ogadin	1996	-	-	-	-	-	-	-
195	Oğuz Sütçü	Somali	2007	İsviçre (Türkiye)	33	-	-	Evli	2	-
196	Metin Ekinci	Suriye	2012	Bingöl	38	Üniv.	-	Evli	2	-
197	Baki Yiğit *	Suriye	2012	-	-	Üniv.	-	Evli	-	-
198	Osman Karahan	Suriye	2012	-	-	Üniv.	Avukat	Evli	4	-
199	Ahmet Zorlu	Suriye	2013	Yalova	30	Lise	-	Evli	-	Afganistan
200	Abdurrahman Koç	Suriye	2013	Adıyaman (İstanbul)	-	-	-	Evli	2	-
201	Yakup Şenateş	Suriye	2013	Şanlıurfa (İstanbul)	-	-	-	-	-	-
202	Özdemir Yıldırım (Ebu Talha)	Suriye	2013	Ankara	-	-	-	-	-	-
203	Muhammed Recai Çelik	Suriye	2013	Bingöl (Ankara)	-	-	-	-	-	-
204	Ali İhsan Yeter	Suriye	2013	Ankara	-	-	-	-	-	-
205	Abdulhekim Acar	Suriye	-	Van	-	-	-	-	-	-
206	İdris Kökten	Suriye	-	Bitlis	-	-	-	-	-	-
207	Arif Tepebağ	Suriye	-	Kocaeli	-	-	-	-	-	-
208	Volkan Ertan	Suriye	-	Kocaeli	-	-	-	-	-	-
209	Abdullah (Ebu Cendel)	Suriye	-	Adıyaman	-	-	-	-	-	-
210	Burhan Erol	Suriye	-	Muş (İzmir)	-	-	-	-	-	-
211	Emrah Yıldız	Suriye	-	Ankara	-	-	-	-	-	-

212	Emrah Özkale	Suriye	-	Sivas	-	-	-	-	-	-
213	Zeynel Gelener	Suriye	2013	-	-	Üniv.	-	-	-	Afganistan
214	Şener Ayyıldız	Suriye	-	-	-	-	-	-	-	-
215	İdris Karunçu	Suriye	-	Bingöl	-	-	-	-	-	-
216	Abdulkadir ?	Suriye	-	Adıyaman	-	-	-	-	-	-
217	Ramazan Yılmaz	Suriye	-	-	-	-	-	-	-	-
218	İbrahim Gürler	Suriye	-	Diyarbakır	-	-	-	-	-	-
219	Ömer Faruk Yavuzer	Suriye	2013	Van	-	-	-	-	-	-
220	Yasin Şentürk	Suriye	-	Kırıkkale	-	-	-	-	-	-
221	Emin Çelik	Suriye	-	Sivas	-	-	-	-	-	-
222	Davut ?	Suriye	-	Rize	-	-	-	-	-	-
223	M Hüseyin Girişen	Suriye	-	Bingöl	-	-	-	-	-	-
224	Abdurrahman ?	Suriye	-	Adana	-	-	-	-	-	-
225	Ali Arıkboğa	Suriye	-	Bingöl	-	-	-	-	-	-
226	Abdullah Hüseyin Karahan	Suriye	-	-	-	-	-	-	-	-
227	Ahmet Alaca	Suriye	-	Adıyaman	-	-	-	-	-	-
228	Selami Aynur	Suriye	-	Giresun	-	-	-	-	-	-
229	Burak Karan	Suriye	-	Almanya	-	-	-	-	-	-
230	Burak Yazıcı	Suriye	-	Rize	-	-	-	-	-	-
231	Fırat Serdar	Suriye	-	Iğdır	-	-	-	-	-	-
232	İsmail Bayram (IŞİD)	Suriye	2014	Ankara	-	-	-	-	-	Afganistan
233	Fahrettin Konuralp	Suriye	2012	Ankara	-	-	-	-	-	-
234	Murat Bozdağ (Ebu Ahmet)	Suriye	2013	Muş (Adana)	-	-	-	Evli	4	Afganistan
235	Eymen ?	Suriye	2013	Ankara	-	-	-	-	-	-
236	Muhammed Emin Doğrucu	Suriye	2013	Adana	-	-	-	-	-	-
237	İbrahim Özden	Suriye	2013	Adana	-	-	-	-	-	-
238	Murat Koçak	Suriye	2013	Erzurum	-	-	-	-	-	-
239	Elyesa ?	Suriye	2013	Konya	-	-	-	-	-	Afganistan (2 yıl)
240	Mustafa ?	Suriye	2013	Konya	-	-	-	-	-	-
241	Hikmet Arslan	Suriye	2013	-	-	-	-	-	-	-
242	Hasan Yazıcı	Suriye	2013	Rize	22	-	-	-	-	-
243	Şamil Uykız (Sayyaf)	Suriye	2014	Yalova	18	Lise	-	Bekar	-	-
244	Mahmut Uysal	Suriye	2014	Konya	40	-	-	-	-	-
245	Abdullah Ayaz	Suriye	2015	Bingöl	17	Mısır	-	Evli	-	-
246	M. Ali Özdemir	Suriye	2015	Adıyaman	27	-	-	-	-	-
247	Muhammed ?	Suriye	2015	Gaziantep	-	-	-	-	-	-
248	Hasan Utuş	Suriye	2015	-	-	-	-	-	-	-
249	Mustafa Gökdere	Suriye	2015	Gaziantep	37	-	37	Evli	3	-
250	Hakan Sabancı	Filipinler	2012	Konya (Almanya)	29	Mısır	-	Evli	1	Keşmir, Irak
251	Fuat Çağlar	Afganistan Tacikistan	1994	Tokat (İstanbul)	26	İlahiyat	-	Evli	-	Afganistan, Bosna

* 2003 İstanbul eylemlerini gerçekleştirenler.

Ek 2: HARİTALAR

1. Ortadoğu Haritası:

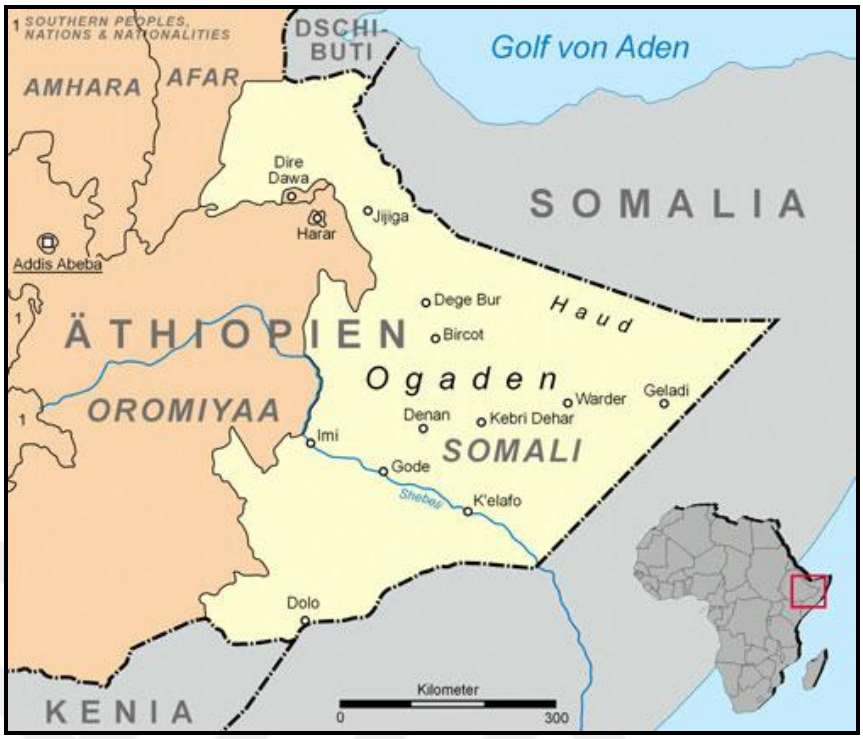
2. Çeçenistan Haritası

3. Bosna Hersek Haritası:

4. Ogadin Haritası:

5. Irak Haritası:

6. Suriye Haritası:

7. Keşmir Haritası:

KAYNAKÇA

A. KİTAPLAR

Abdulkadir Bin Abdulaziz, **El-Umde Fi İ'dadi'l-Udde** (pdf kitap), www.davetvecihad.com.

Acar, Cafer, **Cahiliye'de ve Risalet Döneminde Savaş Olgusu**, AÜSBE İslam Tarihi Ana Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara-2007.

Acmî, Muhammed, **Cihad Meydanlarındaki Kadın**, www.muratgezenler.com (pdf).

Ağartan, Tuba, Choi, Woo-Young ve Huynh, Tu, "Kapitalist Dünyanın Dönüşümü: 1750-1850", **Toplumsal Hareketler (1750-2005) -Dipten Gelen Dalgalar-**, Koord. William G. Martin, Deniz Keskin (çev.), İstanbul: Versus Kitap.

Akyüz, Ahmet, **Soğuk Savaş sonrası Hindistan'ın Avrasya Jeopolitiği'ndeki Yeri**, SDÜ SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2007.

Aras, Bülent ve Toktaş, Şule, **Güvenlik, Demokrasi ve İstikrar Sarmalında Suriye ve Afganistan**, Ankara: SETA Yayınları II, 1. Baskı, 2008.

Arslan, Yakup, **Sessiz Devrim**, 1. Baskı, İstanbul: Ozan Yay., 2014.

Aydınalp, Halil, **İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör**, 1. Baskı, Ankara: Birleşik Yayınevi, 2011.

----------, **Yüksek Din Öğretimi ve Dini Köktencilik**, 1. Baskı, İstanbul: Çamlıca Yay., 2011.

Azzam, Abdullah, **Hurilerin Aşıkları**, Murat Karaçizmeli (çev.), Takva Yayınları.

Basayev, Şamil, **Savaş ve Ahlak**, İlker Bakıroğlu (çev.), İstanbul: Misyon Yay., 1. Baskı, 2009.

Başer, Alev Erkiler, **Ortadoğu'da Modernleşme ve İslami Hareketler**, İstanbul: Yöneliş Yay., 1999.

Bauman, Zygmunt, **Azınlığın Zenginliği Hepimizin Çıkarına mıdır?**, Hakan Keser (çev.), İstanbul: Ayrıntı, 2013.

Bayatlı, Münir H., **Kur'an'da Savaş Olgusu**, Ankara: Araştırma Yayınları, 1. Baskı, 2009.

Baylak, Ayşen, "Bir Direniş Hareketi Olarak Müridizm", **Çeçenistan**, Fatma Tunç Yaşar (Ed.), 2. Baskı, İstanbul: İHH Kitap, 2006.

Behiy, Muhammed, **İslami Direniş ve Islahat**, İbrahim Sarmış (çev.), İstanbul: Ekin Yay., 1996.

Benna, Hasan, **Müslüman Kardeşler Teşkilatı**, H. Hüseyin Yılmaz (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Özgü Yayınları, 2014.

Berberoğlu, Berch, **Klasik ve Çağdaş Sosyal Teoriye Giriş**, Can Cemgil (çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Ünv. Yay., 2. Baskı, 2012.

----------, **Küresel Çağda Siyasal Sosyoloji**, Edip Sönmez (çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Ünv. Yay., 1. Baskı, 2014.

Birışık, Abdülhamit, "Mevdudi İslamcılığının Türkiye'ye Giriş Biçimi ve Türkiye İslamcılığına Etkisi", **Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi**, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yay., 2013, 1. Baskı.

Buck-Morss, Susan, **Küresel Bir Karşı Kültür**, Süreyya Evren (çev.), İstanbul: Versus Kitap, 2007.

Bunt, Gray R., "Din ve İnternet", **Din Sosyolojisi Çağdaş Gelişmeler**, Peter B. Clarke (drl.), Ahmet Yıldız (çev.), 1. Baskı, İstanbul: İmge Yay., 2012.

Burke, Jason, **El Kaide**, Ebru Kılıç (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Everest, 2004.

Çayır, Kenan, **Yeni Sosyal Hareketler**, Kenan Çayır (Ed.), 1. Basım, İstanbul: Kaknüs Yay., 1999.

Dağ, Ahmet Emin, **Suriye Bilad-ı Şam'ın Hazin Öyküsü**, 2. Baskı, İstanbul: İHH Kitap, 2013.

Davis, Nancy J. ve Robinson, Robert V., **Dinsel Hareketler ve Sosyal Refah (Mısır, İsrail, İtalya ve ABD)**, Hasan Şen ve Balım Sultan Yetgin (Çevirenler), 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yay., 2015.

Demirel, Emin, **Türkiye'de El-Kaide Unsurları**, 2. Baskı, İstanbul: IQ Yay., 2005.

Direniş Vakti Marşlar, İstanbul: Özgün Yayıncılık. Tarih yok.

Doğan, Bedirhan, **IŞİD'tiniz mi?**, 1. Baskı, Konya: Sıradışı Akademi Yay., 2014.

Durkheim, Emile, **İntihar**, Özer Ozankaya (çev.), İstanbul: Cem Yayınevi, 2002.

Ece, Hüseyin K., **Cihad Bilinci**, İstanbul: Denge Yay, Tarihsiz.

Eker, Hasan, **Şehadet Bilinci**, İstanbul: Düşün Yay., 2007.

el-Evlaki, Enver, **Cihadı Desteklemenin 44 Yolu**, Davut Yolcu (çev.), 2. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2013.

el-Iyeyri, Yusuf b. Salih, **Cihad Yolunda Değişmeyen Esaslar**, Muhammed Atta (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2013.

el-Iyeyri, Yusuf b. Salih, **Gerilla Savaşı**, Muhammed Atta (çev.), Küresel Kitap, 1. Baskı, İstanbul: 2015.

Esposito, John L., **Kutsal Olmayan Savaş**, Nuray Yılmaz, Ertan Yılmaz (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Oğlak Yay., 2003.

Eşlik Faruk (Yay. Haz.), **Bahattin Yıldız Ümmetin Yüreği**, Edisyon, 1. Baskı, İstanbul: Özgün Yay., 2011.

Euben, Roxanne L., **Aynadaki Düşman**, Orhan Düz (çev.), 1. Baskı, İstanbul: İnsan Yay., 2008.

Faiz, Ahmet, **Fizilal'il-Kur'an'da Davet Yolu**, Ubeydullah Dalar (çev.), İstanbul: Seçkin Yay., 1995.

Gezenler, Murat, **Ey Vahyin Çocukları! Direnin…**, Konya: Şehadet Yayınları, 2012.

Güleryüz, Asım, **Çeçenistan Günlüğü**, 2. Baskı, İstanbul: Bengisu Yayınları, 2012.

Hadduri, Macid, **İslam Hukukunda Savaş ve Barış**, Fethi Gedikli (çev.), İstanbul: Yöneliş, 1999.

Hamid, Mohsin, **Gönülsüz Köktendinci** (Roman), Figen Yanık (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Hayy Kitap, 2008.

Hatip, Abdulaziz, **Kur'an-ı Kerim'e Göre Cihad**, MÜSBE, Tefsir ABD, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul-1991.

Heywood, Andrew, **Siyasi İdeolojiler**, Ahmet Kemal Bayram (vd. çev.), 5. Baskı, Ankara: Adres Yay., 2013.

Hoffer, Eric, **Kesin İnançlılar**, Erkıl Günur (çev.), 3. Baskı, İstanbul: Plato Film Yay., 2011.

Holloway, John, **İktidar Olmadan Dünyayı Değiştirmek**, Pelin Siral (çev.), 3. Baskı, İstanbul: İletişim Yay., 2011.

İlhan, Harun, **Cihad Erleri**, 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2012.

İlhan, Harun, **Cihad Yürüyüşü**, 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2015.

İmkan Derneği, **Kafkasya'daki Rus İşgali Ve Kafkasya'nın Siyasi-Sosyal Durumu Hakkında Rapor**, 2013.

Kalkan, Ahmet, **Şehadet ve Şehid**, Yayınevi yok. (18 Şubat 2012)

Kalouche, Fouad ve Mielants, Eric, "Dünya Sisteminin ve Sistem Karşıtı Hareketlerin Dönüşümü: 1968-2005", **Toplumsal Hareketler (1750-2005) -Dipten Gelen Dalgalar-**, William G. Martin (krd.) , Deniz Keskin (çev.), İstanbul: Versus Kitap.

Kamalov, İlyas, **Rusya'nın Orta Asya Politikaları**, Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Ankara, 2011.

Karacadağ Kalkınma Ajansı, **Suriye Ülke Raporu**, Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi, Nisan 2010.

Karadavi, Yusuf, **Öncelikli Meseleler Fıkhı**, Abdullah Gündüz (çev.), 2. Baskı, İstanbul: Nida Yay., 2008.

Karaşahan, Mesut, **Terörün Efendileri**, 2. Baskı, İstanbul: Pınar Yay., 2003.

Kellecioğlu, Özgür, **Psikopolitik Yönden İslamcı Fundamentalizmin İncelenmesi: İslamcı Köktendincilerin Motivasyonları**, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri ABD, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara-2007.

Kepel, Gilles, **Cihad**, Haldun Bayrı (çev.), 1. Baskı, İstanbul Doğan Kitapçılık, 2001.

Khosrokhavar, Ferhad, **Allah'ın Yeni Şehitleri**, Tülay Duman (çev.), İstanbul: Versus Kitap, 2006.

Kirman, M. Ali **Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi**, 1. Baskı, Ankara: Birleşik Kitabevi, 2010.

Konuk, Yahya, **Bosna'dan Afganistan'a Cihadın Mahrem Hikayesi**, 1. Baskı, İstanbul: Elest Yay., 2007.

Krwan, Michael, "Girard, Din, Şiddet ve Modern Şehitlik", **Din Sosyolojisi Çağdaş Gelişmeler**, Peter B. Clarke (drl.), Birsen Banu Okutan ve Ali Coşkun (çev.), 1. Baskı, İstanbul: İmge Yay., 2012.

Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Komisyon, DİV.

Kutup, Seyyid, El Benna, Hasan ve Mevdudi, **İslam'da Cihad**, H. Hüseyin Yılmaz (çev.), 3. Baskı, İstanbul: Özgü Yayınları, 2014.

Kutup, Seyyid, **Yoldaki İşaretler**, Mustafa Özel (çev.), 3. Baskı, İstanbul: Özgün Yay., 1994.

Kuveyti, Ebu Zeyd, **Allah Yolundaki Mücahidin Kalesi Cihad İbadetine Dair 141 Mesele**, Ebu Sümeyye (çev.), İstanbul: Nakil Yayınları, 2014.

Le Bon, Gustave, **Kitleler Psikolojisi**, Yunus Ender (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Hayat Yayıncılık, 1997.

Makdisi, Ebu Muhammed, **Cihadın Kazanımları Hakkında Tahliller**, Mehdi Canpolat (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2015.

Martin, William G., "Sistem Karşıtı Hareket Anlayışı", **Toplumsal Hareketler (1750-2005) -Dipten Gelen Dalgalar-**, William G. Martin (krd.), Deniz Keskin (çev.), İstanbul: Versus Kitap.

Melucci, Alberto, "Çağdaş Hareketlerin Sembolik Meydan Okuması", **Yeni Sosyal Hareketler**, Kenan Çayır (Ed.), 1. Basım, İstanbul: Kaknüs Yay., 1999.

Mensching, Gustav, **Din Sosyolojisi**, Prof. Dr. Mehmet Aydın (çev.), 3. Baskı, Konya: L-T Yay., 2012.

Mevdudi, **Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim**, B. Tuna (çev.), 2. Baskı, İstanbul: Özgün Yay., 1992.

Muhaciri, Abdulhamid, **Cihad Günlüğü**, 3. Baskı, İstanbul: Özgün Yayıncılık.

Mutanoğlu, Metin, **Afganistan**, 2. Baskı, İstanbul: İHH Kitap, 2006.

Önden Gidenler, İnsan ve Medeniyet Hareketi, 2013.

Özel, Ahmet, "Cihad", **DİA**, c. 7.

Özel, Ahmet, **İslam ve Terör**, 2. Baskı, İstanbul: Küre Yay., 2014.

Özlenen Marşlar, Furkan Yayınları, 1997.

Sağır, Ayşe Çelik, **Türkiye'de Günümüz Dini Köktendinciliğinin İdeolojisi: Tevhid Dersleri Ve Selefiyye Siteleri Örneği**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, MÜSBE, İstanbul, 2013.

Salim, Muhammed bin Ahmed, **İslam Cihadına Katkıda Bulunmanın 39 Yolu**, Abdurrahman Küçükkayaoğlu (çev.), Konya: Şehadet, 2010.

Sevinç, Seyhan, **Yetim Kalan Ülke Suriye**, Anadolu Ajansı, tsz., s. 61.

Seriyye, Salih, **Saatler Şehadete Ayarlı**, 1. Baskı, İstanbul: Ark Kitapları, 2013.

Seyf, Ebu Ömer, **Mücahidin Ahlakı**, Emre Özdemir (çev.), 1. Baskı, 2014, İstanbul: Küresel Kitap.

Sommier, Isabelle, **Devrimci Şiddet**, Işık Ergüden (çev.), 1. Baskı, İstanbul: İletişim, 2012.

Suri, Ebu Musab, **Küresel İslami Direniş Çağrısı (el-Mukaveme)-I**, La Tedri (M.A.) (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Alıntı Yay., 2014.

Şahzad, Seyid Saleem, **El-Kaide ve Taliban'ın İçinde**, Abdullah Tatlı (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2014.

Şimşek, Ayşe, **Ahdini Yerine Getiren Erler**, 1. Baskı, Konya: Neda Yay., 2014.

Tarık Ebu Abdullah (drl.), **Kılıçların Kınını Kırdıran Allah Yolunda Cihadın Fazileti**, İlim ve Cihad, 2010, http://ia700708.us.archive.org/19/items/…inkini.pdf (Pdf Kitap).

Tarık Ebu Abdullah, **Allah Yolunda Cihadın Gayesi**, 1. Baskı, 2014, İstanbul: Nakil Yay.

Taştekin, Fehim ve Özkaya, Mustafa (hzl.), **Kafkasya'da Bitmeyen Sürgün ve Çeçenistan Trajedisi**, Kafkas Vakfı Raporları 4, Londra, Mayıs 2002.

Tibi, Bassam, **Boğaz'ın İki Yakası**, Sevinç Kabakçıoğlu (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2000.

Tilly, Charles, **Toplumsal Hareketler (1768-2004)**, Orhan Düz (çev.), İstanbul: Babil Yay., 2008.

Topaloğlu, Bekir, "Cihad", **DİA**, c. 7.

Usame Bin Ladin, **Cihad Menhecine Dair**, Feridun Dinçer (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Küresel Kitap, 2014.

Ünal, Ali, **Kur'an'da Temel Kavramlar**, 1. Baskı, İstanbul: Beyan Yay.

Ünal, M. Süheyl, "Yeni Dini Hareketler ve İnternet", *Yeni Dini Hareketler*, Süleymen Turan-Faruk Sancar (Ed.), 1. Baskı, İstanbul: Açılım Kitap, 2014, s. 271-281.

Volkan, Vamık D., **Körü Körüne İnanç**, Özgür Karaçam (çev.), 1. Baskı, İstanbul: Okuyanus Yay., 2005.

Wallerstein, Immanuel, **Bildiğimiz Dünyanın Sonu**, Tuncay Birkan (çev.), 1. Basım, İstanbul: Metis Yayınlan, 2000.

Yıldız, Bahattin, **Güllerin Vedası**, 2. Baskı, İstanbul: Özgün Yay., 1997.

B. DERGİ VE MAKALELER

Çevik, Abdulkadir, "Mağduriyet Psikolojisi ve Yansımaları", **21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 2, Yıl: (Aralık-Ocak-Şubat) 2012-2013.

Abdullah, Müslim E., "General Ebu Ömer Türki", **İslam Dünyası Dergisi**, Yıl 1, S. 2, Şubat-Mart 2012, s. 54-55.

Uysal, Ahmet, "Toplumsal Hareketler İçin Kaynak Yaratma ve Kullanma Stratejileri", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Aralık 2009, C.: 10, S.: 2, s.217-238.

Knyazev, Alexander, "Avrasya'nın Büyük Güçlerinin Mevcut Afganistan Politikaları: Rusya, Çin, Hindistan ve İran", **Ortadoğu Analiz Dergisi**, Sercan Doğan (çev.), C. 3, 2011, s. 74-82.

Arı, Tayyar ve Pirinççi, Ferhat, "Soğuk Savaş Sonrasında ABD'nin Balkan Politikası", **Alternatif Politika**, C. 3, S. 1, Mayıs 2011, s. 1-30.

Bağcı, Hüseyin, "Bosna-Hersek -Soğuk Savaş Sonrası Anlaşmazlıklara Giriş-", **http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/22/104.pdf.** (Kitap), s. 257. (20.10.2014)

Sinkaya, Bayram, "İslamcı Entelektüellerin Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika Perspektifleri", **Demokrasi Platformu Dergisi**, Y. 2, S. 8, Ankara, 2006, s. 200.

Bulut, Yücel, "Türkiye'de İslamcılık ve Tercüme Faaliyetleri", **Türkiye'de İslmcılık Düşüncesi ve Hareketi**, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yay., 2013. 1. Baskı, s. 359.

Büyükkara, Mehmet Ali, "Günümüzde Selefilik ve İslami Hareketlere Olan Etkisi", **Tarihte ve Günümüzde Selefilik (Sempozyum)**, Ahmet Kavas (Ed.), İstanbul: Ensar Neşriyat, 1. basım, 2014.

Caucus, North Caucasus, "Suriyedeki Türkiyeli Savaşçılar", **İslam Dünyası Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 10 Ocak 2014, s. 39.

Çağlar, Fuat, "Cihad Mektebi", **Müslüman Genç Dergisi**, S. 18, 1992, s. 36.

Dergiler Kitabı 2014, TÜRDEB Yay.

Orhan, Duygu Dersan, "Krizi: Arap Baharı ve Demokrasinin Geleceği", **Atılım Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 3 (1-2), s. 17-29.

es-Sûrî, Ebû Mus'ab, "Teorik Açıdan Askeriye", **İslam Dünyası Dergisi**, Ağustos 2012, S. 5, s. 33.

el-Iyeyrî, Yusuf b. Salih, "Düşmanla Savaşta Kadının Rolü", **İslam Dünyası Dergisi**, S. 1, Aralık 2011, s. 33-35;

Göka, Erol ve Göka, Sema, "Fanatizmin Psikodinamiği", **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, 2009, S. 10, s. 325-331.

Yürükçü, İlhan, "Önden Gidenler İçin…", **Önden Gidenler**, İnsan ve Medeniyet Hareketi, (03.03.2013).

İslam Dünyası Dergisi (2012-2014).

Khan, Şehid Samir, "Cihad Notları", **İslam Dünyası Dergisi**, Haziran-Temmuz 2012, S. 4, s. 44-49.

Mehmetoğlu, H., "Keşmir Tarihi", **Müslüman Genç Dergisi**, S. 20, s. 79-81.

Müslüman Genç Dergisi (1991-1992).

Öz, Asım, "Anlam Kaybının Telafisi ile Siyasî Konumlar Arasında: Türkiye'deki İslamcılığın Şehitlik ve Şahitlik Anlayışları Üzerine Bir Tasvir Denemesi", **Türkiye'de Şehitlik Mitleri "Öl Dediler Öldüm"**, Serdar M. Değirmencioğlu (drl.), 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yay., 2014.

Quillam Foundation, "Suriye Cihad Grupları", Ekrem Yılmaz (çev.), **İslam Dünyası Dergisi**, Ocak 2014, s. 10, s.17.

Sakin, Serdar ve Deveci, Can, "Ortadoğu Kavramı ve Sınırları Üzerine Bir Değerlendirme", **History Studies, ABD ve Büyük Ortadoğu İlişkileri Özel Sayısı**, 2011, s. 281-293;

Tatar, Taner, "Yeni Toplumsal Hareketler ve Küresel Projeler", **Ortadoğu Analiz Dergisi**, Eylül 2013, C. 5, S. 57, s. 11.

Türkmen, Hamza, "Seyyid Kutup Türkiye'de Nasıl Algılandı?", **Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi**, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yay., 2013, 1. Baskı.

Yeşilbursa, Behçet Kemal, Geçmişten Günümüze Irak Meselesi, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 29, Özel Sayı II, 2009, s. 1331.

Yüksel, Hakan, "El-Kaide'nin Açık Öğretim Fakültesi", **Aktüel Dergisi**, S. 7, Eylül 2005, s. 81. Aktaran: Demirel, age, s. 171-172.

Yüksel, Müfid, "Selefilikten IŞİD'e", **Derin Tarih**, S. 28, Temmuz 2014, s. 53;

Yürüyüş Dergisi (1999-2000).

Ez- Zevahiri, Eymen, "Cihadın Genel Esasları", **İslam Dünyası Dergisi**, S. 10, Ocak 2014, s. 4-8;

C. İNTERNET SİTELERİ

Aksiyon Dergisi: http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-9521-26-turk-savascilarin-hikayesi.html (01.11.2014)

Alaca, Mehmet, "Keşmir Meselesi"nin Anatomisi", **Politika Dergisi**, http://www.politikadergisi.com, (11.09.2014)

http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/130849.asp. (30.10.2014)

http://gursunet.blogcu.com/turkiyeli-sehitler/755450 (01.11.2014)

http://haber.stargazete.com/guncel/disisleri-bakani-cavusoglu-turkiyeden-600-kisi-iside-katildi/haber-971324

http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/ (03.11.2014)

http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/2008/08/2004-felluce-ehidi-habib-akta.html (01.10.2014)

http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/2009/01/allah-yolunda-cihad-edenler-ve-ehidlik.html (08.11.2014)

http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/2009/04/selef-i-salihin-akidesi.html (03.11.2014)

http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/2009/11/ (03.10.2014)

http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/2009/11/afganistanda-sehid-olan-turk-mucahid.html (16 dakika). (03.10.2014)

http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/2010/06/afganistandaki-turk-mucahidlerden-cihad.html (01.10.2014)

http://hakkal-cihad.blogspot.com.tr/search?updated-min=2008-01-01T00:00:00-08:00&updated-max=2009-01-01T00:00:00-08:00&max-results=50 (04.10.2014)

http://hinislam.blogcu.com/cihad-siteleri/5505497 (02.11.2014)

http://jihadmin.com/tr/video/belgesel/sehitler-gecesi.html (08.10.2014)

http://jihadmin.com/tr/video/belgesel/sehitler-gecesi.html (11.09.2014)

http://jihadmin.com/tr/video/suriye-video/kalbi-olan-herkese-bir-cagri-suriye-sizleri-bekliyor.html (01.10.2014)

http://jihadmin.com/tr/yazi/bildiri/sehitler-kafilesi-haydi-kalk-ve-bize-katil.html (18.11.2014)

http://jihadmin.com/tr/yazi/bildiri/sehitler-kafilesi-haydi-kalk-ve-bize-katil.html (20.09.2014) İndirme linki: http://www.gulfup.com/X2cn286vqvao04.

http://jihadmin.com/tr/yazi/makale/kuresel-cihad-liderinden-cihad-manifestosu.html. (13.06.2014)

http://jihadmin.com/tr/yazi/resim/suriyede-sehit-olan-turk-mucahitler.html#comment-4282 (24.09.2014)

http://t24.com.tr/haber/suriyede-el-kaide-uyesi-3uncu-turk-de-olduruldu,211136 (14.03.2015)

http://telgrafhane.org/suriyede-cihadci-turk-mucahidler/ (06.11.2014)

http://telgrafhane.org/suriyede-cihadci-turk-mucahidler/ (06.11.2014)

http://telgrafhane.org/suriyede-cihadci-turk-mucahidler/ (06.11.2014)

http://terssospor.blogcu.com/sinir-tanimayan-turkiyeli-direnisciler/3355722 (01.11.2014)

http://terssospor.blogcu.com/sinir-tanimayan-turkiyeli-direnisciler/3355722. (01.11.2014)

http://terssospor.blogcu.com/sinir-tanimayan-turkiyeli-direnisciler/3355722 (01.11.2014)

http://terssospor.blogcu.com/sinir-tanimayan-turkiyeli-direnisciler/3355722. (01.11.2014)

http://tr.wikipedia.org/wiki/Saddam_H%C3%BCseyin, (02.11.2014)

http://tr.wikipedia.org/wiki/Suriye. (02.11.2014)

http://tr.wikipedia.org/wiki/Suriye_%C4%B0%C3%A7_Sava%C5%9F%C4%B1. (01.11.2014)

http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-9521-26-turk-savascilarin-hikayesi.html (01.11.2014)

http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-9521-26-turk-savascilarin-hikayesi.html (01.11.2014)

http://www.bingolonline.com/Form.php?Sayfa=Yazdir&id=19315&f=1 (19.10.2014)

http://www.bingolonline.com/Form.php?Sayfa=Yazdir&id=19315&f=1 (19.10.2014)

http://www.cnnturk.com/haber/turkiye/istanbulda-piknik-yapip-cihad-cagrisinda-bulundular. (22.11.2014)

http://www.dailymotion.com/video/xfr9go_cihadmedya-kucuk-mucahid-yasirden-nasihat_shortfilms (01.11.2014).

http://www.dailymotion.com/video/xfr9go_cihadmedya-kucuk-mucahid-yasirden-nasihat_shortfilms (05.10.2015)

http://www.dailymotion.com/video/xjb0no_afganistan-2010_news (11.10.2014)

http://www.dailymotion.com/video/xmpsiu_abd-saldisinda-hayatini-kaybeden-turkiyeliler_news (04.10.2014)

http://www.dergilerden.com/200_Musluman-Genc-Dergisi-Sayi-22.html (02.10.2013);

http://www.dunyabizim.com/?aType=haberYazdir&ArticleID=7323&tip=haber. (10.09.2014)

http://www.dunyabizim.com/ilgilihaber/6081/efsane-bir-dergi-musluman-genc.html (05.11.2014);

http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=171008, (01.11.2014)

http://www.eraykitap.com/anamenu/fikihkosesi/sehitler/sehitler.html (20.08.2014)

http://www.fetvameclisi.com/fetva-kadinin-cihada-gitmesi-41690.html

http://www.gazete2023.com/haber/14046/eski-giresun-ulku-ocaklari-baskani-suriyede-sehit-oldu.html

http://www.haber7.com/guncel/haber/1000676-aci-telefon-oglunuz-savasirken-sehit-oldu

http://www.haberturk.com/yazarlar/muharrem-sarikaya/1012954-iside-kac-kisi-katildi (21.11.2014)

http://www.haksozhaber.net/avrupadan-kuresel-cihada-giden-yol-52235h.htm (21.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/avrupadan-kuresel-cihada-giden-yol-52235h.htm (21.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/bingollu-bir-kardesimiz-suriyede-sehid-dustu-38159h.htm (20.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/bir-kardesimizin-daha-sehadet-haberi-geldi-37395h.htm (19.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/burhan-erol-suriyede-sehit-oldu-40420h.htm (20.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/suriyede-bir-kardesimiz-daha-sehit-dustu-42883h.htm (20.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/suriyede-bir-kardesimiz-daha-sehit-dustu-38531h.htm (21.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/suriyede-bir-turkiyeli-sehit-daha-37313h.htm (21.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/suriyede-iki-kardesimiz-daha-sehit-dustu-38085h.htm (23.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/suriyeden-bir-sehadet-haberi-daha-geldi-37344h.htm (22.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/suriyede-turkiyeden-iki-sehit-daha-40437h.htm (20.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/suriyede-turkiyeli-bir-kardesimiz-daha-sehit-oldu-45261h.htm (20.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/suriyede-turkiyeli-bir-sehit-daha-31697h.htm

http://www.haksozhaber.net/suriye-ve-afganistandan-sehadet-haberleri-38714h.html (26.10.2014)

http://www.haksozhaber.net/turkiyeli-5-kardesimiz-halepte-sehid-oldu-36132h.htm (20.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/turkiyeli-bir-kardesimiz-daha-sehit-oldu-36150h.htm (20.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/turkiyeli-bir-kardesimiz-daha-suriyede-sehit-dustu-42560h.htm (20.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/turkiyeli-iki-kardesimiz-suriyede-sehit-dustu-42635h.htm (20.09.2014)

http://www.haksozhaber.net/turkiyeli-sehit-daha-abdullah-huseyin-karakan-33397h.htm (24.09.2014)

http://www.hurriyet.com.tr/dunya/28501315.asp (20.03.2015)

http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hayat/27241293.asp (10.11.2014)

http://www.incanews.com/dosya/6656/suriyede-hayatini-kaybeden-direnisciler-icin-giyabi-cenaze-namazi

http://www.islahhaber.net/43275--37976.html (27.10.2014)

http://www.islahhaber.net/52010--37892.html (27.10.2014)

http://www.islahhaber.net/abd-saldirisinda-nusra-nin-turk-komutani-sehid-oldu-39646.html (30.09.2014)

http://www.islahhaber.net/ebu-halid-ile-suriye-cihadi-uzerine-roportaj-43400.html (15.03.2013)

http://www.islahhaber.net/isid-medyasinin--kadin-savasci--haberine-yalanlama--44522.html (22.03.2015)

http://www.islam-tr.com/forum/konu/antepli-sehitlerimiz-afganistan-cihadina-katilip-sehit-olan-kerdesler.29454/ (20.11.2014);
http://www.youtube.com/watch?v=HCnQxDtplv4 (49 dakika) (20.11.2014)

http://www.islam-tr.com/forum/konu/ey-ummetin-kadinlari-cihad-icin-one-cikin.35990/ Aktaran: Ebu Dücane (yazar: *Misafir)*, 17.11.2014;

http://www.islam-tr.com/forum/konu/turkiyedeki-selefi-cihadi-akimin-analizi.10457/ (10.11.2014)

http://www.islamveihsan.com/batili-gencler-neden-ortadoguda.html (06.02.2015)

http://www.izlevideo.net/suriye-039-de-sehit-dusen-besnili-sehit-ahmet-alaca-651686.html

http://www.kto.org.tr/d/file/ortadogu_rapor.pdf (10.11.2014)

http://www.kureselhaber.net/haber/sam-cihadinin-yasadigi-zor-imtihan--makale-/ (09.02.2015)

http://www.mehmetciktv.com.tr/video/6762/turk-militan-iside-katilim-sebebini-anlatiyor.html (27.11.2014)

http://www.mehmetciktv.com.tr/video/6762/turk-militan-iside-katilim-sebebini-anlatiyor.html (27.11.2014)

http://www.menzil.org/2012/06/hakan-sabanc.html (10.08.2014)

http://www.menzil.org/2012/06/nurettin-cingoz.html (10.08.2014)

http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-die-zeit-gazetesine-vermis-olduklari-mulakat_-12-subat-2015.tr.mfa (10.08.2014)

http://www.milliyet.com.tr/el-kaide-ye-giden-genci-polis-kurta/gundem/detay/1715982/default.htm (01.11.2014)

http://www.mynet.com/haber/dunya/turkiye-uzerinden-seks-cihadina-gidiyorlar-1426315-1 (25.03.2015)

http://www.netgaste.com/esim-3-yasindaki-oglumu-alip-irakta-iside-katildi-4971h.htm (08.11.2014).

http://www.on5yirmi5.com/haber/guncel/dis-politika/132908/53-yasinda-esede-karsi-savasan-turk-mucahit.html (20.11.2014)

http://www.politikadergisi.com (11.09.2014)

http://www.pressmedya.com/manset/10678/suriyede-50den-fazla-turkiyeli-savasci.html (26.10.2014)

http://www.pressmedya.com/manset/10678/suriyede-50den-fazla-turkiyeli-savasci.html (26.10.2014)

http://www.pressmedya.com/manset/14266/konyada-suriye-operasyonu-10-gozalti.html (10.09.2014)

http://www.radikal.com.tr/turkiye/merdivenaltindan_suriyeye_fuze_basligi-1159645 (10.09.2014)

http://www.sehidlerimiz.com/index.php?option=com_content&view=article&id=492:osman-oeztuerk&catid=44:oop&Itemid=166 (01.11.2014)

http://www.sehidlerimiz.com/index.php?option=com_content&view=article&id=193:ogaden-ehdler&catid=44:oop&Itemid=166, (01.11.2014)

http://www.sehidlerimiz.com/index.php?option=com_content&view=article&id=193:ogaden-ehdler&catid=44:oop&Itemid=166, (01.11.2014)

http://www.takvahaber.net/dunya/turk-asilli-alman-futbolcu-suriyede-sehid-oldu-h6633.html (01.11.2014)

http://www.tevhidhaber.com/talibandaki-turk-direnisciler-69081h.htm (29.07.2010)

http://www.timeturk.com/tr/2014/08/28/isid-icin-cinsel-cihad-cagrisi.html#.U_9cGVLlpH0 (10.09.2014)

http://www.timeturk.com/tr/2014/09/03/isid-te-hangi-ulkeden-kac-kisi-var-iste-turk-sayisi.html#.VAc5HlLlpH0 (10.09.2014)

http://www.ummetislam.net/ankaradan-suriyeye-bir-sehid-daha-ismail-bayram.html

http://www.ummetiz.biz/index.php?topic=27428.0 (04.10.2014)

http://www.vahdethaber.com/haber/16404-suriyede-17-kafkas-savasci-sehid.html (16.10.2014)

http://www.yalovaensardernegi.org/yoldaki-isaretler-sehid-fehmeddin-dindar/ (21.10.2014)

http://www.youtube.com/watch?v=1TECzgcNTg4 (26.10.2014)

http://www.youtube.com/watch?v=BtoxujdlwC0 (10.09.2014)

https://www.youtube.com/watch?v=OIxUIbEJ7Bo (27.03.2014)

http://www.youtube.com/watch?v=elkq3IVWduQ (27.03.2014)

http://www.youtube.com/watch?v=Iu_DBghrvpg&index=36&list=PLjMuz4LMPRyfiy9c50DFZEWzM_yrhv3rG. (26.09.2014)

http://www.youtube.com/watch?v=KJMHm15AQ8k (26.09.2014)

http://www.youtube.com/watch?v=MkJpQ-VIbVU (20.11.2014)

http://www.youtube.com/watch?v=O7hQlR0-LNo (15.09.2014)

http://www.youtube.com/watch?v=pYk0651OIkQ (20.11.2014)

http://www.youtube.com/watch?v=VdQHtCWGZPA (22.11.2014)

http://www.youtube.com/watch?v=xTaJo-1pf_k&feature=share (22.11.2014)

https://www.youtube.com/watch?v=pYk0651OIkQ (27.04.2015)

www.yurtvedunya.net_Sayi3_3-libre. Ali Acar, "Wall Street'i İşgal Et Hareketi", (11.11.2014)